

Bohdan Lazorak
Beata Skwarek
Tetiana Lazorak

Jan Niewiadomski

(1840–1914) – jego rola w życiu Drohobycza

Ян Невядомський

(1840–1914) - його роль у житті Дрогобича

Wydawnictwo Państwowej Wyższej
Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy

Wydawnictwo
Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy

Видавництво
Вищої Державної Професійної Школи ім. Вітелона в Легніці

Bohdan Lazorak, Beata Skwarek, Tetiana Lazorak
Богдан Лазорак, Беата Скварек, Тетяна Лазорак

**Jan Niewiadomski (1840–1914) – jego rola
w życiu Drohobycza**

**Ян Нєвядомський (1840–1914 рр.) – його роль
у житті Дрогобича**

Legnica – Nahujowice 2020
Легніца – Нагуєвичі 2020

Publikacja dofinansowana ze środków Fundacji PZU, realizowana w ramach projektów:
„Doba Iwana Franki” oraz „Od ziemi Witelona do ziemi Iwana Franki”
Публікацію дофінансовано з Фонду PZU та зrealізовано в рамках проєктів:
«Доба Івана Франка» і «Від землі Вітелона до землі Івана Франка»

Rada Wydawnicza:

prof. dr hab. inż. Jerzy Jan Pietkiewicz (przewodniczący),
dr Wioletta Drzystek (redaktor naczelny Wydawnictwa, zastępca przewodniczącego),
dr Monika Wierzbicka (przewodniczący Komitetu Redakcyjnego Zeszytów Naukowych
PWSZ im. Witelona w Legnicy), dr Izabela Bernatek-Zagula, dr Jan Budka,
dr n. med. Małgorzata Bujnowska, dr Zbigniew Cesarz, dr Anna Kowal-Orczykowska,
mgr Przemysław Kulon, dr Renata Myrna-Bekas, mgr Mirosław Szczypiorski,
dr Małgorzata Szudrowicz-Garstka, dr hab. inż. Bogumiła Wnukowska,
prof. dr hab. inż. Wojciech Zamojski

Recenzenci:

prof. dr hab. dr h.c. Stanisław Dąbrowski
prof. dr hab. Leonid Tymochenko

Tłumaczenie:

dr Lilia Omelan

Korekta:

Krystyna Gajaszek, Waldemar Gajaszek

Projekt okładki:

Zbigniew Gol

Wydawca:

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy
ul. Sejmowa 5 A, 59-220 Legnica
tel. 76 723 22 80 do 83
pwsz@pwsz.legnica.edu.pl
www.pwsz.legnica.edu.pl
www.wydawnictwo.pwsz.legnica.edu.pl

Redakcja techniczna i skład:

Krystyna Gajaszek, Waldemar Gajaszek
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju
Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy
„Wspólnota Akademicka”
ul. Sejmowa 5 A, 59-220 Legnica
tel. 76 723 21 20, tel./fax 76 723 29 04
www.wa.legnica.edu.pl

© Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy

Wszystkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani rozpowszechniana za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych bez uprzedniego wyrażenia zgody przez wydawcę.

ISBN: 978-83-66225-01-5

Spis treści

Зміст

Wstęp	5
Вступ	9
Rozdział I	
Jan Niewiadomski – przedsiębiorca, burmistrz Drohobycza, lokalny polityk	13
Rozdział II	
Dom rodzinny Jana Niewiadomskiego (1903) – unikalny obiekt architektoniczny w Drohobyczu	39
Rozdział III	
Jan Niewiadomski i tradycja upamiętniania Powstania Styczniowego w Drohobyczu	47
Розділ I	
Ян Невядомський – підприємець, бургомістр Дрогобича, місцевий політик	63
Розділ II	
Родинна вілла Яна Невядомського (1903) – унікальний архітектурний об'єкт у Дрогобичі	89
Розділ III	
Ян Невядомський і традиція вшанування пам'яті про Січневе повстання в Дрогобичі	97
Bibliografia	113
Бібліографія	113
Aneks 1	
Jan Niewiadomski, rodzina, przyjaciele	119

Додаток 1

Ян Невядомський, родина, друзі 119

Aneks 2

Kronika Rodzinna Domowa. Księga Pamiątkowa 127

Додаток 2

Родинна і домашня хроніка. Пам'ятна книга 127

Aneks 3

Dawny Drohobycz, willa i piekarnia Jana Niewiadomskiego 135

Додаток 3

Давній Дрогобич, вілла та пекарня Яна Невядомського 135

Aneks 4 Lista burmistrzów i administracji magistratu Drohobycza 1781–1914
(materiały według austriackiego spisu, lista niekompletna) ..... 149**Додаток 4**Список урядників та адміністрації магістрату міста Дрогобича 1781–1914 рр.
(матеріалами австрійських шематизмів, перелік урядування неповний) 149

Wstęp

Polsko-ukraińskie sąsiedztwo i rozwijająca się na wielu płaszczyznach i szczeblach współpraca przynoszą w ostatnich latach wiele wymiernych korzyści. Szczególnie istotne są działania podejmowane na polu łagodzenia historycznych zawiłości, w efekcie których następuje wzajemne poznanie, przełamywanie barier oraz podejmowanie wysiłku w dochodzeniu do prawdy w spornych kwestiach.

Inspiracją do powstania niniejszej publikacji była wieloletnia współpraca Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy z Państwowym Pedagogicznym Uniwersytetem w Drohobyczu na Ukrainie. Pierwsza umowa o współpracy pomiędzy obiema uczelniami została podpisana w 2000 roku przez ówczesnych rektorów Uczelni – prof. zw. Stanisława Dąbrowskiego i prof. Włodzimierza Skotnego. Wzmocniona współpraca nastąpiła w roku 2017. Umowę podpisali obecni Rektorzy – prof. Nadia Skotna i prof. dr hab. inż. Ryszard K. Pisarski.

Inicjatywy podejmowane przez społeczność akademicką doprowadziły do kolejnego partnerstwa zarówno wspomnianych Uczelni, jak i działających na ich terenie oraz przy współpracy z nimi innych organizacji. Są to Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy „Wspólnota Akademicka” i Państwowy Historyczno-Kulturowy Rezerwat „Nahujowice” – Placówka Lwowskiej Rady Obwodowej. Rezerwat, na którego terenie znajduje się Muzeum Iwana Franki, położony jest ok. 11 kilometrów od Drohobycza. Szczególnie ostatnie działania podjęte w 2019 roku podczas realizacji projektu „Pomagamy Rodakom na Ukrainie III – z pamięcią o poległych Kresowiakach”, sfinansowanego ze środków Fundacji PZU, przyczyniły się do napisania tej książki. Warto w tym miejscu dodać, że był to program wolontariacki, w którym grupa wolontariuszy z PWSZ im. Witelona w Legnicy wykonywała prace obejmujące analizę materiałów źródłowych (katalogowanie, rejestracja, tłumaczenie i opis dokumentów z końca XIX i początku XX wieku). Zadanie podjęte na polu naukowym przyczyniło się w dużej mierze do powstania koncepcji niniejszej publikacji.

W pracach nad tekstem uczestniczyli dr Bohdan Lazorak – historyk i wykładowca Wydziału Historii Państwowego Pedagogicznego Uniwersytetu im. Iwana Franki w Drohobyczu, dyrektor Państwowego Historyczno-Kulturowego Rezerwatu „Nahujowice”; Tetiana Lazorak – starszy pracownik naukowy Muzeum im. Iwana Franki w Nahujowicach; dr Beata Skwarek – pedagog, adiunkt Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych PWSZ im. Witelona w Legnicy, autorka i koordynator trzech edycji projektu „Pomagamy Rodakom na Ukrainie – z pamięcią o poległych Kresowiakach”.

Książka jest pierwszą z trzech pozycji o charakterze naukowo-dydaktycznym zaplanowanych w ramach realizacji wspólnych serii „Doba Iwana Franki” oraz projektu „Od ziemi Witelona do ziemi Iwana Franki”, w założeniach których są m.in. organizacje wystaw promujących wybitne postaci, konferencje i seminaria wyjazdowe oraz publikacje w języku polskim i ukraińskim. Przedstawione w niej materiały, dotychczas nie publikowane, zawierają informacje o życiu Jana Niewiadomskiego (1840–1914) – piekarza, biznesmena,

burmistrza Drohobycza, który był jednocześnie jednym z uczestników Powstania Styczniowego 1863 roku. Zgodnie z założeniami metodologii historycznej monografia koncentruje się na opisie biografii z zachowaniem kolejności chronologicznej opisywanych wydarzeń, z wykorzystaniem metody filologicznej i argumentum ex silentio.

Zaprezentowany w rozdziale pierwszym życiorys ukazuje ściśle powiązane ze sobą prywatne i publiczne życie Jana Niewiadomskiego, w którym sukcesy odnoszone na gruncie biznesowym i politycznym przeplatały się z pasmem ponoszonych porażek. W rozdziale drugim podjęto próbę odtworzenia dziejów historyczno-architektonicznych związanych z willą Rodziny Niewiadomskich. Wśród wielu historycznych obiektów Drohobycza to właśnie ten budynek z początku XX wieku często pojawiał się na wydaniach pocztówek znanych księgarń (Y. Pilpl, L. Rosenstein i fotograf V. Rousseau), reprezentując i rozpowszechniając kulturę Drohobycza z tamtych czasów. W dalszej części (rozdział trzeci) przedstawione zostały wydarzenia poświęcone podtrzymywaniu pamięci drohobyczan o historycznych faktach i osobach, w które wplata się również postać Jana Niewiadomskiego – uczestnika Powstania Styczniowego. Niestety, nadal nie ma pełnego rejestru osób – obywateli tego miasta, którzy aktywnie uczestniczyli w powstaniu, ponieważ zaginął ślad po tych, którzy poszli do powstania i nie wrócili do Ojczyzny. Zachowanie pamięci historycznej o burzliwych wydarzeniach związanych z odradzaniem się Drugiej Rzeczypospolitej stanowi zatem niezwykle cenny element procesu edukacyjnego przyszłych pokoleń. Tradycja honorowania bohaterów Powstania Styczniowego i czczenia pamięci ich poświęcenia pozostaje niezwykłą zaletą zarówno współczesnej polskiej polityki, jak i obywateli Drohobycza, którzy bezpośrednio lub poprzez liczne organizacje angażują się w organizację rocznic i innych wydarzeń upamiętniających bohaterów, i stanowi przejaw patriotyzmu.

Postać Jana Niewiadomskiego – z jednej strony zwykłego obywatela, biznesmena i drohobyckiego piekarza, z drugiej – ważnej postaci związanej z polityką jako burmistrza Drohobycza oraz historycznej, jako uczestnika Powstania Styczniowego – w połączeniu z faktami archiwalnymi uzupełnia wyraźny brak informacji na temat życia i działalności postaci tworzących Drohobycz – miasta, do którego nie sposób nie powrócić. Charakteryzuje je bowiem nie tylko usytuowanie blisko granicy z Polską (obwód lwowski), walory turystyczne całego regionu, zabytki i zbiory muzealne, ale także zdarzenia i ludzie, o których warto wspominać, jak również współczesna społeczność angażująca się w umacnianie pamięci o losach ludzi, którzy pozostawili ślad ważny dla historii obu naszych narodów. Ponadto Drohobycz jest miastem partnerskim Legnicy, co stwarza okazję do integracji i zacieśnienia więzi na płaszczyźnie naukowo-badawczej oraz daje możliwość kolejnych, wspólnie podejmowanych inicjatyw dla podkreślenia pozytywnych aspektów współpracy polsko-ukraińskiej.

Teksty opublikowane w książce *Jan Niewiadomski (1840–1914) – jego rola w życiu Drohobycza*, wraz ze spisem treści i wstępem, zostały sporządzone w dwóch wersjach: pierwsza część opracowania jest w języku polskim, druga – w języku ukraińskim, z zachowaniem oryginalnej bibliografii, w której Autorzy wyszczególniają materiały źródłowe (archiwalia), publikacje popularno-naukowe i wydawnictwa prasowe. Tytuły ilustracji i zdjęć zawartych w aneksach zapisane są w języku polskim i ukraińskim.

Warto na koniec dodać, iż materiały fotograficzne zawarte w aneksach stanowią cenne źródło i skarbnicę wiedzy o rodzinie Niewiadomskich. Większość z nich znajduje się w posiadaniu Pawła Zygałowicza mieszkającego w okolicach Lublina. Kronika Rodzina Domowa (strona tytułowa dokumentu) zawiera następujące części: Drzewo genealogiczne, Zaręczyny i Śluby, Dni Żałobne, Dni Pamiątkowe oraz Zakończenie. Z kolei materiały, w skład których wchodzi Księga pamiątkowa ufundowana przez Towarzystwo Zaliczkowe

z Drohobycza w 1910 roku, przechowywana była przez Panią Marię Zygadlewicz ze Swaryczewskich – mamę Pawła Zygadlewicza. Do dzisiaj żyje jej siostra Wanda Swaryczewska (teściowa Wiesława Hołdysa). Album z kroniką rodzinną znajduje się obecnie u Tomasza Zygadlewicza (brata Wiesława Hołdysa) z Nowego Sącza. Część zdjęć pochodzi również z prywatnego archiwum doktora Bogdana Lazoraka. Tak więc fotografie zaprezentowane w aneksach ukazują kolejno postać Jana Niewiadomskiego, jego rodzinę i przyjaciół, strony tytułowe Kroniki Rodzinnej, Księgę Pamiątkową i wybrane z niej zdjęcia, fotografie i ryciny Drohobycza oraz willi i piekarni Jana Niewiadomskiego. W ostatniej części aneksu zamieszczono archiwalny rejestr burmistrzów i administracji magistratu Drohobycza (1781–1914) sporządzony według austriackiego schematu.

Autorzy publikacji składają serdeczne podziękowania Właścicielom rodzinnego archiwum za przekazane materiały i wyrażają nadzieję, że książka znajdzie swoich odbiorców wśród szerokiego grona społeczności polskiej i ukraińskiej – stanie się inspiracją do poszerzenia i ugruntowania wiedzy o bohaterach i wydarzeniach związanych z działaniami prowadzonymi na terenach dawnych Kresów, a także przyczyni się do kształtowania wśród młodego pokolenia postaw patriotycznych i budowania poczucia odpowiedzialności za ocalenie pamięci o ludziach i faktach historycznych.

Вступ

Польсько-українське сусідство та співпраця, що розвивається на багатьох рівнях у різних галузях, впродовж останніх років принесли чимало відчутної користі. Особливо важливими є дії, спрямовані на нівелювання історичних складностей, в результаті яких ми більше дізнаємось один про одного, долаємо бар'єри та докладасмо зусиль до пізнання правди в суперечливих питаннях.

Творчим стимулом для даної публікації стало багаторічне співробітництво Вищої Державної Професійної Школи ім. Вітелона в Легніці та Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Перший договір про співпрацю був підписаний у 2000 році тогочасними ректорами обох навчальних закладів: проф. зв. Станіславом Домбровським та проф. Валерієм Скотним. Угода про співпрацю була відновлена в 2017 році. Її підписали нинішні ректори – проф. Надія Скотна та проф. д-р габ. Ришард К. Пісарський.

Ініціативи академічного середовища сприяли створенню ще одного партнерства, до якого ввійшли вищезгадані навчальні заклади, а також інші організації, що діють у їхній місцевості та співпрацюють з ними. Це – Товариство Розвитку Вищої Державної Професійної Школи ім. Вітелона в Легніці «Академічна Спільнота» та Державний історико-культурний заповідник «Нагуєвичі» (установа Львівської обласної державної адміністрації). Заповідник, на території якого розташований музей Івана Франка, знаходиться приблизно за 11 кілометрів від Дрогобича. Написанню цієї книги особливо сприяли останні акції, проведені у 2019 році під час реалізації проекту «Допомагаємо нашим співвітчизникам в Україні III – з пам'яттю про загиблих кресівців», що фінансуються Фондом PZU. Варто додати, що це була волонтерська програма, в рамках якої група добровольців з PWSZ Вітелона в Легніці виконувала роботи, включаючи аналіз вихідних матеріалів (каталогізація, реєстрація, переклад та опис документів кінця XIX – початку XX століття). Завдання, здійснене в науковій галузі, значною мірою сприяло концепції цієї публікації.

У роботі над текстом брали участь кандидат історичних наук Богдан Лазорак – викладач історичного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, директор Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», Тетяна Лазорак – старший науковий співробітник Музею Івана Франка в Нагуєвичях, кандидат історичних наук Беата Скварек – викладач, доцент факультету суспільних та гуманітарних наук PWSZ Вітелона в Легніці автор та координатор трьох видань проекту «Допомагаємо нашим співвітчизникам в Україні III – з пам'яттю про загиблих кресівців».

Книга є першою з трьох науково-дидактичних публікацій, запланованих у рамках спільних проєктів: «Доба Івана Франка» та «Від землі Вітелона до землі Івана Франка», у планах яких є організація виставок, що популяризують видатні постаті, виїзні конференції й семінари та публікації польською й українською мовами. Представлені в ній матеріали, які публікуються вперше, містять відомості про життя Яна Невядомського

(1840–1914) – пекаря, бізнесмена та бургомистра Дрогобича, який був також одним із учасників Січневого повстання 1863 року. Згідно з концепцією історичної методології, основна увага монографії зосереджена на описі окремого випадку при дотриманні хронологічного порядку описаних подій з використанням філологічного методу та *argumentum ex silentio*.

Перший розділ книги присвячено біографії Яна Невядомського, у якому громадській та приватний бік життя були взаємопов'язані, а успіхи в бізнесі та політиці були переплетені низкою невдач. У другому розділі зроблено спробу реконструкції історико-архітектонічних подій, пов'язаних з віллою родини Невядомських. З-поміж багатьох історичних об'єктів Дрогобича саме ця будівля часто з'являлася на листівках відомих книгарень (Й. Пільпль, Л. Розенштейн та фотограф В. Руссо), представляючи і поширюючи тогочасну культуру. У наступній частині (розділ третій) представлені заходи, присвячені збереженню пам'яті дрогобичан про історичні факти та відомих людей, з якими переплітається доля Яна Невядомського – учасника Січневого повстання. На жаль, досі немає повного реєстру дрогобичан, які брали активну участь у повстанні, бо слід тих, хто долучився до повстанців і не повернувся на Батьківщину, було втрачено. Збереження історичної пам'яті про бурхливі події, пов'язані з відродженням Другої Польської Республіки, є надзвичайно цінним елементом навчального процесу майбутніх поколінь. Традиція вшановувати героїв Січневого повстання та віддавати належне пам'яті про їхню саможертвність залишається надзвичайною перевагою як сучасної польської політики, так і громадян Дрогобича, які безпосередньо чи через численні громади беруть участь в організації ювілеїв та інших заходів, присвячених пам'яті героїв, що є проявом патріотизму.

Постать Яна Невядомського – з одного боку, звичайного громадянина, дрогобицького бізнесмена та пекаря, з іншого – важливої постаті, пов'язаної з політикою як бургомистра Дрогобича та історичної – як учасника Січневого повстання у поєднанні з архівними фактами доповнює явно недостатню інформацію про життя та діяльність осіб, що творили Дрогобич – місто, до якого не можна не повернутися. Адже його характеризує не лише розташування поблизу польського кордону (Львівська область), туристичні принади всього регіону, пам'ятки та музейні колекції, а й події та люди, про яких варто згадувати, а також сучасна громадськість, яка сприяє збереженню пам'яті про долю людей, які залишили слід, важливий для історії обох наших народів. Крім того, Дрогобич – місто-партнер Легніці, що створює можливість для інтеграції та зміцнення зв'язків на науково-дослідному рівні та дає можливість для подальших спільних ініціатив для акцентування позитивних аспектів польсько-української співпраці.

Тексти, які опубліковано в книзі *Ян Невядомський (1840–1914 рр.) – його роль у житті Дрогобича*, разом зі змістом та вступом, були підготовлені у двох версіях: перша частина – польською, друга – українською, із збереженням оригінальної бібліографії, в якій Автори вказують першоджерела (архівні документи), науково-популярні видання та публікації у пресі. Назви ілюстрацій та фотографій були написані польською та українською мовами.

На завершення варто додати, що розміщені в додатках фотографії є цінним джерелом та скарбницею знань про родину Невядомських. Більшість із них є власністю Павла Зигадлевича, який проживає поблизу Любліна. Домашня Сімейна Хроніка (титільна сторінка документа) містить такі частини: Генеалогічне дерево, Заручини та Шлюби, Дні Трауру, Дні Пам'яті та Завершення. У свою чергу, матеріали, до яких належить пам'ятна книга, яку фінансувало Авансове Товариство Дрогобича в 1910 р., зберігала

пані Марія Зигадлевич (дівоче прізвище – Сваричевська) – мама Павла Зигадлевича. Її сестра Ванда Сваричевська (теща Веслава Холдуса) живе донині. Альбом із сімейною хронікою зараз перебуває у володінні Томаша Зигадлевича (брата Веслава Холдуса) з м. Нови Сонч. Деякі фотографії походять з приватного архіву кандидата історичних наук Богдана Лазорака. Таким чином, фотографії, представлені в додатках, ілюструють постать Яна Невядомського, його сім'ю та друзів, титульні сторінки Сімейної Хроніки, Пам'ятну Книгу та вибрані з неї світлини, фотографії та гравюри Дрогобича, а також віллу та пекарню Яна Невядомського. Остання частина додатка містить архівний реєстр бургомістрів та адміністрації магістрату Дрогобича (1781–1914), підготовлений за австрійською схемою.

Автори публікації щиро вдячні власникам сімейного архіву за надані матеріали та сподіваються, що книга знайде читачів серед широкого кола польських та українських спільнот, стане стимулом для розширення та закріплення знань про героїв та події, які відбувалися на території колишніх Кресів, а також сприятиме формуванню патріотичного ставлення у молодого покоління та формуванню почуття відповідальності за збереження пам'яті про людей та історичні факти.

Rozdział I

Jan Niewiadomski – przedsiębiorca, burmistrz Drohobycza, lokalny polityk

Miasto Drohobycz zachowało dawne historie o swoich rdzennych mieszkańcach, jednak większość rodzinnych życiorysów jak dotąd owiana jest tajemnicą z powodu braku źródeł i materiałów. Tak więc rodzinne archiwa, które od czasu do czasu udaje się znaleźć badaczom w prywatnych kolekcjach, często inspirują do napisania biografii, które interesują czytelnika nie tyle dzięki politycznym perypetiom lub finansowym sukcesom ich bohaterów, ile realnym dramatycznym wydarzeniom związanym ze światem wewnętrznym wspomnianych rodzin, które w różnych okresach odzwierciedlały nie tylko radosne i smutne wydarzenia, ale również strony z pustymi miejscami, które pozostają nieuzupełnione do tej pory.

Pomimo że historia „austriackiego” Drohobycza jest dość dobrze ilustrowana¹ fotograficznie, obecnie daje się zauważyć zdecydowane braki konkretnych informacji na temat życia i działalności osób, które faktycznie tworzyły Drohobycz w czasie jego ewolucji od „prowinjonalnego i nieatrakcyjnego miasteczka”² do jednego z najpotężniejszych centrów handlu ropą naftową Imperium Habsburskiego³. W tym kontekście toczyło się życie politycznej

---

¹ P. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича*, Львів 1991, s. 165; С. Пшеничний, *Дрогобич у поштовій листівці. Дрогобиччина – земля Івана Франка*, Дрогобич 1997, s. 193–201; W. Budzyński, *Miasto Schulza*, Warszawa 2005, s. 456; З. Філіпов, *Зі сторінок мистецтва фотографії Дрогобича. Багато культурний Дрогобич*, Варшава 2005, s. 271–284; P. Пастух, *Дрогобицький некрополь. Дрогобич 2008*, s. 192; S. Nicieja, *Kresowe Trójmiasto*, Truskawiec–Drohobycz–Borysław, Opole 2009, s. 61–154; *Особлива провінція: Дрогобич Бруно Шульца*, Упорядники: В. Меньок, Ю. Романишин, І. Фецяк, С. Пшеничний, З. Філіпов, Дрогобич 2010, s. 46; В. Садовий, *Лицар в Збруї для міста Дрогобича*, Дрогобич 2010, s. 44.

² Г. Біндер, *Провінційне місто в Галичині: Дрогобич в останні 50 років Австрійського панування. Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ)*, Дрогобич 2008, Вип. XI–XII, s. 221–236; М. Криль, *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич кінця XIX – початку XX ст.*, ДКЗ, s. 343–349.

³ O historii i skali przemysłu naftowego zob. na przykład w: K. Tołwiński, *Mapa obszarów naftowych i gazowych Polski w Karpatach i na przedgórzu*, Warszawa–Borysław–Lwów 1928, s. 13; P. Wojcikowski, *Czarne złoto (Nafta)*, *Kalendarz Ziemi Wschodnich na rok 1936*, Rok 2, Warszawa 1935, s. 191–196; T. K. Kozłowski, *Galicja. Zagłębie boryslawskie* (album), s. 64–89; *Polska nafta*, s. 90–92, „Karta. Kwartalnik historyczny” № 55, Warszawa 2008. W zbiorach Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie znajduje się wiele dotychczas nie zbadanych zbiorów poświęconych temu okresowi w historii Drohobycza. Zob. w szczególności zbiór *Uryckiego Towarzystwa Akcyjnego w mieście Drohobyczu*” (Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego, Zbiór 1229). Należy również zauważyć, że historia finansowych aktywów naftowych i powiązanych z nimi operacji, które wówczas były prowadzone i przechowywane w prywatnych i państwowych bankach Drohobycza, wciąż pozostaje niezbadana.

(magistrackiej) i ekonomicznej (przemysłowo-przedsiębiorczej) elity miasta Drohobycza, która w drugiej połowie XIX wieku i pierwszej połowie XX wieku połączyła się w całość i ukształtowała w przeważającej części żydowską finansową elitę⁴, która z kolei miała w pełni kontrolować życie miasta, niejednokrotnie stając się twórcą konfliktów etnicznych⁵, a nawet wojen klanowych⁶.

Niemal jedynym przedstawicielem polskiej społeczności narodowej w magistracie w Drohobyczu, który był w stanie w większym lub mniejszym stopniu zrównoważyć interesy i potrzeby różnych społeczności etnicznych (polskiej, ukraińskiej, żydowskiej i niemieckiej)⁷, był Jan Niewiadomski – znany piekarz, właściciel wypoczynkowych letnich basenów i burmistrz miasta Drohobycz w latach 1906–1909.

Na podstawie danych genealogicznych można było stwierdzić, że dawny ród Jana Niewiadomskiego wywodził się ze szlacheckiej gałęzi Jacka Niewiadomskiego (linia Władysława Niewiadomskiego)⁸, do której należał tzw. „jednonogi herb” rodu Prus Niewiadomskich (Aneks 1. Fot. 11, 12). Ten właśnie herb widnieje na dokumentach gałęzi rodzinnych na terytorium Samborszczyzny, Drohobyczczyny i powiatu stryjskiego na przełomie XVIII–XIX wieku. Jednak w XIX i na początku XX wieku na terytorium Galicji rodzinę tę reprezentowali głównie przedstawiciele burżuazji, którzy w większości przypadków należeli do klasy średniej społeczeństwa. Przykładem tego jest biografia Jana Niewiadomskiego, któremu udało się przejść trudną drogę do uzyskania statusu burżuazyjnego poprzez tytaniczną

⁴ Г. Біндер, *Провінційне місто...*, s. 230.

⁵ Про міжнаціональний конфлікт під час «кривавих виборів» в Дрогобичі 1911 р. див у: С. Маркчук, О. Сухий, *Дрогобицька кривава освята австрійської демократії: (До 70-річчя розстрілу робітників виборців у Дрогобичі)*, Жовтень 1981, № 8, с. 87–91; *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*, Науковий редактор Леонід Тимошенко, Дрогобич 2009, с. 101–102.

⁶ Na przykład w 1909 r., pod koniec urzędowania Jana Niewiadomskiego, jego administracja już się znajdowała już pod presją nowo utworzonej, najbardziej wpływowej grupy politycznej w Drohobyczu – partii Jakuba Ferensztajna, w skład której wchodził Rajmund Jarosz, Izidor Taubenfeld, Markus Sternach i inni. Tabloidy nazywały ten polityczny klan „wilczą kliką kmagistratu”, której podczas rządów Jana Niewiadomskiego udało się przekupić lub przeciągnąć na swoją stronę nawet policję Drohobycza. Więcej szczegółów w: *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka” № 11, Sambor 1909, s. 3–4. O składzie magistratu za rządów burmistrza Rajmunda Jarosza patrz: *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1870*, Lwów 1911, s. 445. W 1909 r. gazeta „Tydzień” opublikowała nieco odmienne informacje, o tym że na posiedzeniach rady gminy, podczas rozwiązywania problemów budżetowych, zawsze panował niezrozumiały dla społeczności duch Jakuba Fajersztajna, którego „ręka” wywierała wpływ na wszystkie intratne decyzje urzędników państwowych, mimo że nie był on burmistrzem miasta. Prasa jednak nie została zastraszona przez taki antydemokratyczny system w magistracie miasta i otwarcie zarzuciła polityce Fajersztajna stronniczość, nazywając ją „indywidualistyczną”: *Gmina przeciw daruje. Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka” № 17, Sambor 1909, s. 2–3.

⁷ Nic więc dziwnego, że w czasie umacniania się skorumpowanej partii Jakuba Ferensztajna Jan Niewiadomski przygotowywał się do wyborów 1909 r., licząc na poparcie ukraińskich wyborców (*Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka” № 11, s. 3).

⁸ O genealogii rodu Niewiadomskich w okresie XV – XX w. patrz w nieopublikowanej pracy: A. Niewiadomski, *Prus Niewiadomscy z Niewiadomej*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.sejm-wielki.pl/b/lu.30393>; *Osoby o nazwisku «Niewiadomski» w Genealogii Potomków Sejmu Wielkiego*. [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.sejm-wielki.pl/n/Niewiadomski>, data dostępu: 15.01.2020 r.

pracę początkowo w branży piekarskiej, rozwijanie biznesu, kształtowanie poglądów politycznych, aż po karierę polityczną, opartą nie tylko na sukcesie finansowym, ale również na zasługach dla społeczeństwa, zwłaszcza po udziale w wojnie powstańczej z Imperium Rosyjskim w latach 1861–1863.

Z pewnością jednym z wiarygodnych źródeł historii każdej rodziny jest archiwum rodzinne, które często zawiera nie tylko fotografie, dokumenty z finansowo-ekonomicznego, patrymonialnego czy prawniczego życia jej członków, ale również – w niektórych przypadkach – wspomnienia i kroniki rodzinne spisane przez przodków i przechowywane przez potomków tych rodzin. W przypadku biografii Jana Niewiadomskiego, która do niedawna była praktycznie nieznana w historiografii, zachowało się unikalne archiwum o takiej właśnie wartości, ponadto kronika rodzinna zawiera również kontynuację historii rodziny po śmierci jej założyciela. Tak więc Kronikę Rodzinną (Aneks 2, Fot. 1–7) otrzymaliśmy od prawników i praprawników Jana Niewiadomskiego, którzy obecnie mieszkają w okolicach Lublina i w Krakowie, a mianowicie męża praprawnuczki Jana Niewiadomskiego – Wiesława Hołdysa i Pawła Zygodlewicza (Aneks 1. Fot. 2–7).

Zgodnie z kronikami rodzinnymi Jana Niewiadomskiego, które zaczął pisać po śmierci swojej żony Apolonii, pochodził on z samborskiej linii dawnego rodu Niewiadomskich. Przyszły polityk i przedsiębiorca urodził się 24 marca 1840 r. w rodzinie Marii z Szajkiewiczów (po polsku często pisało się Sajkiewiczów) i Antoniego Niewiadomskiego, który był znanym samborskim piekarzem już od lat 20-ch XIX wieku⁹. W 2015 r. udało nam się opublikować krótką relację z biografii Jana Niewiadomskiego¹⁰, jednak obszerna biografia jednego z najbardziej znanych reformatorów Drohobycza i powiatu dotychczas nie została opublikowana ani w ukraińskiej, ani w polskiej historiografii. Poza tym w naszym artykule biograficznym omyłkowo uważaliśmy, że Jan Niewiadomski był bezpośrednim potomkiem byłego burmistrza Drohobycza Ignacego Niewiadomskiego, który – jak się okazało w trakcie badań – nie miał nic wspólnego z Janem Niewiadomskim¹¹. Jednak w dzisiejszej literatu-

⁹ *Biblia Złota klasyków. Kronika Rodzinna i Domowa Jana Niewiadomskiego i jego potomków (1840–1922)*, Rodzinne archiwum Pawła Zygodlewicza i Wiesława Hołdysa, s. 2.

¹⁰ Б. Лазорак, Т. Лазорак, *Приватна вілла бургомистра і пекаря Яна Невядомського в Дрогобичі*, „Наша спадщина: науково-популярний журнал”, № 4(6), Львів 2015, с. 25–30.

¹¹ W naszych poprzednich publikacjach omyłkowo wskazywaliśmy na drohobyckie korzenie rodziny Jana Niewiadomskiego, ponieważ nie posiadaliśmy dokumentacji rodzinnej ani archiwalnej, a rodzina o tym samym nazwisku mieszkała w Drohobyczu od początku XIX wieku. Jak się okazuje, Ignacy Dominik Niewiadomski (1790–1858), który urodził się 5 sierpnia 1790 r. w mieście Tszaniec i poślubił Fortunatę Byczkowską, a w ich związku małżeńskim urodziło się trzy córki i czterech synów (Ewaryst – najstarszy syn, Kajetan i Jan Niewiadomscy) nie mają nic wspólnego z rodziną piekarza i burmistrza Jana Niewiadomskiego. Zob. na przykład *Poczet Szlachty Galicyjskiej i Bukowińskiej*, Lwów 1857, s. 177. Ponadto w ostatnim ze swoich projektów badawczych drohobycki poeta, dziennikarz i krajoznawca Roman Pastuch odkrył dla Drohobycza nazwisko Filippiny Prus Niewiadomskiej, pochowanej na starym cmentarzu przy ul. Truskawieckiej. Badacz popełnił ewidentny błąd, zakładając, że Filippina była żoną Karola Kajetana Rozwadomskiego, a następnie (niewiadomo kiedy) wdową po Janie Niewiadomskim. Powstaje pytanie, jak mogła ona być wdową, gdy w chwili jej śmierci Jan Niewiadomski mieszkał z prawowitą małżonką Apolonią. O tym zob. w: P. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, s. 79. W rezultacie nasze wcześniejsze założenia dotyczące rodziny Jana Niewiadomskiego osiadłego w Drohobyczu w 1835 r., po przeprowadzce z Rzeszowa, są niepoprawne. Błąd wynikał z tekstów szematyzmów austriackich, w których napisano, że urząd burmistrza w latach 1833–1834 sprawował właśnie Ignacy Dominik Niewiadomski, który w 1835 r. zajął wakat burmistrza Drohobycza (w 1834 r.

rze dobrze wiadomo, że znanymi potomkami Samborskiego rodu Niewiadomskich, oprócz przyszłego drohobyckiego burmistrza Jana Niewiadomskiego, byli W. G. Niewiadomski – właściciel drukarni na przełomie XIX i XX wieku, a także Franciszek Niewiadomski – znany mąż stanu i prawnik, który był adwokatem i urzędnikiem galicyjskiej Prokuratorii Skarbu we Lwowie, a w okresie międzywojennym nawet kierował Departamentem Państwowej Służby Kontroli w Warszawie¹².

Jan Niewiadomski urodził się 24 marca 1840 r. w Samborze (wcześniej nie wiedzieliśmy o istnieniu jego prywatnej, odręcznie napisanej kroniki, więc zaistniała błędna wersja o drohobyckim pochodzeniu rodziny). Interesującym jest fakt, iż na mogile Jana i Apolonii Niewiadomskich jest wyraźnie zaznaczone, że burmistrz i piekarz urodził się w roku 1844, w związku z czym krajoznawcy¹³ i badacze uważali tę datę za poprawną. Ostatecznie trudno jest założyć, że firma lub rzemieślnik wykonujący nagrobek popełnił błąd. Jednak, naszym zdaniem, tak właśnie się stało, ponieważ Jan Niewiadomski zaznaczył 1840 jako rok swoich urodzin.

Autorom artykułu biograficznego niestety nie udało się przedstawić kompletnego zarysu jego młodości. Wiadomo jednak, że w latach 1847–1854 Jan Niewiadomski uczęszczał do samborskich szkół, które w tamtych czasach były finansowane przez magistrat. Był to czas, kiedy w Samborze urzędowali burmistrzowie Franciszek Iliasiewicz (1847–1850) i Wincenty Danek, woryginał: Вінцент Данек, (1850–1854)¹⁴. W tym czasie Jan Niewiadomski uczył się w szkołach podstawowych Sambora, a po ich ukończeniu w 1854 r. wstąpił do jednego z najstarszych gimnazjów Galicji – Gimnazjum Samborskiego, które finansowane

---

magistrat Drohobycza funkcjonował bez burmistrza). Zob. na przykład *Schematyzmus des Königreiches Galicien und Lodomerien für das Jahr 1833*, Lemberg 1833, s. 178; Lemberg 1834, s. 197; Lemberg 1834, s. 197, 200; Lemberg 1835, s. 195. Jak się okazało, Ignacy Dominik Niewiadomski był burmistrzem Drohobycza przez 20 lat: od 1835 do 1855 roku (Ibidem, s. 195; Lemberg 1836, s. 202–202; Lemberg 1837, s. 203; Lemberg 1838, s. 207; Lemberg 1841, s. 230; *Provinzial Handbuch des Königreiches Galicien und Lodomerien. Für das Jahr 1844*, Lemberg 1844, s. 241; Ibidem, Lemberg 1846, s. 261; Lemberg 1847, s. 269; Lemberg 1848, s. 326; Lemberg 1850, s. 302–303; Lemberg 1851, s. 342–343; Lemberg 1852, s. 322–326; Lemberg 1854, s. 338–339; Lemberg 1855, s. 258–259). Za jego rządów Drohobycz przeżył rewolucję „Wiosny Ludów” 1848 r., Powstanie Styczniowe w latach 1863–1864, co również jest jednym z mało zbadanych aspektów historii miasta. Z innych źródeł dowiadujemy się, że Ignacy Niewiadomski był znanym filantropem, w szczególności w przypadku honorowania sławnych postaci, które działały na rzecz rozwoju środowiska kulturowego Drohobycza w okresie wczesnej secesji. Na przykład 7 września 1842 r. I. Niewiadomski przekazał Józefowi Ignacemu Perkowskiemu (doradcy i osobie upoważnionej arcyksięcia Ferdynanda de Este) obraz męczennika za wiarę Marcina Laterny, który został później umieszczony w lwowskim kościele Piotra i Pawła (S. Cieślak, *Związki Marcina Laterny (1552–1598) z Drohobyczem*, ДКЗ, Дрогобич 2006, Вип. X, с. 138.). W 1838 r. Ignacy Niewiadomski otrzymał potwierdzenie pochodzenia szlacheckiego, które zostało zatwierdzone przez Wydział Stanów sejmiku galicyjskiego (*Collegium statuum*). Zob. *Poczet Szlachty Galicyjskiej i Bukowińskiej*, Lwów 1857, s. 177. Wspomniana pomyłka zaszła ze względu na fakt, że burmistrzem już był przedstawiciel dawnego rodu Niewiadomskich. Tak więc działalność Ignacego Niewiadomskiego nie odegrała żadnej roli dla kształtowania ambicji politycznych Jana Niewiadomskiego z Samboru, który po prostu przeniósł się do pracy w Drohobyczu w późniejszym czasie.

¹² Ś.p. Wiktoryn Mańkowski, „Kurjer Warszawski” 30 grudnia 1928, № 359, s. 21.

¹³ Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, с. 73.

¹⁴ М. Іваник, *Міські урядники Самбора доби Галицької Автономії (друга половина XIX–початок XX ст.)*, Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія», Вип. 42, Дрогобич 2018, с. 65–66.

z funduszy królewsko-cesarskich¹⁵, uznawane było za jedno z najbardziej prestiżowych. Do chwili obecnej zachowały się coroczne sprawozdania tego gimnazjum, w których Jan Niewiadomski został wspomniany zaledwie dwa razy. Tak więc w sprawozdaniu za 1854 r. Jan Niewiadomski zapisany jest wśród uczniów pierwszej klasy Gimnazjum pod numerem 64 jako „Johann Niewiadomski”, a spośród najzdolniejszych uczniów jego klasy znajdują się Michał Gojwanowicz, Jan Niemiłowicz, Andrzej Aleksiewicz, Jan Popławski, Stanisław Mizia, Chrystant Witoszyński, Józef Głodziński i Aleksander Hordyński. Ogółem do pierwszej klasy uczęszczało 78 uczniów, wśród których byli Polacy, Ukraińcy i Żydzi¹⁶. Samborskie Gimnazjum, działające w tym czasie już od ośmiu lat, posiadało niezwykle starannie dobraną kadrę nauczycielską. Wśród dydaktyków byli znani profesorowie historii, różnych języków, nauk ścisłych itp. Na przykład w latach 50-ch XIX wieku kluczowe przedmioty prowadzili: dr Franciszek Langer (nauczyciel etatowy – łacina), Franciszek Podgórski (katecheta rzymskokatolicki), Johann Klemp (nauczyciel etatowy – greka, łacina, niemiecki), Maksymilian Nowicki (nauczyciel etatowy – matematyka), Paweł Jasenicki (katecheta greckokatolicki, religia), Stefan Waremski (suplent – łacina, greka i matematyka), Julian Carewicz (suplent – nauki przyrodnicze, języki niemiecki i ukraiński), Klemens Hauptman (suplent – łacina, greka i niemiecki), Grzegorz Kulczycki, który w pierwszych i drugich klasach nauczał matematyki i geografii¹⁷. W czasie szkolnej nauki Niewiadomskiego stanowisko dyrektora Gimnazjum pełnił ksiądz Franciszek Ksawery Myrniak, który w latach 1854–1856 wykładał grekę¹⁸.

Z tekstu kroniki rodzinnej dowiadujemy się, że w 1856 r. młody człowiek ukończył drugą klasę gimnazjum. Jednakże sam Niewiadomski zaznaczał: „Nie miałem talentu do nauki”, toteż uczył się tylko przez dwa lata¹⁹. W sprawozdaniach gimnazjum za rok szkolny 1855–1856 Jan Niewiadomski nie był wymieniany wśród uczniów żadnej z klas gimnazjum. Zamiast tego nadmienia się, iż do drugiej klasy uczęszczało 33 uczniów, z których 18 otrzymało świadectwa o jej ukończeniu, dwóch nie zostało atestowanych (nie zdało egzaminu końcowego), a czterech całkowicie opuściło gimnazjum²⁰. Trudno więc ocenić, w której ze wspomnianych grup znalazł się Jan Niewiadomski – nie możemy wykluczyć, że w tej ostatniej.

We wspomnieniach Jan Niewiadomski zaznacza, że opuścił gimnazjum i zaczął uczyć się sztuki pieczenia w piekarni swojego ojca²¹. Nauka polegała przede wszystkim na oswojaniu

---

¹⁵ Jednocześnie miasto ponosiło własne wydatki na utrzymanie tego gimnazjum w wysokości 900 złotych ryńskich, a także opłacało ogrzewanie i remonty budynku. Po przekształceniu gimnazjum na ośmioletnie, magistrat Samboru wydawał co roku 1 000 złotych ryńskich, ponadto jednorazowo wniósł wkład 2 700 złotych ryńskich na naukowe pomoce dydaktyczne. To nie przypadek, że władzom miasta udało się również otworzyć bibliotekę szkolną o solidnych zbiorach z odpowiednim wyposażeniem i biurem, a także zainstalować oświetlenie elektryczne. Zob. М. Криль, *Самбірська гімназія від заснування до «весни народів» (до 225-річчя від заснування)*, Дрогобицький краєзнавчий збірник, Вип. XIX–XX, Дрогобич 2017, s. 34.

¹⁶ *Jahresbericht des k.-k. vollständigen Gymnasiums zu Sambor für das Schuljahr 1854*, Lemberg: Aus der Stauropigian'schen Instituts-Druckerei 1854, s. 40.

¹⁷ *Ibidem*, s. 19.

¹⁸ М. Криль, *Самбірська гімназія: шлях у 225 років*. Том I, Дрогобич: Коло 2017, s. 130.

¹⁹ *Biblia Złota klasyków...*, s. 2.

²⁰ *Jahresbericht des k.-k. vollständigen Gymnasiums zu Sambor für das Schuljahr 1854*, Lemberg: Aus der Stauropigian'schen Instituts-Druckerei 1855, s. 19–22.

²¹ *Biblia Złota klasyków...*, s. 2.

dawnego, rzemieślniczego sposobu wypieku, a także na sprzedaży pieczywa w Samborze i jego przedmieściach.

Drohobycki krajoznawca, nauczyciel Gimnazjum im. Władysława Jagiełły Mściwujewski był zdania, że Jan Niewiadomski studiował później na Uniwersytecie Krakowskim, gdzie obronił doktorat z medycyny²². Jednak ani w kronice spisanej przez Jana Niewiadomskiego, ani w innych dokumentach nie ma wzmianki o tym fakcie.

W lutym 1856 r. Jan Niewiadomski rozpoczął swoją „rzemieślniczą podróż po świecie” w celu otrzymania dobrego fachu piekarza. W XIX wieku, podobnie jak we wczesnych czasach nowożytnych, powszechnie wierzone w budowanie „dobrego autorytetu mistrza” w ciągu wielu lat praktyki w roli pomocnika lub czeladnika u znanych piekarzy. Dlatego im więcej referencji pozyskano z różnych części kraju, tym większe było prawdopodobieństwo uzyskania licencji na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W połowie lutego 1856 r. Niewiadomski udał się pieszo do Lwowa, gdzie pracował jako pomocnik piekarza. Następnie wyruszył do Stanisławowa (dzisiaj – miasto Iwano-Frankiws), Czerniowiec i dotarł aż do miasta Guragumory w północnej Rumunii w powiecie suczawskim²³. W rumuńskim mieście Jan Niewiadomski aż do Świąt Wielkanocnych pracował u słynnego piekarza Horwarta. Późną wiosną wyruszył do Transylwanii, do miasta Klauzenburg (w czeskiej tradycji – miasto Kolosvár), gdzie po raz pierwszy otrzymał oficjalne miejsce pracy z notarialnie poświadczoną licencją oraz pieczęcią. Kilka tygodni później młody Jan Niewiadomski przeniósł się do rumuńskiego miasta Karlsburg (obecnie Alba Iulia), a następnie fiakrami do miasta Banat, w którym przez dłuższy czas pracował w osadzie Deutsch-Bokschan²⁴. Następnym miejscem pracy, aczkolwiek krótkotrwałej, były Węgry. Dopiero w 1859 r. Niewiadomski powrócił do Sambora, gdzie około 10 miesięcy mieszkał nieopodal swojej rodziny i pracował już jako doświadczony piekarz w piekarni swojego ojca²⁵.

W 1860 r. Jan Niewiadomski wyjechał do Brzeżan, gdzie pracował jako pomocnik w miejscowej piekarni. To właśnie w Brzeżanach otrzymał od cechmistrza pierwszą rekomendację do pracy w cechu we Lwowie, która faktycznie otworzyła przed młodym mistrzem drogę do świata ówczesnej piekarskiej konkurencji, jak i do środowiska wybitnych profesjonalistów tego zawodu. Tak więc w latach 1861–1862²⁶ posiadał już stabilną pracę we Lwowie. Jednakże wkrótce, pod wpływem rewolucyjnie nastawionej lwowskiej inteligencji, a także tajnych polskich stowarzyszeń jednoczących patriotycznie nastawioną młodzież, Jan Niewiadomski zgłasza się do Powstania Styczniowego.

W 1863 r. Jan Niewiadomski bierze czynny udział w styczniowym powstaniu narodu polskiego pod dowództwem gen. Wysockiego. W wieku 23 lat wraz z hrabią Juliuszem Tarnawskim (właścicielem starożytnego pałacu we wsiach Rychtycze i Sniatynka) wykazując aktywność w organizowaniu wolontariuszy z obwodu lwowskiego i drohobyckiego. Tak właśnie Jan Niewiadomski rozpoczyna swój udział w powstaniu wywoleńczym narodu polskiego w latach 1863–1864, skierowanym przeciwko władzom Imperium Rosyjskiego.

W tym czasie Niewiadomskiemu nadano stopień kaprała pierwszej kompanii karabinierów. Walcząc w szeregach armii liczącej półtora tysiąca powstańców, kapral Niewiadomski brał udział w operacjach wojskowych przeprowadzanych na terytorium lasów Wedlińskiego

²² M. Mściwujewski, *Z dziejów Drohobycza*, cz. II, Drohobycz 1939, s. 151.

²³ *Biblia Złota klasyków...*, s. 2.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, s. 3.

i Łopatynskiego (powiat radechowski, obwód lwowski), a także w zdobyciu Radziwiłłowa²⁷. Następnie aktywnie uczestniczył w bitwach o Brody, Złoczów i Lwów. W 1864 r. jednostkę, w której służył Niewiadomski, przeniesiono do Samboru, gdzie rozlokowano żołnierzy, po czym młody kapral wrócił do Drohobycza.

W sezonie wakacyjnym w 1864 r. Jan Niewiadomski pracował w Truskawcu, w piekarni Polakiewiczza, w której oprócz podstawowych wyrobów piekarniczych wypiekano również słodycze, paszteciki i bułki nadziewane²⁸. To w tej piekarni zdobył doświadczenie w produkcji specjalnego rodzaju wypieków dla światowych gości o wykwintnym guście, którzy przyjeżdżali do Truskawca w celach rekreacyjno-wypoczynkowych. W tym właśnie czasie rozpoczął się kompleksowy rozwój uzdrowiska, który pod kierownictwem Adama Sapiehy zostanie światowej klasy kurortem²⁹.

Był to czas, kiedy młody i obiecujący piekarz próbował znaleźć szczęście w „Galijskiej Kalifornii”. Podczas letnich wakacji na tańcach, które wieczorami odbywały się w Truskawcu, Jan Niewiadomski spotkał kobietę, która została jego narzeczoną. 25 listopada 1864 r. ożenił się z Apolonią z Hryczajtyków, córką Mikołaja i Julii ze Stockich, zamieszkałych w Stebniku. Własna rodzina Jana Niewiadomskiego nie była duża, ponieważ ze związku Jana i Apolonii (1845–1911) urodziła się tylko jedna córka – Wanda Franciszka (10.09.1866–7.01.1951)³⁰. W kronice rodzinnej Jan Niewiadomski wspominał o swojej wielkiej radości związanej z tym wydarzeniem. Jak wynika z zapisu kroniki, chrzest córki odbył się 17 września 1866 r. w Kościele Świętego Bartłomieja w Drohobyczu. Wandę Franciszkę chrzczył ksiądz Rusiński, a wśród rodziców chrzestnych i gości tej radosnej uroczystości byli miejski kasjer Pirożko, żona urzędnika szpitalnego Rozalia Jareмова, mieszkaniec Drohobycza Jan Fijała³¹ i żona właściciela kawiarni Antonina Born.

Para mieszkała przez jakiś czas w Truskawcu. Jednak już 6 września 1866 r. Jan Niewiadomski wyruszył do Drohobycza, gdzie umówił się na długoterminowy wynajem piekarni z jej właścicielką, drohobyczanką panią Obłoczyńską³². Przed narodzinami swojej córki sporządził wszystkie niezbędne dokumenty potrzebne do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej i dołączył do handlowej konkurencji miasta. W tym czasie w Drohobyczu działały cztery piekarnie. Jedną z najbardziej renomowanych była piekarnia pani Obłoczyńskiej, która po śmierci męża nie mogła sama jej utrzymywać.

1 listopada 1870 r. Jan Niewiadomski udał się do drohobyczanina Franciszka Pflanzena, u którego na własny koszt wybudował piec i założył piekarnię stacjonarną. Przez pięć lat ciężko pracował, żeby zgromadzić kapitał na otwarcie własnej piekarni, na własnej posiadłości i uniezależnić się od umów wynajmu. Tak więc w 1875 r. kupił prywatną siedzibę w Drohobyczu od Franciszki Krynickiej i Franciszki Nożańskiej (Rożańskiej)³³. Według Niewiadomskiego posiadłość była tak zaniedbana, że uporządkowanie domu i działki zajęło mu dużo czasu i wymagało solidnej inwestycji finansowej. Jednak wysiłek nie poszedł

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Б. Лазорак, Ю. Вовк, *Статут і фінанси акціонерної спілки Трускавець-Помярки (1886–1899 рр.)*. За матеріалами архіву графа Адама Сапіги, Східноєвропейський історичний вісник, Дрогобич 2017, с. 76–97.

³⁰ *Biblia Złota klasyków...*, s. 3.

³¹ Ibidem, s. 6.

³² Ibidem, s. 3.

³³ Ibidem. Inne źródła podają nazwisko Rożańska.

na marne, ponieważ, jak twierdził sam Jan Niewiadomski, od 1876 r., kiedy piekarz z rodziną zamieszkał we własnym domu, jego interes zaczął dobrze prosperować. Stwierdził też w kronice: „Od 1876 roku zacząłem wspinać się w górę”³⁴ (Aneks 3., Fot. 5–9).

Mniej więcej pod koniec lat siedemdziesiątych XIX wieku Jan Niewiadomski po raz pierwszy dołączył do budowy Stowarzyszenia Awansowego (obecnie – centralny wydział Banku Oszczędności), w którym – wskutek nieudanych inwestycji Franciszka Pflanzera – zmuszony był objąć stanowisko dyrektora. Ratując instytucję przed zadłużeniami, Niewiadomski przekształcił ją w najbardziej stabilną strukturę finansową miasta. Niestety, mimo dobrych relacji z Pflanzerm Jan Niewiadomski zmuszony był „z bólem serca” wykluczyć swego przyjaciela ze Stowarzyszenia. Wiadomo, że Pflanzeroowi, długoletniemu dyrektorowi Stowarzyszenia, nie udało się utrzymać tego stanowiska ze względu na ciągle kredyty. Dlatego przez pewien czas Jan Niewiadomski nieodpłatnie pełnił obowiązki dyrektora Stowarzyszenia, aby przynajmniej w jakiś sposób wyrównać długi Pflanzera. Po jakimś czasie przyznano mu roczną pensję w wymiarze 400 złotych, ponieważ udało mu się wyprowadzić Stowarzyszenie z kryzysu³⁵. W swoich wspomnieniach Niewiadomski podkreślał, że działał na rzecz instytucji z wielką starannością i powagą. Sprzyjało to wzmocnieniu się jego autorytetu w Stowarzyszeniu, w środowisku politycznym, a także wśród miejscowej elity finansowej. W maju 1898 r. pracownicy Stowarzyszenia zorganizowali uroczystości z okazji 25-lecia urzędowania Jana Niewiadomskiego na stanowisku dyrektora³⁶ (Aneks 2, Fot. 8–13). Wśród prezentów wręczonych jubilatowi znalazł się nie tylko album jubileuszowy, ale również akcesoria piśmiennicze osobistego użytku w jubilerskim stylu: srebrny kałamarz, pióro, taca i nóż do cięcia papieru. O tym jubileuszowym wydarzeniu Jan Niewiadomski napisał: „To był dla mnie dzień szczęścia i radości”³⁷.

Będąc sumiennym przedsiębiorcą i gospodarzem, Jan Niewiadomski postanowił kupić odrębną działkę na terytorium Góry Wójtowskiej. Teren ten znajdował się naprzeciwko centralnej ulicy prowadzącej od centrum obok miejskiego jeziora i parku. To tutaj Niewiadomski wybudował swoją pierwszą oficjalną piekarnię o nazwie „Piekarnia Jana Niewiadomskiego”. Na tym obszarze zbudowano również kilka dodatkowych budynków na potrzeby gospodarcze, magazyn i pieczywo. Ta piekarnia zachowała się do naszych czasów, mimo że została przebudowana, a poszczególne budynki sprzedane na potrzeby różnych celów. Natomiast murowany ceglany komin wciąż unosi się nad miastem jako pamiątka „epoki piekarskiego cechu Niewiadomskiego”³⁸.

Trzy lata później Janowi Niewiadomskiemu udało się nabyć jeden z najstarszych terenów Drohobycza, na rogu ulicy Żupnej, graniczący z obszarem przy kościele Świętego Bartłomieja i znajdujący się 10 metrów od Stowarzyszenia, w którym Jan Niewiadomski nadal pełnił funkcję dyrektora. W roku 1903 otrzymał on pełny pakiet dokumentów i rozpoczął budowę własnej willi, której poświęcono w tej publikacji osobny rozdział, ponieważ jest to jedna z najbardziej znanych i najpiękniejszych prywatnych willi w Drohobyczu, które przetrwały do naszych czasów. Wyróżnia ją nie tylko styl architektoniczny, ale również najnowsze jak na tamten czas technologie budowlane i układ rusztowania w porównaniu z innymi willami z początku XX wieku.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

Biografia Jana Niewiadomskiego obfituje nie tylko w rodzinne sukcesy czy wzloty finansowe, ale również w dzieje polityczne. Po zdobyciu autorytetu w Stowarzyszeniu i środowisku przedsiębiorców Jan Niewiadomski musiał w ten czy inny sposób włączyć się do życia politycznego regionu. Karierę polityczną rozpoczął w szeregach miejscowej polskiej „saskiej partii”³⁹, nazwa której pochodziła od nazwiska szlacheckiego rodu Sasów. Na czele tej partii w latach 1879–1887 stał Wiktor Sas Błażowski⁴⁰. W latach 1879–1882 Jan Niewiadomski był czwartym asesorem w radzie gminy magistratu Drohobyckiego, systematycznie brał udział w głosowaniach rady, dołączając w ten sposób do tych, którzy decydowali o wszystkich projektach politycznych i gospodarczych. W tym czasie razem z Janem Niewiadomskim pracowali w magistracie przedstawiciele różnych wspólnot etnicznych miasta: pierwszy zastępca burmistrza Hersz Goldgamer, asesorzy: doktor prawa Władysław Wolski, Franciszek Pflanzler, Aleksander Szorr, Mendel Samuel; sekretarz rady Jan Filiński, urzędnicy: Antoni Tada, Antoni Kobierski, Konstanty Namaczyński, Jan Nawratil, Mikołaj Jarema (prowizor), praktykanci rady: Julian Lachowicz i Wiktor Kossak; kanclerz Alfred Dobrucki, inżynier miasta (architekt) Adam Berski, policyjny audytor Jakub Pulman, kasjer Ludwik Łopuszański, kontroler kasy Ignacy Wierzbicki, miejski lekarz, doktor medycyny Seweryn Kelhofer, miejski lekarz – chirurg Boruch Reich i inni. W tym czasie Jan Niewiadomski uczestniczył w organizacji przyjęcia cesarza imperium Austro-Węgierskiego Franciszka Józefa I w 1880 r.⁴¹

W latach 1882–1885 Jan Niewiadomski był członkiem grupy rady gminnej, działającej pod zarządem powiatu drohobyckiego⁴². Do grupy tej należeli również: nauczyciel Gimnazjum im. Franciszka Józefa I Seweryn Arct, burmistrz Wiktor Błażowski, przemysłowiec Mojżesz Gartenberg, zastępca burmistrza Hersz Goldgammer, ksiądz seminarium greckokatolickiego Oleksy Toroński, a w 1844 r. do grupy dołączył przemysłowiec Aleksander Szorr.

Zapewne właśnie w tym czasie Jan Niewiadomski poznał jednego z najwybitniejszych drohobyckich polityków pochodzenia ukraińskiego, posła do Sejmu Wiedeńskiego i jednego z ważniejszych politycznych konkurentów „saskiej partii” – Ksenofonta Ochrimowycza, który wówczas pracował również w radzie powiatowej jako członek grupy od gmin wiejskich⁴³ i wkrótce wygrał wybory do rady magistratu w 1887 r. (i w drodze sądowej ostatecznie uzyskał stanowisko burmistrza miasta Drohobycza)⁴⁴. Wiadomo, iż Ksenofont Ochrimowycz był jednym z pierwszych nauczycieli Iwana Franki, przedstawiciela ukraińskiej społeczności narodowej, który inspirował Jana Niewiadomskiego do tolerancji względem różnych grup etnicznych w kraju.

Jest zatem całkiem naturalne, że podczas swojej pracy w radzie magistratu Jan Niewiadomski starał się głosować za równomierną dystrybucją środków na wydawanie gazet

³⁹ *Wybory drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Rok 1, Drohobycz 1887, s. 3.

⁴⁰ *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1880*, Lwów 1879, s. 282; Lwów 1881, s. 288; Lwów 1882, s. 290; Lwów 1884, s. 273; Lwów 1885, s. 273; Lwów 1886, s. 273; Lwów 1887, s. 273; Lwów 1888, s. 273.

⁴¹ P. Пастух, *Дрогобич давній і сучасний*, Дрогобич 2002, c. 33.

⁴² *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1883*, Lwów 1882, s. 237; Lwów 1884, s. 220; Lwów 1885, s. 220.

⁴³ *Ibidem*, s. 221.

⁴⁴ *W sprawie wyborów gminnych w Drohobyczu*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1887, s. 3–4; *Nadworny blazen „saskiej partii”*, *ibidem*, № 2, Drohobycz 1887, s. 4; *Wybory do rady gminnej*, *ibidem*, s. 3–4; *Nareszcie skończyły się wybory*, *ibidem*, № 3, s. 3–4; *Wybory drohobyckie*, *ibidem*, № 6, s. 3–4; *ibidem*, № 8, s. 4. Див також № 4, 5, 7 від 1887 р.

miejskich. W ten sposób często przeciwstawiał się wzmagającej się prożydowskiej agitacji politycznej i gospodarczej, którą publikowano w drukarni Arona Żupnika na łamach takich drohobyckich gazet jak „Drohobycker Zeitung” („Gazeta Drohobycka”) i „Drohobycker Handelszeitung” („Handlowa Gazeta Drohobycka”), które były jedynymi czasopismami w mieście wydawanymi w języku żydowskim. Wyrazistym przykładem takiego postępowania jest przypadek głosowania w 1884 r.⁴⁵, kiedy to Aron Żupnik zaapelował do rady magistratu o zatwierdzenie większych subsydiów na wydawanie wyżej wspomnianych gazet. Jak należało się spodziewać, sprawa była usilnie lobbowana przez zastępcę burmistrza Hersza Goldgamera. Jednakże wspólny protest Jana Niewiadomskiego i księdza Torońskiego uniemożliwiły przyznanie dodatkowych dotacji.

Pomimo pewnej stabilności politycznej w magistracie miasto jeszcze długo uważane było za „nieatrakcyjne”⁴⁶, co coraz bardziej pozbawiało atrakcyjności cały magistrat. Natomiast w czasie urzędowania zespołu Wiktora Błażowskiego, w składzie którego był również Jan Niewiadomski, miasto zdecydowanie potrzebowało zmian m.in. w systemie sprzątania i uporządkowania ulic. W „Gazecie Naddniestrzańskiej”⁴⁷ regularnie publikowano zarzuty wobec władz miasta dotyczące nadmiernego zaśmiecenia Drohobycza. Tak więc w numerze 4 tej gazety z 1884 roku⁴⁸ szczególną uwagę zwrócono na nieporządek i zaśmiecenie ul. Wąskiej i placu przy kościele Świętej Trójcy, które według opinii społecznej powinny być najczystsze ze względu na ich centralne położenie w mieście. W jednym z numerów gazety podkreślano potrzebę sprzątania ulic na wilgotno, co zapobiegałoby osadzeniu kurzu na budynkach w Rynku (ten sposób sprzątania praktykowano jeszcze za czasów poprzedniego burmistrza Jana Brynkowskiego w latach 1877–1878)⁴⁹. Dlatego Jan Niewiadomski dołączył do opracowywania medycznego i sanitarnego statutu miasta Drohobycz, a także ogólnych zasad postępowania w czasie epidemii. Ostatecznie opracowano osobny budżet, częściowo finansowany z odsetek Towarzystwa Awansowego. W tym czasie Jan Niewiadomski zdecydowanie opowiadał się za oczyszczaniem ulic miasta z nieczystości i proponował zwiększenie wynagrodzenia dla „hycli”. Jego zdaniem najbardziej zanieczyszczona była ul. Żupna, której nawierzchnia pozbawiona była szutru, w wyniku czego ciągle powstawało błoto i kałuże. Ponadto na tej ulicy w 1884 r. niejaki p. Heinberg otworzył swój kram sprzedający drewno budowlane. Skład desek tego kramu znajdował się na terenie drogi, blokując uliczną komunikację i stwarzając zagrożenie dla przechodniów. Po wypadku 12 czerwca 1884 r., kiedy 17 desek spadło na dzieci, wśród których byli synowie p. Hutowicza, p. Wszeńskiego i p. Trzaskowskiego, prasa dosłownie „zbombardowała” magistrat nowymi zarzutami, domagając się wprowadzenia odpowiednich środków ostrożności przez właściciela spółki⁵⁰. Jednak 10 sierpnia na tej samej ulicy wydarzył się inny niebezpieczny incydent: żona faktora Josefsberga wpadła do studni. Szczęśliwie kobieta została uratowana przez cieślę Jana Moltera. Mimo groźnego zajścia w dalszym ciągu nie przedsięwzięto żadnych środków

⁴⁵ Aron Żupnik w Drohobyczu, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 4, Drohobycz 1884, s. 6.

⁴⁶ М. Криль, *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич кінця ХІХ – почату ХХ ст.*, ДКЗ, с. 343–349.

⁴⁷ В. Тельвак, «*Gazeta Naddniestrzańska*» як історичне джерело, ДКЗ, Вип. Х, Дрогобич 2006, с. 734–744.

⁴⁸ *Porządki drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 10, Drohobycz 1884, s. 6.

⁴⁹ *O zamiataniu ulic*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 15, Drohobycz 1885, s. 5.

⁵⁰ *Przy ulicy Żupnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1884, s. 5–6.

zapobiegawczych⁵¹. W świetle tych faktów Jan Niewiadomski oficjalnie zwrócił się do rady magistratu, domagając się uporządkowania tej niebezpiecznej dzielnicy.

W innym numerze teje gazety opublikowano informację o zagrożeniu dla przechodniów, które stwarzała jedna z najwyższych w mieście willa Lauterbacha znajdująca się przy ul. Kowalskiej. Według przechodniów rynny tego budynku ciągle przeciekały, a ścieki spływały na pieszych. Mimo posiadania niezbędnych środków właściciel willi nie chciał usunąć problemu. Redakcja gazety tłumaczyła tę sytuację rodzinnymi powiązaniem Lauterbacha z urzędnikami magistratu, przez co żadna ze stron nie była zainteresowana przeprowadzeniem prac naprawczych⁵². W niektórych przypadkach oplakany stan miejskich ulic doprowadzał do poważnych obrażeń przechodniów. Zawiadomienie w gazecie pt. *Interpelacja do Świątelnego Magistratu naszego*⁵³ opisuje dwa uderzające przykłady zaniedbań władz miejskich. Przed Zielonymi Świątkami (1884 r.) dwunastoletni syn wdowy Friedmann na drodze w pobliżu budynku jednej z instytucji państwowych upadł i zwichnął obie nogi, w wyniku czego lekarze nawet nie gwarantowali, że chłopiec przeżyje. Podobny wypadek przydarzył się archiprezbiterowi Lainerowi, który wracał do hotelu „Pod Czarnym Orłem”, gdzie zatrzymał się podczas swojego pobytu w mieście. W związku z powyższym Jan Niewiadomski złożył kilka apelacji do burmistrza, a także do odpowiednich służb architektonicznych i sanitarnych z prośbą o wprowadzenie stacjonarnej służby kontroli zabudowań w Drohobyczu i na jego przedmieściach.

W oparciu o opisy takich niefortunnych zajęć krytyczna prasa z sarkazmem zwracała się do „Świątelnego Magistratu” urzędu Wiktora Błażowskiego, w skład którego wchodził również Jan Niewiadomski, o zaprowadzenie w mieście ładu i porządku, chociażby kosztem funduszy wpływających do kasy miasta z podatków komunalnych mieszkańców⁵⁴.

Problemom zanieczyszczenia miasta miał przeciwdziałać program zakładania kanalizacji miejskiej, który opracowała specjalna komisja wraz z wieloletnim architektem Franciszkiem Jeloną. W skład tej komisji wchodził także burmistrz Wiktor Błażowski i członek magistratu Jan Niewiadomski. Grupa robocza natychmiast rozpoczęła pracę nie tylko w obrębie samego magistratu, ale również w terenie. Tę misję powierzono w 1885 r. Janowi Niewiadomskiemu, który podjął się wówczas zarządzania wszystkimi operacjami finansowymi tego wielkiego na ówczesne czasy przedsięwzięcia. W sierpniu 1885 r. rada magistratu zatwierdziła plan polegający na instalacji kanału ściekowego na najbardziej zanieczyszczonym terenie miasta: wzdłuż całej ulicy Samborskiej, skręcając dalej w ulicę Jagiellońską (ul. Daniela Halickiego) i obok postaci Świętego Floriana, aby połączyć się z dawnym kanałem. Według magistratu koszty tego projektu miały wynieść 20 tysięcy złotych⁵⁵. Głównym architektem tej budowy był inżynier miejski, członek magistratu Adam Berski⁵⁶. Pomimo

⁵¹ *Wpadła do studni*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1884, s. 4.

⁵² *Dom p. Lauterbacha*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 4, Drohobycz 1884, s. 4.

⁵³ *Interpelacja do Świątelnego Magistratu naszego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 9, Drohobycz 1884, s. 5.

⁵⁴ *Porządki drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1884, s. 6.

⁵⁵ *Kanalizacja*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 16, Drohobycz 1885, s. 5.

⁵⁶ W latach 1862–1870 oraz 1877–1888 pełnił funkcję inspektora planowania miasta/urbanistyki (architekta) w magistracie Drohobycza. Pod koniec swojej kadencji A. Berski doświadczył pewnej nieufności społeczeństwa, spowodowanej jego zaniedbaniami w strefie budownictwa i konserwatorstwa. Na przykład odnowiony pod jego kierownictwem w 1882 r. dom p. Werdingera po trzech latach został uznany za budynek w stanie awaryjnym. Zob. więcej w: *Dom Werdingera*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 17, Drohobycz 1885, s. 4.

że Jan Niewiadomski był bezpośrednio zaangażowany w finansową część projektu, nie był jednak zarządcą funduszy, w opinii publicznej zaistniały pewne podejrzenia wobec głównego architekta i niektórych członków zarządu. Warto zaznaczyć, iż socjalistyczna „Gazeta Naddniestrzańska” wzbudziła wątpliwości mieszkańców co do rzeczywistej wartości projektu, wymieniając kwotę 60 tysięcy złotych. Obawy te oparte były na możliwości „prania” funduszy, a jako dowody przedstawiano kwoty wydane na budowę drewnianych domów w okolicy placu Kraszewskiego (obecnie ul. Szolema-Alejchema) i szpitala miejskiego. Te podejrzenia przybrały na sile w 1887 r., kiedy to – zgodnie z opinią publiczną – inżynier A. Berski zainstalował beton o domniemanej wartości 9000 złotych na siedmiometrowym odcinku kanału, gdzie podobna instalacja z kamienia kosztowałaby zaledwie 300 złotych⁵⁷. 1 grudnia 1887 r. „Gazeta Naddniestrzańska” opublikowała sprostowanie przez Jana Niewiadomskiego (prezesa funduszu budowlanego) tych informacji⁵⁸. Według jego raportu długość kanału wynosiła nie siedem, a czternaście metrów, a instalacja betonowa kosztowała zaledwie 250 złotych i 45 groszy. W rzeczywistości kasa miejska planowała wydać na tę długość 433 złotych i 45 groszy, z czego wydatki na materiały budowlane miały stanowić 179 złotych 34 grosze, wynagrodzenie dla pracowników – 111 złotych 70 groszy, inne niezbędne wydatki – pozostała kwota 142 złotych 41 groszy. Tak więc Niewiadomski wyraźnie zaznaczył, że koszt budowy jednego metra kanału wynosił zaledwie 17 złotych 89 groszy, a nie 1285 złotych 70 groszy, jak wynikało z niesprawdzonych informacji⁵⁹. Ze swojej strony redakcja gazety obiecała, iż porówna to sprawozdanie z końcowym raportem, który ukaże się na łamach kolejnych numerów gazety. Działania te były destrukcyjne i związane z miejskimi wyborami, w których Jan Niewiadomski osobiście nie uczestniczył.

Jako członek urzędu Wiktora Błażowskiego Jan Niewiadomski zainicjował projekt kulturowo-rekreacyjny z przeznaczeniem na wypoczynek mieszkańców Drohobycza (dzisiaj jest to dawny park z basenem im. Bohdana Chmielnickiego). W maju 1885 r. przy ul. Truskawieckiej, nieopodal dworca kolejowego Drohobycz–Truskawiec, został otwarty jedyny na tym terenie kompleks rekreacyjny z chłodnymi kąpielami i basenami natryskowymi. Kąpielisko przeznaczone było do kąpeli w okresie letnim i zasilane przez naturalne źródło płynące ze wzgórza⁶⁰. Niewiadomski, który był właścicielem kompleksu, osobiście uczestniczył w organizacji jego pracy. Teren wypoczynkowy został ogrodzony i ozdobiony różnorodnymi kwiatami i drzewami. W jednym z numerów „Gazety Naddniestrzańskiej” Jan Niewiadomski przedstawił ofertę kąpieliska i taryfy dla mieszkańców⁶¹. Nowo wybudowany kompleks zapewniał kąpiele w wodzie rzecznej wypełniającej wspólnie użytkowane baseny, natomiast do natryskowych kąpeli służyły osobne pojedyncze pomieszczenia. Na terenie kompleksu stworzono park dla odpoczynku i pieszych spacerów z wydzielonym polem do gry w kręgle i karuzelami. Na terytorium kąpieliska znajdowała się również prestiżowa restauracja. Za korzystanie z usług kompleksu przewidywano następujące taryfy: kąpiel we wspólnym basenie dla jednej osoby – 3 grosze, kąpiel w kabinie natryskowej – 10 groszy, kąpiel w osobnej łazience – 20 groszy; dodatkowa bielizna kosztowała 5 groszy. Kompleks

⁵⁷ *Że 7 metrów betonowego kanału*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 22, Drohobycz 1887, s. 3.

⁵⁸ *Niewiadomski J. Sprostowanie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 23, Drohobycz 1887, s. 4.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Zwracamy uwagę*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 10, Drohobycz 1885, s. 6; *Kąpiele basenowe i natryskowe zimne*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 13, Drohobycz 1885, s. 5.

⁶¹ *Niewiadomski J. Uwiadomienie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 10, Drohobycz 1885, s. 6.

basenów pracował zgodnie z następującym harmonogramem: a) dla mężczyzn 12:00–15:00, 19:00–22:00; b) dla kobiet 9:00–12:00 i 15:00–19:00 (Aneks 1. Fot. 8).

Nowy etap w kształtowaniu ambicji politycznych Jana Niewiadomskiego nastąpił wraz ze zbliżaniem się wyborów do magistratu miasta w roku 1887⁶², mimo że w latach 1884–1900 nie pełnił on ważnych funkcji urzędniczych. W listopadzie 1886 r. rozpoczęły się przedwyborcze intryki polityczne, podczas których partia Wiktora Błażowskiego wszczęła postępowanie sądowe przeciwko partii Ksenofonta Ochrymowycza. O tym przedłużającym się procesie sądowym dowiedziało się społeczeństwo wiedeńskie i lwowskie. Ponadto 1 stycznia 1887 r. „Gazeta Naddniestrzańska” poinformowała opinię publiczną o tych wydarzeniach, a nawet stwierdziła, że zwolennicy „partii saskiej” rzekomo nadesłali do hrabiego Edwarda von Taaffe (w latach 1868–1870 i 1879–1893 minister Autro-Węgier) specjalne memorandum, w którym otwarcie zniesławili partię Ochrymowycza, podważając ważność jego udziału w wyborach zaplanowanych na 1887 r.⁶³ Redakcja gazety opublikowała nazwiska autorów tego „brudnego memorandum”. Według niej swoje podpisy na nim złożyli p. Batorowicz, p. Gunter, p. Moroz, p. Niewiadomski (Jan), p. Pflanzler i p. Godgamer (Hersz), p. Nakonieczny, p. Majewski, p. Lobos, Adam Berski, dr Czechowski i p. Kunda. W ten oto sposób Jan Niewiadomski, znajdujący się poza strukturą urzędu, został zaangażowany w przedwyborczą walkę polityczną. Prasa donosiła jednak, że Ksenofont Ochrymowycz był znajomym ministra von Taaffe i cieszył się autorytetem w jego oczach, istniało więc duże prawdopodobieństwo, iż ewentualni twórcy memorandum poniosą odpowiedzialność. Równocześnie gazeta informowała, że memorandum mogło być fikcyjne. Dowodem na to miał być fakt, że Jan Niewiadomski osobiście wygłosił przemówienie do publiczności, zaprzeczając istnieniu takiego memorandum, a nawet obiecując pod słowem honoru głosować na posła Ochrymowycza⁶⁴. Najwyraźniej właśnie w tym czasie relacje między Janem Niewiadomskim a Wiktorem Błażowskim zaczęły się ochładzać. Błażowski do końca nie wierzył w zwycięstwo wspomnianej sprawy sądowej. W tym samym miesiącu czynny burmistrz miasta W. Błażowski wraz z M. Jarewą, J. Batorowiczem, p. Majewskim i A. Berskim udali się do Lwowa na audiencję do ministra, dra Ziemiałkowskiego, z prośbą o ewentualną pomoc w tej sprawie sądowej. Jednak podczas spotkania dr Ziemiałkowski odmówił wsparcia Błażowskiemu, postrzegając jego sprawę jako całkowicie przegraną. Na początku stycznia 1887 r. ogłoszono wyrok Nr L13376/1886 cesarsko-królewskiego sądu powiatowego w Drohobyczu, w którym udział Ksenofonta Ochrymowycza w nadchodzących wyborach został uznany za zgodny z prawem⁶⁵. 15 stycznia 1887 r. „Gazeta Naddniestrzańska”⁶⁶ ogłosiła rejestrację dwóch głównych partii przed wyborami zaplanowanymi na 19 stycznia: „saskiej” na czele z Wiktorem Błażowskim i partii Ksenofonta Ochrymowycza. Należy nadmienić, iż w tym czasie partia Błażowskiego podzielona była na dwie frakcje – konserwatywną i liberalną (Jan Niewiadomski wszedł do ugrupowania liberalnego). Natomiast partia Ochrymowycza rozpoczęła szeroko zakrojoną kampanię propagandową, włączając z publikacją ulotek propagandowych w języku hebrajskim. 12 stycznia o godzinie 14:00 w jednej z sal Gimnazjum Franciszka Józefa odbyło się spotkanie Ochrymowycza z mieszkańcami

⁶² *W sprawie wyborów gminnych*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1887, s. 4.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 4–5.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Wybory do rady gminnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 2, Drohobycz 1887, s. 3–4.

miasta, w którym wzięło udział ok. 600 osób⁶⁷. Kampanię prowadzono także na łamach socjalistycznej „Gazety Naddniestrzańskiej”⁶⁸.

Jan Niewiadomski nie uczestniczył w wyborach 19 stycznia 1887 r., ponieważ jego nazwisko nie zostało odnotowane na żadnej z list kandydatów. Mogło to mieć związek z liberalizacją jego poglądów politycznych w porównaniu z konserwatywnym ukierunkowaniem „Sasów”⁶⁹. Wiadomo jednak, że w przyszłości relacje pomiędzy Janem Niewiadomskim a posłem na Sejm i nauczycielem Iwana Franki były w dalszym ciągu przyjacielskie.

Wybory odbyły się bez wielkiej „destabilizacji”⁷⁰, jednak w trakcie ich przeprowadzania wyraźnie dało się odczuć otwartą propagandę i obietnice dla wyborców z każdej ze stron politycznych⁷¹. Pod koniec wyborów partia Wiktora Błażowskiego odnotowała spadek popularności wśród elektoratu miasta. Z tego powodu „Gazeta Naddniestrzańska” napisała: „«Partia Saska» upadła tu tak nagle i niespodzianie, że nie zabezpieczyła sobie odwrotu”⁷². Dlatego ostatnim przedsięwzięciem partii było wszczęcie procesów sądowych mających na celu zakwestionowanie wyników i legalności nowo przeprowadzonych wyborów. Opozycji nie powstrzymał nawet fakt, że dokumenty do liczenia głosów zostały przekazane do Namiestnictwa, które tymczasowo wstrzymało proces ogłaszania wyników do czasu zakończenia sprawy sądowej w Trybunale Administracyjnym w Wiedniu. Sprawa została złożona przez Władysława Wolskiego, pierwszego asesora urzędu burmistrza Błażowskiego i w jego imieniu. Ogólnie rzecz ujmując, apelacja „saskiej partii” miała wzywać do nowych wyborów. Jednocześnie tym wydarzeniom towarzyszyło nawet wyłączenie z obiegu przez drohobyckiego prokuratora niektórych artykułów „Gazety Naddniestrzańskiej” w związku z publikacją prawdziwych informacji o wyborach w Drohobyczu w 1887 r.⁷³ W tym czasie Jan Niewiadomski nie brał udziału w kampaniach publicznych i – według naszych danych – opuścił partię Wiktora Błażowskiego.

Naszym zdaniem to właśnie przedłużające się wybory spowodowały decyzję Jana Niewiadomskiego, aby tymczasowo nie angażować się w życie polityczne miasta. Ponadto 15 lipca „Gazeta Naddniestrzańska” opublikowała informację o pożarze kompleksu wypożyczynkowego Jana Niewiadomskiego. Mimo że większość budynków (w tym restauracja i kręgielnia) nie została uszkodzona, zdaniem redakcji pożar został wzniesiony celowo z nieznanых powodów⁷⁴. Informowano również, że potencjalnym zainteresowanym w wyrządzeniu szkód był Adam Berski – członek magistratu Błażowskiego, noszący się z zamiarem zbudowania własnych gorących łaźni w pobliżu kompleksu rekreacyjnego⁷⁵. Stanowisko Jana Niewiadomskiego w tym czasie miało charakter wyłącznie społeczny, gdyż był on zaangażowany w rozwój miasta poprzez kredytowanie ze strony Towarzystwa Awansowego.

Jednak nawet tak brutalne sprawy nie mogły podważyć autorytetu Jana Niewiadomskiego. Już w 1887 r. do niego – jako byłego znanego urzędnika miasta – zwrócili się o pomoc kierownicy czytelnicy polsko-ukraińskiej. Prośba dotyczyła problemu z sąsiadującymi z czytelnią

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ *Nareszcie skończyły się wybory*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 3, Drohobycz 1887, s. 3–4.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem.

⁷² *Wybory drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1887, s. 3.

⁷³ *Kronika miejscowa*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 8, Drohobycz 1887, s. 4.

⁷⁴ *Łazienki*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 14, Drohobycz 1887, s. 4.

⁷⁵ Ibidem.

przedsiębiorcami, którzy – przebywając w tym samym budynku – nagminnie przeszkadzali czytelnikom, a nawet zaczęli bezprawnie zajmować należące do czytelników pomieszczenia⁷⁶. Niestety nie udało nam się poznać dalszego ciągu tej sprawy i ewentualnej decyzji Jana Niewiadomskiego.

Następnie Jan Niewiadomski został zaangażowany w nieznaną nam spór z innym przedstawicielem „saskiej partii”, adwokatem Władysławem Wolskim. Dla przykładu 1 stycznia 1888 r. zmuszony był otwarcie przestrzec Wolskiego w prasie przed kontynuowaniem przeciwko niemu sądowej sprawy. Niewiadomski uprzedził, iż w przeciwnym razie pozwie Wolskiego⁷⁷. Przypadki takie jak ten ukazują niesnaski w stosunkach między byłymi członkami tej samej partii, a przynajmniej między tymi, którzy opuścili jej szeregi.

Po długich rozprawach sądowych i apelacjach 26 stycznia 1888 r. odbyło się pierwsze posiedzenie gminnej rady magistratu, na którym jednogłośnie wybrano na burmistrza Ukraińca Ksenofonta Ochrymowycza⁷⁸, który będzie pełnił tę funkcję przez ponad 10 lat⁷⁹.

We wrześniu 1888 r. decyzją gubernatora cesarsko-królewskiego mianowano Jana Niewiadomskiego na asesora rady gminy⁸⁰, w której zmuszony był pracować wspólnie z innymi asesorami, byłymi kolegami partyjnymi: Markiem Wolernerem, Samuelem Mendelem i przyszłym sojusznikiem Janem Lobosem. W tym czasie Niewiadomski, pamiętając o nieudanych dla swojej kariery „przedłużających się wyborach” 1887 r., starał się nie angażować w poważne kampanie polityczne. Na przykład w 1890 r., podczas posiedzenia rady gminy w sprawie wyborów posła do Rady Państwowej, Jan Niewiadomski zaproponował burmistrzowi Ochrymowyczowi wyznaczenie wynagrodzenia trzem asesorom, którzy będą wybierać posła do Rady Państwowej⁸¹. Magistrat ostatecznie poparł propozycję Niewiadomskiego.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w roku 1892 Jan Niewiadomski po raz drugi spotkał się z cesarzem Austro-Węgier Franciszkiem Józefem I, który odwiedził Drohobycz po raz trzeci. W przygotowaniu do wizyty cesarza wspólnie zaangażowały się miasta i miasteczka ziemi drohobyckiej. Ostatecznie jednak to Drohobycz pełnił kluczową rolę w przygotowaniach, oferując cesarzowi możliwość odwiedzenia obiektów przemysłu ropy naftowej w Borysławiu i Schodnicy.

Od połowy lat 80. XIX wieku Jan Niewiadomski był właścicielem najpotężniejszej piekarni parowej w Drohobyczu. Piekarnia zaopatrywała w chleb Drohobycz, Truskawiec i Borysław⁸². Wyroby piekarnicze Jana Niewiadomskiego cieszyły się w mieście wielką popularnością, o czym świadczą obrazy licznych pucharów i dyplomów piekarni na jednej ze znalezionych fotografii (zobacz aneks – zdjęcia). Tradycyjna oferta piekarni obejmowała: ciastka wiedeńskie, chleb żytni, duży chleb „Grahama”, bułki polskie i cesarskie (kajzerki), rogate i inne (Aneks 2. Fot. 5–8).

Jan Niewiadomski starał się osobiście dokonywać wyboru pracowników do swojej najnowocześniejszej piekarni, systematycznie zamieszczając ogłoszenia w lokalnej prasie.

⁷⁶ *Głos z czytelników polsko-ruskiej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 21, Drohobycz 1887, s. 3.

⁷⁷ *Nadesłanie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1888, s. 4.

⁷⁸ *Z Rady gminnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 3, Drohobycz 1888, s. 2.

⁷⁹ *Szematyzm...*, Lwów 1900, s. 361.

⁸⁰ *Nasza Rada miejska*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 21, Drohobycz 1887, s. 4; *Zarząd gminy naszej*, Tamże, № 20, s. 4.

⁸¹ *Posiedzenie Rady miejskiej odbyte 9 kwietnia 1890*, „Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, № 8, Drohobycz 1890, s. 3.

⁸² P. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, с. 37, 127.

Na przykład w 1889 r. w gazecie „Kurier Drohobycki”⁸³ opublikował wzmiankę o tym, że jego piekarnia potrzebuje ucznia do nauki wypiekania pieczywa. Kandydat musiał mieć co najmniej 14 lat i czteroletnie wykształcenie. Z ówczesnych opakowań i reklam, które przechowywane są w prywatnej kolekcji drohobyckiego krajoznawcy Anatolija Zadereckiego, można dowiedzieć się, iż spośród produktów piekarniczych największy popyt był na świeże pieczywo, chleb żytni, bułki, kajzerki, rogalie i inne. Jako dobry mąż i ojciec Niewiadomski dokładał wszelkich starań, aby rodzina żyła w dostatku i przygotowywał jedyną córkę do zamążpójścia.

27 stycznia⁸⁴ 1894 r. Wanda Franciszka Niewiadomska wyszła za mąż za Jana Zdzisława Swarczewskiego⁸⁵ (nazwisko czasami było zapisywane jako Zwarczewski), który pochodził z rodziny Jana Swarczewskiego i Eleonory z Battagłów, zamieszkałych we wsi Bronnica, powiat drohobycki⁸⁶. W tym czasie Zdzisław pracował jako stażysta na poczcie we Lwowie, przyuczając się do zawodu⁸⁷. Małżeństwo Swarczewskich dało Niewiadomskiemu upragnionych potomków, z których był on dumny przez całe życie, kierując swoje wysiłki na ich rozwój i edukację. Wspomnienia Jana Zdzisława Swarczewskiego zawierają dane dotyczące urodzenia wnuków Jana Niewiadomskiego. Tak więc Jan Niewiadomski wraz z żoną Apollonią cieszyli się z urodzin wnuków i wnuczek, których witali w różnym czasie: 1) 16.04.1896 r. urodził się Antoni Jan Swarczewski; 2) 9.03.1898 r. – Anna Franciszka Swarczewska⁸⁸; 3) 1.05.1899 r. – Bronisława Zofia Swarczewska⁸⁹; 4) 6.10.1900 r. – Bruno Jan Marian Swarczewski⁹⁰; 5) 1.01.1902 r. – Janina Maria Swarczewska⁹¹; 6) 27.05.1904 r. – Jan Sebastian Swarczewski⁹²; 7) 18.12.1909 r. w Krakowie urodziła się ostatnia wnuczka Niewiadomskiego – Katarzyna Swarczewska⁹³. Niestety, dziewczynka urodzona w ósmym miesiącu ciąży zmarła następnego dnia, a Wanda, której zdrowie uległo pogorszeniu, nie mogła więcej mieć dzieci⁹⁴. Rodzina Niewiadomskich miała sześcioro wnucząt, jednakże żadne z nich nie odziedziczyło

⁸³ *Piekarnia Jana Niewiadomskiego w Drohobyczu*, „«Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1900, № 8, s. 4; № 9, s. 4. Про значення того часної реклами див. наприклад у: W. Ł. Macierzyński, *Reklama Handlowa na łamach gazety „Russkaja Rada” w latach 1871–1912*, ДКЗ, Вип. VII., Дрогобич 2003, s. 301–319.

⁸⁴ W innym miejscu kroniki podana jest data 27 grudnia.

⁸⁵ Urodził się 30.09.1868 r. w Bronnicy. Rodzicami chrzestnymi był Leonard Rychlicki, który był dziedzicem w Bronnicy, i Maria Jasienicka z tejże wsi.

⁸⁶ *Biblia Złota klasyków...*, s. 7.

⁸⁷ Mieszkając z małżonką i dziećmi w Krakowie, w 1913 r. został kierownikiem urzędu pocztowego. Ibidem, s. 9, 14.

⁸⁸ Rodzice chrzestni: doktor Lechowicz (przyjaciel Jana Niewiadomskiego) i pani W. Danatowa (ponieważ tekst w kronice jest trudny do odczytania, zakładamy, że nazwisko może czytać się jako Panatowa). Chrzcił ksiądz Gauczakowak.

⁸⁹ Urodziła się w Drohobyczu na Górze Wójtowskiej. Chrzcił Roman Wall, urzędnik pocztowy, i siostra Zdzisława Swarczewskiego – Zofia Swarczewska.

⁹⁰ Chrzcił: urzędnik sądowy pan Artur Szczetelski i małżonka brata Józefa Swarczewskiego – brata Zdzisława – Władysława Swarczewska.

⁹¹ W dniu 20 lutego ochrzcił: żona lekarza pani Lechowska i komisarz górniczy pan Kazimierz Kostkiewicz.

⁹² Rodzice chrzestni: Piotr Świechno i żona komisarza górniczego pani Zofia Kostkiewicz.

⁹³ Urodziła się w domu przy ul. Kurkowej w ósmym miesiącu. Ojcem chrzestnym był lekarz, doktor Owiński.

⁹⁴ *Biblia Złota klasyków...*, s. 7.

nazwiska dziadka, tak więc gałąź Niewiadomskich przeszła do linii Swaryczewskich⁹⁵. Warto podkreślić, iż Jan Niewiadomski tak bardzo kochał swoje wnuki, że osobiście wybierał dla nich rodziców chrzestnych, a Wanda i Zdzisław uprzejmie się z tym zgadzali. Szczególnie boleśnie Niewiadomski przeżywał choroby wnuków. Kiedy córka urodziła w 1904 r. wnuka Jana Sebastiana, dziadek musiał wezwać do willi najlepszych lekarzy, aby uratować i ją, i noworodka, ponieważ, jak wynika z kroniki rodzinnej, Wanda omal nie umarła. Ani zaangażowanie w politykę, ani własna działalność gospodarcza nie przeszkodziły mu w zrobieniu wszystkiego, co w jego mocy, aby pomóc rodzinie swojej córki w jak najlepszej organizacji życia. Dlatego polityk i piekarz Jan Niewiadomski wkładał mnóstwo wysiłku w wychowanie i rozwój zarówno swojej córki, jak i wnuków.

Zdarzały się jednak przypadki, głównie kiedy przyszły na świat pierwsze wnuki Niewiadomskiego, kiedy cierpiał on z powodu perypetii politycznych i usiłował odgrodzić rodzinę od nieprzyjemnych wydarzeń. Wytężona praca na wytwórczej i finansowej płaszczyźnie niekiedy pochłaniała więcej czasu niż rodzina. Na przykład pod koniec lat 80. XIX wieku Jan Niewiadomski był cechmistrzem i stał na czele stowarzyszenia drohobyckich mistrzów Nr 4 pod nazwą „Grupa IV samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza”, do którego należeli piekarze, rzeźnicy, cukiernicy i przedstawiciele innych zawodów⁹⁶. Tak więc w kwietniu 1885 r. w Drohobyczu odbyło się coroczne walne zgromadzenie cechów wspomnianego stowarzyszenia (Grupy IV), któremu przewodniczył Jan Niewiadomski⁹⁷. Sekretarzami spotkania byli Michał Stocki i Jan Tomaszewski. Jan Niewiadomski przedstawił sprawozdanie o dochodach cechowej organizacji Nr 4, podkreślając poważne problemy związane z podatkami miejskimi i wewnętrznymi wydatkami na administrację samej grupy cechowej, które czasami przekraczały przychody całej grupy, stanowiąc 80% wszystkich dochodów. Propozycja Niewiadomskiego polegała na usystematyzowaniu wewnętrznego systemu wydatków stowarzyszenia, uznał również własną winę w zaistniałej sytuacji. W rzeczywistości jednak tak duże zaległości finansowe organizacji spowodowane były w dużej mierze nieodpowiednimi działaniami Józefa Kunde⁹⁸ – byłego sekretarza stowarzyszenia. Jan Niewiadomski nie chciał własnymi siłami wyrównywać ceny błędów Kunde, toteż szlachetnie zrezygnował ze stanowiska cechmistrza. Pomimo agitacji zwolenników Kunde rada cechu zagłosowała za reelekcją Niewiadomskiego na stanowisko cechmistrza. Na jego zastępcę wybrała Michała Sobolskiego i powołała oddzielną 12-osobową grupę członków. Na zakończenie rada przedłożyła komisarzowi magistratu Bazylemu Kostkowi propozycję połączenia wszystkich grup produkcyjnych miasta w jedną całość, aby zmniejszyć tym samym koszty administracyjne⁹⁹.

Piekarnia przynosiła zyski, co w 1903 r. dało Niewiadomskiemu możliwość wybudowania narożnej willi w rozpowszechnionym wtedy architektonicznym stylu historyzmu (ul. Żupna 1). W piwnicy kamieniczki Niewiadomski umieścił własny sklep z pieczywem, który przynosił mu dodatkowy dochód. Nie jest zatem przypadkiem, że drohobycki piekarz znalazł się w gronie najlepiej prosperujących przedsiębiorców w mieście, zajmując wśród

⁹⁵ Rodzice chrzestni: Miela Franke, która była ciotką Zdzisława Swaryczewskiego i żoną profesora Politechniki Lwowskiej; Mikołaj Kupski ze Stanisławowa.

⁹⁶ *Grupa IV samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 9, Drohobycz 1888, s. 3–4.

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ K. Hauch, *Nadestanie do pana Józefa Albina Kundego*, „«Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, № 2, Drohobycz 1889, s. 3.

⁹⁹ Ibidem, s. 4.

piekarzy Drohobycza zaszczytne drugie miejsce, po piekarzu Julianie Boruckim (na trzecim i czwartym miejscu uplasowali się Józef Rajch i Mojżesz Truhman)¹⁰⁰. Istnieje omyłkowa opinia (R. Pastuch), że w tym czasie Niewiadomski został także założycielem kasy oszczędnościowej¹⁰¹ znajdującej się w pobliżu Rynku, jednak w książkach telefonicznych w 1912 r. (dwa lata przed śmiercią Niewiadomskiego) taka instytucja nie była zarejestrowana¹⁰². Wreszcie z kroniki rodzinnej wiadomo, że w miejscu dzisiejszego Banku Oszczędnościowego znajdowało się Towarzystwo Awansowe, którego długoletnim dyrektorem był Jan Niewiadomski.

Nowym środowiskiem politycznym, w którym Janowi Niewiadomskiemu udało się zrehabilitować i odzyskać zaufanie mieszkańców miasta po nieudanym uczestnictwie w „saskiej partii”, była jego praca w urzędzie burmistrza Władysława Szajny. W 1904 r. Jan Niewiadomski przepisał grunty ziemne pod budowę nowego szpitala w Drohobyczu¹⁰³, w związku z czym otrzymał solidne wsparcie lekarzy Drohobycza i powiatu. Co więcej, w tym właśnie czasie w służbie medycznej miasta miała być przeprowadzana reforma, którą częściowo wsparło kredytami Towarzystwo Awansowe, do którego należał Jan Niewiadomski. Z jego inicjatywy miasto przeznaczyło nie tylko dodatkowe fundusze, ale także dodatkowe grunty pod budowę nowego budynku placówki medycznej przy ulicy Truskawieckiej.

Przez cały 1905 r. Jan Niewiadomski zajmował w magistracie stanowisko drugiego zastępcy burmistrza (pierwszym był Jakub Fajersztajn)¹⁰⁴. Jakub Fajersztajn był osobą problematyczną, ponieważ jego afery finansowe były często przedstawiane w prasie jako typowe dla mafii. Ostatecznie w 1906 r. społeczność Drohobycza oraz rada gminy wybierają Jana Niewiadomskiego na burmistrza, a poprzedni sztab urzędu Władysława Szajny ulega nieznacznym zmianom¹⁰⁵. Na ten rok przypada szczyt kariery politycznej liberała Jana Niewiadomskiego, który zwyciężył podczas wyborów do magistratu Drohobycza¹⁰⁶ (wtedy Niewiadomski miał 62 lata).

Od samego początku wyraźną wadą rządu Jana Niewiadomskiego było zatrudnienie w nim różnych sił politycznych: pierwszym zastępcą burmistrza był Jakub Fajersztajn (prozydowska grupa gospodarcza), asesorzy (drugi i trzeci zastępca burmistrza) Marceli Frenkel, Jan Czemerys (dr ekonomii), asesorzy Mikołaj Kusznir, Markus Sternbach, Izidor Taubenfeld (dr prawa), sekretarz rady Mikołaj Kiedasz, koncept praktykujący Julian Wójtowicz, urzędnik I klasy Adolf Niemcow, urzędnik II klasy Wiktor Kosak, kancelarzysta I klasy Jan Lalka, kancelarzysta II klasy Jan Keller, kontroler kasy Mikołaj Kuliczko, kasjer Leon Schutzmainn, inżynier miejski Franciszek Jelonka (prowizor), asystent inżyniera Jakub Stroczyński, dyrektor zakładu gazowniczego Iwan Laurynow, zaufana osoba magistratu – konsul Ezekiel Schuster, inspektorzy policji: Józef Zajger, komendant miejskiej straży pożarnej Emil Rychlewski, miejscy lekarze Emil Tegermann (dr med.) i Oskar Hoffner (dr med.), weterynarz Włodzi-

¹⁰⁰ *Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi*, Lwów 1906, s. 309. Zdaniem R. Pastucha, po śmierci Jana Niewiadomskiego jego piekarnię kupił inny miejski piekarz, niejaki p. Kraft (P. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, c. 127).

¹⁰¹ P. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, c. 102, 127.

¹⁰² *Spis Abonentów c.k. sieci telefonicznych w Galicyi. Wydanie ogólne na rok 1912*, Lwów 1912, s. 188–198.

¹⁰³ *Korespondencyja drohobycka*, Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka, № 14, Sambor 1909, s. 2.

¹⁰⁴ *Szematyzm...*, Lwów 1905, s. 384.

¹⁰⁵ *Biblia Złota klasyków...*, s. 4.

¹⁰⁶ *Szematyzm...*, Lwów 1906, s. 395–396.

mierz Czubaty, położnicy Anna Janocka i Chaje Koppel. Ponadto w tym czasie w magistracie pracowało 7 delegatów z przedmieść, 1 sierżant policji, 2 policjantów plutonowych (kierujących plutonem), 5 kaprali policji, 28 policjantów, 1 strażak w stopniu kaprala, 16 strażaków, 4 konwojentów, 3 funkcjonariuszy patrolujących, 1 dozorca, 1 ogrodnik, 1 furman, 2 ochroniarzy biura, 2 strażników, 1 maszynista, 1 ślusarz, 2 palaczy, 11 pracowników latarni, 3 leśniczych, 1 dozorca cmentarza, 1 kat, który często wykonywał funkcję hycła, odławiając niebezpieczne psy.

Z drugiej strony obecność przedstawicieli różnych wspólnot narodowych pozwoliła nowo wybranemu burmistrzowi uzyskać wsparcie w ich środowiskach, ponieważ Niewiadomski popierał ich projekty nie tylko w sferze gospodarczej, ale także w dziedzinach kultury, edukacji oraz życia duchowego i religijnego. Znaczący jest fakt, że na początku swojej kariery burmistrz Jan Niewiadomski dołączył do jednego z największych drohobyckich projektów związanych z życiem duchowym i religijnym miasta – renowacją kościoła św. Bartłomieja zbudowanego w stylu wczesnego modernizmu. To właśnie Janowi Niewiadomskiemu, znanemu przedsiębiorcy i odpowiedzialnej osobie, społeczeństwo miasta powierzyło zarządzanie procesem restaurowania i częściowej rekonstrukcji kościoła św. Bartłomieja w Drohobyczu w latach 1905–1906. Zgodnie ze wspomnieniami burmistrza w 1905 r. wybrano go do rady parafialnej, a także powierzono mu część finansową wszystkich zysków i wydatków związanych z odrestaurowaniem. Tak więc Jan Niewiadomski został przewodniczącym kasy w celu jakościowej renowacji kościoła. Decyzja ta była uzasadniona, ponieważ od samego początku zamieszkania w Drohobyczu piekarz Jan Niewiadomski należał do kluczowych kolatorów życia parafialnego wspólnoty rzymskokatolickiej. Wspólnie z księdzem proboszczem Serwackim i inżynierem magistratu Franciszkiem Jelonką opracował szczegółowy plan finansowy i ekonomiczny renowacji. Oprócz odnowienia fasady, okiennych ram w stylu wczesnego modernizmu, Jan Niewiadomski pozyskał fundusze na renowację dużego ołtarza. Nieprzypadkowo społeczność rzymskokatolicka uwieczniła zasługi Jana Niewiadomskiego w specjalnych inskrypcjach, które zostały wyrzeźbione na kamiennych ramach okiennych od strony ołtarza głównego wychodzących na ulicę Adama Mickiewicza. W swoich wspomnieniach Jan Niewiadomski zanotował: „Od strony wielkiego ołtarza do ulicy Mickiewicza jest w kościele okno, na którym pomiędzy inskrypcyjnymi literami „M.J.” i „F.J.” zaznaczono abrewiaturę „J.N.” jako burmistrza i kolatora – dla mnie i mojej rodziny”¹⁰⁷. Było to uwiecznienie pamięci o fundatorze i kierowniku prac renowacyjnych dla kolejnych pokoleń mieszkańców Drohobycza. Autorem niniejszej książki nie udało się znaleźć wspomnianej inskrypcji, ponieważ po 1905 r. kościół uległ uszkodzeniom i był kilkakrotnie restaurowany. Natomiast ze słów Jana Niewiadomskiego wynika, iż była to bardzo droga i miła pamiątka dla jego serca i rodziny od strony społeczności¹⁰⁸.

Burmistrz Jan Niewiadomski starał się utrzymywać tradycję dobrych relacji z Gimnazjum Franciszka Józefa I w Drohobyczu, zapisanych w umowach od roku 1903. Nic więc dziwnego, że w 1908 r. Niewiadomski, będący członkiem gminnej rady miasta, dołączył do finansowania uroczystości poświęconych 50-leciu tego Gimnazjum¹⁰⁹. W sprawie finansowania Gimnazjum Jan Niewiadomski usiłował dzielić koszty pomiędzy szkolne dyscypliny w możliwie sprawiedliwy sposób, ponieważ oprócz Polaków do Gimnazjum uczęszczali Ukraińcy

¹⁰⁷ *Biblia Złota klasyków...*, s. 4.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ Z. Kultys, *Historia gimnazjum Drohobyckiego. Sprawozdanie dyrekcji c.k. wyższego gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1908*, Drohobycz 1908, s. 38; W. Panas, *Willa Bianki. Mały przewodnik drohobycki dla przyjaciół*, Lublin 2006, s. 59.

i Żydzi. Jednakże ostateczna decyzja należała do kierownictwa szkoły, które przeważnie wspierało interesy polskiej społeczności narodowej. Znane są liczne fakty czczenia Jana Niewiadomskiego jako uczestnika Powstania Styczniowego właśnie w środowisku pedagogicznym i uczniowskim Gimnazjum, zarówno za jego życia, jak i po śmierci. Upamiętnienie bohatera Powstania, burmistrza i piekarza Jana Niewiadomskiego zostanie omówione w trzeciej części niniejszego opracowania.

Praca na rzecz wspólnoty religijnej w dalszym ciągu stanowiła ważną część życia Jana Niewiadomskiego. Po śmierci proboszcza kościoła św. Bartłomieja, księdza Serwackiego, Niewiadomski pod koniec 1906 r. zorganizował spotkanie parafialne, aby wybrać nowego proboszcza. Parafia potrzebowała księdza, który – podobnie jak poprzedni duchowny – rozwijałby życie parafii i gorliwie promował tradycję rzymskokatolicką wśród osób świeckich w różnych kategoriach wiekowych. Jan Niewiadomski starał się też kontynuować współpracę między magistratem a kościołem w zakresie nie tylko prac konserwatorskich, ale również kompleksowego rozwoju środowiska parafialnego: parafialnej szkoły niedzielnej, chóru, bractwa świeckiego, świątecznego życia oraz uroczystości narodowych. Można zatem wnioskować, że w historii magistratu Drohobycza czas urzędowania Niewiadomskiego jako burmistrza był jednym z tych okresów, kiedy władze i kościół upowszechniały chrześcijańskie zasady wychowania i współpracy w społeczeństwie. Niewiadomski przyznał, iż osobiście dołożył wszelkich starań, aby biskup powierzył posługę kapłańską w parafii św. Bartłomieja księdzu Janowi Szałajce¹¹⁰. Z jego wspomnień (1907 r.) dowiadujemy się, że Jan Szałajka, postać o niezaprzeczalnym aurytecie, miał 16 lat doświadczenia w pracy katechety, w tym również w cesarcko-królewskim Gimnazjum Franciszka Józefa I. Nowy proboszcz cieszył się szacunkiem parafian przede wszystkim dzięki swojej uczciwości i zasadzie publicznego wyrażania swoich opinii. Niestety, z tego właśnie powodu miał też wielu wrogów wśród parafian i mieszkańców Drohobycza¹¹¹. Jan Niewiadomski popierał kandydaturę Szałajki, w związku z czym wielu parafian, którym w różnym czasie pomagał burmistrz Niewiadomski i ksiądz Szałajka, sprzeciwiło się temu wyborowi i wyznaczeniu księdza na posadę. Zdarzały się przypadki, kiedy niezadowolone grupy parafian i mieszczan protestowały pod rodzinną willą Niewiadomskiego z żądaniem „by burmistrz zadeklarował publiczne stanowisko wzywające o niewybieranie Jana Szałajki na proboszcza”¹¹². Później jednak Jan Niewiadomski zanotował, że „Bóg jednak dopomógł, a proboszcz został wybrany uczciwie”¹¹³. Był to pierwszy i jedyny przypadek, kiedy część społeczności była rozczarowana stanowiskiem burmistrza Jana Niewiadomskiego, toteż wznosiła się krytyka, zarówno w prasie, jak i na ulicach miasta.

Z powodu sprzeczności religijnych wśród rzymskokatolickiej społeczności Drohobycza Jan Niewiadomski pod koniec 1907 r. napisał podanie z prośbą o zwolnienie go ze stanowiska burmistrza. Swoją prośbę motywował własnym zaawansowanym wiekiem. Jego zdaniem byłoby znacznie lepiej, gdyby stanowisko to zostało powierzone „zdolnemu i młodemu politykowi, który z szacunkiem i oddaniem będzie działał na rzecz społeczności”¹¹⁴. Podczas uroczystego spotkania rady magistratu Drohobycza, które odbyło się 16 maja 1907 r., społeczność miejska uhonorowała kadencję i osobę burmistrza, wręczając mu Dyplom Honorowego Obywatela

¹¹⁰ *Biblia Złota klasyków...*, s. 4.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*.

Drohobycza¹¹⁵ w obecności dziennikarzy, stowarzyszeń młodzieżowych, członków magistratu i przedstawicieli duchowieństwa. W rezultacie społeczność i urzędnicy nie uwzględnili prośby o przedterminowe zwolnienie i Jan Niewiadomski postanowił kontynuować reformy miasta. Dyplom Honorowego Obywatela nie przetrwał do naszych czasów, wiadomo jednak, że tytuł ten przyznawano obywatelom za wybitne zasługi na rzecz rozwoju społeczności, w tym za popularyzację walki o wyzwolenie lub udział w Powstaniu Styczniowym.

W 1907 r. rodzina Jana Niewiadomskiego upamiętniła rocznicę śmierci jego matki Marii z Szajkiewiczów z Sambora. Mając na względzie dobrosąsiedzkie relacje między społecznościami parafii rzymsko- i greckokatolickiej, Niewiadomski, zgodnie z dawną tradycją, przekazał fundusze na msze święte za spokój duszy jego zmarłej matki wszystkim kościołom i świątyniom, które odprawiały msze święte w tej intencji. Tak więc 30 stycznia 1907 r. złożył ofiarę na kwotę 200 koron na liturgię w intencji nieboszczki matki w greckokatolickiej katedrze pw. Świętej Trójcy ojców bazylianów, o czym świadczy odpowiedni dokument. Zgodnie z zapisem procenty od tej kwoty należało wykorzystać na mszę w intencji zmarłej Marii z Szajkiewiczów Niewiadomskiej w dniu jej śmierci, 19 lutego, po wsze czasy. Wspomniana kwota została zarejestrowana jako procent w postaci zabezpieczenia w Banku Krajowym Drohobycza. Ponadto 1/40 część odsetek miała być wydawana na rzecz skarbcza kościelnego w celu zakupu świec i przyborów kościelnych, a 1/80 część przeznaczona była na wynagrodzenie sługi kościelnego. Akt fundacyjny został sporządzony w trzech egzemplarzach, jeden z nich złożono w archiwum świątyni, a dwa pozostałe zostały wysłane do konsystorskiego archiwum biskupa przemyskiego Konstantyna Czechowycza, który wraz ze świadkami ks. Wisarionem Fedykiem, ks. Ignatijem Tysowskim oraz ks. Iwanciwem poświadczyl ten akt pieczęcią i własnoręcznym podpisem¹¹⁶.

Niewiadomski pełnił funkcję burmistrza do końca 1908 r. Jednak w tym czasie na jego decyzje polityczne próbowała wywierać presję skorumpowana partia tak zwanej „wilczej grupy” Jakuba Fajersztajna, która usiłowała trzymać w swoich rękach wszystkie dźwignie władzy¹¹⁷. Będąc w posiadaniu znacznych inwestycji w dorzeczu borysławsko-uryckim, grupa Fajersztajna, do której należał również Natan Lewensztajn, w rzeczywistości sprawowała władzę w Drohobyczu i jego okolicach. Na ich wniosek często mianowano radnych miejskich, przewodniczącego kahału i innych urzędników, o czym otwarcie lecz bezskutecznie informowała samborska prasa¹¹⁸. Urzędników, którzy z jakichś powodów nie odpowiadali tej grupie, często zwalniano. Lokalna prasa, policja i system podatkowy w 1908 r. znajdowały się już w rękach tej nowej siły politycznej. W 1909 r. gazeta „Tydzień” opublikowała informację, że na posiedzeniu rady gminy, przy rozwiązywaniu problemów budżetowych, zawsze dominował niezrozumiany dla społeczności „duch” Jakuba Fajersztajna, który, mimo że nie był burmistrem, miał istotny wpływ na decyzje urzędników. Nie zrażając się takim brakiem demokracji w magistracie miasta, prasa otwarcie skrytykowała politykę Jakuba Fajersztajna, nazywając ją „indywidualistyczną”¹¹⁹.

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ *Відділ фондів Музею Дрогобиччина*, Старий Інв. № г. 22/967, 2 арк. (фотокопія 2017 р., опис документа для нової нумерації та каталогу здійснювала Оксана Соловка).

¹¹⁷ *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*, Науковий редактор Л. Тимошенко, Дрогобич 2009, с. 101–103.

¹¹⁸ *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 11, op. cit., s. 3–4.

¹¹⁹ *Gmina przeciw daruje. drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 17, op. cit., s. 2–3.

W takich warunkach życia codziennego i w obliczu tej nowej politycznej potęgi Jan Niewiadomski, przedstawiciel starej drohobyckiej elity nieprzyczajonej do podobnych metod wywierania politycznego wpływu, nie miał łatwego zadania w sprawowaniu władzy. Dlatego, przygotowując się do nowych wyborów w latach 1908–1909, Niewiadomski nie pokładał żadnych nadziei na poparcie wśród ukraińskich wyborców¹²⁰. Jednak w wyborach 1909 Jan Niewiadomski przegrał z młodym drohobyckim politykiem, przedsiębiorcą i „magnatem uzdrowiskowym” Rajmundem Jaroszem (Aneks 1. Fot. 13). Prasa tego czasu sugerowała, że Rajmund Jarosz doszedł do władzy w sztuczny sposób, banalnie odsuwając od władzy uczciwego wśród mieszczan – Jana Niewiadomskiego. Później prasa często porównywała rządy tych przedstawicieli dwóch epok – starej i nowej, w szczególności pod względem inwestycji w najnowocześniejsze projekty związane z wydobywaniem ropy naftowej w Borysławiu i wód mineralnych w Truskawcu¹²¹.

W ten sposób zakończyła się kariera polityczna jednego z najbardziej znanych polityków w mieście – burmistrza Jana Niewiadomskiego, którego życie publiczne i prywatne były ze sobą ściśle związane, o czym świadczą ówczesne strony gazet Drohobycza („Gazeta Nadniestrzańska”, „Kurier Drohobycki”, „Reforma”, „Gazeta Przykarpacka”) i drohobycko-samborska prasa („Tydzień”), która publikowała informacje o jego sukcesach i niepowodzeniach. Przepuszczalnie właśnie po zakończeniu kadencji Jana Niewiadomskiego rozpoczęła się nowa era polityki miejskiej, w której konkurencja polityczna doprowadziła do wyborów, które – mimo że nie były zbyt „przedłużające się” (1887 r.) – to jednak były zbyt „krwawe”¹²² (1911 r.) i zmieniły prowincjonalny rytm polityczny Drohobycza przed pierwszą wojną światową.

Należy zauważyć, że rok 1909 był punktem zwrotnym dla Jana Niewiadomskiego, ponieważ, oprócz wprowadzenia prowincjonalnej, ale znaczącej ze względu na przemysł naftowy polityki Drohobycza, z miasta wyjechali córka, zięć i wnuki burmistrza. Młoda rodzina postanowiła przenieść się do Krakowa, a decyzja ta była związana z pracą Zdzisława Swaryczewskiego¹²³.

Z kolei w życiu osobistym, jak wyznał Jan Niewiadomski, nie wszystko układało się tak gładko jak w biznesie i polityce, problemy w życiu rodzinnym przeszkadzały mu w realizacji niektórych planów i ostatecznie doprowadziły do kłopotów na większą skalę. Jan Niewiadomski pisał o tym w następujących słowach: „Byłem nieszczęśliwy w życiu małżeńskim, ponieważ mój wybór był tak niefortunny, że z czasem przekonałem się, że ta kobieta mogła nie tylko własnego męża, ale także całą rodzinę, sąsiadów i mieszkańców miasta doprowadzić do załamania nerwowego”¹²⁴. Jak się okazało, małżonka burmistrza od dłuższego czasu cierpiała na zaburzenia psychiczne i dlatego w ciągu ostatnich lat życia praktycznie nie opuszczała swojej willi. Do opieki nad żoną Jan Niewiadomski zatrudniał dobrych lekarzy i pokojówki. Sam wyznał, że z jego ambitnym charakterem i głębokim światem

¹²⁰ Ibidem, s. 3.

¹²¹ *Sprawy drohobyckie*, ibidem, № 23, Sambor 1909, s. 3.

¹²² С. Макарчук, О. Сухий, *Дрогобицька кривава осята австрійської демократії: (До 70-річчя розстрілу робітників виборців у Дрогобичі)*, № 8, Жовтень 1981, op. cit., s. 87–91; *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*. Науковий редактор Л. Тимошенко, op. cit., s. 101–102.

¹²³ *Biblia Złota klasyków...*, s. 7.

¹²⁴ Ibidem, s. 4–5.

wewnętrznym życie należało postrzegać takim, jakim jest naprawdę, akceptował więc wszystko, co mu „Bóg dał”¹²⁵.

W życiu Jana Niewiadomskiego ważne miejsce zajmowali jego córka, zięć i wnuki, z którymi spędzał wiele czasu. Ponadto w czasie wolnym odwiedzał miejski park rekreacyjny, który – z jego alejami i łodziami – był tradycyjnym miejscem wypoczynku mieszkańców Drohobycza. Zachowały się unikalne zdjęcia Niewiadomskiego z rodziną i wnukami, a także zdjęcia z wakacji, na których Jan Niewiadomski odpoczywa na łodzi. Wszystkie te zdjęcia zostały opublikowane w aneksie po raz pierwszy w historiografii Drohobycza i są unikalnym materiałem ilustracyjnym dla odtworzenia przeszłości, która nigdy nie powróci.

24 marca 1910 r. Jan Niewiadomski obchodził swoje 70. urodziny. Społeczność Drohobycza wraz z byłymi współpracownikami solenizanta z Towarzystwa Awansowego postanowiła zorganizować specjalne obchody jubileuszowe dla byłego burmistrza¹²⁶. Rada Nadzorcza Towarzystwa wydała wartościowy album zawierający zdjęcia wszystkich członków i kadry kierowniczej Towarzystwa. Album miał skórzaną oprawę i srebrne rogi z wizerunkami masońskich symboli finansowych oznaczających przedsiębiorczość, kredyt, finanse, mądrość itd. Mieliśmy możliwość zbadania tego albumu dzięki archiwum rodzinnemu, które uprzejmie skopiowali dla niniejszego opracowania Paweł Zygodlewicz i Wiesław Hołdys. Zdjęcia z tego albumu publikujemy również w aneksie tej książki. Ten unikalny album ze zdjęciami ważny jest nie tylko ze względu na fotografie przedstawicieli dyrekcji i pracowników stowarzyszenia finansowego, ale także dzięki temu, że zawiera zrobione w 1910 r. zdjęcie budynku Towarzystwa Awansowego od strony kościoła św. Bartłomieja (Aneks 3, Fot. 3, 10).

Niestety, w 1910 r. zdrowie Jana Niewiadomskiego zaczęło się pogarszać. Od tego czasu musiał on częściej udawać się do pobliskiego kurortu w Truskawcu. 25 grudnia 1910 r., właśnie na Boże Narodzenie, Niewiadomski poważnie zachorował na zapalenie płuc i spędził długi czas przykuty do łóżka, walcząc między życiem a śmiercią. Ze wspomnień Niewiadomskiego dowiadujemy się, że dla niego „był to czas największego cierpienia”¹²⁷. Brzemień choroby było tak ciężkie, że Jan Niewiadomski systematycznie przystępował do spowiedzi¹²⁸. Mimo że pod koniec 1910 r. powrócił do zdrowia, choroba przyczyniła się do powikłań, które rzutowały na znaczne pogorszenie się stanu jego zdrowia.

Do tego doszła kolejna tragedia, która jeszcze bardziej wpłynęła na życie burmistrza. Na święta Bożego Narodzenia obrządku unickiego, 7 stycznia 1911 r., po długich latach chorowitego życia, zmarła jego małżonka Apolonia Niewiadomska, którą pochowano na cmentarzu parafialnym przy ul. Truskawieckiej. W późniejszych relacjach kroniki rodzinnej dotyczącej Apolonii Niewiadomskiej zięć Jana Niewiadomskiego zapisał: „Nie była to zła kobieta, ale ciężko chorowała na histerię, na którą zmarła w męczarniach”¹²⁹. Ponadto, według jego słów, Jan Niewiadomski również był porywczym i nerwowym człowiekiem i nie zawsze potrafił zrozumieć chorobę żony, ale – jak twierdził – była to „ich wspólna droga cierpienia i udręki”¹³⁰. Mimo wszystko Jan Niewiadomski przelał swój ból na papier w kronice rodzinnej, zaznaczając, iż żona odeszła „[...] w 66 roku życia, bardzo

¹²⁵ Ibidem, s. 5.

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ Ibidem.

¹²⁹ Ibidem, s. 6.

¹³⁰ Ibidem.

nieoczekiwanie, o poranku, bez wcześniejszej świętej tajemnicy spowiedzi”¹³¹. Według Jana Niewiadomskiego jego żona często cierpiała na ataki hysterii, jednak mimo złego samopoczucia nigdy nie leżała. 2 kwietnia 1911 r. Jan Niewiadomski rozpoczął budowę grobowca rodzinnego w pobliżu kaplicy rodziny Neumannów. Grobowiec ten przetrwał do dziś i został odrestaurowany przez Adama Chłopka w 2012 r.¹³²

Po pożegnaniu zmarłej małżonki Jan Niewiadomski kontynuował swoje leczenie. Wspominał on, że przyjaciele i współpracownicy wspierali go w czasie rekonwalescencji i po traumie związanej z nagłą śmiercią żony, jednak najwięcej ufności Niewiadomski pokładał w Panu Bogu. Wśród jego lojalnych przyjaciół byli doktor Lechowski i ksiądz Szałajka, którzy pomagali mu w prowadzeniu spraw finansowych i społeczno-politycznych¹³³. To dzięki nim mógł zacząć pisać wspomnienia i sprawować umiarkowaną kontrolę nad piekarnią poprzez swoją córkę i zięcia.

Ponieważ dzieci nie były zainteresowane piekarnią, Jan Niewiadomski zdecydował się na wydzierżawienie od 1 marca 1913 r. zarówno piekarni, jak i sklepu oraz całego kompleksu przy ul. Góra Wójtowska młodym drohobyckim przedsiębiorcom Józefowi Kraftowi i Władysławowi Pyło. Zgodnie z warunkami dwustronnej umowy Jan Niewiadomski co miesiąc otrzymywał od dzierżawców 1 120 koron od miesięcznych odsetek najmu. Wszystkie warunki zostały określone w punktach umowy specjalnej i dokumentacji biznesowej¹³⁴.

Od 1913 r. Niewiadomski zmuszony był również wydzierżawić część budynków gospodarczych przy ul. Góra Wójtowska 34, aby móc utrzymać resztę budynków, w tym willę w centrum miasta. Tak więc w 1913 r. strony reklamowe drohobyckich czasopism niejednokrotnie informowały, że w budynku Jana Niewiadomskiego pod wspomnianym adresem był sklep ogrodniczy, w którym można było kupić lub zamówić różne kwiaty i doniczki. Sprzedawano tam również wiązanki kwiatów, bukiety ślubne, kwiaty na zaręczyny i różnego rodzaju bale wieczorowe. Dzisiaj te reklamy z gazet przechowuje w swojej kolekcji mieszkaniec Drohobycza Anatolij Zaderecki, który w 2019 r. otworzył prywatne muzeum w centrum Drohobycza.

W przeddzień pierwszej wojny światowej Jan Niewiadomski z powodu pogarszającego się stanu zdrowia nie był już w stanie fizycznie radzić sobie z podstawowymi zadaniami, dlatego pisanie kroniki rodzinnej kontynuował jego zięć, Zdzisław Swaryczewski. Jeden z pierwszych wpisów wykonanych przez Swaryczewskiego miał miejsce 25 lipca 1914 r. w Krakowie. Zakładamy, że w tym czasie córka i zięć Niewiadomskiego mieszkali w Krakowie, dlatego stąd właśnie pochodzi pierwszy wpis. Ojciec oddał im oryginalną kronikę rodzinną, aby mogli ją kontynuować w przyszłości, ponieważ Wanda była jedyną córką burmistrza. Zdzisław Swaryczewski zapisał, że Jan Niewiadomski był energicznym człowiekiem, który pomimo własnych wad był w stanie spełnić się zawodowo i zasłużyć na szacunek nie tylko mieszkańców Drohobycza, ale również szerokich kręgów społecznych ówczesnej Galicji¹³⁵.

Z powodu przeprowadzki rodziny córki do Krakowa Jan Niewiadomski pozostawał pod opieką opiekunów i dzierżawców, aczkolwiek córka stale odwiedzała ojca. Ze względu na niemożność utrzymywania piekarni Jan Niewiadomski wraz z córką i zięciem postanowili

¹³¹ Ibidem, s. 9.

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem, s. 5.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Ibidem.

ją sprzedać W. Kraftowi i spółce za 250 000 koron¹³⁶, po czym piekarnia jeszcze przez jakiś czas nosiła imię założyciela. 3 stycznia 1914 r. Jan Niewiadomski w obecności adwokata i rodziny sporządził testament ze szczegółowym opisem punktów dla córki, zięcia i wnuków, a także dla bliskich współpracowników, parafii św. Bartłomieja i przyjaciół¹³⁷. W tym czasie Niewiadomski potrzebował już ciągłej opieki medycznej.

Jan Niewiadomski zmarł po ciężkiej chorobie w wieku 74 lat 21 maja 1914 r., w symbolicznym dniu Wniebowstąpienia Pańskiego¹³⁸. Po nadejściu tej smutnej dla całego miasta wiadomości burmistrz Drohobycza Rajmund Jarosz zwołał członków rady magistratu na spotkanie upamiętniające Jana Niewiadomskiego¹³⁹, którego pamięć uczczono minutą ciszy. Następnie R. Jarosz wygłosił krótkie przemówienie, w którym wymienił znaczące zasługi Jana Niewiadomskiego przed społecznością miasta. Zostały wyrażone kondolencje rodzinie Niewiadomskiego i postanowiono, że w przypadku zgody córki i zięcia magistrat weźmie na siebie wszystkie wydatki związane z pogrzebem znanego polityka i przedsiębiorcy. Pogrzeb Jana Niewiadomskiego, który rozpoczął się w sobotę 23 maja 1914 r. o godzinie 17:00, zgromadził kilkutyśieczną procesję łączącą trzy wspólnoty narodowe, która od kościoła św. Bartłomieja towarzyszyła Janowi Niewiadomskiemu w jego ostatniej drodze. Miejska społeczność pragnęła w ten sposób wyrazić wdzięczność Janowi Niewiadomskiemu za liczne zasługi dla rozwoju Drohobycza. W kronice rodzinnej zapisano, że w pogrzebie Jana Niewiadomskiego uczestniczyli burmistrz Rajmund Jarosz, ksiądz Szałajko, członkowie magistratu, dziennikarze, wojskowi, nauczyciele i lekarze, prawnicy i po prostu sąsiedzi¹⁴⁰. Jan Niewiadomski został pochowany w rodzinnym grobowcu obok swojej małżonki Apolonii na jednym z najstarszych cmentarzy Drohobycza przy ul. Truskawieckiej¹⁴¹ (Aneks 1. Fot. 9–10). Pamięć o burmistrzu Janie Niewiadomskim została uwieczniona złotym napisem na jego nagrobku: „Szczęśliw, kto do tej zawinie przystani, lęk co nie zmrozi, ból serce nie zrani, próżen trosk wszelkich u wieczności proga, staje, by dzielić wiecznie szczęście Boga”.

Zgodnie z wolą Jana Niewiadomskiego rodzinna willa przy ul. Żupnej w Drohobyczu została odziedziczona przez córkę burmistrza Wandę ze Swaryczewskich Niewiadomską i jej sześcioro dzieci. Ponadto przekazano im wszystkie dochody z działalności gospodarczej i inwestycji¹⁴². Jednak w późniejszych zapisach z lat 30. XX wieku zięć Jana Niewiadomskiego napisał w kronice, iż testament nie został w pełni wykonany, ponieważ willa nie znalazła się pod kontrolą rodziny. Jak się okazało, przyczynił się do tego nieuczciwy człowiek, doktor prawa p. Lechowski, który po zakończeniu I wojny światowej zmienił prawo własności domu, zdradzając w ten sposób swoją wieloletnią przyjaźń z burmistrzem¹⁴³.

Zdzisław Swaryczewski pozostawił w kronice rodzinnej wyjątkowe, filozoficzne przemyślenia o małżeństwie Niewiadomskich, według których „[...] oboje byli znanymi i cierpliwymi mieszkańcami Tej ziemi, na której wspólnie cierpieli i pracowali. Apolonia przez długi czas była wspomnianą jako osoba szanowana i dobrze wychowana, a większość mieszkańców

¹³⁶ Ibidem.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ Ibidem.

¹³⁹ Jan Niewiadomski. *Nekrolog*, „Reforma. Pismo poświęcone sprawom miasta i powiatu”, № 5, Rok 1, Drohobycz 1914, s. 2.

¹⁴⁰ *Biblia Złota klasyków...*, s. 10–12.

¹⁴¹ Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь...*, с. 73.

¹⁴² *Biblia Złota klasyków...*, s. 5.

¹⁴³ Ibidem, s. 6.

pamiętała ją z okresu międzywojennego”¹⁴⁴. Co prawda z niektórych części kroniki dowiadujemy się, iż zięć i córka Jana Niewiadomskiego mieli uraz, ponieważ ksiądz dziekan kościoła św. Bartłomieja – jednego z najbogatszych kościołów powiatu drohobyckiego – miał w swoim czasie krytykować potomków burmistrza za to, że podczas pogrzebu Jana Niewiadomskiego na darowiznę dla kościoła przeznaczyli tylko 1 020 koron, gdy wówczas można było ofiarować kilka tysięcy¹⁴⁵. Z pewnością nie wszyscy, którzy byli przyjaciółmi Niewiadomskiego, zachowywali się po chrześcijańsku po jego śmierci. Prawdopodobnie było to jednym z powodów, dla których córka Niewiadomskiego opuściła rodzinne miasto i przenieśli się na stałe do Krakowa. Po śmierci Jana Niewiadomskiego i przeprowadzce jego córki z rodziną do Krakowa, musieli oni przejść jeszcze trudniejszy test. Zaczęła się pierwsza wojna światowa, która nie tylko osłabiła więzi między członkami rodziny, ale również odseparowała ich od rodzinnego Drohobycza i „Galicyjskiej Kalifornii”. Jest to jednak kolejna strona rodzinnej historii Swaryczewskiego, którą opisał na stronach kroniki Zdzisław Swaryczewski kontynuujący wspomnienia swojego teścia Jana Niewiadomskiego¹⁴⁶.

---

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 8.

Rozdział II

Dom rodzinny Jana Niewiadomskiego (1903) – unikalny obiekt architektoniczny w Drohobyczu

Wśród różnych typów budynków miejskich¹⁴⁷, które pojawiły się na terytorium Galicji w XIX i pierwszej połowie XX wieku, są prywatne budynki, wille (kamienice), które w większości przypadków pozostają względnie stabilne w kontekście zagospodarowania przestrzennego i architektury. Kilka takich prywatnych willi stało się historycznymi wizytówkami miasta lub jego przedmieść. Do takich unikalnych budynków należy willa burmistrza Jana Niewiadomskiego, który po ukończeniu jej budowy w 1903 r. nawet nie podejrzewał, iż stanie się ona jedną z kluczowych atrakcji turystycznych Drohobycza w latach 1910–1920 (Aneks 3, Fot. 1, 2, 4).

Tworzenie rozwiązań architektonicznych dla rozwoju centralnej części Drohobycza we wspomnianym okresie było zgodne z charakterystycznymi trendami rozwoju miast – centrów naftowych Austro-Węgier w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Po zgromadzeniu odpowiednich funduszy¹⁴⁸ miasta te mogły urozmaicać style architektoniczne budynków miejskich, wykorzystując w tym celu najnowocześniejsze europejskie technologie, a także warunki środowiskowe i tradycje budowlane (Aneks 3, Fot. 11). Dla Drohobycza tendencja ta była charakterystyczna przede wszystkim na terenie ulic¹⁴⁹: Żupnej, Danyła Halyćkoho (nazwa współczesna), Garncarskiej, Jurija Drohobycza, Góry Zamkowej, Adama Mickiewicza, Kamieniarskiej i innych. W konsekwencji w Drohobyczu stopniowo kształtowało się unikalne środowisko architektoniczne, reprezentowane przede wszystkim przez prywatne wille. Pojawienie się tych willi powiązane było również z zatwierdzeniem Drohobycza jako centrum administracyjnego, które powoli zmieniało swój skład w XIX wieku. Pod koniec lat 90-ch XIX wieku Drohobycz należał już do pierwszej kategorii – „większych miast” o dość długiej historii samodzielności gminy¹⁵⁰.

---

¹⁴⁷ М. Долинська, *Історична топографія Львова XIV–XIX ст.*, Львів 2006, с. 206.

¹⁴⁸ Zdaniem polskiego historyka Stanisława Nicieja, tajemnica szybkiego wzbogacenia dużej liczby mieszkańców Drohobycza związana była wyłącznie z tempem produkcji ropy w Borysławiu. Według naukowca w 1907 r. wyeksportowano 1 milion 175 tys. ton ropy, w 1908 r. – 1 milion 718 tys. ton, w 1909 r. – 2 miliony 87 tys. ton. Wysokie zyski w mieście od razu zainteresowały inwestorów, przemysłowców, bankierów, kupców, inżynierów. Nawiasem mówiąc, w 1905 r. w Drohobyczu było 51 kancelarii adwokackich. Taka koncentracja bogatej elity w mieście przyczyniała się do jej częstego osiedlania się właśnie w Drohobyczu, a wtedy pojawiało się zapotrzebowanie na nowe, prywatne wille. Zob. o tym w: S. Nicieja, op. cit., s. 69.

¹⁴⁹ Р. Ладанай, *Дрогобич. Місто і дрогобичани. Довідник*, Дрогобич 2007, с. 86.

¹⁵⁰ Г. Біндер, op. cit., с. 222.

Do niedawna w literaturze specjalistycznej informacje o willi jednego z najbardziej znanych burmistrzów miasta – Jana Niewiadomskiego (1840–1914) z reguły sprowadzały się do często powtarzanego przez ukraińskich¹⁵¹ i polskich¹⁵² badaczy i krajoznawców znanego faktu: dom – willa przy ul. Żupnej 4 należał do drohobyckiego burmistrza i znanego piekarza, Jana Niewiadomskiego. Natomiast nie było informacji ani o czasie budowy willi, ani o życiu i działalności właściciela kamienicy w czasie jej budowy. Dlatego w tej części książki postaramy się przeanalizować szereg znalezionych przez nas faktów historycznych i architektonicznych z historii tego domu oraz ówczesnych wydarzeń w życiu właściciela. W końcu zbudowanie domu jest kluczową częścią biografii każdego gospodarza, a tym bardziej dla takiej postaci jak Jan Niewiadomski.

Pomimo że historia „austriackiego” Drohobycza jest dość dobrze ilustrowana fotograficznie¹⁵³, obecnie daje się zauważyć zdecydowane braki konkretnych informacji o czasie i okolicznościach budownictwa miasta, jego twórców – architektów i ostatecznie właścicieli, którzy inwestując znaczne środki w nowe budynki, faktycznie tworzyli Drohobycz w czasie jego ewolucji od „prowincjonalnego i nieatrakcyjnego miasteczka”¹⁵⁴ do jednego z najpotężniejszych centrów handlu ropą naftową Imperium Habsburskiego¹⁵⁵. Taki właśnie był projekt architektoniczny Jana Niewiadomskiego. Niewiadomski stworzył go od razu po zadeklarowaniu dochodu w wysokości ponad 100 000 koron rocznie, który otrzymywał nie tylko z działalności w branży piekarniczej, ale również z operacji finansowych i kredytów w Towarzystwie Awansowym Drohobycza.

Współczesna przestrzenno-planistyczna struktura architektury centralnej części Drohobycza, którą reprezentują budynki z drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX wieku, jest jedną z najlepiej zachowanych i jednocześnie najmniej zbadanych w ukraińskiej historiografii¹⁵⁶. W swoim czasie, zgłębiając historię galicyjskich miast okresu autonomii, znany naukowiec Bohdan Janyszyn zacytował klasyczne stwierdzenie Arnolda Toynbeego: „Miasto jest uosobieniem pewnej społeczności, która odpowiednio wyraża swoją świadomość

¹⁵¹ Р. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, s. 37, 102, 127; idem, *Дрогобицький некрополь...*, s. 73, 79; idem, *Дрогобич слави і краси*, Дрогобич 2008, s. 32.

¹⁵² G. Józefczuk, J.J. Wojarski, *Drohobycz i Schulz*, Режим доступу: http://www.niecodziennik.mbp.lublin.pl/images/stories/drohobycz/2010/mapa/2_mapka_rewers.pdf, data dostępu 15.01.2020 r.

¹⁵³ Р. Пастух, *Вулицями...*, s. 165; Е. Пшеничний, *Дрогобич...*, s. 193–201; W. Budzyński, *Miasto...*, s. 456; З. Філіпов, *Зі сторінок...*, s. 271–284; Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь...*, s. 192; S. Nicieja, *Kresowe Trójmiasto...*, s. 61–154; *Особлива провінція...*, s. 46; В. Садовий, *Лицар в Збруї для міста Дрогобича*, Дрогобич 2010, s. 44.

¹⁵⁴ Г. Біндер, op. cit., s. 221–236; М. Кріль, *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич...*, s. 343–349.

¹⁵⁵ O historii i skali przemysłu naftowego zob. na przykład K. Tołwiński, *Mapa obszarów naftowych i gazowych Polski...*, s. 13; P. Wojcikowski, *Czarne złoto (Nafta)...*, s. 191–196; T. Kozłowski, *Zagłębie boryslawskie*, „Karta. Zaolzie Boryslawskie internowane w Gołdapi”, № 55, Warszawa 2008, s. 64–89. W zbiorach Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie znajduje się wiele dotychczas nie zbadanych zbiorów poświęconych temu okresowi w historii Drohobycza. Zob. w szczególności zbiór „Uryckiego Towarzystwa Akcyjnego w mieście Drohobyczu” (Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego, Zbiór 1229). Należy również zauważyć, że historia finansowych aktywów naftowych i powiązanych z nimi operacji, które wówczas były prowadzone i przechowywane w prywatnych i państwowych bankach Drohobycza, z których czerpano koszty na budowę prywatnych willi, przedsiębiorstw i w ogóle infrastruktury miasta, wciąż pozostaje niezbadana.

¹⁵⁶ Л. Тимошенко, *Описи Дрогобича ХІХ ст.*, ДКЗ, Вип. VII, Дрогобич 2003, s. 552.

grupową w budynkach”¹⁵⁷. Zdaniem lwowskiej badaczki Marjany Dołyńskiej, podczas studiów historii miasta należy wziąć pod uwagę dwie prawdy historyczne¹⁵⁸: 1) „organizacja przestrzenna wpływa na historię miasta”; 2) „bezzradność historyka w zrozumieniu przestrzeni jest poważną wadą jego wiedzy o przeszłości”. W przypadku willi Jana Niewiadomskiego wszystko jest logiczne, ponieważ kupił on jedną z najstarszych parceli należących do historycznej części miasta sąsiadującej z kościołem św. Bartłomieja. Dlatego nawet na mocy przepisów z 1903 r. projekt uzyskał odpowiednie zezwolenie na budowę, ponieważ dom, który miał powstać, nie kolidował z prywatnymi i administracyjnymi budynkami miasta ani z ulicą Żupną.

Studium historii rodzinnej willi Jana Niewiadomskiego skłoniło nas do poszukiwania mniej znanych źródeł nie tylko w czasopiśmie i archiwach Ukrainy, ale także w archiwach instytucji miejskich, które zajmują się architekturą Drohobycza. Dlatego nasze poszukiwania informacji o majątku rodzinnym Jana Niewiadomskiego koncentrowały się na funduszach archiwalnych Drohobyckiego Biura Inwentaryzacji Technicznej, a także na obszernych repozytoriach Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego oraz informacjach zawartych w lokalnej prasie tamtych czasów¹⁵⁹. Na przykład w zbiorach Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego znajdują się poniższe ważne grupy funduszy, gdzie przechowywane są dokumenty dotyczące budownictwa z tej właśnie części miasta, w której znajduje się willa Niewiadomskiego: 1) kartoteka 1149 „Powiatowy Zakład Ubezpieczeń w Drohobyczu”, w którym często ubezpieczano prywatne budynki; 2) kartoteka 1228 „Inspektorat finansowy w Drohobyczu, zarządzanie finansowe podatkami i opłatami finansowymi w Drohobyczu”. Fundusz ten jest cenny pod względem badania kwot i transakcji finansowych związanych ze sklepem z pieczywem, który prowadził Jan Niewiadomski w najniższej kondygnacji (piwnicy) swojej willi. Nawiasem mówiąc, Marjana Dołyńska w swoim czasie określiła realny zakres źródeł do badania procesów urbanistycznych w danym mieście jako całości, określając prerogatywę kombinacji źródeł, które tworzą nauki takie jak: onomastyka, historiografia, geografia historyczna i archeologia¹⁶⁰. W tym kontekście szczególnie ważne jest rozpatrywanie historii willi Jana Niewiadomskiego na tle historii całej ulicy, z wykorzystaniem materiałów statystycznych i kartograficznych. Na przykład mapy katastralne zawierają plany zabudowań i dołączone do nich dokumenty, za pomocą których można ustalić konskrypcyjne numery każdego oznaczonego domu¹⁶¹ (w dniu dzisiejszym dobrze znana jest mapa katastralna Drohobycza z 1886 r.¹⁶²). Przy tym należy brać pod uwagę tradycyjną nazwę budynku, niejednokrotne zmiany nazw ulic¹⁶³ i orientacyjną numerację domów Drohobycza w XX wieku¹⁶⁴. Dla przykładu, od 1903 r. do 1970 r. adres willi Niewiadomskiego był zapisywany jako

¹⁵⁷ Б. Янишин, *Галицькі міста періоду Автономії (1867–1918) у сучасній українській та польській історіографії*, ДКЗ, Вип. X, Дрогобич 2006, с. 335.

¹⁵⁸ М. Долинська, *Історична топографія...*, с. 5.

¹⁵⁹ О wartości materiałów prasowych dla badań poszczególnych budynków, ich numeracji, lokalizacji itp., zob. М. Кріль, *Газетні матеріали...*, с. 343.

¹⁶⁰ М. Долинська, *Газетні матеріали...*, с. 38–39.

¹⁶¹ Ibidem, s. 65–66.

¹⁶² *Нариси з історії Дрогобича...*, с. 292–293.

¹⁶³ Dotychczas w historii Drohobycza nie został stworzony katalog ulic, jak na przykład we Lwowie: Б. Мельник, *Довідник перейменувань вулиць і площ Львова. XIII–XX ст.*, Львів 2001, с. 128.

¹⁶⁴ М. Долинська, *Газетні матеріали...*, с. 63–65.

ul. Żupna 2, a od 1970 r. po dzień dzisiejszy – ul. Żupna 4. Z drugiej strony dzięki tej ewidencji byliśmy w stanie zidentyfikować system podziemnych tuneli kanalizacyjnych, które przechodziły pod willą i były, jak się okazało, częścią projektu magistratu, na czele którego stał Jan Niewiadomski.

O lokalizacji starego domu¹⁶⁵ Niewiadomskich w XIX wieku wiemy tylko, że rodzina mieszkała przy ulicy Góra Wójtowska obok piekarni, o czym dowiadujemy się z kroniki rodzinnej oraz wspomnień krajoznawców¹⁶⁶.

Rodzinną rezydencję – willę w stylu historyzmu – Jan Niewiadomski postanowił wybudować na początku ulicy Żupnej w centrum Drohobycza, ponieważ była to wygodna lokalizacja: wolne miejsce pod zabudowę znajdowało się w pobliżu Rynku, Awansowego Towarzystwa i magistratu, w którym on pracował. Należy zauważyć, że budowę willi rozpoczęto i ukończono w okresie poważnego kryzysu gospodarczego, w latach 1900–1905¹⁶⁷, co wskazuje na znaczny kapitał pieniężny Jana Niewiadomskiego. Z mapy katastralnej 1886 r. (Aneks 3, Fot. 11)¹⁶⁸ dowiadujemy się, że miejsce, w którym dziś znajduje się willa, w drugiej połowie XIX w. było wolne, tworząc niewielki teren u zbiegu współczesnych ulic Żupnej, Danyła Halyćkiego, Jurija Drohobycza i Góra Zamkowa. Jan Niewiadomski uiścił koszty wydania wszystkich niezbędnych dokumentów, żeby uzyskać pozwolenie na budowę; opłatę w wysokości 289 koron przeznaczono na rozwój miasta. Ponadto Jan Niewiadomski musiał omówić kilka drobnych kwestii z radą gminy, ponieważ zapis katastralny zakupionej przez niego działki zawierał liczne nieścisłości. Ostatecznie Miejska Komisja Budowlana dała zezwolenie na budowę, a nawet zobowiązała się do rozwiązania problemów komunikacyjnych.

W sierpniu 1902 r. udzielono pozwolenia na budowę willi Niewiadomskiego. W latach 1892–1914 głównym inżynierem i architektem miasta był Franciszek Jelonek¹⁶⁹, który pracował w Magistracie Drohobycza i złożył potrzebny podpis umożliwiający wydanie wszystkich niezbędnych zezwoleń na budowę willi. Architekt był dobrym przyjacielem Jana Niewiadomskiego, dlatego otrzymywał od właściciela propozycje pochodzące nawet od innych architektów i rzeźbiarzy z Lwowa i Wiednia. Kwestia autorstwa projektu i planu budowy willi pozostaje niewyjaśniona. Można założyć, że projekt mógł zrealizować sam Jelonek, ponieważ w tym czasie w Drohobyczu budowanie prywatnych willi często było realizowane przez pełnoetatowych architektów miasta. Było to znacznie tańsze i jednocześnie szybsze, ponieważ pozwolenia z Lwowa wymagały czasu i specjalnego zebrania komisji architektonicznej. Na przykład w latach 1884–1885 budową i rekonstrukcją prywatnej willi Werdingera zajmował się architekt miasta Adam Berski¹⁷⁰. Na początku XX wieku praktyka architektonicznego planowania prywatnych willi Drohobycza, Truskawca i Borysławia reprezentowana była przez wielu architektów, z których każdy potencjalnie mógł zaprojektować willę Niewiadomskiego. Na przykład w 1890 r. w Drohobyczu szeroko reklamowano usługi prywatnego budowniczego Józefa

¹⁶⁵ O znaczeniu domu rodzinnego w polskiej tradycji mentalnej, zob.: W. Tabasz, *Dom i ojcowizna w tradycji polskiej*, Fascykuli Musei Regionalis Brzozoviensis, Brzozów 2009, s. 183–190.

¹⁶⁶ Р. Пастух, *Вулицями...*, s. 102.

¹⁶⁷ Тимошенко Л., *Короткий нарис історії Дрогобича у: Дрогобич. Місто і дрогобичани*. Довідник, (Автор-упорядник) Р. Ладанай, Дрогобич 2007, с. 11.

¹⁶⁸ *Нариси з історії Дрогобича...*, с. 292–293.

¹⁶⁹ *Szematyzm...*, Lwów 1892, s. 301; *Szematyzm...*, Lwów 1914, s. 502.

¹⁷⁰ *Dom Werdingera*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 17, op. cit., s. 4.

K. Tyłka¹⁷¹. W związku z tym kwestia autorstwa projektu domu Niewiadomskiego pozostaje otwarta i wymaga dalszych badań.

W grudniu 1903 r.¹⁷² ukończono budowę dwukondygnacyjnej willi mansardowej, w tym samym roku otrzymała ona adres ul. Żupna 2 (obecnie ul. Żupna 4). Jan Niewiadomski wybrał narożny typ budynku w znanym w tym czasie stylu historyzmu, który przeniknął do Galicji wraz z rozpowszechnianiem się wiedeńskiej, berlińskiej i francuskiej mody architektonicznej¹⁷³. Ten styl charakteryzowała tendencja do kopiowania stylów architektonicznych minionych epok (częste wizerunki wież i in.)¹⁷⁴. Według Hrystyny Charczuk willę tę z pewnością można zaliczyć do architektonicznego stylu modernistycznego z cechami historyzmu, który był rozpowszechniony w latach 1895–1920¹⁷⁵. To nie przypadek, że willa Niewiadomskiego została zbudowana znacznie większa niż wille „czystego” historyzmu. „Modernistyczny historyzm” charakteryzuje się dwu-, niekiedy trzykondygnacyjnymi budynkami, przeważnie z mansardami lub mansardowymi i piwnicznymi kondygnacjami mieszkalnymi. Willa miała zwykle 18 pokoi, co również było typowe dla tego stylu¹⁷⁶.

Na południowym narożniku willi zaprojektowano dwukondygnacyjną czterokątną wieżę z iglicą. Na każdym z pięter wieży znajduje się jedno okno, które łączy frontálną okienną linię piętra w jedyną kompozycję. Na poziomie pierwszego piętra, po wschodniej i zachodniej stronie wieży, znajdują się dwie nisze z rzeźbami w antycznym stylu. Takie rzeźby uważano za patronów domów¹⁷⁷. Należy zauważyć, że w tamtym czasie w Drohobyczu takie rzeźby wykonywała firma kamieniarza Jana Strańskiego (ul. Zawizna)¹⁷⁸. Prawa rzeźba wieży jest uszkodzona. Posąg ten ma wiele cech charakterystycznych dla rzymskiego boga Merkurego (w greckim panteonie identyfikowanego z bogiem Hermesem), który w starożytnej mitologii rzymskiej był najpierw patronem piekarnictwa, a następnie patronem handlu (handlu detalicznego, kramarzy i in.). Do jego atrybutów należą kadyceusz¹⁷⁹ (niestety nie został zachowany na rzeźbie willi), skrzydlaty hełm i sandały, a także woreczek z pieniędzmi. Postaci lewej rzeźby nie byliśmy w stanie zidentyfikować.

Nad pierwszym piętrzem północno-wschodniej części willi Jan Niewiadomski zaprojektował małe, składające się z jednego pomieszczenia poddasze (mansardę) z iglicą oraz drewnianym przyczółkiem o wielokątnym kształcie, wspartym na przezroczystym umocnieniu

---

¹⁷¹ W szczególności jego usługi obejmowały: rysowanie planów domów, budowy, pomiary, konserwację, wycenę mieszkań i in. Zob. rubrykę reklamową: „Gazeta Naddniestrzańska”, № 5, Drohobycz 1890, s. 4.

¹⁷² Co ciekawe, w tym samym roku obchodzono czterdziestą rocznicę Powstania Styczniowego 1863 r., w którym osobiście uczestniczył Jan Niewiadomski.

¹⁷³ Podobne wille, mniej więcej w tym samym czasie, budowała firma Iwana Lewyńskiego we Lwowie (ul. Kołowalca 71, 81 i in.). Zob. I. Мельник, *Львівський Новий Світ та південні околиці Королівського столичного міста Галичини від Святого Юра до Наварії*. Львів 2009, s. 187.

¹⁷⁴ X. Харчук, *Архітектура курортної забудови Трускавця XIX – першої половини XX століття*, Львів 2008, s. 28.

¹⁷⁵ Ibidem, s. 77–79.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 88.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 97, 100.

¹⁷⁸ J. Strański, *Reklama*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 13, Drohobycz 1884, s. 6; № 15, Drohobycz 1885, s. 6.

¹⁷⁹ Dla Greków i Rzymian berło to było zwiastunem woli bogów, atrybutem Hermesa (Merkurego), który potrafił godzić ludzi.

o kształcie arki¹⁸⁰. Ten właśnie pokój był pokojem burmistrza, który później przekazał go swojej córce. Pod mansardą, na pierwszym piętrze, znajduje się kamienny balkon z trzema konsolami (ozdobnymi wspornikami) z płaskorzeźbami z wizerunkiem lwa. Burmistrz Jan Niewiadomski ozdobił dwa okna balkonowe motywem roślinnym z kamienia. Powyżej tego dekoru znajduje się pamiątkowy obraz z napisem „1903” (rok ukończenia budowy willi). Przestrzeń na pierwszym piętrze znajdująca się pomiędzy oknami i nad nimi została ozdobiona prostokątnymi wstawkami ceramicznymi, które zaoferowała Janowi Niewiadomskiemu miejscowa, drohobycka firma produkująca ceramikę. Pozostałe okna zostały obramowane dekokrem secesyjnym¹⁸¹, wykonanym z gipsu i kamienia. Wszystkie okna w willi mają kształt prostokątny, oprócz parzystych okien o kształcie łuku znajdujących się pod balkonem. Zgodnie z planem Jana Niewiadomskiego były to pokoje dla wnuków oraz trzy pokoje gościnne dla dalszych krewnych lub gości odwiedzających rodzinę Niewiadomskich w celach prywatnych.

Dach willi Jan Niewiadomski postanowił pokryć płytką ceramiczną, która prawie całkowicie zachowała się do dziś. Dobrze zachowane są drewniane wsporniki i gzymsy¹⁸². Prawdopodobnie taka decyzja architektoniczna była spowodowana faktem, że Jan Niewiadomski był zafascynowany architekturą krajów, do których podróżował jako młody człowiek i do których wracał pamięcią w memuarach (Ankes 3, Fot. 13–25).

Niestety, ze względu na częste przebudowy wewnętrzne i stopniowe przekształcanie willi w latach 1940–1950 w dom mieszkalny, pozostała tylko niewielka część oryginalnego wnętrza. Na przykład w klatce domu, który obecnie znajduje się od strony wewnętrznego podwórza, znaleziono fragment dekoracyjnych kafli. Dobrze zachowane są także drewniane schody prowadzące na pierwsze piętro willi, z których korzystali córka, zięć i wnuki Niewiadomskiego. W nowo wybudowanym wejściu, które znajduje się po północno-wschodniej stronie willi, na suficie zachowała się część dekoracji – stiuku o wzorze roślinnym. Należy zauważyć, że właśnie to wejście zniszczyło historyczny wygląd domu (dziś znajduje się tam prywatna firma „Europlast”, a także wspinały sklep z wyrobami artystycznymi z dzianiny Anny Łukinczuk).

W 1903 r. willa Niewiadomskiego wyróżniała się na tle ówczesnej architektury centralnej części miasta, gdzie większość zabudowy stanowiły secesyjne kamienice jednego typu (głównie domy mieszkalne i biura)¹⁸³. Willa zachowała swoją lokalizację w centralnej części Drohobycza, będąc jednym z najlepiej zachowanych w swojej oryginalnej strukturze architektonicznej i przestrzennej budynków XIX i początku XX wieku. Od strony ul. Danyła Halyckiego i ul. Garnarskiej willa Niewiadomskiego otoczona jest przez zabudowania czynszowe z XIX–XX wieku (jedno-, dwu- i trzykondygnacyjne budynki położone blisko siebie).

Na początku XX wieku Jan Niewiadomski z pomocą inżynierów miejskich zaczął intensywnie wprowadzać nowe osiągnięcia nauki i techniki, mając na celu poprawę układu elewacji ulic i budynków w centrum. W 1904 r. Jan Niewiadomski podłączył wschodnią fasadę

¹⁸⁰ Т. Казанцева, К. Гапаляк, *Дерев'яні елементи на фасадах львівських споруд кінця ХІХ–початку ХХ ст. Аналіз натурних досліджень*, „Вісник. Укрзахідреставрація”, Вип. 18, Львів 2008, с. 154–157.

¹⁸¹ І. Мельник, *Довкола Високого Замку шляхами й вулицями Жовківського передмістя та північних околиць міста Львова*, Львів 2010, с. 97. Secesja (styl) – styl w sztuce. Powstał w Austrii, gdy grupa artystów opuściła monachijską organizację wystawienniczą Glaspalast w proteście przeciwko oficjalnej sztuce akademickiej. Uważana jest za początek stylu nowoczesnego (*L'Art Nouveau*).

¹⁸² Т. Казанцева, К. Гапаляк, *Дерев'яні елементи...*, с. 159.

¹⁸³ *Нариси з історії Дрогобича...*, с. 91.

i wewnątrz swojej willi do systemu oświetlenia gazowego, które składało się ze specjalnych lamp gazowych wmontowanych do zewnętrznych ścian budynku i sufitów w pokojach. Z reguły oświetlenie wewnętrzne pomieszczeń zapewniała jedna lampa. W marcu 1909 r. samborsko-drohobycka gazeta „Tydzień” poinformowała o radykalnej modernizacji tego systemu oświetleniowego przez magistrat w Drohobyczu¹⁸⁴. Podczas tego programu zamiast tradycyjnego jednego żarnika, który dość szybko ulegał uszkodzeniu, w każdą lampę gazową wmontowywano dwa trwalsze żarniki. Ponadto do systemu oświetleniowego dodano specjalny odbłyśnik, który mógł kontrolować strumień świetlny. Lampy zewnętrzne zostały przymocowane do ścian willi za pomocą specjalnych metalowych wsporników, które mieściły rurę gazową i utrzymywały plafon¹⁸⁵. Jan Niewiadomski sfinansował też oświetlenie domu parafialnego, który znajdował się obok willi, a także oświetlenie całego chodnika wzdłuż ulicy Żupnej. Jedną z technicznych zalet willi Niewiadomskiego była bliskość centralnych systemów kanalizacyjnych, które zostały zainstalowane na ul. Jagiellońskiej (współczesna Danyła Halyćkogo) przez inżyniera Adama Berskiego w latach 1885–1886¹⁸⁶. Kanalizację domu połączono z systemem centralnym za pomocą specjalnego kolektora, który wciąż znajduje się na dziedzińcu willi. Dla utrzymania willi i jej wyposażenia technicznego Jan Niewiadomski zatrudnił na stałe inżyniera, który miesięcznie otrzymywał 20 koron.

W piwnicy swojej willi Jan Niewiadomski otworzył własny sklep – piekarnię. W 1910 r. w sklepie tym sprzedawano wyroby piekarnicze, które były dostarczane za pomocą specjalnej przyczepy chlebowej z ulicy Góra Wójtowska, przy której mieściła się piekarnia Niewiadomskiego. W książce telefonicznej z 1912 r. jest informacja o linii telefonicznej w sklepie i piekarni umożliwiającej połączenie z Wiedniem, Krakowem, Warszawą oraz innymi europejskimi miastami. Numer telefonu Jana Niewiadomskiego to 54 – numer ten należał zarówno do sklepu przy ul. Żupnej 1.2, jak i piekarni przy ul. Żupnej 1.34a¹⁸⁷.

W ten sposób Jan Niewiadomski zbudował jedną z najbogatszych i najlepiej wyposażonych technicznie willi w Drohobyczu. Powyższy opis pozwala na stwierdzenie, że w latach 1910–1920 wśród prawie 3000 domów¹⁸⁸ w Drohobyczu willa Niewiadomskiego była jedną z najbardziej komfortowych posiadłości tego typu, pełniąc funkcję mieszkaniową i komercyjno-przedsiębiorczą.

Historia willi w okresie międzywojennym i okupacyjnym pozostaje nieznaną. Jednak o jej losie w okresie powojennym dowiadujemy się po części z Biura Inwentaryzacji Technicznej Drohobycza. Dziś można jedynie stwierdzić, że pierwsze szczegółowe akty wyceny i inwentaryzacji oraz pomiary domu rozpoczęto w latach 40-ch ubiegłego wieku. Akt wyceny z 1946 r.¹⁸⁹ wyraźnie podzielił willę na dwa pomieszczenia: murowany dom, który wówczas oceniono na 176 707 rubli, i piwnicę, której rzeczywista cena stanowiła 10 155 rubli. Tak więc łączna cena willi wynosiła 186 862 rubli. 23 października 1946 r.¹⁹⁰ sporządzono generalny

¹⁸⁴ *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 6, Sambor 1909, s. 3.

¹⁸⁵ К. Присяжний, *Львівські ліхтарі*. Львів. Leopold. Lwow. Lemberg. Genius Loci. Львів 2004, s. 251–253.

¹⁸⁶ Należy zauważyć, że operacjami finansowymi tego programu zarządzał Jan Niewiadomski. Zob. *Że 7 metrów betonowego kanału...*, s. 3; J. Niewiadomski, *Sprostowanie...*, s. 4. Див. також: Х. Харчук, *Архітектура курортної забудови...*, s. 60.

¹⁸⁷ *Spis Abonentów c.k. sieci telefonicznych w Galicyi...*, s. 192.

¹⁸⁸ Р. Пастух, *Дрогобич Давній і сучасний*, Дрогобич 2002, s. 39.

¹⁸⁹ ДМБТІ. Спр. 700, Арк. 1.

¹⁹⁰ *Ibidem*, Арк. 4–7.

plan domu, który składał się z trzech oddzielnych planów: piwnicy, parteru i pierwszego piętra. Dane pomiarów z 1946 r. uznano za nieaktualne w roku 1971, kiedy to najwyraźniej przeprowadzono nowe pomiary. Jednak w tym czasie świadomie ukryto fakt, że byłym właścicielem i fundatorem willi był znany burmistrz Jan Niewiadomski. Według stanu na 29 lipca 1950 r.¹⁹¹ cena łączna willi razem z dwoma przedsiódkami wynosiła 200 290 rubli. Podobna ponowna wycena miała miejsce 15 grudnia 1959 r.¹⁹² 17 grudnia 1959 r.¹⁹³ technik J. Kaliczak przeprowadził przegląd techniczny willi Niewiadomskiego – podczas kontroli nie stwierdzono żadnych wad budynku. Podobne akty zostały również spisane 12 listopada 1969 r.¹⁹⁴, 18 grudnia 1970 r.¹⁹⁵, 19 października 1971 r.¹⁹⁶. W 1970 r. całkowita powierzchnia mieszkalna budynku stanowiła 220 m².

Obecnie parter i pierwsze piętro willi Jana Niewiadomskiego to głównie pomieszczenia mieszkalne, jedynie na parterze znajduje się kancelaria adwokacka i firma „Europlast”. Pomieszczenie piwnicy nadal przynosi zyski swoim właścicielom, kontynuując długą tradycję uczciwego handlu: na początku XX w. znajdował się tu sklep z pieczywem, w czasach radzieckich – słynna drohobycka knajpa „Myśliwska piwniczka”, w latach 2010–2012 wynajmowano pomieszczenia dla nowoczesnej knajpy „Czarny kot”, a dzisiaj znajduje się tu niewielka turystyczna restauracja „Deska”.

Ogólnie rzecz biorąc, architektoniczny styl historyzmu willi Jana Niewiadomskiego nie ma analogii wśród budynków w Drohobyczu. Oryginalny, narożny typ budynku willi dodaje finezji i niepowtarzalności rogu ulic Żupnej i Jurija Drohobycza, zarówno pod względem rozwiązań architektonicznych i przestrzennych, jak i koncepcji harmonijnego połączenia z krajobrazem miejskim, wywierając od przeszło stu lat niezapomniane wrażenie na każdym, kto chociaż raz odwiedził Drohobycz. Nie dziwi zatem fakt, że na początku XX wieku wizerunek willi często pojawiał się na wydaniach pocztówek znanych księgarń¹⁹⁷ J. Pilpla, L. Rosenscheina i fotografa W. Rousseau, w ten sposób reprezentując i szerząc kulturę ówczesnego Drohobycza.

¹⁹¹ Ibidem, Арк. 21.

¹⁹² Ibidem, Арк. 26.

¹⁹³ Ibidem, Арк. 27.

¹⁹⁴ Ibidem, Арк. 28.

¹⁹⁵ Ibidem, Арк. 32.

¹⁹⁶ Ibidem, Арк. 35.

¹⁹⁷ С. Пшеничний, op. cit., s. 193. Jedna z pierwszych panoram Drohobycza, z wizerunkiem willi Jana Niewiadomskiego, została opublikowana przez zakład fotograficzny Rembrandta w książce Mściwujewskiego w latach dwudziestych XIX wieku (M. Mściwujewski, *Królewskie wolne miasto Drohobycz*. Drukarnia i litografia Piller-Neuanna, Lwów–Drohobycz 1929, s. 2.

Rozdział III

Jan Niewiadomski i tradycja upamiętniania Powstania Styczniowego w Drohobyczu

Postać Jana Niewiadomskiego była tak znana w środowisku intelektualnym Drohobycza i powiatu, że jego bezinteresowne zaangażowanie w Powstanie Styczniowe stało się przykładem do naśladowania, szacunku i szczególnego hołdu wśród wszystkich kategorii mieszkańców. Nazwisko Jana Niewiadomskiego było wspominane podczas oficjalnych wydarzeń upamiętniających rocznicę Powstania Styczniowego, a także drukowane na stronach specjalnych wydań pocztówek. Wspomnienia jego czynów były publikowane w okazjonalnych jednodniówkach, a na jego cześć zawsze opowiadano legendarne historie. Najbardziej znani myśliciele i poeci też układali na jego cześć wiersze, które studiowano w państwowych gimnazjach i prywatnych szkołach.

Tradycja organizowania najrozmaitszych uroczystości poświęconych upamiętnieniu Powstania Styczniowego i jego uczestników pochodzących z Drohobycza od dawna była charakterystyczną cechą toposu kulturowego Drohobycza nie tylko w środowisku edukacyjnym lokalnych gimnazjów i stowarzyszeń społecznych, ale także na poziomie oficjalnych władz miasta reprezentowanych przez magistrat, radę gminy i powiatu oraz starostwo¹⁹⁸. Poważne podejście mieszkańców miasta do wydarzeń z lat 1861–1863 było istotne przede wszystkim dlatego, że w insurekcji uczestniczyli mieszkańcy Drohobycza i okolic, którzy, mieszkając w mieście, z jednej strony utrzymywali „żywą pamięć” o najbardziej dramatycznych wydarzeniach Powstania Styczniowego, a z drugiej – potrafili własnym przykładem przekazać symboliczne znaczenie swoich czynów przyszłym pokoleniom dla głoszenia prawa do wolności przysługującego każdemu narodowi. W tym kontekście warto zauważyć, że stosunek władz do Powstania Styczniowego i – co za tym idzie – tradycję jego obchodów w Drohobyczu i w całej Galicji można chronologicznie podzielić na trzy główne okresy: 1) lata 1860–1880 – czas, w którym królewsko-cesarska administracja surowo potępiła patriotyczny zryw Polaków w związku z powstaniem przeciwko władzom rosyjskim; 2) połowa lat 1880–1918 – okres, w którym temat uroczystości poświęconych rocznicy Powstania zyskał bardziej przychylną ocenę w związku z reformami doby „Autonomii”; 3) lata 1919–1939 – okres, w którym Powstanie Styczniowe stawało się jednym z głównych programów odrodzenia i rozwoju Drugiej Rzeczypospolitej, a przykłady poświęcenia powstańców stawały się podstawą zjednoczenia narodu polskiego.

Na dzień dzisiejszy nie ma kompletnej listy Drohobyczan, którzy brali czynny udział w powstaniu, ponieważ wiele osób zaginęło w akcji lub nie wróciło do ojczyzny. Jednym

---

¹⁹⁸ Tradycja organizowania najrozmaitszych uroczystości poświęconych upamiętnieniu Powstania Styczniowego i jego uczestników pochodzących z Drohobycza od dawna była charakterystyczną cechą toposu kulturowego Drohobycza nie tylko w środowisku edukacyjnym lokalnych gimnazjów i stowarzyszeń społecznych, ale także na poziomie oficjalnych władz miasta reprezentowanych przez magistrat, radę gminy i powiatu oraz starostwo.

z najbardziej znanych powstańców był drohobycki piekarz i burmistrz miasta Jan Niewiadomski (1840 – †1914). Jak wspomnieliśmy wcześniej, po ukończeniu 23. roku życia Jan Niewiadomski razem z hrabią Juliuszem Tarnawskim¹⁹⁹ brał czynny udział w powstaniu wywoleńczym narodu polskiego w latach 1863–1864 (kampanie w lasach Wedlińskim i Łopatyńskim w obwodzie radechowskim, w Radziwiłłowie w obwodzie rówieńskim), gdzie otrzymał stopień wojskowy kaprała pierwszej kompanii karabinierów²⁰⁰. Jego czynom i działalności poświęcono kilka współczesnych publikacji²⁰¹. Kazimierz Wierzyński – znany poeta, który jako jeden z pierwszych zapisywał i szerzył historyczną pamięć o Powstaniu Styczniowym – w swoim czasie zapisał wspomnienie Jana Niewiadomskiego o długotrwałych bojach w Radziwiłłowiu²⁰². Opis odbywania kary przez Jana Niewiadomskiego w więzieniach Brodów, Złoczewa i Lwowa stał się cennym przykładem dla wychowania drohobyckiej młodzieży w przyszłości²⁰³.

Bliskim przyjacielem Jana Niewiadomskiego był Józef Majewski (1840–1927) – mieszkaniec Drohobycza, który brał udział w Powstaniu Styczniowym i został bohaterem narodowym Drohobyczczyzny. Jego rodzina od dawna mieszkała w Drohobyczu przy ul. Gołębiej 1. Po powrocie do Drohobycza Józef aktywnie uczestniczył w życiu społeczno-politycznym miasta, mianowicie wstąpił do partii socjalistycznej, a następnie został radnym miasta w magistracie. W starszym wieku uprawiał owoce i warzywa, które z pomocą krewnych sprzedawał mieszkańcom Drohobycza. O jego bohaterskich czynach wspominało podczas uroczystości w Drohobyczu do 1939 r. W dniu 11 sierpnia 1927 r. weterani zorganizowali mu godny pogrzeb ze wszystkimi zaszczytami wojskowymi. Ciało Józefa nadal spoczywa na jednym z najstarszych cmentarzy w Drohobyczu przy ul. Truskawieckiej, a grobowiec Majewskiego i jego żony Antoniny został odnowiony przez wnuka w 1992 r.²⁰⁴ Interesującym jest fakt, że grobowcem Józefa Majewskiego po jego śmierci do września 1939 r. opiekowała się polska społeczność parafialna.

Dodatkowe informacje o Janie Niewiadomskim i jego czynnym udziale w powstaniu po raz pierwszy usystematyzował Józef Białynia-Chołoddecki, który w jubileuszowym wydaniu poświęconym 50. rocznicy Powstania Styczniowego w 1913 r. w imieniu Publicznego Komitetu Mieszkańców Lwowa przygotował monografię na temat pamięci historycznej o powstaniu z 1863 r. W szczególności badacz dostarczył biografię mało znanego, nawet dla początku XX w., uczestnika powstania, prawnika Jana Jakubowskiego (ur. w 1843 r.), który służył w jednostce Zapałowicza pod Tyszowcami i Tuczapami. Inny urodzony w Drohobyczu powstaniec,

¹⁹⁹ M. Mściwujewski, *Królewskie wolne miasto Drohobycz...*

²⁰⁰ Jan Niewiadomski. *Nekrolog*, „Reforma. Pismo poświęcone sprawom miasta i powiatu” № 5, op. cit., s. 2.

²⁰¹ Б. Лазорак, Т. Лазорак, *Бургомістр Дрогобича Ян Невядомський (1840–1914) – учасник Січневого повстання 1863 р.* [w:] *Galicja a Powstanie Styczniowe*, pod red. M. Hoszowskiej, Warszawa–Rzeszów 2013, s. 261–285; Б. Лазорак, Т. Лазорак, *Вілла Яна Невядомського в Дрогобичі: спроба реконструкції історико-архітектурних фактів*. Дрогобич Стародавній, Дрогобич 2015, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://drogobychanyn.hol.es/?p=1005>, data dostępu 15.01.2020 r.

²⁰² A. Brodnicki, W. Bruchnalski, J. Kasprowicz i in., *K. Wierzyński, J. Niewiadomski, 1863*, „Jednodniówka”, Drohobycz 1913, s. 16.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ R. Lorenz, *Trzy pokolenia Majewskich*, „Ziemia Drohobycka”, № 8, Drohobycz 2005, s. 9; P. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, s. 184 (каталог некрополю за І. Чавою).

Bronisław Macieszkiewicz (ur. w 1838 r.), oficer armii austriackiej w Magencie i Solferino, wstąpił do jednostki Jordana od razu po tym, jak dowiedział się o powstaniu²⁰⁵.

Co ciekawe, wśród przyjaciół Jana Niewiadomskiego, którzy służyli w batalionach powstańców, był Jan Chciuk, ojciec znanego intelektualisty Michała Chciuka. Mieszkańcy miasta doskonale wiedzieli, że rodzina Chciuków systematycznie spotykała się z Janem Niewiadomskim, co stało się pewnego rodzaju patriotyczną tradycją. Na przykład pradziadek Tadeusza Chciuka wymyślił przydomek „Kciuk”, aby odróżnić się od innych członków rodziny Witkowskich²⁰⁶. Z tej okazji jeden z potomków rodziny, Władysław Chciuk, również pozostawił wspomnienia o Janie Chciuku²⁰⁷. Rodzina Jana Niewiadomskiego zachowała ciepłe wspomnienia o legendarnych uczestnikach powstania do naszych czasów, szczególnie o jego przyjacielu Janie Chciuku.

Przed pierwszą wojną światową w Drohobyczu działało nieoficjalne Towarzystwo Weteranów powstania, do którego należeli między innymi kapral Jan Niewiadomski, generał armii austriackiej Emil Kleiberg (1848, Stebnik – †1908)²⁰⁸, wiceburmistrz Drohobycza, profesor gimnazjów w Dublinach i Krakowie – Waclaw Lubomirski (1841–1907)²⁰⁹, ojciec prezydenta miasta Drohobycza Leona Reutta – Gustaw Reutt, który w 1863 r. był osobistym adiutantem Mariana Langiewicza²¹⁰, a także towarzysze broni Jana Niewiadomskiego – Stanisław Moszkowski, Wiesław Janiszewski i Aleksander Żdanowicz. Innym znanym pobratymcem Jana Niewiadomskiego z powiatu Drohobyckiego był właściciel ziemski Jan Sas Komarnicki, który zmarł 18 grudnia 1902 r. w Urożu. W roku 1863 r. był on członkiem Rządu Narodowego²¹¹.

W czasie gdy Jan Niewiadomski pełnił obowiązki burmistrza, w wieku 68 lat²¹² zmarł inny jego towarzysz broni – Wojciech Wernicki, zamożny producent lin z Drohobycza. Niewiadomski zdecydował, że Wernicki zostanie pochowany w należyty sposób, z honorami. Na pogrzeb, który odbył się 22 lutego 1906 r., przybyły tłumy. Powstańca pożegnano z fanfarami bojowymi; niestety poskutkowało to wystawieniem mandatów przez funkcjonariuszy austriackich.

Wcale nie przypadkowo obecność licznej grupy powstańców, którzy mieszkali w powiecie drohobyckim, doprowadziła do utworzenia w Drohobyczu filii Towarzystwa Weteranów Powstania Styczniowego. Tak więc do dziś w Centralnym Historycznym Archiwum Państwowym we Lwowie zachowały się archiwalia weteranów z Drohobycza, które zawierają korespondencję między filiami i delegatami, akta osobowe członków Towarzystwa, protokoły ze spotkań, notatki o składkach członkowskich i inne dokumenty z lat 1903–1918²¹³. Zatem, jak widzimy, w historii Powstania Styczniowego społeczność miasta miała wiele

²⁰⁵ J. Białynia-Chołodecki, *Pamiętnik Powstania Styczniowego w pięćdziesiątą rocznicę wypadków*, Lwów 1913, s. 238, 291.

²⁰⁶ J.M. Pilecki, *Osiemdziesięciolecie Tadeusza Chciuka*, „Ziemia Drohobycka”, № 10, Wrocław 1997, s. 3.

²⁰⁷ Wł. Chciuk, *Moja rodzina*, Ziemia Drohobycka, № 15, Wrocław 2005, s. 7–8.

²⁰⁸ J.M. Pilecki, *Panteon Ziemi Drohobyckiej (Lista kandydatów część I A-L)*, „Ziemia Drohobycka”, № 14, Wrocław 2001, s. 76.

²⁰⁹ Ibidem, s. 79.

²¹⁰ J.M. Pilecki, *Pierwszy Prezydent Drohobycza – Leon Reutt*, „Ziemia Drohobycka”, № 10, Wrocław 1997, s. 14; B. Broś, *Jan Reutt (1919–2003)*, „Ziemia Drohobycka”, № 17–18, Wrocław 2005, s. 159.

²¹¹ *Zmarli*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 51, Drohobycz 1902, s. 3.

²¹² Ibidem.

²¹³ *Центральний державний історичний архів України у місті Львові*. Ф. 195, Оп. 1, s. 20. 93 с.

postaci, które weszły do „Drzewa wolności” narodu polskiego, ponieważ przede wszystkim pochodziły z powiatu drohobyckiego²¹⁴. W 1906 r. Jan Niewiadomski został wybrany wiceprzewodniczącym tej organizacji. Oprócz organizowania wydarzeń artystycznych, regularnych zakupów lekarstw i książek, Jan Niewiadomski starał się zapewnić byłym powstańcom zasłużony wypoczynek i kurację w Truskawcu.

W połowie lat 80. XIX wieku ważną rolę w ustanowieniu lokalnej tradycji upamiętniania rocznicy Powstania Styczniowego i jego uczestników odegrała czytelnia polsko-ukraińska wspierana przez Edmunda Leona Soleckiego – redaktora naczelnego lokalnej „Gazety Naddniestrzańskiej”²¹⁵. Co ciekawe, Towarzystwo zdobywało fundusze na organizację obchodów poprzez datki dobroczynne podczas wydarzeń artystyczno-rozrywkowych²¹⁶. Z kolei Solecki – dobry przyjaciel Jana Niewiadomskiego – stworzył na łamach gazety własny program, aby zachować pamięć historyczną Powstania Styczniowego²¹⁷. Soleckiemu nie mógł przeszkodzić nawet ciężar cenzury, która co roku usuwała z planu publikacji dziesiątki artykułów na tematy edukacyjne i patriotyczne. Jeden z nich pojawił się 1 lipca 1886 r. po śmierci jednego z najślawniejszych uczestników powstań 1846 i 1863 r., pisarza, pamiętnikarza i działacza społecznego Wiesława Czaplickiego, który zmarł 14 czerwca we lwowskim szpitalu w straszliwej biedzie²¹⁸. Autor opowiedział przede wszystkim o ciernistej drodze polskiego patrioty, który spędził wiele lat w więzieniu za udział w wydarzeniach, a po amnestii wznowił działalność konspiracyjną i stał się uczestnikiem Powstania Styczniowego. Mieszkańcy Drohobycza byli wdzięczni weteranowi nie tylko za jego zasługi na polu walki, ale również za znaczące prace, w tym „Powieść o Horożanie” (1846), „Czarną Księgę” i in. Jak się okazało, Wiesława Czaplickiego na kilka miesięcy przed śmiercią odwiedzali Edmund Solecki i Jan Niewiadomski, z którymi przyjaźnił się od 1863 roku. Słynny weteran miał szczególne przywiązanie do Drohobycza. Podczas swojego pobytu w mieście Czaplicki w osobnym wydarzeniu wystąpił z odczytem „Na Syberii”, opowiadając mieszkańcom Drohobycza o trudnych warunkach zesłańców w Imperium Rosyjskim. Tego wieczoru przemawiał również Jan Niewiadomski, opowiadając o walce w okopach, szpitalach polowych, problemach z zaopatrzeniem i, co najważniejsze, o duchu walki, który panował wśród powstańców. Wydarzenia te z pewnością wpłynęły na Soleckiego, który opublikował w swojej gazecie artykuł – wspomnienie o Czaplickim²¹⁹. Solecki zauważył, że na krótko przed śmiercią Czaplicki wysłał do redakcji list, w którym wyrażał głębokie ubolewanie z powodu ostatnich wydarzeń w społeczeństwie, ponieważ „jego serce, pełne gorących impulsów do walki, nie mogło zaakceptować apatii społecznej na falach wzbogacania się i zdrady”²²⁰. Solecki z zalem wspominał, w jakim ubóstwie spędził ostatnie lata swojego życia jako jeden z najwybitniejszych kapitanów Powstania Styczniowego. Ostatecznie sam list do redakcji był zbyt osobisty dla oficjalnej prasy. Jednak po śmierci Czaplicki pozostawił po sobie dzieła

²¹⁴ Oryginalny termin oznaczał tradycję walki narodu o niepodległość. Zob. *Zmarli...*

²¹⁵ *W czytelnicy polsko-ukraińskiej. Kronika*, „Gazeta Naddniestrzańska” 1885, № 1, s. 8.

²¹⁶ *Wieczorek z tańcami na dochód czytelnicy polsko-ruskiej. Kronika*, „Gazeta Naddniestrzańska” 1885, № 5, s. 4.

²¹⁷ В. Тельвак, Б. Янишин, *Щоденне життя Галицького містечка другої половини XIX ст. на сторінках місцевої періодики*, (za materiałami „Gazety Naddniestrzańskiej”), *Проблеми історії України XIX-початку XX ст.*, Вип. XX, Київ 2012, s. 344.

²¹⁸ *Ś.P. Władysław Czaplicki*, „Gazeta Naddniestrzańska” 1886, № 13, s. 1–2.

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ *Ibidem*, s. 2.

literackie o wielkiej wartości, które „jeszcze długo będą żywić nasze pokolenie siłą ducha tego autora”²²¹. Ze swojej strony zorganizował spotkanie Towarzystwa Awansowego w celu zebrania pieniędzy na pomoc rodzinie zmarłego, a także na godną ceremonię pogrzebową.

Ważną rolę w upamiętnieniu wydarzeń Powstania Styczniowego odegrał urząd wspólny z partiami politycznymi. 1 stycznia 1887 r. dziennikarze opublikowali artykuł „Do naszych czytelników. Głos Kornela Ujejskiego”, promujący edukacyjne wizje jednego z najślawniejszych wówczas pisarzy polskich, którego wiersze i utwory prozaiczne w głównej mierze poświęcone były walce polskiego narodu o wolność²²². I chociaż tekst felietonu był kopią przemówienia pisarza na wieczorze poświęconym pamięci Adama Mickiewicza, który odbył się 25 listopada 1886 r. w Radechowie, za pomocą tej publikacji drohobyccy dziennikarze podjęli próbę przekazania czytelnikowi wizji Kornela Ujejskiego co do znaczenia zachowania pamięci historycznej o powstaniach polskiego narodu – Listopadowym i Styczniowym. Na przykład we wstępie Kornel Ujejski zauważył: „Wierzyliśmy, że nasza Ojczyzna została rozdarta bez naszej winy i powodów; czekaliśmy na jej powrót z każdą nadchodzącą burzą wojskową i z tą nadzieją przelewaliśmy krew na obcych polach, a ludzie ciemieni przez swoich despotów nazywali nas «rycerzami wolności», a my sami zachcieliśmy być narodem wybranym pod opieką Boga”²²³. Pod koniec swojego wystąpienia Ujejski wyraził opinię, że tylko gdy „Polacy wspólnie zachorują na «wolność», wtedy powstanie Polska”²²⁴. Oczywiście te natchnione słowa przypominały mieszkańcom Drohobycza o burzliwych wydarzeniach Powstania Styczniowego w 1863 r. W posłowniu do tekstu przemówienia Sołectki zauważył, że artykuł nie przypadkowo został opublikowany pierwszego dnia nowego 1886 roku. Była to próba wzmocnienia ducha narodu polskiego. W tym samym roku Komitet Wsparcia Weteranów Powstania Styczniowego na czele z Janem Niewiadomskim złożył podanie do magistratu miasta z prośbą o upamiętnianie postaci Kornela Ujejskiego w przyszłości, podkreślając szczególną rolę pisarza w rozwijaniu historycznej pamięci Drohobycza o walkach wyzwoleńczych. 12 września 1894 r. burmistrz miasta i pedagog Ksenofont Ochrymowycz (1848–†4.02.1916 r.) w imieniu Magistratu i publiczności, a także na osobistą prośbę Jana Niewiadomskiego, w przeddzień 30. rocznicy Powstania Styczniowego postanowił wręczyć dyplom honorowego obywatela miasta znanemu poecie galicyjskiemu, Polakowi Kornelowi Ujejskiemu (1823–†1897), którego twórczość była niemal całkowicie przesiąknięta walką o niepodległość i prawa. Okazją do uhonorowania poety, który wówczas mieszkał w Nowych Strzeliszczach, były jego siedemdziesiąte urodziny. Dziś oryginał dyplomu przechowywany jest w muzeum „Drohobyczczyzna”, aczkolwiek pod niewłaściwą nazwą „Pamiętna księga Drohobycza”²²⁵. Wiadomo, że koszty na wydanie tego dyplomu zostały zebrane przez Towarzystwo Awansowe na czele z Janem Niewiadomskim, a kluczową decyzję podjęto na posiedzeniu magistratu. Okładka dyplomu została wykonana z dwóch drewnianych desek, na górnej stronie wyryto herb Drohobycza o kształcie owalnym, z wizerunkiem roślinnym okalającym drewnianą stronę. Dolna okrywa również miała wielopoziomowe zdobienie snycerskie z wizerunkiem „zamkniętych tajnych drzwi”, symbo-

²²¹ Ibidem.

²²² *Do naszych czytelników. Głos Kornelia Ujejskiego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1887, s. 1–2.

²²³ Ibidem, s. 1.

²²⁴ Ibidem.

²²⁵ *Відділ фондів музею “Дрогобиччина”*. Спр. А-4631, 4 арк.

lizujących zachowanie historycznej pamięci o tym wydarzeniu. Autorem dyplomu był znany drohobycki artysta żydowskiego pochodzenia o imieniu światowym, Ephraim Maurycy Lilien (1874–†1925), którego Jan Niewiadomski i burmistrz miasta zaprosili na posiedzenie komitetu drohobyckich weteranów Powstania Styczniowego. Na stronie tytułowej dyplomu honorowego malarz wykonał nieznaną dziś rysunek. Lilien za swoją pracę otrzymał honorarium w wysokości 50 złotych ryńskich, które w późniejszym czasie wykorzystał na kurs rysunku w wiedeńskiej Akademii Sztuk Pięknych u profesora Christiana Griepenkerla.

Na stronie tytułowej dyplomu Lilien przedstawił symboliczny obraz poety Kornela Ujejskiego, który przebywał pod wpływem „muzy” podczas pisania tekstów utworów literackich, panoramę starego miasta w Drohobyczu, herb miasta ozdobiony ornamentami roślinnymi, własny autograf z datą 1893 r. oraz inskrypcje – dedykacje: „Autorowi chorału – mieszkańcy miasta Drohobycza”, *Lament Jeremiasza* i inne. Dyplom był świadectwem wdzięczności intelektualnej elity Drohobycza w imieniu społeczności kraju za liczne utwory patriotyczne, które w ciągu dziesięcioleci podsycaly u młodzieży pragnienie walki o wolność. Główną uwagę zwrócono na cykl chorałów *Lament Jeremiasza*, który został opublikowany w Londynie w 1846 r. i miał ogromny wpływ na Polaków w przeddzień 1848 r. i Powstania Styczniowego w 1863 r. Zdjęcia dyplomu honorowego obywatela miasta Drohobycza, poety i piewcy walki o wolność narodu polskiego Kornela Ujejskiego²²⁶ zawarto w aneksie (Aneks 2, Fot. 14–16).

W historii Drohobycza kościół św. Bartłomieja odegrał znaczącą rolę w zachowaniu pamięci historycznej o Powstaniu Styczniowym, a jednym z najbardziej znanych parafian był weteran powstania Jan Niewiadomski. Pierwsza wielka uroczystość upamiętniająca powstanie została zorganizowana w styczniu 1888 r. podczas obchodów 25. rocznicy rozpoczęcia walk zbrojnych. Z inicjatywy Jana Niewiadomskiego takie msze świąteczne odbywały się co roku na cześć rocznicy powstania. Jednak stopniowo społeczność parafialna zaczęła podejmować tę inicjatywę samodzielnie, ponieważ liczba weteranów zmniejszała się z roku na rok. Jan Niewiadomski był jednym z tych powstańców, których honorowano jeszcze za ich życia. Na przykład 22 stycznia 1888 r. w parafialnym kościele Drohobycza odbyła się liturgia żałobna za spokój dusz poległych i straconych bohaterów odprowadzana przez księdza kanonika Terleckiego. Kazanie wygłosił ksiądz Pienkosz, który gorliwymi słowami podniósł duchowo parafian, opowiadając o ciernistej drodze powstańców. Pod koniec liturgii chór parafialny zaśpiewał polski hymn religijny „Boże, coś Polskę”. Następnie kierownictwo Komitetu upamiętniającego 25. rocznicę Powstania Styczniowego zorganizowało wieczór pamięci, w którym uczestniczyło wielu mieszkańców Drohobycza i gości miasta. Na uroczystość zostali zaproszeni weterani powstania. Wysłuchano ciekawych wspomnień, wygłoszono kilka odczytów na temat przeżytej historii i idei konsolidacji sił na rzecz przyszłości Ojczyzny. Jan Niewiadomski również wygłosił przemówienie na podstawie własnych wspomnień, w którym zaznaczył: „Nie na próżno 25 lat temu nasza krew została przelana na polach walki i nie zniknęła ona nadaremnie z ziemi, ponieważ stała się pobudką dla przyszłych pokoleń do pracy w budowaniu lepszej przyszłości”²²⁷.

Do 25. rocznicy Powstania Styczniowego dziennikarze niejednokrotnie publikowali ciekawe wspomnienia o Janie Niewiadomskim i jego towarzyszach broni. Na przykład 15 października i 1 listopada 1888 r. redakcja „Gazety Naddniestrzańskiej” w Drohobyczu przedrukowała z „Dziennika Polskiego” artykuł o Powstaniu Styczniowym. Jest to jeden

²²⁶ Ibidem, Arkusz 2, okładzina przednia i tylna (Autor: Ephraim Maurycy Lilien, pomysłodawca: burmistrz Ksenofont Ochrymowycz, Drohobycz 12 września 1893 r.).

²²⁷ *Rocznice Powstania Styczniowego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 3, Drohobycz 1888, s. 4.

z pierwszych artykułów w prasie drohobyckiej, w którym opublikowano informację o wspomnieniach uczestników powstania. Tekst faktycznie był artykułem o wspomnieniach robotnika „pan J. W.”, który brał udział w Powstaniu Styczniowym i szczegółowo opowiedział o biogramach i nieznanych faktach z życia Marcina Borelowskiego (Lelewela) i Władysława Czaplińskiego w latach 1863–1864 r., którzy ofiarnie oddali życie za wolność narodu. Mieszkańcy miasta mieli okazję przeczytać o krwawych wydarzeniach w Warszawie, bitwach pod Podlaskami, Tarnogrodem, Józefowem, Panasówce i in. Redakcja zaznaczyła, że dobrze знаła Władysława Czaplickiego, a mieszkańcy Drohobycza ubolewają nad tym, że musiał on umrzeć nie jako bohater, a jako żebrak z głodu. Ta smutna wiadomość pozwalała zastanowić się nad postawą władz i obywateli wobec weteranów Powstania Styczniowego, dlatego redakcja wzywała obywateli do wszelkiego rodzaju wsparcia dla programu rozwoju Towarzystwa Weteranów na czele z Janem Niewiadomskim²²⁸.

W 36. rocznicę Powstania Styczniowego, której obchody zaczęły się w Drohobyczu z 22 na 23 stycznia 1899 r., redaktor Kuriera Drohobyckiego Józef Albin Kunde opublikował własne przemyślenia na temat krwawej batalii. Autor artykułu wyrażał swoje niezadowolenie polityką ksenofobiczną, która już w tym czasie dawała społecznościom narodowym podstawy do mówienia o rosyjskim szowinizmie: „Bezpodstawne okropności okrucieństw moskiewskich, które brutalnie odbierają nerw za nerwem prawa człowieka zdobywane przez wieki, statutami i przywilejami ludów uświęconych tradycją najlepszej przeszłości, okropności te wypalają żywcem najcenniejsze uczucie synowskiego przywiązania do ziemi ojczystej”²²⁹. Józef Kunde także zauważył, że w rocznicę Powstania Styczniowego należy bardziej niż kiedykolwiek pamiętać, że to właśnie Imperium Rosyjskie niszczy wszystko na swojej drodze: życie materialne, fizyczne i duchowe człowieka, wypełniając życie wątpliwościami, torturami i kazamatami Syberii. Samo powstanie, cytując liczne przemówienia Jana Niewiadomskiego, autor nazwał „wulkanem, który obudził się w narodzie pod ochroną samego Boga”²³⁰. Dziennikarz również zauważył, że powstanie nie minęło bez śladu, ponieważ od Karpat do Bałtyku imperium „białego cara, pogrążone w stanowiskach” poczuło silny ból podbitych narodów. Pod koniec autor wyraził nadzieję, że Powstanie Styczniowe nauczy ówczesne pokolenie Polaków, na co trzeba uważać i czego unikać. Podczas uroczystości autor złożył życzenia mieszkańcom miasta w ponadczasowych słowach: „Zawsze pracujmy wytrwale z wiarą w lepszą przyszłość, a przyjdzie chwila objawienia”²³¹.

36. rocznicę powstania obchodzono w Drohobyczu także na szczęblu stowarzyszeń obywatelskich zjednoczonych wokół programu Towarzystwa „Sokół”. Tak więc 1–2 lutego 1899 r. w Sali Towarzystwa „Sokół” przy ul. Pańskiej dzięki staraniom lokalnego ośrodka akademickiego „Gwiazda” przygotowano świąteczny program *Bal akademicki* z premierą spektaklu teatralnego *Ofiary 1863 roku*²³², który był poświęcony Janowi Niewiadomskiemu i innym weteranom. Podczas uroczystości recytowano wiersze, śpiewano pieśni patriotyczne mające na celu krzewienie tradycji patriotycznych wśród młodego pokolenia. Ciekawym jest

²²⁸ Marcin Borelowski (Lelewel) i Władysław Czaplicki wspomnienie z r. 1863 i 1864, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 20, s. 1; № 21, Drohobycz 1888, s. 1–2.

²²⁹ W rocznicę Powstania Styczniowego, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 2, s. 1.

²³⁰ Ibidem.

²³¹ Ibidem.

²³² *Bal akademicki*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 1, s. 2.

fakt, że podczas obchodów młodzież z Drohobycza zbierała datki dobroczynne na wsparcie działalności edukacyjnej bursy polsko-ukraińskiej w Drohobyczu. W tym celu powołano nawet specjalny komitet, w skład którego wchodziłi zamożni mieszkańcy Drohobycza: Jan Niewiadomski, ksiądz Cetnarski, o. Kmit, profesor Łucyk, dr Majchrowicz, sędzia Maczek, burmistrz Ochrymowycz, radny Panesz, dr Pelczer, rent Stronczak i wicemarszałek Wiszniewski²³³. Celem wieczoru było umocnienie pamięci historycznej między Ukraińcami i Polakami. Nieprzypadkowo w swoim przemówieniu Jan Niewiadomski podkreślił znaczenie dobrosąsiedzkiej pamięci między Polakami i Ukraińcami, ponieważ wśród powstańców byli przedstawiciele obu nacji.

Program uroczystości zakończył się wspólną liturgią żałobną w kościele św. Bartłomieja za spokój dusz poległych bohaterów Powstania Styczniowego, która odbyła się 31 stycznia 1899 r. przy wsparciu finansowym Towarzystwa „Gwiazda”. W uroczystej mszy świętej wzięło udział wielu wiernych, którzy uważnie słuchali kazania księdza Serwackiego. Po liturgii chór młodzieżowy wykonał wiele pieśni patriotycznych w układzie operowym²³⁴.

20 stycznia 1901 r. redaktor naczelny „Tygodnia Samborsko-Drohobyckiego” opublikował nowy artykuł o zbliżającej się 38. rocznicy Powstania Styczniowego zatytułowany *W rocznicę styczniową*²³⁵. Tym razem drohobycki dziennikarz postanowił zwrócić uwagę mieszkańców kraju na fakt, że pomimo aspiracji Polaków w 1863 r., w szczególności mieszkańca Drohobycza Jana Niewiadomskiego, do roku 1901 dążenia Polaków uległy niebezpiecznej zmianie i stały się do pewnego stopnia zagrożeniem dla walki o wolność w przyszłości. Zdaniem autora główny problem takiego stanu rzeczy leżał w polityce germanizacji, która miała miejsce w przypadku polskich grup etnicznych na terenach Poznania, Śląska, Pomorza oraz Wschodnich i Zachodnich Prus. Nadmieniając, iż sytuacja ta była zrozumiana w przypadku wspomnianych obszarów, autor zastanawiał się, dlaczego nic się nie działo na terenie Galicji w sprawie kontynuacji dążeń ideowych do walki o swoje prawa. Autor wyraził opinię, że dawny pietyzm ludowej mądrości, pamięć historyczną o krwawych wydarzeniach i siłę woli coraz częściej zastępowano w Galicji ideałami gospodarki przemysłowej, „młotem, kielnią, warsztatami, fabrykami i przedsiębiorczością”²³⁶. Jednocześnie, według Kunde, krótkotrwałe osiągnięcia demokratyczne lat 1861–1863 w 1901 r. pozostały tylko w sercach Polaków, zaś proces wychowawczy koncentrował się wyłącznie w ramach gimnazjów państwowych, które wychowują pokolenie przychylnie rządowi. Głównym pytaniem, które dziennikarz zadał społeczności Drohobycza, było takie, czy były potrzebne tak liczne krwawe ofiary i wyczyny w czasie Powstania Styczniowego, skoro zostały tak szybko zapomniane. Biorąc pod uwagę te pesymistyczne nuty, autor – zapewne po raz pierwszy – wezwał mieszkańców miasta do zjednoczenia, aby bronić się przed zagrożeniem zaprzędania się i demoralizacji. Na koniec autor przypomniał polskiej społeczności narodowej stare powiedzenie: „Polak mądry po szkodzie/stratach”, więc nie warto czekać, żeby nie było za późno”²³⁷. Z tego powodu stała się popularna legendarna historia o prawdziwym

²³³ *Wieczorek akademicki z tańcami*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 2, s. 3.

²³⁴ *Nabożeństwo żałobne*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 3, s. 3.

²³⁵ *W rocznicę styczniową*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopiśmo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1901, № 3, s. 1.

²³⁶ *Ibidem*.

²³⁷ *Ibidem*.

patriotyzmie Polaków, którą Jan Niewiadomski relacjonował na licznych spotkaniach. Lubił on pojawiać się na spotkaniach z młodzieżą w salach gimnazjalnych, żeby przez długie godziny opowiadać o swoich towarzyszach broni i bitwach o Las Łopatyński.

31 stycznia 1901 r. własny program obchodów rocznicy Powstania Styczniowego zorganizowało Towarzystwo muzyczne na czele z kompozytorem panem Wrońskim, który wykonał dzieła własne²³⁸. Miejscowa śpiewaczka wykonała pieśń *Dwie gwiazdy* i *Słowik*, a pan Stefanowski recytował wiersze. Wystąpiły również miejscowe chóry, w tym mieszane, które na zakończenie uroczystości wykonały utwór *Dziesiąty pawilon*. Wieczór był tak udany, że dziennikarze jeszcze długo wspominali sukces zespołów artystycznych. Prawdopodobnie wtedy po raz pierwszy został zapisany wywiad – wspomnienie z Janem Niewiadomskim, który jednak nie został opublikowany z powodów wymagań cenzury.

Uroczystości z okazji 39. rocznicy Powstania Styczniowego w Drohobyczu zaplanowano na środę z 21 na 22 stycznia 1902 r.²³⁹ Tym razem wspólnota parafialna kościoła św. Bartłomieja zorganizowała nabożeństwo żałobne za dusze poległych powstańców 1863–1864 r.²⁴⁰ Samborski poeta Jan Oksza napisał patriotyczny wiersz o nazwie *Styczeń 1863 r.*²⁴¹, który, jak powszechnie uważano, poświęcony był Janowi Niewiadomskiemu.

Styczeń 1863

„Tyle czasu upłynęło, mój Ty mocny Boże!
 Pług przyorał ludzkie kości a serce nie może!” –
 Z pieśni gminnej
 O! Nad tą ziemią krwią waszą zlaną –
 Z tych kości waszych przyoranych w głąb,
 Z siłą miłości niepokonana
 Duch się odradza silny jak dąb.
 Ten duch Narodu – choć umęczony
 Śmiercią, katusza, niewola dni,
 On nieśmiertelny, niewyciężony!
 Powstał i zbroją złocistą lśni...
 Powstał z uśpienia grobowej pleśni,
 Wstrząsnął okowy z rdzy długich lat,
 Pochwycił echa płynące z Wrześni,
 I obiegił z niemi szeroki świat.
 I zbudził długo śpiące rycerze,
 Mieczem ognistym odkrył ich grób,
 Odmówił święte krwawe przymierze
 W imię Przyszłości do nowych prób, –

²³⁸ *Wieczorek styczniowy*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1901, № 5, s. 3.

²³⁹ *39 rocznica powstania narodowego*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 3, s. 3.

²⁴⁰ *W Drohobyczu*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 4, s. 3.

²⁴¹ J. Oksza, *Styczeń 1863*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 3, s. 1.

Silni miłością, nadzieją, wiarą,
 Z męczeństwem waszym łączymy nasz los,
 Łączymy się w modłach z waszą ofiarą –
 W modłach, „od których bieleje włos”.

Rajtarowice w styczniu 1902, Jan Oksza

Największe uroczystości w Drohobyczu odbyły się 24 stycznia 1903 r. W tym czasie za pośrednictwem komitetu społecznego ksiądz kanonik Serwacki w asyście księży diakonów o godzinie 9 rano odprawił mszę żałobną za dusze poległych na polach walki w 1863 roku. W uroczystościach wzięli udział przedstawiciele Stowarzyszenia „Gwiazda”, kadra kierownicza drohobyckiej straży pożarnej, cały magistrat na czele z burmistrzem Władysławem Szajną, przedstawiciele różnych instytucji i zakładów miejskich, zwykli mieszczanie i inni goście. Po liturgii przed licznymi zgromadzonymi wiernymi wystąpił z przemówieniem gość miasta, ksiądz proboszcz Watulewicz z Felsztyna. Jak wspominała prasa, jego wnikliwie słowa wywołały łzy w oczach wielu obecnych na uroczystości. Na zakończenie przemowy ksiądz życzył mieszkańcom Drohobycza, aby się jednoczyli i byli dla siebie życzliwi, by móc ponownie przypomnieć sobie słowa: „Jeszcze nie zginęła”. Następnie chór parafialny wykonał pieśń religijną *Boże, Ojczy*. Ciekawe, że pomimo oficjalnych zarządzeń Szkolnej Rady Krajowej co do pracy edukacyjno-wychowawczej wśród młodzieży w uroczystościach w kościele św. Bartłomieja uczestniczyło zaledwie kilkunastu uczniów gimnazjów, którzy pod groźbą kary uciekli z lekcji „z książkami pod pachami”²⁴². Dziennikarze zauważyli, że oficjalna polityka dyrekcji była nieco stronnicza, dlatego z sarkazmem skrytykowali jej nadmierne zaangażowanie. Jednak w centrum uwagi podczas uroczystości był Jan Niewiadomski. Z okazji rocznicy Towarzystwo Weteranów razem ze wspólnotą parafialną zrobili mu wyjątkowy prezent, recytując jego wspomnienia, a także wręczając mu podziękowanie w postaci dożywotniego członkostwa wśród bohaterów narodu polskiego²⁴³. Można dostrzec pewnego rodzaju symboliczność w fakcie, że właśnie w tym czasie Jan Niewiadomski postanowił poświęcić swoją nową wille, do której zaprosił wszystkich chórzystów i członków Towarzystwa Weteranów.

Nieco mniej liczne było zgromadzenie podczas mszy żałobnej w następnym, 1905 roku, kiedy obchodzono 44. rocznicę Powstania Styczniowego²⁴⁴. Ale już w styczniu 1906 r., w 45. rocznicę walk styczniowych 1863 r., społeczność Drohobycza praktycznie nie zorganizowała większych uroczystości. Prawdopodobnie na sytuację wpłynęły demonstracje robotników w powiecie drohobyckim, które były spowodowane kryzysem naftowym i wysokim poziomem bezrobocia. W tym czasie tylko Towarzystwu Szewców Drohobycza udało się zorganizować 29 stycznia liturgię żałobną za spójność duszy uczestnika powstania, drohobyczanina pana Kilińskiego, w rocznicę jego śmierci²⁴⁵. W imieniu Towarzystwa Weteranów

²⁴² *Kronika Drohobycka z Tygodnia*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1903, № 5, s. 2.

²⁴³ *Towarzystwo Weteranów Powstania 1863 r.*, Lwów, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://pamiecblickich.com/materialy/towarzystwo-weteranow-powstania-styczniowego-1863-we-lwowie>, data dostępu 20.01.2020 r.

²⁴⁴ *44 rocznica Powstania Styczniowego*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1905, № 4, s. 2.

²⁴⁵ *Kronika Drohobycka z Tygodnia*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1906, № 6, s. 2.

Jan Niewiadomski wygłosił na osobnym spotkaniu słynny wykład – wspomnienie o „strzelcach wołyńskich”, z którymi walczył ramię w ramię z rosyjskimi imperialistami. To właśnie wtedy Jan Niewiadomski po raz pierwszy zaprezentował swoje nagrody i mundur bojowy.

Na szeroką skalę obchodzono 50. rocznicę Powstania Styczniowego przypadającą na 1913 r. Program obchodów był realizowany przez różne towarzystwa, organizacje społeczne, jednostki edukacyjne, władze miasta. Znaczna część akcji odbyła się, podobnie jak wcześniej, w pobliżu miejsc pamięci, Rynku lub w oficjalnych salach dla uroczystości (w salach magistratu, gimnazjach, Towarzystwie „Sokół” i in.). Do początku II wojny światowej najbardziej symbolicznym w mieście pozostawał stary, zmontowany z metalowych rur krzyż pamiątkowy o wysokości 5 metrów, który znajdował się na starym cmentarzu komunalnym w Drohobyczu w jego północno-wschodnim rogu (między ul. Grunwaldzką a koszarami). Przed nim stał kamień o nieco ostrych krawędziach i czerwonym odcieniu, o wysokości 1,5 m, na którym umieszczono tablice z kutego żelaza z napisem: „WALKA O WOLNOŚĆ, GDY SIĘ RAZ ZACZYNA / Z OJCA KRWIĄ SPADA DZIEDZICTWEM NA SYNA / STO RAZY WROGÓW ZACHWIANA POTĘGĄ / SKOŃCZY ZWYCIĘSTWEM...”²⁴⁶. Był to cytat z przetłumaczonego przez Adama Mickiewicza utworu *Giaur* George’a Noela Gordona Byrona (1813, 1830 r.) poświęcony walce Greków przeciw podbojowi tureckiemu na początku XIX wieku. Budowę krzyża zainicjowało harcerskie towarzystwo paramilitarne „Drużyna Bartoszowa”, dzięki staraniom którego pomnik został poświęcony 22 stycznia 1913 r. W dniu 1 listopada 1913 r. towarzystwo wzniosło pod krzyżem kamień pamiątkowy ku czci powstańców poległych w 1863 r. Osobą odpowiedzialną za organizację tych wydarzeń był Józef Gąsior, komisarz chorągwi drohobyckiej „Drużyny Bartoszewej”²⁴⁷. Do 1939 r. pomnik został zapisany w pamięci historycznej mieszkańców Drohobycza jako „Krzyż Traugutta” oraz „Krzyż Powstania Styczniowego 1863 r.”²⁴⁸, aczkolwiek w 2006 r. mieszkańcy Drohobycza, odnawiając pomnik, omyłkowo nazwali go „Groblem Nieznanego Żołnierza”.

W odbywających się w 1913 r. obchodach 50. rocznicy Powstania Styczniowego Jan Niewiadomski po raz pierwszy nie był już w stanie fizycznie uczestniczyć. Dlatego młodzież postanowiła odwiedzić chorego burmistrza w jego willi, prezentując mu krótki występ pod dźwięki mandoliny. Wspomnienie to zostało spisane przez absolwentów gimnazjum, którzy w okresie międzywojennym wydali osobny zbiór pod tytułem *Weterani powstańcy*.

Mniej więcej w tym samym czasie społeczność kulturalna i artystyczna Drohobycza stworzyła Komitet Towarzystw Polskich, którego celem było zorganizowanie obchodów rocznicy Powstania Styczniowego na szerszą skalę poprzez publikację w dużym nakładzie broszury poświęconej pamięci historycznej o osobach urodzonych w powiecie drohobyckim, którzy uczestniczyli w wojennych kampaniach 1863 r. Jednym z kluczowych bohaterów i postaci tej zaszczytnej publikacji był Jan Niewiadomski, który jeszcze był w stanie przeczytać jej tekst. Przewodniczącym Komitetu publikacji księgi jubileuszowej został Alfred Brodnicki²⁴⁹, profesor i nauczyciel historii literatury polskiej w Gimnazjum w Drohobyczu, a jego zastępcami zostali Bronisław Burghardt oraz Bronisław Wirstslein, brat Kazimierza Wierzyńskiego (Wirstleina). W skład komitetu wchodził także przedstawiciel

²⁴⁶ J.M. Pilecki, *Polskie pomniki w Drohobyczu*, „Ziemia Drohobycka” 2007, № 20, s. 101–102. Ibidem.

²⁴⁷ Ibidem.

²⁴⁸ Ibidem.

²⁴⁹ A. Brodnicki, *Język w utworach Z. Krasińskiego*, Drohobycz 1913, s. 49.

różnych stowarzyszeń i organizacji miejskich: znany poeta – modernista, literaturoznawca, a później profesor i rektor Uniwersytetu Lwowskiego Jan Kasproicz; polski historyk sztuki, poeta, dramatopisarz i profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Władysław Kozicki; polski pedagog, dziennikarz i współorganizator polskich harcerzy Ignacy Kozieliwski; polski poeta, dramatopisarz i publicysta Ferdynand Kurasz; poeta krakowski dr Kazimierz Lubecki; polski pisarz i adwokat Stanisław Antoni Muller; Mieczysław Pawłowski; lwowski poeta Leopold Staff; polski poeta, drohobyczanin Kazimierz Wierzyński i małżonka profesora gimnazjum Kazimiera Zamorska.

Zdaniem profesora L. Tymoszenki²⁵⁰, wydanie to – „Jednodniówka. 1863”²⁵¹ – stało się jednym z doskonałych pamiątek kultury książkowej Drohobycza, ponieważ książka ta, poświęcona Powstaniu Styczniowemu, zawierała również teksty o charakterze literackim, publicystycznym oraz historyczno-edukacyjnym. Ta „Jednodniówka” o niewielkiej objętości miała na celu przybliżenie burzliwych wydarzeń styczniowych mieszkańcom Drohobycza za pomocą jednego wydania w dużym nakładzie. To nie przypadek, że oprócz utworów poetyckich i prozatorskich książka zawierała także publicystykę naukową i wspomnienia naocznych świadków wydarzeń 1863 r. W krótkim wstępie do publikacji autorzy zauważyli: „[...] aby uczcić pamięć o 1863 r. [...] chcielibyśmy stworzyć wydanie, które byłoby miłą i wartościową pamiątką dla Drohobycza”²⁵². Zgodnie z intencją organizatorów książka składała się z dwóch głównych części: 1) części poświęconej Drohobyczanom, w której opublikowano serię wspomnień kilku powstańców 1863 r. zamieszkałych w powiecie drohobyczkim w 1913 r. oraz publicystyczny opis przeszłości Drohobycza; 2) części ogólnej zawierającej prace poetyckie i naukowe przysłane spoza Drohobycza. Dzieła poetyckie zostały napisane wyłącznie w duchu „Młodej Polski”, co odpowiadało duchowi europejskiego modernizmu.

Ku czci postaci Jana Niewiadomskiego, jako weterana Powstania Styczniowego i honorowego obywatela Drohobycza, redakcja „Jednodniówki” opublikowała wiersze i sentencje lwowskich poetów: Jana Kasproicza – wiersz zatytułowany *1863*, Leopolda Staffa – *Smutek bohaterów*, cytat – sentencję Stanisława Antoniego Mullera, wiersz *Bohaterowie Władysława Kozickiego*. Zbiór literacki zawiera również *Piosenkę o Polsce* napisaną przez Kazimiera Lubeckiego, poemat *O Polsko – matko!* autorstwa warszawianina Ignacego Kozieliwskiego, *Daj nam siłę ducha!* Ferdynanda Kurasia („chłopa sponad Wisły”). Przyjaciółka Jana Niewiadomskiego, drohobyczanka Kazimiera Zamorska napisała opowiadanie *Solcharewa*, a Kazimierz Wierzyński, który podpisał się jako krakowianin – wiersz *Hej, kiedyż, kiedyż?* Był to przejaw wielkiego szacunku do Jana Niewiadomskiego, ponieważ jego imię zostało wstawione przez samego Kazimierza Wierzyńskiego, o czym w polskiej literaturze w dalszym ciągu brakuje informacji²⁵³.

²⁵⁰ Л. Тимошенко, *Книжкова культура Дрогобича першої половини ХХ ст.: два раритетних видання (1913 і 1928 роки)*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://maydan.drohobych.net/?p=33166>, (data:?)

²⁵¹ *1863*, „Jednodniówka”, Komitet Redakcyjny: Alfred Brodnicki, Wilhelm Bruchnalski, Jan Kasproicz, Władysław Kozicki, Ignacy Kozieliwski, Ferdynand Kuraś, Kazimierz Lubecki, Stanisław Antoni Mueller, Mieczysław Pawłowski, Leopold Staff, Katimierz Wierzyński, Kazimiera Zamorska, Staraniem Towarzystw Polskich, z drukarni „Słowa Polskiego”, pod zarząd. J.L. Nowakiewskiego, Drohobycz 1913, s. 31 [1].

²⁵² Ibidem, s. 1.

²⁵³ Ibidem, s. 25.

Zbiór naukowy „Jednodniówki” zawierał artykuł mieszkańca Drohobycza Wilhelma Bruchalskiego poświęcony biografii poety – bohatera Mieczysława Romanowskiego²⁵⁴. W serii *Wspomnienia powstańców* opublikowano opowieści o uczestnikach Powstania Styczniowego z powiatu drohobyckiego, w tym Stanisława Moszkowskiego, Władysława Janiszewskiego, Aleksandra Żdanowicza (autorstwa A. Brodnickiego) oraz byłego burmistrza Jana Niewiadomskiego, informacje, które zapisał Kazimierz Wierzyński. Jak się okazało, w trakcie pracy nad wydaniem poeta osobiście przyszedł do willi burmistrza i przez cały dzień zapisywał jego najskrytsze wspomnienia o udziale w powstaniu i burzliwych wydarzeniach 1863 r. W dniu dzisiejszym los pełnego tekstu tych wspomnień pozostaje nieznany, wiadomo natomiast, że wspomnienia drohobyckich weteranów były podstawą dla znacznej części „utworów styczniowych” autora.

Publikacja „Jednodniówki” była wyrazem pragnienia polskiej społeczności narodowej w Drohobyczu, aby zrealizować ideę wyzwolenia poprzez literacką i patriotyczną popularyzację wyczynów swoich przodków i świadków naocznych, takich jak Jan Niewiadomski, mieszkających w kraju ojczystym. Redaktorzy naczelni projektu wydawniczego zaznaczyli w przedmowie, że idea wychowawcza 1863 roku, która została przedstawiona w rocznicę powstania, miała przede wszystkim kształcić młode pokolenie, dlatego maksymą autorów było harcerskie powiedzenie: „Czołem Ojczyźnie – szponem wrogowi!”²⁵⁵.

Po śmierci Jana Niewiadomskiego historyczna pamięć o jego czynach jako kaprała pierwszej kompanii karabinierów nie zniknęła, lecz odrodziła się z jeszcze większym pietyzmem, ponieważ po zwycięstwie nad Zachodnioukraińską Republiką Ludową polski rząd uznał dzień początku Powstania Styczniowego za święto państwowe.

Tak więc w okresie międzywojennym (1919–1939) popularyzacja pamięci historycznej o Powstaniu Styczniowym systematycznie rozwijała się na poziomie państwowych programów kulturalno-edukacyjnych przy wsparciu z budżetu miasta, prywatnych osób oraz instytucji. Obchody rocznic powstania odbywały się w filharmonii, teatrze, salach stowarzyszeń, gimnazjach, ratuszu. Organizowano przedstawienia, recytacje poezji, występy chórów i masowe spotkania z weteranami lub ich krewnymi²⁵⁶. Na przykład drohobycki historyk, nauczyciel Gimnazjum im. Franciszka Józefa I Mściśław Mściwujewski poświęcił udziałowi Jana Niewiadomskiego w Powstaniu Styczniowym i szczególnej formie zachowania oraz przekazywania tej pamięci rozdział swojej popularnonaukowej monografii. Tak więc w 1939 r. wydał dwutomową książkę *Z historii Drohobycza*, w której na ośmiu stronach opisał tradycję „Drzewa wolności”. W rozdziale *Pod Drzewem Wolności* autor analizuje ciągłość patriotycznych porywów Polaków w walce o wolność, których przedstawicielami byli hrabia Tarnawski i burmistrz Jan Niewiadomski²⁵⁷. W szczególności badacz zauważył, że w Drohobyczu od dawna rosło drzewo przy kościele parafialnym św. Bartłomieja, znane jako „Drzewo Wolności”, i od lat 30. XIX wieku było ulubionym miejscem spotkań w przykościelnym parku. Drzewo to symbolizowało tradycję patriotyczną, ponieważ, podobnie jak inne drzewo w Krakowie, zostało zasadzone dla upamiętnienia Konstytucji 3 maja 1791 r., a zatem w późniejszym czasie było bezpośrednio związane z ważnymi datami, takimi jak Powstanie Stycz-

²⁵⁴ Л. Тимошенко, *Книжкова культура Дрогобича першої половини ХХ ст.: два раритетних видання (1913 і 1928 роки)*, [Електронний ресурс], data dostępu 20.01.2020 r.

²⁵⁵ 1863, „Jednodniówka”, Drohobycz 1913, s. 1.

²⁵⁶ R. Stawicki, *Weterani 1863 r. i tradycja Powstania Styczniowego w II Rzeczypospolitej*, Opracowania Tematyczne, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, Warszawa 2014, s. 27.

²⁵⁷ M. Mściwujewski, *Z dziejów Drohobycza...*, s. 146–153.

niowe. Według starszych mieszkańców miasta drzewo to „miało doczekać Niepodległości”, na którą, w oczach Polaków, czekało do pierwszej wojny światowej²⁵⁸. To właśnie w pobliżu tego drzewa Jan Niewiadomski dzielił się z mieszkańcami Drohobycza swoimi wspomnieniami o okopach polowych i atakach na wrogów w 1863 r. Według Mściwujewskiego to właśnie pod tym drzewem odbyło się w 1863 r. odbyło się pierwsze zebranie mieszkańców, którzy omawiali krwawe wydarzenia na polskich terenach w Imperium Rosyjskim. Autor przedstawił ciekawe informacje dotyczące organizacji młodzieży drohobyckiej pod przewodnictwem hrabiego Tarnawskiego ze Sniatynki, a także liczne wyczyny²⁵⁹ znanego drohobyckiego powstańca, byłego burmistrza Jana Niewiadomskiego²⁶⁰.

W okresie międzywojennym temat corocznego upamiętniania Powstania Styczniowego i burmistrza Jana Niewiadomskiego miał raczej charakter ogólnospołeczny, przecież z wywaleniem niepodległości zmieniły się priorytety polskiego społeczeństwa, które teraz miało na celu rozwój nowoczesnego państwa. Jednak na poziomie procesu edukacyjnego Powstanie Styczniowe 1863 r. nadal było pierwszoplanowym tematem historycznym dla wychowania przyszłych pokoleń.

W kontekście zachowania pamięci historycznej o burzliwych wydarzeniach Powstania Styczniowego 1863 r. szczególnie ważną rolę odegrały instytucje oświatowe, w których przez dekady zachowywano pamięć o poległych bohaterach i rozwijano odwieczną ideę wyzwolenia z rosyjskiej niewoli. W Galicji tradycja kulturalno-edukacyjna Gimnazjum im. Franciszka Józefa I odegrała ważną rolę w przekazaniu tej pamięci następnym pokoleniom. Poprzez bezpośredni udział jej uczniów i nauczycieli w powstaniu, a także organizacje uroczystości, wydania jubileuszowych publikacji zawierających utwory jego nauczycieli i absolwentów (Mściwujewskiego, Zdzisława Kułtysa, Kazimierza Wierzyńskiego, Andrzeja Chciuka i in.), Gimnazjum zachowywało tę pamięć historyczną przynajmniej do drugiej wojny światowej (Aneks 3, Fot. 25).

W okresie międzywojennym, kiedy patronem Gimnazjum był już król Władysław Jagiełło, sytuacja z nauczaniem przedmiotów uległa diametralnej zmianie. Wtedy już istniała niepodległa Druga Rzeczpospolita, dlatego programy edukacyjne jeszcze bardziej zobowiązywały nauczycieli gimnazjów do promowania polskiego ruchu niepodległościowego, a co najważniejsze – historycznej pamięci o burmistrzu Janie Niewiadomskim. Jeszcze w 1928/1929 roku dyrektor Gimnazjum Tadeusz Kaniowski zauważył w szkolnym sprawozdaniu: „Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły co roku sumiennie bierze czynny udział we wszystkich uroczystościach i procesjach narodowych związanych z historią naszego narodu. W tym roku nasza młodzież wraz z gronem profesorsko-nauczycielskim wzięła udział w mszach żałobnych poświęconych pamięci bohaterów poległych w czasie powstania listopadowego i styczniowego”²⁶¹. Dyrektor zaznaczył, że w następnym roku celowe jest odsłonięcie tablicy pamiątkowej z prezentacją zdjęć Jana Niewiadomskiego, a także innych znanych powstańców.

Osobną koncepcję opracował nauczyciel historii Roman Gołuka. W ciągu roku zaproponował on uczniom indywidualne przygotowanie referatów z historii na temat Powstania

²⁵⁸ Ibidem, s. 146–147.

²⁵⁹ Bardzo często udział Jana Niewiadomskiego w powstaniu ujmowano w sposób romantyczny.

²⁶⁰ Ibidem, s. 150–151.

²⁶¹ *Rzut oka na ważniejsze wydarzenia w zakładzie [w:] Sprawozdanie dyrekcji państwowego Liceum i Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu (dalej – SD PLIGD) za rok szkolny 1928/1929, Drohobycz 1928/1929, s. 8.*

Styczniowego, jego głównych bitew, a także biografii jego dowódców wojskowych i znanego burmistrza Jana Niewiadomskiego. Ponadto na poziomie tematyki krajoznawczej uczniów zachęcano do studiowania i analizowania wyczynów absolwentów gimnazjów, w tym Romana Dallmayera, a także innych rodaków – uczestników powstania. W osobnym referacie pod tytułem *Rola Austrii w Powstaniu Styczniowym* opublikowano nieznane zdjęcia z rodzinnego archiwum Jana Niewiadomskiego²⁶².

W roku szkolnym 1932/1933 Gimnazjum zorganizowało szereg imprez poświęconych 70. rocznicy Powstania Styczniowego. Dyrektor Tadeusz Kaniowski wszelako wspierał popularyzację pamięci historycznej o powstaniu. Tak więc 21 stycznia 1933 r. o 11:00 w Sali Towarzystwa „Sokół” wychowawcy i uczniowie zorganizowali uroczysty poranek, który rozpoczęło śpiewaniem hymnu i recytowaniem wierszy ku czci patriotów, którzy oddali życie za niepodległość. W występach brali udział harcerze z Drohobycza. Osobny program przedstawiła publiczności orkiestra gimnazjalna, która przed występem przeczytała wspomnienia o „marszu Niewiadomskiego”²⁶³.

Z kolei koło historyczne gimnazjum, którego kierownikami byli nauczyciele historii Salomon Michał Einleger i Roman Gołuka, zorganizowało seminarium *70-lecie Powstania Styczniowego* z udziałem wszystkich klas gimnazjalnych. Referat o przyczynach i przebiegu powstania odczytał uczeń Kleja, o uczestniku powstania Alfredzie Wielopolskim opowiadał uczeń Hamberg, o kierowniku powstania Romualdzie Traugutcie – uczeń starszej klasy Brzozowski, o rewolucyjnych poglądach Anny Henryki Pustowójtówny opowiadał uczeń Iskra, a o roli Austrii w Powstaniu Styczniowym – uczeń 5 klasy Batiuk. Do obchodów rocznicy przyłączył się samorząd uczniowski, który zorganizował specjalny edukacyjny „Sejmik” na temat Powstania Styczniowego²⁶⁴. Podobne „sejmiki” przygotowywano również w latach akademickich 1935/1936, 1937/1938 i 1938/1939²⁶⁵. Warto zaznaczyć, że w 1934 r., w 20 rocznicę śmierci postać Jana Niewiadomskiego upamiętniono przez osobne seminarium na placu parafialnym przed jego willą, w pobliżu kościoła.

W celu popularyzacji tematu Powstania Styczniowego został również zmieniony program nauczania języka polskiego w gimnazjum, w którym na pierwszym miejscu znalazł się temat „Powstanie Styczniowe w polskich powieściach i sztuce”, a także wspomnieniach drohobyczan o Janie Niewiadomskim²⁶⁶. Dyrektor Tadeusz Kaniowski zobowiązał wychowawców klasowych do kontynuowania tej tradycji w następnym roku szkolnym, w związku z czym nauczyciele pod koniec stycznia 1934 r. zorganizowali naukowe dyskusje na temat rocznicy Powstania Styczniowego²⁶⁷.

Nie mniej uroczyste były zorganizowane przez Gimnazjum w 1937/1938 roku akademickim obchody 75 rocznicy Powstania Styczniowego, gdy 22 stycznia wszyscy uczniowie i grono pedagogiczne brało udział w liturgii za dusze powstańców 1863 r. w Kościele św. Bartłomieja. Wśród chorągwi i sztandarów podczas mszy świętej wzniesiono sztandar ze zdjęciem Jana Niewiadomskiego i cytatem z jego wspomnień spisanych przez Kazimierza Wierzyńskiego²⁶⁸.

²⁶² SD PLIGD za rok szkolny 1931/1932, s. 24.

²⁶³ Ibidem, s. 41, 45, 48.

²⁶⁴ Ibidem, s. 26, 32.

²⁶⁵ SD PLIGD za rok szkolny 1934/1935, s. 35; 1937/1938, s. 33; 1938/1939, s. 55.

²⁶⁶ SD PLIGD za rok szkolny 1932/1933, s. 74.

²⁶⁷ SD PLIGD za rok szkolny 1934/1935, s. 59.

²⁶⁸ SD PLIGD za rok szkolny 1937/1938, s. 45.

W ten sposób postać Jana Niewiadomskiego została głęboko zakorzeniona w tradycji upamiętniania tematu Powstania Styczniowego nie tylko w intelektualnym środowisku Drohobycza, ale również wśród młodzieży Gimnazjum państwowego w Drohobyczu. Wskazuje to przede wszystkim na to, że ciągłość programu pedagogicznego, edukacyjnego i patriotycznego w latach 1860–1939 miała ugruntowany charakter i była wszechstronnie wspierana przez magistrat, środowisko pedagogiczne i stowarzyszenia społeczne²⁶⁹. Ta tradycja poszanowania postaci Jana Niewiadomskiego rozpoczęła się dzięki jego przyjaciołom, a także sąsiadom i kolegom, którzy walczyli razem z nim lub wspólnie uczestniczyli w rozwoju rodzinnego miasta. Znaczącą rolę w przywróceniu pamięci o weteranie Powstania Styczniowego Janie Niewiadomskim w okresie międzywojennym odegrał dyrektor Gimnazjum Bronisław Trzaskowski, który jako jeden z pierwszych, mimo cenzury austriackiej, zainicjował ruch młodzieżowy ukierunkowany na ideę niepodległości narodu polskiego, w szczególności na rehabilitację bohatera drohobyckiego. Następnie, dzięki licznym uroczystościom i projektom edukacyjnym, dyrektorzy Józef Staromiejski i Tadeusz Kaniowski kontynuowali patriotyczne tradycje wychowania uczniów Gimnazjum na podstawie pamięci historycznej o Janie Niewiadomskim – przedsiębiorcy, burmistrzu i rycerzu „drzewa wolności narodu polskiego”.

---

²⁶⁹ SD PLIGD za rok szkolny 1938/1939, s. 49.

Розділ I

Ян Нєвядомський – підприємець, бургомістр Дрогобича, місцевий політик

Місто Дрогобич має давню історію про своїх корінних мешканців, щоправда більшість цих родинних життєписів досі утаємничені через брак джерел та матеріалів. Відтак родинні архіви, які час від часу доводиться віднаходити дослідникам у приватних колекціях, часто нашттовхують на написання життєписів, які зацікавлюють не стільки політичними перипетіями чи фінансовими здобутками представників цих родин, скільки реальними драматичними подіями пов'язаними із внутрішнім світом цих родин, який у різний період відображав не тільки сторінки радості, тривоги, але й окремі сторінки із білими плямами, які досі залишаються нерозгаданими.

Незважаючи на свою відносно достатню фотографічну ілюстрованість¹, історія «австрійського» Дрогобича сьогодні «відчуває» виразний брак конкретної інформації про життя та діяльність постатей, які фактично творили Дрогобич на етапі його еволюції від «провінційного та непривабливого містечка»², до одного з найпотужніших центрів нафтової торгівлі Габсбургської імперії³. В цьому контексті маловивченим залишається життя політичної (магістратської) та економічної (промислово-підприємницької)

---

¹ Р. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича*, Львів 1991, с. 165; Є. Пшеничний, *Дрогобич у поштової листівці. Дрогобиччина – земля Івана Франка*, Дрогобич 1997, с. 193–201; W. Budzyński, *Miasto Schulza*, Warszawa 2005, s. 456; З. Філіпов, *Зі сторінок мистецтва фотографії Дрогобича. Багатокультурний Дрогобич*, Варшава 2005, с. 271–284; Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, с. 192; S. Nicieja, *Kresowe Trójmiasto, Truskawiec – Drohobycz – Boryslaw*, Opole 2009, s. 61–154; *Особлива провінція: Дрогобич Бруно Шульца*, Упорядники: В. Меньок, Ю. Романишин, І. Фецяк, Є. Пшеничний, З. Філіпов, Дрогобич 2010, с. 46; В. Садовий, *Лицар в Збруї для міста Дрогобича*, Дрогобич 2010, с. 44.

² Г. Біндер, *Провінційне місто в Галичині: Дрогобич в останні 50 років Австрійського панування. Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ)*, Дрогобич 2008, Вип. XI–XII, с. 221–236; М. Криль, *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич кінця XIX – почату XX ст.*, ДКЗ, с. 343–349.

³ Про історію та масштаби нафтової промисловості див. наприклад у: К. Tołwiński, *Mapa obszarów naftowych i gazowych polski w Karpatach i na przedgórzu*, Warszawa–Boryslaw–Lwów 1928, s. 13; Р. Wojcikowski, *Czarne złoto (Nafta)*, Kalendarz Ziemi Wschodnich на рік 1936, Rok 2, Warszawa 1935, s. 191–196; Т. К. Kozłowski, *Galicja. Zagłębie boryslawskie (album)*, s. 64–89; Polska nafta, s. 90–92, „Karta. Kwartalnik historyczny” № 55, Warszawa 2008. В архівосховищі Державного обласного архіву Львівської області зберігається чимало досі не вивчених фондів присвячених цьому періоду історії Дрогобича. Див. зокрема фонд “Урицького акціонерного товариства в місті Дрогобичі” (ДАЛО. – Ф. 1229). Зазначимо також, що досі невивченою залишається історія фінансових нафтових активів та пов'язаних з ними операцій, котрі зберігались та проводились у цей час в приватних та державних банках.

еліти м. Дрогобича, котра у період др. пол. XIX – пер. пол. XX ст. поєдналась в одне ціле і сформувала, здебільшого, єврейську грошову еліту⁴, яка, у свою чергу, зуміла взяти під свій контроль усе життя міста, нерідко стаючи творцем міжнаціональних конфліктів⁵ чи навіть кланових війн⁶.

Чи не єдиним представником польської національної громади, який умів більш-менш врівноважено любіювати в дрогобицькому магістраті інтереси та потреби різних національних громад (польської, української, єврейської та німецької)⁷ був Ян Невядомський – знаний пекар, власник відпочинкових літніх басейнів та бургомістр міста Дрогобича у 1906–1909 рр.

На основі генеалогічних даних вдалося з'ясувати, що давній рід Яна Невядомського походить від шляхетської гілки Яцка Невядомського (лінія Владислава Невядомського)⁸, якому належав так званий «одноногий герб» Прус Невядомських (Додаток 1, Рис. 11–12). Саме цей герб ми зустрічаємо на документах родинних гілок Невядомських на території Самбірщини, Дрогобиччини та Стрийщини на межі XVIII–XIX ст. Щоправда, у XIX – на початку XX ст. на теренах Галичини ця родина була представлена переважно представниками міщанства, які у більшості випадків належали до середнього стану суспільства. Прикладом цього є властиво біографія Яна Невядомського, який зумів пройти складний шлях становлення свого статусу бургомістра через титанічну працю у пекарській справі, зростаючому бізнесі, політичному

⁴ Г. Біндер, *Провінційне місто...*, с. 230.

⁵ Про міжнаціональний конфлікт під час «кривавих виборів» в Дрогобичі у 1911 р. див у: С. Макарчук, О. Сухий, *Дрогобицька кривава освята австрійської демократії: (До 70-річчя розстрілу робітників виборців у Дрогобичі)*, Жовтень 1981, № 8, с. 87 – 91; *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*, Науковий редактор Леонід Тимошенко, Дрогобич 2009, с. 101–102.

⁶ Наприклад, у 1909 р., а точніше в кінці урядування Яна Невядомського, на його адміністрацію вже тиснула новосформована, найбільша впливова політична група у м. Дрогобичі – партія Якуба Файерштайна, до якої входили Раймунд Ярош, Ісидор Таубенфельд, Маркус Стернбах та ін. Цей політичний клан, жовта преса неодноразово називала “вовчою клікою магістрату», котра за урядування Яна Невядомського зуміла підкупити чи підчинити на свій бік навіть Дрогобицьку поліцію. Див. докладніше у: *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka” № 11, Sambor 1909, s. 3–4. Про склад магістрату в часі урядування бургомистра Р. Яроша, див у: *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1870*, Lwów 1911, s. 445. У 1909 р. в газеті «Тиждень» було опубліковано дещо іншу інформацію про те, що на засіданнях гмінної ради, при вирішеннях бюджетних питань, завжди панував незрозумілий суспільству дух Якуба Файерштайна, «рука» якого впливала на всі прибуткові рішення урядників, незважаючи на те, що він не був бургомистром міста. Преса однак, зуміла не побоятись такої антидемократичної системи в магістраті міста і відверто дорікаючи, називала політику Я. Файерштайна „індивідуалістичною”. Див про це у: *Gmina przecież daruje. Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka” № 17, Sambor 1909, s. 2–3.

⁷ Тому не дивним є той факт, що в часі зростання корумпованої партії Якуба Файерштайна, Ян Невядомський готувався до виборів 1909 р., покладаючи надії на підтримку серед українських виборців (*Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka” № 11, s. 3).

⁸ Про генеалогію роду Невядомських періоду XV–XX ст. див. у неопублікованій праці: А. Niewiadomski, *Prus Niewiadomscy z Niewiadomej*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.sejm-wielki.pl/b/lu.30393>; *Osoby o nazwisku «Niewiadomski» w Genealogii Potomków Sejmu Wielkiego*. [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.sejm-wielki.pl/n/Niewiadomski>, 15.01.2020 г.

становленні і лише пізніше політичній кар'єрі, пов'язаній не тільки з фінансовими успіхами, але й із заслугами перед громадськістю, зокрема після участі у повстанській війні з Російською імперією у 1861–1863 рр.

Вочевидь єдиним достовірним джерелом до історії будь-якої родини є власноручний родинний архів, який часто насичений не тільки фотографіями, документами з фінансового-господарського, патримоніального чи юридичного життя членів цієї родини, але й в унікальних випадках і мемуарами та родинними хроніками, які вели засновники цих родин. У випадку біографії Яна Невядомського, яка донедавна практично не була відома в історіографії, зберігся унікальний архів саме такого наповнення, щоправда родинна хроніка містить також продовження розповідей про життя родини навіть після смерті її засновника. Відтак, родинна хроніка (Додаток 2, Рис. 1–7) до нас потрапила від правнуків та праправнуків Яна Невядомського, які сьогодні проживають в околицях Любліна та Кракові, зокрема чоловіка праправнучки Яна Невядомського Веслава Голдуса та Павла Зегалевича (Додаток 1, Рис. 2–7).

Згідно родинної хроніки Яна Невядомського, яку він розпочав писати після смерті своєї дружини Аполлонії, як зізнавався сам бургомістр, він походив із самбірської лінії давнього роду Невядомських. Народився майбутній політик та бізнесмен 24 березня 1840 р. у родині Марії із Шайкевичів (польською часто писали Сайкевичів) та Антонія Невядомського, який був відомим самбірським пекарем ще з 20-х рр. XIX ст.⁹ Коротку розвідку про біографію Яна Невядомського нам вдалося опублікувати ще у 2015 р.¹⁰, щоправда, розлогого життєпису одного з найвідоміших реформаторів Дрогобича та повіту, досі так і не було опубліковано, а ні в українській історіографії, а ні в польській. Окрім всього у попередніх наших розвідках ми помилково вважали Яна Невядомського прямим нащадком колишнього бургомистра Дрогобича Ігнація Невядомського, який, як виявилось в процесі дослідження, жодного відношення до Яна Невядомського не мав¹¹. Щоправда

⁹ *Biblia Złota klasyków. Kronika Rodzinna i Domowa Jana Niewiadomskiego i jego potomków (1840–1922)*, Родинний архів Pawła Zygodlewicza i Wiesława Hołdysa, s. 2.

¹⁰ Б. Лазорак, Т. Лазорак, *Приватна вілла бургомистра і пекаря Яна Невядомського в Дрогобичі*, „Наша спадщина: науково-популярний журнал”, № 4(6), Львів 2015, с. 25–30.

¹¹ У попередніх своїх публікаціях ми помилково вказували на дрогобицьке коріння родини Яна Невядомського, адже, не маючи досі родинної хроніки та архівної документації, ми покликалися на припущення про те, що у Дрогобичі поряд із Яном Невядомським дійсно проживали однофамільці, починаючи з початку XIX ст. Саме тому, Ігнацій Домінік Невядомський (1790–1858 рр.), який народився 5 серпня 1790 р. в м. Тшанець, і згодом був одружений з Фортунатою Бичковською, з якою у їхній сім'ї народилось 3 дочки і 4 сини (Еварист (старший син), Кастан та Ян Невядомські) не мають нічого спільного із родиною пекаря і бургомистра Яна Невядомського. Див., наприклад у: *Poczet Szlachty Galicyjskiej i Bukowińskiej*, Lwów 1857, s. 177. Водночас в останній із своїх розвідок дрогобицький поет і журналіст-краєзнавець Роман Пастух відкрив для Дрогобича прізвище Філіппіни Прус Невядомської похованої на старому цвинтарі по вул. Трускавецькій. Дослідник допустив очевидну помилку, одночасно припускаючи, що вона була дружиною Кароля-Костана Розвадовського, а згодом (незрозуміло коли) вдовою Яна Невядомського. Виникає питання, як вона могла бути вдовою, коли в час її смерті поряд з Яном Невядомським жила його рідна дружина Аполлонія Невядомська. Див. про це у: Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, с. 79. Відтак властиво й наші попередні припущення про те, що родина Яна Невядомського оселилася в м. Дрогобичі у 1835 р., переїхавши сюди з м. Жешова (Ряшева), є недостовірними. Помилка була зумовлена текстами австрійських шематизмів, в яких записано, що посаду бургомистра в

в літературі на сьогодні добре відомо, що відомим вихідцями із самбірського роду Невядомських, окрім майбутнього дрогобицького бургомістра Яна Невядомського, були також власник друкарні у Самборі на межі XIX–початку XX ст. – В.Г. Невядомський, а також відомий державно-політичний діяч і правник Францішек Невядомський, який працював адвокатом та урядником Галицького прокураторського скарбу у Львові, а в міжвоєнний період навіть очолював департамент державної контрольної служби у Варшаві¹².

Ян Невядомський народився 24 березня 1840 року в Самборі (раніше нам не було відомо про його приватну рукописну хроніку, відтак існувала помилкова версія про дрогобицьке походження родини). Цікавим є той факт, що на могилі Яна і Аполлонії Невядомських чітко написано, що бургомістр і пекар народився у 1844 р. У зв'язку із чим краєзнавці¹³ і дослідники вважали що це точна дата. Врешті важко припустити, що фірма чи майстер, який виконував роботи з виготовлення надгробка допустився помилки. На нашу думку, це все таки могло відбутися, адже у хроніці Ян Невядомський записав 1840 р.

Авторам розвідки, на жаль, не вдалось з'ясувати повної інформації про його юнацькі роки. Однак, достовірно відомо, що упродовж 1847–1854 років Ян Невядомський навчався в самбірських школах, які тоді утримувалися за рахунок магістрату. Це була доба, коли у Самборі урядували бургомістри Франц Іласевич (1847–1850) та Вінсент Данек (1850–1854)¹⁴. В цей час Ян Невядомський навчається у початкових школах Самбора, після яких у 1854 р. поступає на навчання у нищі класи однієї із найстаріших

магістраті м. Жешова станом на 1833–1834 р. посідав саме Ігнацій Домінік Невядомський, який у 1835 р. зайняв вакантне місце бургомістра в місті Дрогобичі (у 1834 р. магістрат Дрогобича діяв без бургомістра). Див., наприклад у: *Schematismus des Königreiches Galicien und Lodomerien für das Jahr 1833*, Lemberg 1833, s. 178; Lemberg 1834, s. 197; Lemberg 1834, s. 197, 200; Lemberg 1835, s. 195. Як виявилось, Ігнацій Домінік Невядомський був бургомістром м. Дрогобича на протязі 20 років з 1835 р. по 1855 р. (Ibidem, s. 195; Lemberg 1836, s. 202 – 202; Lemberg 1837, s. 203; Lemberg 1838, s. 207; Lemberg 1841, s. 230; *Provinzial Handbuch des Königreiches Galicien und Lodomerien für das Jahr 1844*, Lemberg 1844, s. 241; Ibidem, Lemberg 1846, s. 261; Lemberg 1847, s. 269; Lemberg 1848, s. 326; Lemberg 1850, s. 302 – 303; Lemberg 1851, s. 342 – 343; Lemberg 1852, s. 322 – 326; Lemberg 1854, s. 338 – 339; Lemberg 1855, s. 258 – 259). За його урядування м. Дрогобич пережило революцію «Весни народів» 1848 р., польсько-російське повстання 1863–1864 рр., що в принципі на сьогодні теж є одним з маловивчених аспектів історії нашого міста. З інших джерел дізнаємося, що І. Невядомський був знаним меценатом, зокрема в справі пошанування відомих постатей, які розбудовували культурне середовище ранньомодерного Дрогобича. Наприклад, 7 вересня 1842 р. І. Невядомський передав для Йозефа Ігнація Перковського (радник і повірений ерцгерцога Фердинанта де Есте) образ мученика за віру Мартина Лятерни, який був розміщений згодом у львівському костьолі Петра і Павла (S. Cieślak, *Związki Marcina Laterny (1552–1598) z Drohobyczem*, ДКЗ, Дрогобич 2006, Вип. X, с. 138.). У 1838 р. І. Невядомський отримав підтвердження свого шляхетського стану, яке ствердив відділ станів (Collegium statuum), Див. у: *Poczet Szlachty Galicyjskiej i Bukowińskiej*, Lwów 1857, s. 177. Зважаючи не те, що бургомістром вже був представник давнього роду Невядомських, дана помилка і була допущена у генеалогічному дослідженні цієї теми. Відтак життєдіяльність Ігнація Невядомського не відіграла жодного значення у становленні майбутніх політичних амбіцій самбірчанина Яна Невядомського, який попросту переїхав працювати у Дрогобич у пізніший час.

¹² *Ś.p. Wiktoryn Mańkowski*, „Kurjer Warszawski” 30 grudnia 1928, № 359, s. 21.

¹³ Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, с. 73.

¹⁴ М. Іваник, *Міські урядники Самбора доби Галицької Автономії (друга половина XIX–початок XX ст.)*, Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія», Вип. 42, Дрогобич 2018, с. 65–66.

гінмазій Галичини – Самбірську гінмазію, яка знаходилася на утриманні цісарсько-королівських державних фондів¹⁵, а тому вона вважалася однією із найпрестижніших. До нашого часу збереглися щорічні звіти цієї гінмазії, у котрих фактично лише два роки згадується Ян Невядомський. Так, серед учнів першого класу гінмазії Ян Невядомський записаний у звіті за 1854 р. під № 64, як «Johann Niewiadomski», а серед найздібніших учнів його класу були Михайло Гойванович, Іван Немілович, Андрій Алексевич, Іван Поплавський, Станіслав Мізія, Хрисант Вітошинський, Йосип Глодзінський та Олександр Гординський. Загалом у першому річному класі навчалася 78 учнів, серед яких поляки, українці та євреї¹⁶. Самбірська гінмазія на той час вже була восьмирічною, а тому професорсько-викладацький склад був серйозно укомплектований, серед якого були відомі професори з історії, різноманітних мов, точних наук та ін. Наприклад, у 50-х рр. XIX ст. ключові дисципліни забезпечували др. Франц Лангер (дійсний вчитель, латинська мова), Франц Підгурський (римо-католицький катехит), Йоган Клемп (дійсний вчитель, грецька мова, латинська мова, німецька мова), Максиміліан Новицький (дійсний вчитель, математика), Павло Ясеницький (греко-католицький катехит, релігія), Стефан Варемський (суплент, латинська, грецька мови та математика), Юліан Царевич (суплент, природознавство, німецька мова і українська мова), Клеменс Гауптман (суплент, латинська, грецька і німецька мови), а також Григорій Кульчицький (суплент), який у 1-му та 2-му класах викладав у Яна Невядомського математику і географію¹⁷. Упродовж навчання Яна Невядомського директором працював ксьондз Франц Ксаверій Мрняк, який керував впродовж жовтня 1854–1856 рр. та викладав грецьку мову¹⁸.

З тексту родинної хроніки Яна Невядомського довідуємося, що у 1856 році юнак закінчив другий клас самбірської гінмазії. Проте, як зазначав сам Ян Невядомський у власноручній хроніці: «я не мав таланту до науки», а тому вчився лише два роки¹⁹. У звітах гінмазії за 1855 – 1856 рр. Ян Невядомський не числився серед учнів жодного з класів гінмазії. Натомість у звіті вказано, що залишилося на навчання у другому класі 33 однокласників Яна Невядомського, при цьому решта 18 взяли свідоцтва про закінчення другого класу, двоє – залишилися не перевірені (не склали іспиту) і четверо – повністю вибули з гінмазії²⁰. Тому важко судити, до якого числа учнів Ян Невядомський належав, припускаємо, що все ж таки серед числа тих, котрі повністю вибули з гінмазії.

Однак згідно своїх спогадів Ян Невядомський писав, що він полишає гінмазію і розпочинає навчання ремесла пекарства при пекарні свого батька²¹. Навчання поля-

¹⁵ Водночас місто несло власні витрати на утримання цієї гінмазії у розмірі 900 злотих ринських, а також утримувало опалення та ремонт будівлі. Після перетворення на 8-річну гінмазію, магістрат Самбора витрачав щорічно 1000 злотих ринських та одноразовий грошовий внесок 2700 злотих ринських на створення науково-природничих навчальних засобів. Невипадково міська влада ще й зуміла відкрити у гінмазії потужну шкільну бібліотеку з великими шафами, канцелярію та освітлення. М. Кріль, *Самбірська гінмазія від заснування до «весни народів» (до 225-річчя від заснування)*, Дрогобицький краєзнавчий збірник, Вип. XIX–XX, Дрогобич 2017, с. 34.

¹⁶ *Jahresbericht des k.-k. vollständigen Gymnasiums zu Sambor für das Schuljahr 1854*, Lemberg: Aus der Stauropigianischen Instituts-Druckerei 1854, s. 40.

¹⁷ *Ibidem*, s. 19.

¹⁸ М. Кріль, *Самбірська гінмазія: шлях у 225 років*. Том I, Дрогобич: Коло 2017, с. 130.

¹⁹ *Biblia Złota klasyków...*, s. 2.

²⁰ *Jahresbericht des k.-k. vollständigen Gymnasiums zu Sambor für das Schuljahr 1855*, Lemberg: Aus der Stauropigianischen Instituts-Druckerei 1855, s. 19–22.

²¹ *Biblia Złota klasyków...*, s. 2.

гало передовсім у вивченні давнього цехового ремесла випічки та реалізації хлібних виробів в Самборі та передмістях.

Дрогобицький красзнавець та професор гімназії Владислава Ягайла Мсціслав Мсцівуєвський вважав достовірним той факт, що Ян Невядомський пізніше навчався в Краківському університеті, в якому успішно захистив докторат з медицини²². Щоправда, даний факт у власноручній хроніці Яна Невядомського зовсім не згадується, а тому на сьогодні не підтверджений.

У лютому 1856 року Ян Невядомський розпочав свою «ремісничу подорож по світу» з метою отримання доброго фаху пекаря. У XIX ст., як і в ранньомодерний період, ще існувала практика становлення «доброго авторитету майстра» за рахунок багаторічних студій у ролі помічників чи підмайстрів у знаних пекарів. При цьому чим більше було здобуто рекомендацій із різних частин імперії, тим більше було шансів отримати ліцензію на відкриття власної справи. В середині лютого 1856 р. Ян Невядомський пішки вирушає до Львова, де працює помічником пекаря. Згодом він вирушає до Станіслава (сьогодні – місто Івано-Франківськ), Чернівців і доходить аж до міста Гурагумори, що на півночі Румунії в повіті Сучава²³. Властиво в румунському місті Ян Невядомський працював у відомого пекаря Горварта, аж до Великодніх свят. Наприкінці весни вирушив до Трансільванії у місто Клаузенбург (у чеській традиції – місто Колошвар), де вперше отримав офіційне місце праці із завіреним посвідченням та печаткою. Через кілька тижнів молодий Ян Невядомський переїхав до міста Карлсбурга, а далі попутними фіакрами до міста Банат, у якому тривалий час працював у поселенні «Deutschbokschan»²⁴. Після цього короткий час Ян Невядомський ще працював на території Угорщини. Лише у 1859 р. він повертається до Самбора, де близько 10 місяців мешкав біля родичів і працював вже як досвідчений пекар в батьківській пекарні²⁵.

У 1860 році Ян Невядомський вирушає до Бережан, де працює у місцевій пекарні на посаді пекарського підмайстра. Саме в Бережанах цехмайстер надає Яну Невядомському першу рекомендацію на роботу в цеховій справі міста Львова, яка фактично відкрила перед молодим спеціалістом шлях у світ тогочасної пекарської конкуренції, і властиво в середовище майстрів однієї із найдавніших традицій цієї професії. Так, упродовж 1861–1862 рр.²⁶ Ян Невядомський працює на стабільній основі у Львові. Щоправда під впливом революційно налаштованої інтелігенції Львова, а також таємних польських товариств, які консолідували патріотично налаштовану молодь, Ян Невядомський долучається до реєстру добровольців, які резервувалися на боротьбу проти Російської імперії.

У 1863 р. Ян Невядомський бере активну участь у Січевому повстанні польського народу під керівництвом генерала Висоцького. Коли Невядомському виповнилося 23 роки, разом із графом Юліушем Тарнавським (власником давнього палацу в селі Рихтичі і Снятинка) він активно організовував добровольців із Львівщини та Дрогобиччини. Так Ян Невядомський розпочинає свою участь у визвольному повстанні польського народу 1863–1864 рр., спрямованого проти влади Російської імперії.

²² M. Mściwujewski, *Z dziejów Drohobycza*. Cz. II, Drohobycz 1939, s. 151.

²³ *Biblia Złota klasyków...*, s. 2.

²⁴ *Ibidem*. *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, s. 3.

У цей час Ян Невядомський отримав військове звання капрала першої компанії карабінерів. Будучи в числі 1, 5 тисячної армії польських солдат, молодий капрал брав участь в кампаніях, які велись на території Ведлинського та Лопатинського лісів (Радохівський р-н, Львів. обл.), також у здобутті м. Радзивиліва²⁷. Згодом брав активну участь у боях за міста Броди, Золочів та Львів. В 1864 р. підрозділ Яна Невядомського передислокували у м. Самбір, тут було проведено розквартирування солдат, після якого молодий капрал повернувся у м. Дрогобич.

Упродовж курортного сезону 1864 р. Ян Невядомський працює при пекарні Полякевича у Трускавці, яка займалася не тільки випічкою хлібо-булочних виробів, але й тістовими солодкими гостинцями та пиріжками²⁸. Саме у цій пекарні здобув досвід виготовлення особливого виду продукції для вишуканих смаків світової публіки, яка приїжджала до Трускавця на відпочинок. У цей час курорт розпочав свій серйозний всебічний розвиток, який завершиться лише за управління Адама Леона Сапіги у вигляді курорту світового рівня²⁹.

Це був час, коли молодий та перспективний пекар намагався знайти своє щастя в провінційному просторі непровінційної «Галицької Каліфорнії». Під час літніх ваканцій на вечірніх танцях Трускавця Ян Невядомський зустрічає свою наречену. 25 листопада 1864 року одружується із Аполлонією з Ричайликів, дочкою Миколи та Юлії зі Стоцьких, які мешкали в Стебнику. Власна сім'я Яна Невядомського не була великою, позаяк у шлюбі із Аполлонією Невядомською (1845 – †1911) народилася лише донька Ванда-Францішка (10.09.1866 – †7.01.1951)³⁰. У родинній хроніці Ян Невядомський занотував свою радість від народження доньки особливим рядками. Як виявилось із запису хроніки, її хрещення відбулося в Дрогобичі у костьолі Святого Ворфоломія 17 вересня 1866 р. Хрестив Ванду-Францішку Невядомську ксьондз Русінський, а серед кумів були запрошені: міський касир Пірожекко, дружина шпитального урядника Розалія Яремова, мешканець Дрогобича Ян Фіяла та дружина кав'ярника Антоніна Борн³¹.

Певний час подружжя мешкало у Трускавці. Проте вже 6 вересня 1866 р. Ян Невядомський вирушає до Дрогобича, де домовляється про довгострокову оренду пекарні із її власницею – місцевою мешканкою пані Облочинською³². Фактично напередодні народження своєї доньки оформляє документи на власну пекарську справу і включається у торгівельну конкуренцію міста Дрогобича. Це був період, коли у місті працювало 4 пекарні, серед яких однією із найвідоміших була пекарня Облочинської, яка не мала змоги її утримувати через смерть чоловіка.

1 листопада 1870 року Ян Невядомський прямує до дрогобичанина Францішека Пфлянца, у якого своїм коштом вибудовує п'єц і організовує стаціонарну пекарню. Впродовж 5 років він титанічно працює, щоб накопичити капітал для відкриття власної пекарні, на власному ґрунті, для того щоб відмежуватися від жодних

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Б. Лазорак, Ю. Вовк, *Статут і фінанси акціонерної спілки Трускавець-Помярки (1886-1899 рр.)*. За матеріалами архіву графа Адама Сапіги, Східноєвропейський історичний вісник, Дрогобич 2017, с. 76–97.

³⁰ *Biblia Złota klasyków...*, s. 3.

³¹ Ibidem, s. 6.

³² Ibidem, s. 3.

орендарських умов. Відтак, у 1875 році Ян Невядомський купує в Дрогобичі приватну садибу у Францішки Криницької та Францішки Ножанської³³. За словами Яна Невядомського, садиба була настільки запущеною, що йому знадобилося багато часу та коштів, аби впорядкувати будинок і територію. Щоправда, старання не були марними, адже за словами Яна Невядомського, починаючи від 1876 р., коли пекар разом із сім'єю почав жити у власному будинку, його справи почали рухатися вгору. У хроніці він зазначив: «з 1876 р. я почав підноситися вгору»³⁴ (Додаток 3, Рис. 5–9).

Приблизно наприкінці 70-х років XIX століття Ян Невядомський вперше долучився до будівництва «Авансового Товариства» (сьогодні центральне відділення Ощадбанку), у якому, через фінансові офшори Ф. Пфляндера, змушений був посісти посаду директора. Рятуючи з усіх сил інституцію від боргів, Ян Невядомський перетворив її на найбільш стабільну фінансову структуру міста. Як виявилось, через боргові зобов'язання Ф. Пфляндера перед цим товариством, а також незважаючи на добрі відносини із ним, Ян Невядомський, «[...] із болем у власному серці» змушений був виключити з Товариства цього приятеля. Добре відомо, що Ф. Пфляндер довгий час був директором товариства, але через постійні кредити так і не зміг його втримати. Тому певний час Ян Невядомський працював директором Товариства на добровільній основі і громадських засадах, щоб хоча б якось компенсувати борги Ф. Пфляндера. За якийсь час йому все-таки затвердили щорічну заробітну плату у розмірі 400 злотих, позаяк йому вдалося вивести Товариство із кризи³⁵. У своїх спогадах Ян Невядомський згадував, що працював на користь установи клопітливо і з усією серйозністю. Це призвело до того, що він отримав авторитет в Товаристві, середовищі міської фінансової еліти і водночас політиці. За це у травні 1898 р. колектив Товариства організував на честь Яна Невядомського урочистості на честь 25-го ювілею директорства³⁶ (Додаток 2, Рис. 8–13). Серед презентів, які подарували колеги, були не тільки ювілейний альбом, але й також особисті канцелярські приладдя ювелірного зразка: срібний каламар (чорнильницю), перо, таця і ніж для розрізання паперу. Про ювілейний захід Ян Невядомський писав «[...] це був для мене день щастя і радості»³⁷.

Будучи добросовісним бізнесменом і господарником, Ян Невядомський вирішив придбати на території Війтівської гори окрему територію, яка знаходилася навпроти центральної вулиці, яка вела від центру попри міське озеро і парк. Саме тут він розбудує свою першу власну офіційну пекарню із назвою «Пекарня Яна Невядомського». Також на цій території він побудував додаткових кілька будинків для господарських потреб, складу та випічки. Дана пекарня досі збереглася, щоправда перебудована і розпродана для різних цілей. Натомість мурована цегляна труба-комен досі красуються над містом, нагадуючи про «епоху пекарського цеху Невядомського»³⁸.

Через три роки Ян Невядомський зумів придбати одну із найдавніших територій міста Дрогобича, на розі вулиці Жупної, яка межувала поряд із територією парафіяльного костьоло Святого Варфоломія, а також знаходилася за 10 метрів від Товариства,

³³ Ibidem. В інших джерелах подається прізвище Рожанська.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

в якому Ян Невядомський продовжував працювати директором. У 1903 р. він отримав увесь пакет документів і розпочав будівництво власної вілли, про яку мова піде в окремому розділі, адже це одна із найвідоміших і найкрасивіших мистецьких приватних вілл міста Дрогобича, які збереглися до нашого часу і вирізнялися не тільки архітектурним стилем, але й новітніми технологіями будівництва та оснащення порівняно з іншими віллами початку ХХ століття.

Біографія Яна Невядомського пронизана не тільки родинними успіхами чи бізнесовими піднесеннями, але й політичним забарвленням. Адже, набираючись авторитету в середовищі Товариства та бізнесу, Ян Невядомський так чи інакше змушений був долучатися до політичного життя краю. Свою політичну кар'єру Ян Невядомський почав здобувати в рядах місцевої польської «саської партії»³⁹, найменування котрої походило від прізвища шляхетського роду Сас, керованої у період 1879–1887 рр. бургомістром Віктором Сас Блажовським⁴⁰. Протягом 1879–1882 рр. Ян Невядомський займав посаду четвертого асесора в гмінній раді дрогобицького магістрату, беручи постійну участь в голосуваннях ради та долучаючись тим самим до вирішення усіх політико-економічних проєктів. В цей час в магістраті разом з Яном Невядомським працювали представники різних національних громад міста: перший заступник бургомистра Герш Гольдгаммер, асесори – Владислав Вольський (док. права), Франс Пфлянзер, Олександр Шорр, Мендель Самуель, секретар ради – Іван Філінський, офіціали – Антоній Тада, Антоній Коберський, Константин Намачинський, Ян Навратіть, Микола Ярема (провізор), практиканти ради – Юліан Ляхович, Віктор Коссак, канцеляр – Альфред Добруцький, інженер міста (архітектор) – Адам Берський, поліцейний ревізор – Якуб Пульман, касир – Людвіг Лопушанський, контролер каси – Ігнатій Вежбицький, міський лікар – Северин Кельгофер (док. мед.), міський лікар-хірург – Борух Райх та ін. У цей час Ян Невядомський брав участь в організації прийому цісаря Австро-Угорської імперії Франца Йосифа I у 1880 р.⁴¹

З 1882 по 1885 р. Ян Невядомський входив до числа групи від міської гміни, яка працювала при Дрогобицькій повітовій раді⁴². До цієї групи також входили професор гімназії ім. Франца Йосифа I Северин Арцт, бургомістр Віктор Блажовський, промисловець Мойсей Гартенберг, заступник бургомистра Герш Гольдгаммер, священник греко-католицької семінарії Олекса Тороньський, а в 1884 р. до групи долучився також промисловець Олександр Шорр.

Очевидно саме в цей час Ян Невядомський познайомився з одним із найяскравіших українських дрогобицьких політиків, послом до Віденського сейму та одним з основних політичних конкурентів «саської партії» – Ксенофонтом Охрімовичем, який у цей час теж працював у повітовій раді, в числі групи від сільських гмін⁴³, і який згодом здобув перемогу під час виборів 1887 р. до ради магістрату (шляхом судових справ все

³⁹ *Wybory drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Rok 1, Drohobycz 1887, s. 3.

⁴⁰ *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1880*, Lwów 1879, s. 282; Lwów 1881, s. 288; Lwów 1882, s. 290; Lwów 1884, s. 273; Lwów 1885, s. 273; Lwów 1886, s. 273; Lwów 1887, s. 273; Lwów 1888, s. 273.

⁴¹ Р. Пастух, *Дрогобич давній і сучасний*, Дрогобич 2002, с. 33.

⁴² *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1883*, Lwów 1882, s. 237; Lwów 1884, s. 220; Lwów 1885, s. 220.

⁴³ *Ibidem*, Lwów 1885, s. 221.

ж домігся посади бургомістра м. Дрогобича)⁴⁴. Як відомо, саме Ксенофонт Охримо-вич був одним із перших вчителів Івана Франка, представником української національної громади, який шхляв Яна Невядомського до толерування відносин між національними громадами краю.

Цілком закономірно, що під час свого перебування в раді магістрату Ян Невядомський намагався голосувати за більш менш рівномірний розподіл коштів на видання міських газет. Часто, навіть, спричиняючись таким чином до стримування наростаючої проєврейської політико-економічної агітації, котра виходила з друкарні Арона Жупніка на шпальх таких дрогобицьких газет, як «Drohobyczer Zeitung» («Дрогобицька газета») та «Drohobyczer Handelszeitung» («Дрогобицька Торгівельна газета»), які були єдиними виданнями у місті, друкованими єврейською мовою. Яскравим прикладом цьому є випадок під час подібного голосування у 1884 р.⁴⁵, коли Арон Жупнік звернувся до ради магістрату, аби вона ствердила нові більш розширені субсидії для друкування згаданих вище газет. Не дивно, що цю справу жваво лобював заступник бургомістра Герш Гольдгамер. Однак, наданню додаткових субсидій фактично завадили спільні протестування ксьондза Тороньського та Яна Невядомського.

Незважаючи на певну політичну стабільність у магістраті, зовні місто ще довго носило ярлик «непривабливого»⁴⁶, надаючи все більшій «непривабливості» самому магістрату. Натомість в часі урядування команди В. Блажовського, до якої також входив Ян Невядомський, місто явно потребувало змін, в тому числі у системі прибирання та впорядкування вулиць. В «Газеті Наддністрянській»⁴⁷ системно друкувались докори владі міста щодо надмірної його засміченості. У № 4 цієї газети від 1884 р.⁴⁸ особливо наголошувалось на непорядках та засміченості вул. Вузької, площі поблизу храму Св. Трійці, які, на думку громадськості, повинні були бути найчистішими, зважаючи на своє центральне розташування у місті. В одному з номерів газети наголошувалось на потребі зволоженого прибирання вулиць, що забезпечувало будинки площі ринок від зайвого пилу, і які таким чином прибирались ще в часі урядування попереднього бургомістра Яна Бриньковського (1877–1878 рр.)⁴⁹. Відтак, Ян Невядомський долучається до розробки медичного та санітарного статуту міста Дрогобича, а також загальних правил поведінки під час епідемій. Врешті на це було розроблено окремий бюджет, фінансований частково із відсотків Авансового Товариства. В цей час Ян Невядомський категорично виступає за очищення міських вулиць від нечистот і пропонує розширити програму фінансування заробітних плат гицлів. На його думку, найбільш забрудненою вважалася вул. Жупна, дорога якої була позбавлена шутру, внаслідок чого тут постійно утворювались болота та калюжі. Крім того, на цій вулиці у 1884 році від-

⁴⁴ *W sprawie wyborów gminnych w Drohobyczu*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1887, s. 3–4; *Nadworny blazen „saskiej partji”*, ibidem, № 2, Drohobycz 1887, s. 4; *Wybory do rady gminnej*, ibidem, s. 3–4; *Nareszcie skończyły się wybory*, ibidem, № 3, s. 3–4; *Wybory drohobyckie*, ibidem, № 6, s. 3–4; ibidem, № 8, s. 4. Див також № 4, 5, 7 від 1887 р.

⁴⁵ *Aron Żupnik w Drohobyczu*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 4, Drohobycz 1884, s. 6.

⁴⁶ М. Кріль, *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич кінця XIX – почату XX ст.*, ДКЗ, с. 343–349.

⁴⁷ В. Тельвак, «*Gazeta Naddniestrzańska*» як історичне джерело, ДКЗ, Вип. Х, Дрогобич 2006, с. 734–744.

⁴⁸ *Porządki drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 10, Drohobycz 1884, s. 6.

⁴⁹ *O zamiataniu ulic*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 15, Drohobycz 1885, s. 5.

крив свою крамницю з продажу будівного дерева якийсь п. Гайнберг. Склад дошок цієї крамниці розташовувався на території дороги, загороджуючи комунікаціям вулиці та можливим обвалом на перехожих. Після того, як 12 червня 1884 р. 17 дошок упали на дітей, серед яких був син п. Гутовича, син п. Вишенського та син п. Тжасковського, преса «засипала» магістрат новими докорами, вимагаючи прийняття для власника фірми необхідних приписів⁵⁰. Однак, вже 10 серпня стався ще один неприємний випадок на тій же вулиці, коли дружина фактора Йозефсберга впала в колодязь, і хоча її порятував тесляр Ян Мольгер ситуація із ще одним небезпечним місцем так і не була виправлена⁵¹. Зважаючи на ці факти, Ян Невядомський публічно виступає в раді магістрату з вимогою навести щоденний контроль за цим непорядком.

В іншому номері цієї ж газети було опубліковано інформацію про безпеку, яку створює для перехожих одна з найвищих у місті вілла Ляутербаха, що знаходилась по вул. Ковальській. За словами перехожих, ринви цієї будівлі постійно протікали, а її стічні води потрапляли на перехожих, відтак налагодити цю проблему власник не хотів, навіть, маючи на це необхідні кошти. Така ситуація пояснювалась редакцією газети існуванням родинних зв'язків Ляутербаха з урядниками магістрату, які з обох сторін не були зацікавлені у проведенні хоча б якихось ремонтних робіт⁵². В окремих випадках катастрофічна ситуація з вулицями міста призводила до сильних травм перехожих. В газетному повідомленні «Запит до нашого Шановного Магістрату»⁵³ було описано два яскравих приклади халатності магістрату Дрогобича. 12 літній син якоїсь вдови Фрідманн, перед Зеленими Святами (1884 р.) на дорозі поблизу будинку міської пропінації упав і вивихнув собі обидві ноги, внаслідок чого лікарі навіть не гарантували життя хлопчику. Подібний приклад стався з арциксондзом Лайнером, який, перебуваючи у місті, повертався до свого готелю «Під Чорним орлом» і також травмувався. З цього приводу Ян Невядомський подає кілька звернень до бургомистра, а також відповідних архітектурних та санітарних служб Дрогобича з метою введення стаціонарної служби за контролем міської забудови в центрі та передмістях.

Виходячи з таких неблагонадійних описів, жовта преса із сарказмом благала «Світлий магістрат» уряду В. Блажовського, до якого належав і Ян Невядомський, навести у місті чистоту та порядок, хоча б за рахунок тих коштів, які надходять в скарбницю від комунальних податків міщан⁵⁴.

Ситуацію із забрудненістю міста поетапно почала змінювати програма прокладання міських каналізацій, яку разом із багатолітнім архітектором Францішком Єльонкою розробляла спеціальна комісія. До цієї комісії також увійшов і бургомістр В. Блажовський та член магістрату Ян Невядомський. Робоча група почала одразу працювати не тільки в межах магістрату, але й на виїзних засіданнях. Така місія була доручена у 1885 р. Яну Невядомському, котрий зобов'язувався керувати усіма фінансовими операціями цієї грандіозної на той час події. В серпні 1885 р. рада магістрату ствердила цей план, який полягав у прокладенні каналізаційного каналу в районах найбільш забруднених частин міста: вздовж усієї вул. Самбірської. Далі канал звертав до вул. Ягелонської (вул. Данила

⁵⁰ *Przy ulicy Żupnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1884, s. 5–6.

⁵¹ *Wpadła do studni*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1884, s. 4.

⁵² *Dom p. Lauterbacha*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 4, Drohobycz 1884, s. 4.

⁵³ *Interpelacja do Świetnego Magistratu naszego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 9, Drohobycz 1884, s. 5.

⁵⁴ *Porządki drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1884, s. 6.

Галицького) і повз фігуру Св. Флоріана мав з'єднатись з давнім каналом. Кошторис такого проекту, за словами магістрату, повинен був сягнути 20 тис. злотих⁵⁵. Головним архітектором цього будівництва був міський інженер, член магістрату Адам Берський⁵⁶. Незважаючи на те, що Ян Невядомський мав пряме відношення до інженерних фінансів, але не був розпорядником коштів, все ж серед публіки розпочалися підозри щодо головного архітектора та деяких членів уряду. Варто зазначити, що соціалістична «Газета Наддністрянська» започаткувала підозри серед населення міста щодо реальних сум цього проекту, називаючи цифру 60 000 злотих. Такі побоювання пояснювались можливим «відмиванням» коштів, аргументуючи це останніми реальними сумами, які були попередньо затрачені на будівлення якихось дерев'яних будівель на площі ім. Крашевського (вул. Шолом-Алейхема) та під час будівництва міського шпиталю. Такі побоювання стали очевидними в 1887 р., коли недовіра впала на інженера міста А. Берського, який вів будівництво з бетону, витрати на який у прокладанні довжини у 7 метрів, нібито, дорівнювали цілих 9 000 зл., натомість така ж довжина з каменю коштувала лише 300 зл.⁵⁷ 1 грудня 1887 р. в «Газеті Наддністрянській» було опубліковано спростування цієї інформації основним фінансовим керуючим Яном Невядомським (голова будівельної каси)⁵⁸. Згідно його доповіді канал довжиною не 7, а 14 метрів коштував лише 250 злотих 45 центів. В цілому міська каса на цю довжину запланувала цілих 433 злотих 45 центів, з яких на матеріали припадало 179 злотих 34 центів, а на зарплату робітникам – 111 злотих 70 центів, на різні реквізитні справи припадала решта суми – 142 злотих 41 центів. Відтак, Ян Невядомський чітко законстатував факт, що на 1 м. каналу необхідно було лише 17 злотих 89 центів, а не 1285 злотих 70 центів, про які поширював необґрунтований розголос громадськості⁵⁹. Зі свого боку редакція газети пообіцяла все ж порівняти цей звіт із майбутнім заключним звітом в наступних номерах видання. Такі речі носили виключно деструктивний характер і були пов'язані із політичними виборами в місті, в яких особисто Ян Невядомський участі не брав.

Перебуваючи в уряді В. Блажовського, Ян Невядомський зумів стати ініціатором культурного проекту спрямованого на дозвілля дрогобицьких міщан (сьогодні це колишній парк із басейном ім. Б. Хмельницького). У травні 1885 р. по вул. Трускавецькій, неподалік залізничної станції Дрогобич-Трускавець, було відкрито єдиний в окрузі комплекс відпочинку холодних ванн та натрускових басейнів пристосованих до купань в літній час завдяки природньому джерелу, яке надходило із гірки⁶⁰. Будучи власником цього закладу, Ян Невядомський особисто брав участь у впорядкуванні його роботи. Територію відпочинкового комплексу було огорожено та прикрашено різноманітними квітами та деревами. В одному з номерів «Газети Наддністрянської»

⁵⁵ *Kanalizacja*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 16, Drohobycz 1885, s. 5.

⁵⁶ На протязі 1862–1870 рр., 1877–1888 рр. посідав у магістраті м. Дрогобича пост інспектора міського планування (архітектора). На завершення своєї каденції А. Берський отримав певну недовіру в громадськості через свою халатність в справі будівництва та реставрації. Наприклад, 1882 р. відреставрований ним будинок п. Вердінгера за три роки був переведений в аварійний стан. Див. про це у: *Dom Werdingera*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 17, Drohobycz 1885, s. 4.

⁵⁷ *Że 7 metrów betonowego kanału*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 22, Drohobycz 1887, s. 3

⁵⁸ *Niewiadomski J. Sprostowanie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 23, Drohobycz 1887, s. 4.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Zwracamy uwagę*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 10, Drohobycz 1885, s. 6; *Kąpiele basenowe i natryskowe zimne*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 13, Drohobycz 1885, s. 5.

Ян Невядомський особисто репрезентував громадськості пропозиції та тарифи для нового міського закладу⁶¹. У новозбудованому комплексі пропонувалось купання в річковій воді, наповненій у спеціальні загальні басейни, для натрускового купання пропонувались окремі приміщення. На території комплексу було споруджено спеціальний парк відпочинку та прогулянок, в якому окремо знаходилися поле для боулінгу та каруселей. На території комплексу знаходився також престижний ресторан. Тарифи на користування послугами були наступними: купання в загальному басейні з однієї особи коштувало 3 центи, купання в натрусковому басейні – 10 центів, купання з окремими ваннами – 20 центів, додаткова білизна коштувала 5 центів. Відпочинковий центр працював за наступним графіком: а) для чоловіків – 12.00–15.00 год.; 19.00–22.00 год.; б) для жінок – 9.00–12.00 год.; 15.00–19.00 год (Додаток 1. Рис. 8).

Новий етап у становленні політичних амбіцій Яна Невядомського наступив з наближенням нових виборів до міського магістрату у 1887 р.⁶², незважаючи на те, що з 1884 р. по 1900 р. він не займав важливих посад в магістраті. В листопаді 1886 р. розпочались передвиборчі політичні інтриги, під час яких партія В. Блажовського започаткувала судову справу проти партії Ксенофонта Охримовича, про затяжне вирішення цієї суперечки стало відомо у Львові та Відні. На додаток, 1 січня 1887 р. «Газета Наддністрянська» повідомила громадськість про ці події і навіть наводила інформацію, що прихильники «саської партії», нібито, надіслали до графа Едуарда фон Тааффе (у 1868–1870, 1879–1893 рр. міністр Австро-Угорщини) спеціальний меморандум, в якому подали відвертий наклеп на партію К. Охримовича, заперечуючи правочинність його участі в запланованих виборах 1887 р.⁶³ Редакційна колегія газети опублікувала прізвиська творців цього «брудного меморандуму», за її словами, свій підпис на ньому поставили: п. Баторович, п. Гюнтер, п. Мороз, п. Невядомський (Ян), Пфляндцер та п. Гольдгамер (Герш), п. Наконечний, п. Масвський, п. Лобос та Адам Берський, др. Чеховський і п. Кунда. Таким чином, будучи в цей час фактично не у владних структурах, Ян Невядомський був, так чи інакше, втягнений у передвиборчу політичну війну. Однак, преса повідомила, що К. Охримович особисто був знайомий з міністром фон Тааффе, в очах якого перший мав авторитет. Тому існувала певна загроза для відповідальності можливих творців цього меморандуму. Проте, одночасно із цією інформацією газета повідомила, що цей меморандум міг і справді бути чиеюсь видумкою, зважаючи на те, що публічну промову до громадськості виголосив сам Ян Невядомський, котрий заперечував існування такого меморандуму і навіть пообіцяв громадськості під словом честі особисто голосувати за посла Охримовича⁶⁴. Очевидно саме у цей час стосунки між Яном Невядомським та Віктором Блажовським почали холодувати. Останній до самого кінця не покладав надій на перемогу згаданої судової справи. Цього ж місяця діючий бургомістр міста В. Блажовський разом із М. Яремою, Я. Баторовичем, п. Маєвським та А. Берським поїхали на аудієнцію у м. Львів до міністра доктора Земляковського з приводу можливої допомоги у цій судовій справі. Однак, на особистій зустрічі з В. Блажовським п. Земляковський відмовив йому у підтримці, аргументуючи його справу цілковито програною. На початку січня 1887 р. було оголошено вирок цісарсько-королівського повітового суду в м. Дрогобичі № L13376/1886, в якому

⁶¹ *Niewiadomski J. Uwiadomienie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 10, Drohobycz 1885, s. 6.

⁶² *W sprawie wyborów gminnych*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1887, s. 4.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 4–5.

участь у майбутніх виборах Ксенофонта Охримовича оголошувалась справедливою⁶⁵. 15 січня 1887 р. «Газета Наддністрянська»⁶⁶ повідомила про реєстрацію двох головних партій до виборів, які були заплановані на 19 січня: «саської» – очолюваної В. Блажовським та партії К. Охримовича. Зазначимо, що в партії В. Блажовського в цей час відбувся розкол на консервативну та ліберальну (до неї увійшов також Ян Невядомський) течії. Натомість партія К. Охримовича розпочала широку агітаційну кампанію, залучаючи видання агітаційних листівок, навіть, єврейською мовою. 12 січня о 14.00 год. в одному із залів гімназії ім. Франца Йосифа I відбулась зустріч п. Охримовича з громадськістю міста (600 чол.)⁶⁷. Агітаційна робота велась також і на сторінках соціалістичної «Газети Наддністрянської»⁶⁸.

Ян Невядомський не брав участі у виборах 19 січня 1887 р., оскільки в жодному колі списків кандидатів його прізвище не було записано, що очевидно було пов'язано з лібералізацією його поглядів стосовно консервативної політики партії «Сасів»⁶⁹. Щоправда добре відомо, що у майбутньому взаємини між Яном Невядомським та вчителем Івана Франка і послом до сейму Ксенофонтом Охримовичем все ж були приятельськими.

Вибори відбулись без особливої «деморалізації»⁷⁰, однак в часі їх проведення були відчутними відверті агітації та обіцянки для виборців з боку обох політичних сил⁷¹. По завершенню виборів партія В. Блажовського терпіла пік свого занепаду серед електорату міста, з цього приводу «Газета Наддністрянська» писала: «[...] „Saska” partja upadła tu tak nagle i niespodzianie, że nie zabezpieczyła sobie odwrotu...»⁷². Для цієї партії стали останніми судові позови з оскарження результатів та правомірності проведених виборів. Незважаючи на те, що документи для підрахунку голосів були передані в Намісництво, яке зупинило процес оголошення результатів до моменту завершення судової справи в Адміністративному трибуналі м. Відня, справу Блажовського відкрив др. права Владислав Вольський. Він працював першим асесором уряду бургомистра В. Блажовського. Це клопотання «саської партії» полягало в призначенні нових виборів. Водночас усі виборчі події супроводжувались навіть вилученням окремих статей «Газети Наддністрянської» дрогобицьким прокурором, у зв'язку з публікацією правдивої інформації щодо виборів у Дрогобичі 1887 р.⁷³. Приблизно у цей же час Ян Невядомський не бере участі в публічних акціях і, за нашими даними, виходить із партії Віктора Блажовського.

На нашу думку, саме у зв'язку із «затяжними виборами» в Дрогобичі слід пов'язувати вибір Яна Невядомського полишити міську політику до кращих часів. Тим більше, що 15 липня «Газета Наддністрянська» опублікувала інформацію про пожежу відпочинкового комплексу Яна Невядомського. І хоча більша частина будівель (зокрема ресторан, поле для боулінгу та ін.) не постраждало, на думку

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ *Wybory do rady gminnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 2, Drohobycz 1887, s. 3–4.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ *Nareszcie skończyły się wybory*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 3, Drohobycz 1887, s. 3–4.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem.

⁷² *Wybory drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 6, Drohobycz 1887, s. 3.

⁷³ *Kronika miejscowa*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 8, Drohobycz 1887, s. 4.

редакції, комплекс був штучно підпалений з невідомих мотивів⁷⁴. Було повідомлено також про можливу приналежність до цього А. Берського, який будучи в числі урядників магістрату В. Блажовського, прагнув збудувати неподалік власні гарячі бані⁷⁵. Позиція Яна Невядомського у цей час мала виключно громадський характер, адже він займався переважно розвитком міста через кредитування з боку Авансового Товариства.

Однак навіть такі брутальні справи не змогли зламати авторитет Яна Невядомського. Вже в 1887 р. до нього, як до знаного нещодавнього урядника міста, звернулись керівники польсько-української читальні по допомогу у вирішенні питання із сусідніми по будинку підприємцями, які постійно заважали читачам працювати і в принципі незаконно почали займати кімнати читальні⁷⁶. На жаль, про наступну участь у цій справі Яна Невядомського нам не вдалось з'ясувати.

Згодом Ян Невядомський був утягнений в невідому нам суперечку з іншим представником «саської партії», адвокатом Владиславом Вольським. Для прикладу, 1 січня 1888 р. Ян Невядомський змушений був відверто попередити у пресі В. Вольського, аби той зупинив судову справу проти нього, в іншому випадку, Невядомський обіцяв подати на Вольського в суд⁷⁷. Такі речі вкотре доводять неприязнь у відносинах між колишніми однопартійцями, хоча б тими, які полишали її лави.

Після довгих судів та апеляцій 26 січня 1888 року все ж таки відбулось перше засідання гмінної ради магістрату, на якому бургомістром одногосно було обрано українця Ксенофонта Охримовича⁷⁸, який працюватиме на цій посаді більше 10 років⁷⁹.

У вересні 1888 р. Ян Невядомський рішенням цісарсько-королівського намісництва був призначений на посаду асесора гмінної ради⁸⁰, в якій змушений був працювати з іншими асесорами, колишніми однопартійцями Мариком Волернером, Самуелем Менделем та майбутніми соратником Яном Лобосом. У цей час Ян Невядомський, пам'ятаючи минулі невдачі для його кар'єри «затяжні вибори» 1887 р., старався не долучатися до серйозних політичних кампаній. Наприклад, у 1890 р. під час засідання гмінної ради, з приводу обрання посла до державної ради, він вніс пропозицію для бургомистра К. Охримовича, з вимогою поклопотати про оплату праці трьом асесорам, котрі обиратимуть посла до державної ради⁸¹. Врешті, пропозиція Яна Невядомського пізніше була підтримана магістратом.

Цікаво, що у 1892 р. Яну Невядомському вдруге доводилось зустрічатись із цісарем Австро-Угорської імперії Францом Йосифом I, який втретє приїжджав у Дрогобич. Підготовка до приїзду імператора здійснювалася спільними зусиллями різних провінційних міст і містечок. Врешті Дрогобич брав на себе одну з ключових ролей, адже мова йшла про відвідини нафтового промислу в Бориславі та Східниці.

⁷⁴ *Łazienki*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 14, Drohobycz 1887, s. 4.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Głos z czytalni polsko-ruskiej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 21, Drohobycz 1887, s. 3.

⁷⁷ *Nadesłanie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1888, s. 4.

⁷⁸ *Z Rady gminnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 3, Drohobycz 1888, s. 2.

⁷⁹ *Szematyzm...*, Lwów 1900, s. 361.

⁸⁰ *Nasza Rada miejska*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 21, Drohobycz 1887, s. 4; *Zarząd gminy naszej*, *ibidem*, № 20, s. 4.

⁸¹ *Posiedzenie Rady miejskiej odbyte 9 kwietnia 1890*, „«Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, № 8, Drohobycz 1890, s. 3.

Починаючи з сер. 80-х рр. XIX ст., Ян Невядомський був власником найпотужнішої парової пекарні м. Дрогобича. Однак, доконаним залишається той факт, що пекарня забезпечувала хлібом м. Дрогобич, Трускавець та Борислав⁸². Хлібобулочні виробниці пекарні Яна Невядомського користувалися у місті великим попитом, про що свідчать зображення численних кубків та грамот пекарні на одній з віднайдених фотографій. До традиційного асортименту пекарні входили: віденське печиво, хліб житній, великий хліб «Грагаба», польські та цісарські булки, рогалі та ін. (Додаток 2. Рис. 5–8).

Ян Невядомський намагався особисто добирати працівників для надсучасної пекарні, подаючи періодичні оголошення в рекламних рубриках місцевої преси. Наприклад, у 1889 р. в газеті «Дрогобицький кур'єр»⁸³ опублікував інформацію про те, що його пекарня потребує учня для навчання хлібопекарської практики, кандидат повинен був мати не менше 14 років та чотирикласну освіту. Із різних обгорток та реклам пекарні цього часу, які сьогодні збереглися у приватній колекції дрогобицького краєзнавця Анатолія Заdereцького, довідуємося, що серед хлібобулочних виробів найбільшим щоденним попитом користувалися: свіже печиво, житній хліб, булки, кайзерки, рогалі та ін. Будучи добрим сім'янином, Ян Невядомський робить усе можливе, аби родина жила у достатку і позатим готує єдину доньку до одруження.

27 січня⁸⁴ 1894 р. Ванда-Францішка Невядомська виходить заміж за Яна Здіслава Сваричевського⁸⁵ (інколи записували Зваричевського?), який походив із родини Яна Сваричевського і Елеонори з Баттаглів, яка проживала у селі Брониця Дрогобицького повіту⁸⁶. На той час Здіслав працював поштовим практикантом, адже навчався поштової справі у Львові⁸⁷. Подружжя подарувало Яну Невядомському очікуване поповнення родини, яким він гордиться усе своє життя, спрямовуючи на їхню освіту та розвиток максимальні зусилля. Згідно спогадів Здіслава Сваричевського нам вдалося реконструювати нащадків Яна Невядомського. Так, у різний час Ян Невядомський разом з Аполлонією отримали радість від народження наступних онуків: 1) 16.04.1896 р. народився Антоній Ян Сваричевський; 2) 9.03.1898 р. – Анна Францішка Сваричевська⁸⁸; 3) 1.05.1899 р. – Броніслава Софія Сваричевська⁸⁹; 4) 6.10.1900 р. – Бруно Ян Мар'ян Сваричевський⁹⁰; 5) 1.01.1902 р. – Яніна Марія

⁸² Р. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, с. 37, 127.

⁸³ *Piekarnia Jana Niewiadomskiego w Drohobyczcu*, „Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1900, № 8, s. 4; № 9, s. 4. Про значення тогочасної реклами див. наприклад, у: W. Ł. Macierzyński, *Reklama Handlowa na łamach gazety „Russkaja Rada” w latach 1871–1912*, ДКЗ, Вип. VII, Дрогобич 2003, с. 301–319.

⁸⁴ В іншому місці хроніки записано 27 грудня.

⁸⁵ Народився 30.09.1868 р. у Броніці. Хресними батьками були Леонард Рихліцький, який був дідичом Броніці, а також Марія Ясеницька з цього ж села.

⁸⁶ *Biblia Złota klasyków...*, s. 7.

⁸⁷ У 1913 р. проживаючи з дружиною та дітьми у Кракові, дослужився до посту керівника поштового уряду. *Biblia Złota klasyków...*, s. 9, 14.

⁸⁸ Хресні батьки: доктор Лехович (друг Яна Невядомського) та пані В. Данатова (оскільки текст у хроніці важко читабельний, ми припускаємо, що прізвище може читатися, як Панатова). Хрестив ксьондз Гауцаковак.

⁸⁹ Народилася в Дрогобичі на Війтівській Горі. Хрестили урядник пошти Роман Валль і сестра Здіслава Сваричевського – Софія Сваричевська.

⁹⁰ Хрестили: судовий урядник пан Артур Щетельський і дружина брата Здіслава Сваричевського – Юзефа – Владислава Сваричевська.

Сваричевська⁹¹; 6) 27.05.1904 р. – Ян Себастьян Сваричевський⁹²; 7) 18.12.1909 р. у Кракові народилася остання внучка Яна Невядомського – Катерина Сваричевська⁹³. Щоправда, остання внучка таки померла наступного дня після народження, адже пологи відбувалися на 8-му місяці вагітності, а Ванда Сваричевська була дуже кволою і опісля не могла вже мати дітей⁹⁴. У родині було шестеро внуків, щоправда жоден із них не перейняв прізвище діда, а тому гілка Яна Невядомського перейшла до лінії Сваричевських⁹⁵. Варто наголосити, що Ян Невядомський настільки любив онуків, що особисто підбирав їм хрещених батьків, з чим завжди люб'язно погоджувалися Ванда і Здіслав. Особливо боляче Ян Невядомський сприймав хвороби онуків. Коли відбувалися пологи доньки із внуком Яном Себастьяном у 1904 р., то дідусь змушений був викликати найкращих лікарів безпосередньо до вілли, щоби врятувати і новонародженого і доньку, адже згідно спогадів родини мати при пологах мало не померла. Політична та бізнесова праця не завадила йому зробити усе можливе аби допомогти молодому подружжю влаштувати життя якнайкраще, відтак більшість енергії політик і пекар Ян Невядомський спрямовував на виховання та розвиток доньки і внуків.

Щоправда були випадки, коли ще в часі народження перших внуків Ян Невядомський все ж страждав від наслідків політичних перипетій, адже більшість негативу доводилося відштовхувати від рідної оселі. Врешті були періоди, коли праця у фінансово-господарському просторі Дрогобича забирали більше часу, аніж сім'я. Наприклад, у кінці 80-х рр. XIX ст. Ян Невядомський навіть очолював товариство дрогобицьких майстрів № 4 «Grupa IV. samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza», будучи її цехмайстром, до якої входили пекарі, м'ясники, кондитери та ін⁹⁶. Так, 25 квітня 1888 р. в м. Дрогобичі відбулись щорічні загальні збори цехів зазначеної групи № 4, на яких головував Ян Невядомський⁹⁷. Секретарями засідання були Михайло Стоцький та Ян Томашевський. Ян Невядомський виступив із доповіддю про доходи міської цехової організації № 4, наголосивши на серйозних проблемах пов'язаних з міськими податками та внутрішніми видатками на адміністрацію самої цехової групи, останні при цьому часом перевищували прибутки цілої групи склавши 80% усіх доходів. Петиція Яна Невядомського полягала в систематизації внутрішньої системи видатків організації, визнаючи одночасно і свою особисту вину. Однак, насправді такі широкі прогалини у фінансах цехової організації, головним чином, залежали від діяльності Йозефа Кунде⁹⁸, який попередньо працював секретарем. Відтак, не бажаючи покривати вину Й. Кунде своїми силами, Ян Невядомський шляхетно відмовився від своєї посади цехмайстра. Незважа-

⁹¹ 20 лютого охрестили: дружина лікаря пані Леховська та гірничий комісар пан Казимир Косткевич.

⁹² Хресні батьки: Петро Свехно і дружина гірничого комісара пані Софія Косткевич.

⁹³ Народилася в будинку при вулиці Курковій на восьмому місяці. Хресними батьками були: лікар д-р Овсінський.

⁹⁴ *Biblia Złota klasyków...*, s. 7.

⁹⁵ Хресні батьки: Меля Франке, яка була цюцею Здіслава Сваричевського і жінкою професора львівської політехніки; Микола Купський із Станіславава.

⁹⁶ *Grupa IV. samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 9, Drohobycz 1888, s. 3–4.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ K. Hauch, *Nadestanie do pana Józefa Albina Kundego*, „Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, № 2, Drohobycz 1889, s. 3.

ючи на посильну агітацію прихильників Й. Кунде, цехова рада проголосувала за поновлення Яна Невядомського на своїй посаді цехмайстра. Його заступником було обрано Михайла Собольського і було створено окремий відділ з 12 членів. На завершення рада подала пропозицію до комісара магістрату Василя Коцка, аби об'єднати всі виробничі групи міста в одну, скоротивши тим самим видатки на утримання адміністрації⁹⁹.

Маючи потужні доходи від пекарні, у 1903 р. Ян Невядомський будує наріжну віллу в поширеному архітектурному стилі історизму по вул. Жупній № 1, у підвальному приміщенні якої розміщені власний хлібний магазин, який приносив йому додаткові доходи. Невипадково станом на 1906 р. дрогобицький пекар був унесений до числа найприбутковіших підприємців міста, займаючи серед пекарів Дрогобича почесне друге місце, після пекаря Юліана Боруцького (третє і четверте місце розділяли пекарні Йозефа Райфа та Мойсея Трухмана)¹⁰⁰. Водночас Р. Пастух помилково вважав, що в цей час Ян Невядомський був також засновником ошадкаси¹⁰¹, поблизу площі Ринок, однак в телефонних службах 1912 р. (за два роки до смерті Невядомського) така установа не була зареєстрована¹⁰². Врешті, добре відомо з хроніки родини, що на місці теперішнього Ошадбанку знаходилося Авансове Товариство, яке очолював Ян Невядомський, будучи його багатолітнім директором.

Новим політичним середовищем, в якому Ян Невядомський зумів реабілітувати себе перед довірою міщан, після своєї невдалої участі у «саській партії», була його робота в уряді бургомістра Владислава Шайни. В 1904 р. Ян Невядомський долучився до надання земельного наділу для будівництва нового шпиталю в м. Дрогобичі¹⁰³. У зв'язку із чим отримав серйозну підтримку серед лікарів Дрогобича і повіту. Врешті саме у цей час міська медицина отримує реформу, яку частково підтримало кредитами Авансове Товариство, до якого входив ще Ян Невядомський. За його ініціативи місто виділило не тільки додаткові кошти, але й додаткові земельні ділянки для будівництва нового корпусу медичного закладу по вулиці Трускавецькій.

Впродовж усього 1905 р. Ян Невядомський займав у магістраті посаду 2-го заступника бургомістра (1-м був Якуб Файерштайн)¹⁰⁴. Щоправда, Якуб Файерштайн був особливо не однозначною, оскільки його фінансові афери часто позиціонувалися у пресі, як мафіозні. Врешті наступного 1906 р. Яна Невядомського громада і гмінна рада обирають бургомістром, а попередній штат уряду Владислава Шайни зазнав незначних змін¹⁰⁵. Цей рік став піком політичної кар'єри ліберала Яна Невядомського, який переїг на виборах до магістрату м. Дрогобича (цей час Я. Невядомський мав 62 роки)¹⁰⁶.

З самого початку видимим недоліком уряду Яна Невядомського було те, що в ньому

⁹⁹ Ibidem, s. 4.

¹⁰⁰ *Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi*, Lwów 1906, s. 309. На думку Р. Пастуха, після смерті Яна Невядомського його пекарню викупив інший пекар міста, якийсь п. Крафт (Р. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, с. 127).

¹⁰¹ Р. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, с. 102, 127.

¹⁰² *Spis Abonentów c.k. sieci telefonicznych w Galicyi. Wydanie ogólne na rok 1912*, Lwów 1912, s. 188–198.

¹⁰³ *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 14, Sambor 1909, s. 2.

¹⁰⁴ *Szematyzm...*, op. cit., Lwów 1905, s. 384.

¹⁰⁵ *Biblia Złota klasyków...*, s. 4.

¹⁰⁶ *Szematyzm...*, Lwów 1906, s. 395–396.

працювали різні політичні сили: 1-й заступник бургомистра – Якуб Файерштайн (проєврейська економічна група), асесори (2-й та 3-й заступники бургомистра) – Марселі Френкель, Ян Чемерис (док. економіки), асесори – Микола Кушнір, Маркус Стернбах, Исидор Таубенфельд (док. права), секретар ради – Микола Кедаш, практикуючий концепт – Юліан Войтович, офіціал I класу – Адольф Немцов, офіціал II класу – Віктор Косак, канцеляр I класу – Іван Лялька, канцеляр II класу – Ян Келлер, контролер каси – Микола Кулічко, касир ліквідності – Леон Шуцманн, інженер міста: Францішек Єльонка (провізор), асистент інженера – Якуб Строчинський, директор газового управління – Іван Лауринов, довірений магістрату (консул) – Езехіль Шустер, інспектори поліції: Йозеф Зайгер, керівник пожежної охорони міста – Еміль Рихлевський, міські лікарі – Еміль Тегерманн (док. мед.) та Оскар Гоффнер (док. мед.), ветеринар – Володимир Чубатий, акушери – Анна Яноцька, Хає Коппель. Крім того, в цей час в магістраті працювало 7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 2 плутонових полісмени (керуючі взводами), 5 капралів поліції, 28 полісменів, 1 капрал-пожежник, 16 пожежників, 4 конвоїри, 3 патрульних, 1 двірник, 1 садівник, 1 візничий, 2 вартових канцелярії, 1 машиніст, 1 слюсар, 2 кочегари, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 3 водії, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (часто виконував функції гицля – вловлювача безпритульних собак).

З іншого боку, саме наявність представників різних національних громад дозволяла новому бургомістру отримати підтримку в їхніх середовищах, адже він лобював проєкти не тільки на рівні економіки, але й культури, освіти і духовно-релігійного життя. Знаменитим є той факт, що на початку своєї кар'єри бургомистра Ян Невядомський долучився до одного із найбільших проєктів міста Дрогобича, пов'язаного із духовно-релігійним життям міста – реставрацією ранньомодерного костюлу Святого Ворфоломія. Саме впродовж 1905–1906 рр. громадськість міста доручає Яну Невядомському, як знаному господарнику і відповідальному чоловіку, керівництво процесом реставрації та часткової реконструкції костюлу Св. Ворфоломія в Дрогобичі. Згідно спогадів бургомистра, у 1905 р. його обрали членом парафіяльного комітету, у якому йому було довірено фінансову частину усіх прибутків та витрат реставрації. Таким чином, Ян Невядомський за якийсь час очолив керівництво касою з метою якісної реконструкції костюлу. Врешті добре відомо, що Ян Невядомський фактично від самого початку свого проживання в Дрогобичі у статусі пекаря вважався одним із ключових коляторів парафіяльного життя римо-католицької громади. Разом із парафіяльним пробожем ксьондзом Сервацьким та інженером магістрату Францішком Єльонкою, розробив докладний фінансово-господарський план реставрації. Окрім поновлення фасаду, віконних рам ранньомодерного часу, вітражних конструкцій та фундаментів, Ян Невядомський зумів організувати кошти для реставрації великого вітваря. Невипадково римо-католицька громада увіковічила працю Яна Невядомського спеціальними інскрипціями, які було витесано на кам'яних рамах вікна від сторони головного вітваря, що виходило у бік вулиці Адама Міцкевича. У своїй хроніці Ян Невядомський занотував: «Від сторони великого вітваря до вулиці Міцкевича знаходиться в костелі вікно, на якому між інскрипційними літерами «М. J.» та «F. J.» позначено абrevіатуру літер «J. N.», які позначали моє ім'я та прізвище, як бургомистра і колятора, для мене і моєї родини»¹⁰⁷. Це було увіковічення пам'яті про фундатора і керівника реставрації

¹⁰⁷ *Biblia Złota klasyków...*, s. 4.

наступним поколінням мешканців Дрогобича. Врешті інскрипція досі не віднайдена авторами книги, позаяк після 1905 р. костьол пережив серйозні руйнування і реставраційні процеси. Натомість зі слів Яна Невядомського, це була дуже дорога і мила для його родини і серця пам'ятка з боку громади¹⁰⁸.

Бургомістр Ян Невядомський намагався підтримувати традицію добрих відносин з Дрогобицькою гімназією ім. Франца Йосифа I, які були скріплені домовленостями ще з 1903 р. Тому не дивно, що в 1908 р. Ян Невядомський у числі гмінної ради міста долучився до фінансування 50-річчя цієї гімназії¹⁰⁹. З боку магістрату Ян Невядомський постійно лобював фінансування гімназії на рівні більш менш пропорційного розподілу коштів між навчальними дисциплінами, адже тут навчалися не тільки поляки, але й українці та євреї. Щоправда, прерогатива все ж залежала від позиції керівництва гімназії, яке переважно лобювало інтереси польської національної громади. Знаменитими є численні факти вшанування Яна Невядомського, як ветерана Січневого повстання, саме в професорсько-викладацькому та учнівському середовищі гімназії, як за його життя, так і після смерті. Про увічнення пам'яті про героя повстання, дрогобицького бургомістра і пекаря Яна Невядомського мова йтиме в третьому розділі книги.

Окремою складовою життя Яна Невядомського звичайно продовжувала бути його праця на користь релігійної громади. Після смерті парафіяльного наставника костьолу Святого Ворфоломія ксьондза Сервацького, наприкінці 1906 р., Ян Невядомський організовує парафіяльні збори з метою вибору нового пароха, адже для громади було дуже важливо, щоб було надано презенту від єпископа для такого пароха, який би, як і попередній, розвивав парафіяльне життя і ревно популяризував римо-католицьку традицію серед різних вікових категорій мирян. Врешті Ян Невядомський прагнув продовжити співпрацю між магістратом та костьолом у плані не тільки реставраційних робіт, але й у всебічному розвитку парафіяльного середовища: парафіяльної недільної школи, хору, братства мирян, празничного життя та загальнодержавних урочистостей. Таким чином, можемо припустити, що в історії магістрату міста період керівництва бургомістра Яна Невядомського не випадково вважався одним із тих періодів, коли влада і костьол популяризували християнські принципи виховання і взаємодії в суспільстві. Врешті, Ян Невядомський зізнавався, що він особисто доклав усіх зусиль, аби влада ствердив презенту на парохію костьола Св. Ворфоломія саме ксьондзу Яну Шалайці¹¹⁰. Із його спогадів (1907 р.) довідуємося, що Ян Шалайка мав понад 16 років беззаперечного авторитету в громаді Дрогобича, адже увесь цей час виконував функції катехита, при цьому навіть у навчальному процесі державної цісарсько-королівської гімназії імені Франца Йосифа I. Новий парох користувався повагою в мирян, передовсім, через свою позицію гласності та публічного виголошення власної думки, однак і водночас через це у нього було чимало ворогів серед парафіян і міщан¹¹¹. Незважаючи на те, що Ян Невядомський всебічно підтримував його кандидатуру, чимало парафіян все ж виступили проти цих виборів і цього призначення. Були навіть випадки, коли невдоволені групи парафіян і міщан приходили

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ Z. Kultys, *Historia gimnazjum Drohobyckiego. Sprawozdanie dyrekcji c.k. wyższego gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1908*, Drohobycz 1908, s. 38; W. Panas, *Willa Bianki. Mały przewodnik drohobycki dla przyjaciół*, Lublin 2006, s. 59.

¹¹⁰ *Biblia Złota klasyków...*, s. 4.

¹¹¹ Ibidem.

із протестами під родинну віллу Яна Невядомського з вимогами до бургомістра, щоб «...він виголосив публічну позицію із закликом не обирати Яна Шалайку парохом»¹¹². З цього приводу Ян Невядомський писав, що «Бог все ж таки допоміг і пробож був обраний справедливим методом»¹¹³. Це був перший і єдиний випадок, коли частина громади розчарувалася в позиції бургомістра Яна Невядомського, а тому все дужче звучала критика, як у пресі, так і на вулицях міста.

У зв'язку із релігійними протиріччями в середовищі римо-католицької громади Дрогобича, Ян Невядомський наприкінці 1907 р. пише заяву на звільнення від обов'язків бургомістра міста. З цього приводу бургомістр писав, що він добре розумів, що він вже старшого віку, а тому на його думку було б значно краще, якщо б містом почав керувати «здібний і молодий політик, який шанобливо і віддано працюватиме на користь громади»¹¹⁴. Під час урочистого засідання ради магістрату міста Дрогобича, яке відбулося 16 травня 1907 р. громада міста вшанувала каденцію бургомістра і властиво постає Яна Невядомського особливою відзнакою, вручивши в присутності журналістів, молодіжних товариств, членів магістрату та духовенства «Диплом почесного громадянина міста Дрогобича»¹¹⁵. Відтак, Яна Невядомського громада та урядники таки не відпустили у позачергове звільнення, а тому вирішили продовжити реформи міста. Диплом почесного громадянина Яна Невядомського так і не зберігся до нашого часу, проте, в традиції магістрату добре відомо, що таке почесне звання вручали за особливі заслуги у розвитку громади, зокрема і за популяризацію визвольної боротьби чи участь у Січневому повстанні.

У 1907 р. у родині Яна Невядомського настала річниця щодо поминання його матері Марії із Шайкевичів із Самбора. Зважаючи на добросусідські відносини між парафіяльними громадами греко-католиків та римо-католиків, Ян Невядомський за давньою традицією пожертвував на усі церкви та храми фундаційні кошти. Ці гроші були призначені на оплату поминальних служб за упокій душі його матері. Так, 30 січня 1907 р. при кафедральному греко-католицькому соборі Пресвятої Тройці оо. Василіан бургомістр Невядомський записав фінансовий квит на суму 200 корон, яко фундацію на богослужіння за упокій душі Марії з Шайкевичів Невядомської. Згідно запису відсотки від даної суми повинні були використовуватися в парохії довічно з метою поминання покійної матері бургомістра кожного року 19 лютого, тобто в час її смерті. Фінансова квота була зареєстрована у відсотках в вигляді застави в Крайовому банку міста Дрогобича. Також 1/40 від частки відсотків повинна була витратитися на користь церковної скарбниці з метою закупівлі свічок і церковного начиння, 1/80 частка призначалася на оплату праці церковного слуги. Даний фундаційний акт був стверджений у трьох копіях, одна залишилася в архіві храму, а дві було надіслано до консисторського архіву перемишльського владика Константина Чеховича, який поряд із свідками о. Вісаріоном Федиком, о. Ігнатієм Тисовським та о. Іванцівим при чорнильній печатці засвідчили цей акт власними підписами¹¹⁶.

На посаді бургомістра Ян Невядомський пропрацював до кінця 1908 р. Однак в цей час на його політику постійно тиснула корумпована партія так званої «вовчої групи»

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ Ibidem.

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Відділ фондів Музею Дрогобиччина, Старий Інв. № г. 22/967, 2 арк. (фотокопія 2017 р., опис документа для нової нумерації та каталогу здійснювала Оксана Соловка).

Якуба Файерштайна, яка намагалась зорганізувати в своїх руках усі важелі влади¹¹⁷. Володіючи значними капіталовкладеннями в бориславсько-урицькому басейні, клан Я. Файерштайна, до якого входив також Натан Левенштайн, фактично утримував владу в м. Дрогобичі і його околицях. За їх клопотанням часто призначалися міські гласні, голова кагалу та інші посадовці, про що відверто, проте, безрезультатно заявляла самбірська преса¹¹⁸. Чиновників, які не задовольняли цю політичну партію, часто усували з посад. Місцева преса, поліція та податкова система станом на 1908 р. вже були в руках нової сили. У 1909 р. в газеті «Тиждень» було опубліковано інформацію про те, що на засіданнях гмінної ради, при вирішеннях бюджетних питань, завжди панував незрозумілий суспільству дух Якуба Файерштайна, «рука» якого впливала на всі прибуткові рішення урядників, незважаючи на те, що він не був бургомістром міста. Преса, однак, зуміла не побоятись такої антидемократичної системи в магістраті міста і, відверто дорікаючи, називала політику Я. Файерштайна «індивідуалістичною»¹¹⁹.

В таких щоденних умовах та поряд з цією молодого силою Яну Невядомському, як представнику старої дрогобицької політичної еліти, котра не звикла до подібних методів політичного впливу, було не легко керувати містом. Тому, готуючись до нових виборів 1908–1909 рр., Ян Невядомський не покладав надії на підтримку серед українських виборців¹²⁰. Вибори 1909 р. Ян Невядомський все ж таки програв молодому дрогобицькому політику та «курортному магнату» і фінансовому бізнесмену Раймонду Ярошу (Додаток 1. Рис. 13). Тогочасна преса подейкувала, що Раймонд Ярош прийшов до влади штучним методом, банально усунувши від влади чесного серед міщан – Яна Невядомського. Згодом преса часто порівнювала урядування цих двох представників нової та старої епохи, зокрема в плані вкладання бюджетних коштів в надсучасні проекти, пов'язані з видобутком бориславської нафти та мінеральних трускавецьких вод¹²¹.

Так закінчилася політична кар'єра одного із найвідоміших у місті політиків – бургомистра Яна Невядомського, публічне та приватне життя якого на протязі всього життя були тісно переплетені, про що свідчать навіть тогочасні сторінки Дрогобицької («Газета Наддністрянська», «Дрогобицький Кур'єр», «Реформа», «Газета Прикарпатська») та Самбірсько-Дрогобицької («Тиждень») преси, котра імпульсивно друкувала інформацію про його підприємницькі та політичні успіхи і невдачі. Очевидно, саме після Яна Невядомського розпочалась нова ера в політиці міста, конкуруючі манери якої згодом призвели хоч і не до «затяжних» (1887 р.), проте вже надто «кривавих виборів»¹²² 1911 р., які змінили провінційний політичний ритм Дрогобича напередодні Першої світової війни.

¹¹⁷ *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*, Науковий редактор Л. Тимошенко, Дрогобич 2009, с. 101–103.

¹¹⁸ *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 11, op. cit., s. 3–4.

¹¹⁹ *Gmina przecież daruje. Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 17, op. cit., s. 2–3.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 3.

¹²¹ *Sprawy drohobyckie*, *ibidem*, № 23, Sambor 1909, s. 3.

¹²² С. Макарчук, О. Сухий, *Дрогобицька кривава осята австрійської демократії: (До 70-річчя розстрілу робітників виборців у Дрогобичі)*, Жовтень 1981, № 8, с. 87–91; *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*, Науковий редактор Л. Тимошенко, Дрогобич 2009, с. 101–102.

Зауважимо, що 1909 рік став переломним для Яна Невядомського, адже окрім провінційної, проте серйозної нафтової політики Дрогобича, місто покидає донька, зять і внуки бургомистра. Молода сім'я вирішила розпочати власне життя у Кракові, яке було пов'язане виключно із роботою Здіслава Сваричевського¹²³.

Натомість в особистому житті Ян Невядомський зізнався, що у нього склалося не все так гладко, як в бізнесі чи політиці, адже у нього в родині виникла трагедія, яка перекреслила усі його наступні починання та врешті призвела до негарздів більшого масштабу. З цього приводу Ян Невядомський писав: «В подружньому житті я був нещасливим, адже мій вибір був настільки неfortunним, що я переконався з часом, що ця жінка не тільки свого чоловіка, але й усю родину, сусідів та мешканців міста могла вивести за межі нервового зриву»¹²⁴. Як виявилось, дружина бургомистра довгий час страждала від психічних розладів, через що останні роки свого життя практично не виходила зі своєї вілли. Ян Невядомський найняв добрих лікарів та покоївок, які доглядали за станом дружини. Водночас він сам зізнався, що з його амбітним характером і задумливим внутрішнім світом життя слід було сприймати таким, яким воно є насправді, і йому доводилося приймати виключно те, що йому «Бог дав»¹²⁵.

У житті Яна Невядомського важливе місце займала дочка, внуки і зять, з якими він проводив чимало часу. Врешті проект з будівництва міського парку відпочинку із алеями та човнами був місцем традиційного відпочинку цілої родини у вільний час. До нашого часу збереглися унікальні родинні фотографії із родиною та внуками, а також вакаційні фото, на яких Ян Невядомський відпочиває на човні. Усі ці фотографії публікуються в додатку до книги вперше в історіографії міської історії Дрогобича і є унікальним ілюстративним матеріалом для реконструкції минулого, якого вже не повернеш.

24 березня 1910 р. Ян Невядомський святкував своє 70-річчя. Громада Дрогобича разом із колишніми соратниками з Авансового Товариства вирішили організувати для колишнього бургомистра особливе ювілейне святкування¹²⁶. Наглядова рада Товариства виготовила коштовний альбом із фотографіями усіх членів та керівного складу із шкіряною оправою та срібними роговицями із зображенням масонських фінансових символів, у яких була закладена символіка бізнесу, кредитування, фінансів, мудрості та ін. Цей альбом нам також вдалося дослідити, завдячуючи родинному архіву, який люб'язно скопіювали для книжки нащадки Яна Невядомського Павло Зигалевич та Веслав Голдис. Фотографії із цього альбому також публікуємо у додатках до цієї книги. Цей унікальний фотоальбом важливий не тільки через наявність усіх представників дирекції фінансового синдикату і урядництва, але й у зв'язку із тим, що у ньому зафотографовано будинок Авансового Товариства із боку костьолу Св. Ворфоломія станом на 1910 р. (Додаток 3, Рис. 3, 10).

Щоправда, саме у 1910 р. здоров'я Яна Невядомського поволи гіршає і йому доводиться частіше їхати на відпочинок до сусіднього курорту Трускавець. 25 грудня 1910 р. на самі Різдяні свята Ян Невядомський важко захворів на запалення легень. Довгий час йому довелося пролежати на ліжку, борючись між життям та смертю. Зі спогадів Яна Невядомського довідуємося, що для нього «[...] це був час його найбільшого

¹²³ *Biblia Złota klasyków...*, s. 7.

¹²⁴ *Ibidem*, s. 4–5.

¹²⁵ *Ibidem*, s. 5.

¹²⁶ *Ibidem*.

терпіння»¹²⁷. Поневіряння було настільки великим, що Ян Невядомський періодично змушений був сповідатися¹²⁸, і лише наприкінці 1910 р. зумів поволі одужати. Проте у хроніці згадано, що ця хвороба дала серйозні ускладнення.

До всього додалася інша трагедія, яка ще більше вплинула на подальше життя бургомістра. На Різдвяні свята унійного обряду, 7 січня 1911 р., на довгих роках хоробливого життя, помирає його дружина Аполлонія Невядомська, яку поховали на парафіяльному цвинтарі по вул. Трускавецькій. Зять Яна Невядомського у пізніших записах родинної хроніки про Аполлонію Невядомську писав: «Це була не зла жінка, але була тяжко хвора на істерію, від якої і померла у муках»¹²⁹. Врешті за його словами, Ян Невядомський також був темпераментним і нервовим чоловіком і не завжди міг з розумінням поставитися до хвороби своєї дружини, але це була «[...] їхня спільна дорога терпіння і страждання»¹³⁰. Щоправда Ян Невядомський все ж виклав свій душевний біль на папері у родинній хроніці, у якій він записав, що дружина померла «[...] на 66-му році життя дуже несподівано, вранці і без попередньої святої тайни сповіді»¹³¹. За словами Яна Невядомського, його дружина дуже часто мучилася в нападах істерики, але попри постійну слабкість практично ніколи не лежала. 2 квітня 1911 р. Ян Невядомський розпочав будівництво родинного гробівця поряд із каплицею родини Нейманів, який зберігся до нашого часу і був реставрований силами Адама Хлопка у 2012 р.¹³²

Після прощання з усопшою Ян Невядомський продовжував власне лікування, при цьому він часто згадував, що у виздоровленні та виходу із важкого духовного потрясіння йому допомогли найближчі товариші та соратники, до числа яких він зачисляв, передовсім, Господа Бога. Своїми вірними друзями він вважав доктора Лехавського і ксьондза Шалайку, які постійно допомагали йому із веденням фінансових та громадсько-політичних справ¹³³. Саме завдяки їм він зумів розпочати написання мемуарів, а також здійснювати помірний контроль за пекарнею.

Оскільки зацікавлення дітей у батьківській пекарні не було, 1 березня 1913 р. Ян Невядомський вирішує віддати в оренду свою давню пекарню, бізнес і усю територію по вул. Війтівська Гора для молодих бізнесменів з Дрогобича пана Йозефа Крафта і Владислава Пильо. Згідно умови двостороннього контракту Ян Невядомський отримував від орендарів 1 120 корон щомісячних відсотків. Усі умови були розписані в параграфах спеціального контракту та бізнес-фасцикулу¹³⁴.

У 1913 р. Ян Невядомський змушений був також здати в оренду частину своїх господарських приміщень на вул. Війтівська Гора, 34, зокрема з метою утримання усієї іншої господарки, в тому числі і вілли в центрі міста. Так, у 1913 р. рекламна сторінка дрогобицької періодики неодноразово повідомляла, що у будинку Яна Невядомського за згаданою адресою працював магазин-склад для садівництва, в якому можна було придбати чи замовити різноманітні квіти і вазони. Окремо на замовлення можна було придбати букети квітів, а також шлюбні букети та квіти для заручин і різного виду

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ Ibidem.

¹²⁹ Ibidem, s. 6.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Ibidem, s. 9.

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem, s. 5.

¹³⁴ Ibidem.

вечірніх балів. Сьогодні цю газетну рекламу має в своїй приватній колекції дрогобичанин Анатолій Задерецький, який відкрив приватний музей у центрі міста у 2019 р.

Напередодні Першої світової війни Ян Невядомський вже не міг фізично вирішувати навіть елементарні справи, а тому його родинну хроніку продовжив писати його зять Здіслав Сваричевський. Зокрема один із перших записів здійснено 25 липня 1914 р. у Кракові. Припускаємо, що в цей час діти Яна Невядомського проживали у Кракові, а тому записали перший запис саме там. Батько віддав їм оригінал родинної хроніки, щоб вони продовжили її у майбутньому, адже Ванда була єдиною донькою бургомистра. Здіслав Сваричевський писав, що Ян Невядомський був енергійною людиною, яка незважаючи на свої власні вади, зуміла здобути у своєму власному житті кар'єру і повагу не тільки у Дрогобичі, але й в широкому колі тогочасного суспільства Галичини¹³⁵.

Через переїзд дітей до Кракова Ян Невядомський залишився фактично під наглядом опікунів та найманців, щоправда донька постійно відвідувала батька. Через неможливість утримувати пекарню Ян Невядомський вирішив разом із дітьми продати її В. Крафту і спілці за 250 000 корон¹³⁶, після чого пекарня певний час ще носила ім'я засновника. Вже 3 січня 1914 р. Ян Невядомський при участі адвоката та родини укладає заповіт (тестамент) із докладним описом завіщання своїм дітям та внукам, а також близьким колегам, парохії Св. Варфоломія та товаришам¹³⁷. Після цього лікарський догляд та серйозне лікування не полишає вілли Невядомського.

Відтак, на 74-му році життя після важкої недуги Ян Невядомський помирає 21 травня 1914 р. у символічний день Вознесіння Христового¹³⁸. З настанням цієї тривожної для всього міста новини, бургомістр Дрогобича Раймонд Ярош зібрав членів ради магістрату на поминальну нараду,¹³⁹ присвячену пам'яті Яна Невядомського, якого було пом'януто хвилиною мовчання. Згодом Р. Ярош виступив з короткою прощальною промовою, в якій перелічив чималі заслуги Яна Невядомського перед громадськістю міста. Було висловлено співчуття родині Невядомських та прийнято рішення, що в разі згоди доньки та зятя, магістрат повинен повністю профінансувати похорон відомого політика та підприємця. Під час похорону, який відбувся 23 травня 1914 р. в суботній день о 17.00 год зібралася кількатисячна процесія трьох національних громад, яка від костьолу Св. Варфоломія провела Яна Невядомського в останню подорож. Фактично громада міста у такий спосіб вирішила подякувати Яну Невядомському за численні заслуги у розбудові рідного міста. У хроніці родини записано, що в останню дорогу домовину бургомистра Яна Невядомського проводжали бургомістр Раймунд Ярош, ксьондз Шалайка, члени магістрату, журналісти, військова команда, освітяни та медики, юристи і просто сусіди¹⁴⁰. Похований Ян Невядомський поряд зі своєю дружиною Аполлонією на одному з найстаріших цвинтарів м. Дрогобича, в родинному гробівці, який знаходиться по вул. Трускавецькій¹⁴¹ (Додаток 1. Рис.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Ibidem.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ Ibidem.

¹³⁹ Jan Niewiadomski. *Nekrolog*, „Reforma. Pismo poświęcone sprawom miasta i powiatu”, № 5, Rok 1, Drohobycz 1914, s. 2.

¹⁴⁰ *Biblia Złota klasyków...*, s. 10–12.

¹⁴¹ Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, с. 73.

9–10). Пам'ять міста Дрогобича про бургомістра Яна Невядомського була увіковічена золотим написом на його надгробній плиті: »Szczęśliw, kto do tej zawinie przystani, lęk co nie zmrozi ból serce nie zrani, próżen trosk wszelkich u wieczności proga, staje, by dzielić wiecznie szczęście Boga».

Згідно тестаменту Яна Невядомського, родинна вілла по вулиці Жупній в Дрогобичі була передана у спадок дочці бургомістра Ванді Сваричевській з Невядомських, а також її шістьом дітям. Окрім всього їм були передані усі доходи від бізнесу та капіталовкладень¹⁴². Щоправда, у пізніших записах 30-х рр. ХХ ст. зять Яна Невядомського записав у хроніці, що тестамент не був виконаний до кінця, адже вілла так і не перейшла під контроль родини. Як виявилось, до цього приклав зусиль нечесний чоловік пан доктор права Леховський, який після закінчення Першої світової війни змінив право власності на дім, тим самим, зрадивши свою довголітню дружбу з бургомістром¹⁴³.

Про подружжя Яна і Аполлонії Невядомських їх зять залишив у родинній хроніці унікальні філософські спогади, згідно котрих вони «[...] обоє були відомими і терпеливими мешканцями Тої землі, на якій разом терпіли і працювали. Аполлонія ще довго була популярна серед громадськості, як шаноблива і вихована пані, а більшість мешканців пам'ятали про неї і в міжвоєнний час»¹⁴⁴. Також з окремих частин хроніки довідуємося, що зять і донька Яна Невядомського мали певну образу, адже ксьондз і декан одного із найбільш багатих костьолів Дрогобицького повіту Св. Варфоломія свого часу дорікав нащадкам бургомістра, мовляв «[...] що під час поховання Яна Невядомського на пожертву в костьол було виділено лише 1 020 корон, коли можна було пожертвувати і кілька тисяч»¹⁴⁵. Тому не всі прижиттєві друзі Яна Невядомського часто поступали по-християнськи по його смерті. Вочевидь це була ще одна із причин, чому донька бургомістра покинула рідне місто і назавжди переїхала мешкати до Кракова. Фактично після смерті Яна Невядомського та переїзду його дітей до Кракова його нащадків спіткало ще більш вразливе випробування – Перша світова війна, яка не тільки розпоширила взаємини між представниками родини, але й назавжди відокремилася їх майбутнє від родинного Дрогобича та «Галицької Каліфорнії». Проте, це вже інша сторінка родинної історії Сваричевських, хроніку про яку описав Здіслав Сваричевський на окремих сторінках, продовжуючи початі мемуари свого тестя Яна Невядомського¹⁴⁶.

¹⁴² *Biblia Złota klasyków...*, s. 5.

¹⁴³ *Ibidem*, s. 6.

¹⁴⁴ *Ibidem*.

¹⁴⁵ *Ibidem*.

¹⁴⁶ *Ibidem*, s. 8.

Розділ II

Родинна вілла Яна Невядомського (1903) – унікальний архітектурний об'єкт у Дрогобичі

Серед розмаїття видів нерухомої власності¹⁴⁷, котрі з'явилися на території міст Галичини у XIX – пер. пол. XX ст., є приватні будівлі, вілли (кам'яниці), які у більшості випадків, залишаються відносно стабільними в контексті просторової забудови та архітектури. Незначна частина цих приватних вілл стають історичною візитівкою міста, або його передмість. У випадку вілли бургомістра Яна Невядомського узагалі унікальна ситуація, адже, збудувавши її у 1903 р., він й гадки не мав, що вона стане однією із ключових туристичних принад міста Дрогобича впродовж 1920–2020 рр (Додаток 3, Рис. 1, 2, 4).

Формування архітектурних вирішень забудови центральної частини міста Дрогобича згаданого періоду відбувалося у руслі характерних для XIX – пер. пол. XX ст. тенденцій розвитку міст – нафтових центрів Австро-Угорської імперії, які, акумулюючи відповідні кошти¹⁴⁸, могли урізноманітнювати архітектурні стилі міських забудов, одночасно використовуючи для цього передові європейські технології, а також місцеві природні умови та будівельні традиції (Додаток 3, Рис. 11). Для Дрогобича така тенденція перш за все була характерною у кварталах вулиць¹⁴⁹: Жупної, Д. Галицького, Гончарської, Ю. Дрогобича, Замкової Гори, А. Міцкевича, Каменярської та ін. Як наслідок, в Дрогобичі у цей час поступово укладалось самобутнє архітектурне середовище, представлене перш за все приватними віллами. Появу цих приватних вілл слід також пов'язувати із утвердженням Дрогобича, як адміністративного центру, яке поволі змінювало свій склад у XIX ст. В кін. 90-х рр. XIX ст. Дрогобич уже належав до першої категорії – «більших міст», із досить довгою історією комунальної самостійності¹⁵⁰.

Донедавна в спеціальній літературі інформація про віллу одного із найвідоміших бургомістрів міста Дрогобича Яна Невядомського (1840–1914), зводиться, як правило,

---

¹⁴⁷ М. Долинська, *Історична топографія Львова XIV–XIX ст.*, Львів 2006, с. 206.

¹⁴⁸ На думку польського історика Здіслава Ніцеї, секрет «чар-зілля» швидкого збагачення значної кількості населення Дрогобича слід пов'язувати виключно із темпом добування бориславської нафти. Згідно даних дослідника, у 1907 р. було експортовано 1 млн. 175 тис. тон нафти, у 1908 р. – 1 млн. 718 тис. тон, у 1909 р. – 2 млн. 87 тис. тон. Високі прибутки у місті одразу зацікавили інвесторів, промисловців, банкірів, купців, інженерів. До слова, у 1915 р. в Дрогобичі налічувалось 51 адвокатська канцелярія. Така концентрація багатой еліти у місті спричиняла до частого її оселення саме в Дрогобичі, а відтак з'явилась потреба у будівництві нових приватних вілл. Див. про це у: S. Nicieja, *Kresowe Trójmiasto. Truskawiec – Drohobycz – Boryslaw, Opole* 2009, s. 69.

¹⁴⁹ Р. Ладанай, *Дрогобич, Місто і дрогобичани. Довідник*, Дрогобич 2007, с. 86.

¹⁵⁰ Г. Біндер, *Провінційне місто...*, с. 222.

до частого повторювання українськими¹⁵¹ та польськими¹⁵² дослідниками та краєзнавцями одного і того ж знаного факту – будинок – вілла по вул. Жупна, 4 належала бургомістрові та відомому пекарю міста Дрогобича Яну Невядомському. Однак, ні про час будівництва вілли, ані про життя та діяльність її власника в часі її будівництва нічого не розповідалося. Відтак, у даному розділі книги ми намагатимемося проаналізувати ряд віднайдених історичних та архітектурних фактів з історії цього будинку та життєпису її власника, пов'язаного із її будівництвом. Врешті справу будівництва рідного дому є ключовою частиною біографії будь-якого господаря, а тим більше такої постаті, як Ян Невядомський.

Незважаючи на свою відносно достатню фотографічну ілюстрованість¹⁵³, історія «австрійських» вілл Дрогобича сьогодні «відчуває» виразний брак конкретної інформації про час та обставини свого будівництва, своїх творців-архітекторів та й зрештою своїх власників, які, вкладаючи чималі кошти у нове житло, фактично, творили Дрогобич на етапі його еволюції від «провінційного та непривабливого містечка»¹⁵⁴ до одного з найелітніших центрів нафтової торгівлі в Габсбургській імперії¹⁵⁵. Саме таким був архітектурний проект Яна Невядомського, який він задумав одразу після того, як задекларував дохід у більше ніж 100 000 корон на рік, який він отримував не тільки від пекарської справи, але й від фінансових кредиторських операцій в авансовому товаристві Дрогобича.

Сьогоднішня просторово-планувальна структура архітектури центральної частини м. Дрогобича, яка представлена забудовами періоду др. пол. XIX – пер. пол. XX ст., є однією із найбільш збережених і водночас найменш досліджених в українській історіографії¹⁵⁶. Свого часу, вивчаючи історію галицьких міст періоду автономії, знаний дослідник Богдан Янишин влучно процитував класичний вислів Арнольда Тойнбі: «місто є втіленням певної спільноти, яка відповідно виражає свою групову свідомість у будівлях»¹⁵⁷. На думку львівської дослідниці Мар'яни Долинської, при вивченні

¹⁵¹ Р. Пастух, *Вулицями старого Дрогобича...*, с. 37, 102, 127; idem, *Дрогобицький некрополь...*, с. 73, 79; idem, *Дрогобич слави і краси*, Дрогобич 2008, с. 32.

¹⁵² G. Józefczuk, J. J. Wojarski, *Drohobycz i Schulz*, Режим доступу: http://www.niecodziennik.mbp.lublin.pl/images/stories/drohobycz/2010/mapa/2_mapka_rewers.pdf, data dostępu 15.01.2020 г.

¹⁵³ Р. Пастух, *Вулицями...*, с. 165; Є. Пшеничний, *Дрогобич...*, с. 193–201; W. Budzyński, *Miasto...*, s. 456; З. Філіпов, *Зі сторінок...*, с. 271–284; Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь...*, с. 192; S. Nicieja, *Kresowe Trójmiasto...*, s. 61–154; *Особлива провінція...*, с. 46; В. Садовий, *Лицар в Збруї для міста Дрогобича*, Дрогобич 2010, с. 44.

¹⁵⁴ Г. Біндер, *Провінційне місто...*, с. 221–236; М. Криль, *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич...*, с. 343–349.

¹⁵⁵ Про історію та масштаби нафтової промисловості див. наприклад у: К. Tołwiński, op. cit., s. 13; P. Wojcikowski, op. cit., s. 191–196; T. K. Kozłowski, *Galicja. Zagłębie boryslawskie...*, s. 64–89. В архівосховищі Державного обласного архіву Львівської області зберігається чимало досі невивчених фондів, присвячених цьому періоду історії Дрогобича. Див. зокрема фонд „Урицького акціонерного товариства в місті Дрогобичі” (ДАЛО. – Ф. 1229). Зазначимо також, що досі невивченою залишається історія фінансових нафтових активів та пов'язаних з ними операцій, котрі зберігались та проводились у цей час в приватних та державних банках міста Дрогобича, та з яких черпались гроші на будівництво приватних вілл, підприємств та інфраструктури міста в цілому.

¹⁵⁶ Л. Тимошенко, *Описи Дрогобича XIX ст.*, ДКЗ, Вип. VII, Дрогобич 2003, с. 552.

¹⁵⁷ Б. Янишин, *Галицькі міста періоду Автономії (1867–1918) у сучасній українській та польській історіографії*. ДКЗ, Вип. X, Дрогобич 2006, с. 335.

міської історії важливо зважати на дві методологічні істини¹⁵⁸: 1) «просторова організація впливає на історію міста»; 2) «безпорадність історика в розумінні простору є серйозним недоліком у його знаннях минулого». У випадку вілли Яна Невядомського усе логічно, адже він викупив один із найдавніших земельних наділів, який здавна належав до історичної частини міста, прилеглої до костьолу Святого Ворфоломія. Відтак, проєкт, навіть згідно законодавства 1903 р., мав стандартний дозвіл, адже майбутній будинок не мав суперечити адміністративним та приватним забудовам міста, а також вулиці Жупної.

Дослідження історії родинної вілли Яна Невядомського привело нас до пошуків маловідомих джерел не тільки в періодиці та архівних установах України, але й в архівах міських закладів, які досі функціонують у галузі контролю за архітектурою міста Дрогобича. Відтак, наші пошуки інформації про родинний маєток Яна Невядомського було сконцентровано у архівних фондах Дрогобицького бюро технічної інвентаризації, а також у обширних фондосховищах Державного обласного архіву Львівської області разом із даними на сторінках тогочасної місцевої преси¹⁵⁹. Наприклад, в архівосховищах ДАЛО було виявлено наступні важливі фондові групи, які місять документи про забудову якраз тієї частини міста, де знаходилася вілла Невядомського: 1) Ф. 1149 «Дрогобицьке повітове страхове товариство», в якому часто страхували приватні будинки; 2) Ф. 1228 «Фінансовий інспекторат в Дрогобичі, фінансове управління податками і фінансових оплат в Дрогобичі». Фонд цінний в плані дослідження сум та фінансових операцій, пов'язаних із хлібним магазином, який утримував у підвальному приміщенні своєї вілли Ян Невядомський. До слова, М. Долинська свого часу визначила дієздатний спектр джерел для вивчення урбаністичних процесів конкретного міста в цілому, визначаючи прерогативу за всеможливим комбінуванням джерел, які продукують такі науки, як ономастика, історіографія, історична географія та археологія¹⁶⁰. Особливої ваги в цьому контексті набуває зв'язок історії вілли Яна Невядомського з історією вулиці в цілому, з використанням статистичного та картографічного матеріалу. Наприклад, на кадастрових картах знаходяться плани забудов та комплекс супровідних до них документів, за якими цілком можливо встановити конскрипційні номери кожного позначеного будинку¹⁶¹ (на сьогодні добре відомою є кадастрова карта Дрогобича 1886 р.¹⁶²). При цьому слід зважати на традиційну назву кам'яниці, неодноразові зміни назв вулиць¹⁶³ та орієнтаційну нумерацію будинків Дрогобича протягом ХХ ст.¹⁶⁴. Для прикладу, вілла Яна Невядомського з 1903 р. по 1970-ті рр. конскриптувалась – вул. Жупна, 2, а з 1970-х до сьогодні – вул. Жупна, 4. З іншого боку, саме за цими кадастрами нам вдалося визначити систему підземних каналізаційних тунелів, які пролягали повз

¹⁵⁸ М. Долинська, *Історична топографія...*, с. 5.

¹⁵⁹ Про цінність газетних матеріалів для вивчення окремих будівель, їх нумерації, місця локалізації тощо, див. у: М. Кріль, *Газетні матеріали...*, с. 343.

¹⁶⁰ М. Долинська, *Історична топографія...*, с. 38–39.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 65–66.

¹⁶² *Нариси з історії Дрогобича...*, с. 292–293.

¹⁶³ Досі в історії Дрогобича не створено каталогу перейменувань вулиць, як це, наприклад, було зроблено для Львова: Б. Мельник, *Довідник перейменувань вулиць і площ Львова. XIII–XX ст.*, Львів 2001, с. 128.

¹⁶⁴ М. Долинська, *Історична топографія...*, с. 63–65.

віллу і були, як виявилось, частиною проекту магістрату очолюваного Яном Невядомським.

Про місце розташування старого будинку родини¹⁶⁵ Невядомських у XIX ст. нам відомо лише те, що родина попередньо проживала по вулиці Війтівська Гора поряд із пекарнею, про що довідемося із родинної хроніки, а також окремих спогадів, зафіксованих краєзнавцями¹⁶⁶.

Родинний маєток – віллу у стилі історизму, Ян Невядомський вирішив збудувати на початку вул. Жупної у центрі Дрогобича, оскільки вільне вигідне місце знаходилося неподалік Площі Ринок, Авансового Товариства та магістрату, в яких він працював. Зауважимо, що будівництво вілли було розпочато та завершено в період важкої економічної кризи, яка тривала в Дрогобичі впродовж 1900–1905 рр.¹⁶⁷, а це вказує на чималий грошовий капітал Яна Невядомського. З кадастрової карти 1886 р.¹⁶⁸ (Додаток 3, Рис. 11) дізнаємось, що місце, на якому сьогодні знаходиться вілла у др. пол. XIX ст. пустувало, формуючи невелику площу на стику теперішніх вулиць Жупної, Д. Галицького, Ю. Дрогобича та Замкова Гора. Врешті Ян Невядомський оплатив усі види документів на дозвіл у сумі 289 корон, які пішли на користь розвитку міста. Окрім всього Ян Невядомський мав незначні дискусії із гмінною радою, оскільки територія на придбаній ділянці мала чимало кадастральних неточностей. Врешті спеціальна комісія із питань забудови міста надала дозвіл та зобов'язалася вирішити зі свого боку навіть питання комунікацій міста.

У серпні 1902 р. дозвіл на будівництво вілли Яна Невядомського все ж було отримано. В період з 1892 по 1914 р. в дрогобицькому магістраті головним інженером та архітектором міста працював Францішек Єльонка¹⁶⁹, за підписом якого було оформлено всі необхідні дозволи на будівництво вілли. Врешті архітектор був добрим приятелем Яна Невядомського, а тому отримував від власника усі рекомендації, які надходили навіть від інших архітекторів та скульпторів Львова та Відня. Нез'ясованим залишається питання авторства планування та будівельного плану вілли. Можна припустити, що проект міг виконати сам Ф. Єльонка, оскільки в цей час у Дрогобичі практикувалось будівництво приватних вілл штатними архітекторами міста. Це було значно дешевше і водночас швидше, адже дозволи із Львова потребували часу та спеціального засідання архітектурної комісії. Наприклад, у 1884–1885 р. будівництвом та реконструкцією приватної вілли Вердінгера займався архітектор міста Адам Берський¹⁷⁰. На поч. XX ст. практика архітектурної забудови приватних вілл Дрогобича, Трускавця та Борислава була представлена широким колом імен архітекторів, кожен з яких цілком можливо міг бути потенційними будівничим вілли Яна Невядомського. Наприклад, у 1890 рр. в Дрогобичі широко розрекламованими були послуги приватного архітектора-будівничого Йозефа К. Тилка¹⁷¹.

¹⁶⁵ Про значення родинного будинку в польській ментальній традиції див. [у:] W. Tabasz, *Dom i ojcowizna w tradycji polskiej*, Fascikuli Musei Regionalis Brzozoviensis, Brzozów 2009, s. 183–190.

¹⁶⁶ Р. Пастух, *Вулицями...*, с. 102.

¹⁶⁷ Тимошенко Л., *Короткий нарис історії Дрогобича* [w:] *Дрогобич. Місто і дрогобичани*. Довідник, (Автор-упорядник) Р. Ладанай, Дрогобич 2007, с. 11.

¹⁶⁸ *Нариси з історії Дрогобича...*, Л. Тимошенко (наук. ред.), op. cit., с. 292–293.

¹⁶⁹ *Szematyzm...*, op. cit., Lwów 1892, s. 301; *Szematyzm...*, op. cit., Lwów 1914, s. 502.

¹⁷⁰ *Dom Werdingera*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 17, op. cit., s. 4.

¹⁷¹ Серед його послуг зокрема були: креслення планів будинків, будівництво, обміри, реставрація, оцінення вартості житла та ін. Див. про це у рекламній рубриці: „Gazeta Naddniestrzańska”, № 5, Drohobycz 1890, s. 4.

Відтак, питання авторства проекту будинку Яна Невядомського залишається відкритим і потребує спеціального дослідження.

У грудні 1903 р.¹⁷² будівництво двоповерхової вілли з мансардою було завершено, цього ж року їй було надано адресу вул. Жупна, 2 (сьогодні вул. Жупна, 4). Ян Невядомський вибрав наріжний тип забудови в поширеному на той час архітектурному стилі історизму, який проникав в Галичину разом із поширенням віденської, берлінської та французької архітектурної моди¹⁷³. Для цього архітектурного стилю характерною була тенденція копіювання архітектурних форм минулих епох (часті відображення веж та ін.)¹⁷⁴. На думку Христини Харчук, вілла Невядомського сьогодні можна з упевненістю зарахувати до архітектурного стилю модерну з ознаками історизму, який був поширений у 1895–1920 рр.¹⁷⁵. Невипадково вілла Невядомського будувалась за значно більшими розмірами ніж вілли «чистого» історизму. Для «модерн-історизму» характерні дво-, іноді триповерхові будівлі, переважно з мансардами або мансардовими та цокольними житловими поверхами. Вілла нараховувала, як правило, по 18 кімнат, що також було характерно для цього стилю¹⁷⁶.

З південного рогу вілли Яна Невядомського було запроєктовано двоповерхову чотирикутну вежу зі шпилем. Кожен поверх вежі містить одне вікно, яке об'єднує фронтальну віконну лінію кожного поверху в єдину композицію. На рівні другого поверху, зі східної та західної сторін вежі, містяться дві півциркульні ніші наріжника з античними скульптурами. Подібні скульптури вважались покровителями будинків¹⁷⁷. Зазначимо, що у цей час в Дрогобичі подібні скульптури виготовлялись фірмою каменяра Яна Страньського (вул. Завіжна)¹⁷⁸. Права скульптура вежі пошкоджена. Її зображення найповніше асоціюється із образом римського бога Меркурія (у Грецькому пантеоні ідентифікувався з богом Гермесом) – в давньоримській міфології спочатку був покровителем хлібної справи, а згодом покровителем торгівлі (роздрібного продажу, крамарів та ін.). До його атрибутів відносяться жезл кадуцей¹⁷⁹ (на скульптурі вілли не зберігся), крилаті шолом і сандалі, а також мішечок з грошима. Образ лівої скульптури позначає «Промисловість» (із зубчастим колесом). Невипадково сьогодні ця вілла є пам'яткою архітектури місцевого значення.

Над другим поверхом північно-східної сторони вілли Ян Невядомський запроєктував невелику одновіконну (однокімнатну) мансарду зі шпилем та дерев'яним причітком

¹⁷² Цікаво, що цього ж року відзначались 40-ві роковини польського повстання 1863 р., в якому особисто брав участь Ян Невядомський.

¹⁷³ Схожі вілли, приблизно у цей же час, будувались у Львові фірмою І. Левинського (вул. Коновальця, 71, 81 та ін). Див. про це у: І. Мельник, *Львівський Новий Світ та південні околиці Королівського столичного міста Галичини від Святого Юра до Наварії*. Львів 2009, с. 187.

¹⁷⁴ Х. Харчук, *Архітектура курортної забудови Трускавця XIX – першої половини XX століття*, Львів 2008, с. 73.

¹⁷⁵ Ibidem, s. 77–79.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 88.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 97, 100.

¹⁷⁸ J. Strański, *Reklama*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 13, Drohobycz 1884, s. 6; № 15, Drohobycz 1885, s. 6.

¹⁷⁹ У греків та римлян цей жезл був оповісником волі богів, зокрема атрибутом Гермеса (Меркурія), що володів здатністю примиряти.

полігональної форми, який підтримується арковим прозорим каркасом¹⁸⁰. Це й була кімната бургомістра, яку він пізніше передав своїй доньці. Нижче мансарди (2 поверх) знаходиться кам'яний балкон із трьома барельєфними консолями із зображенням лева. Два вікна балкону бургомістр Ян Невядомський оздобив кам'яним рослинним декором. Вище цього декору знаходиться пам'ятне зображення з написом «1903» – року завершення будівництва вілли. Простір між і над вікнами другого поверху було оздоблено прямокутними керамічними вставками, які запропонувала Яну Невядомському місцева дрогобицька фірма із виготовлення кераміки. Всі інші вікна будинку архітектор оточив сецесійним¹⁸¹ декором, виконаним з гіпсу та каменю. Усі вікна вілли прямокутної форми, окрім парних вікон, які розташовані нижче балкону і мають форму арок. За задумом Яна Невядомського, це були кімнати для внуків та 3 гостьові кімнати для далеких родичів чи приїжджих гостей з приватних справ.

Дах вілли Ян Невядомський вирішив перекрити керамічною черепицею, котра майже повністю збереглася до наших днів. Добре збереженими залишаються також дерев'яні кронштейни та карнизи¹⁸². Вочевидь таке архітектурне рішення було спричинене тим, що Ян Невядомський захоплювався архітектурою країн, якими мандрував у молоді роки і, про архітектуру яких часто згадував у своїх спогадах (Додаток 3, Рис. 13–25).

На жаль, у зв'язку із частими внутрішніми перебудовами та поступовим перетворенням вілли у 1940–1950 рр. на житлово-квартирний будинок, для сучасників залишилось небагато фрагментів первісного інтер'єру. Наприклад, у житловому під'їзді будинку, який сьогодні знаходиться зі сторони внутрішнього дворика, було виявлено фрагмент декоративної плитки. Тут також добре збереглися дерев'яні сходи, які ведуть на другий поверх вілли, якими користувалися діти та внуки Яна Невядомського. У новозбудованому під'їзді, що знаходиться зі сторони північно-східного фасаду вілли, на стелі частково зберігся ліпний рослинний декор. Зазначимо, що саме цей під'їзд зруйнував історичний вигляд будинку (сьогодні тут знаходиться приватна фірма «Європласт», а також мистецький магазин в'язаних виробів Анни Лукянчук).

У 1903 р. вілла Яна Невядомського вирізнялася серед тогочасної центральної частини міста, яка була заповнена однотиповими сецесійними кам'яницями житлового та офісного призначення¹⁸³. Своє розташування у центральній частині Дрогобича вілла зберігає і сьогодні, будучи однією із найбільш повно збережених у своїй первісній архітектурно-просторовій структурі XIX – поч. XX ст. Віллу Яна Невядомського з боку кварталів вулиць Д. Галицького та Гончарської оточують чиншові забудови XIX–XX ст. (одно-, дво- та триповерхові будинки, які в свою чергу розташовані впритул).

На початку XX ст. Ян Невядомський за сприяння інженерів міста почав інтенсивно застосовувати нові досягнення науково-технічного прогресу для вдосконалення фасадного облаштування вулиць та будівель центральної частини. У 1904 р. східний фасад

¹⁸⁰ Т. Казанцева, К. Гапалаяк, *Дерев'яні елементи на фасадах львівських споруд кінця XIX – початку XX ст. Аналіз натурних досліджень*, „Вісник. Укрзахідреставрація”, Вип. 18, Львів 2008, с. 154–157.

¹⁸¹ І. Мельник, *Довкола Високого Замку шляхами й вулицями Жовківського передмістя та північних околиць міста Львова*, Львів 2010, с. 97. Сецесія (стиль) – стиль в мистецтві. Виник в Австрії, коли група художників у знак протесту проти офіційного академічного мистецтва вийшла з складу мюнхенської виставкової організації «Glaspalast». Вважається початком модерну.

¹⁸² Т. Казанцева, К. Гапалаяк, *Дерев'яні елементи...*, с. 159.

¹⁸³ *Нариси з історії Дрогобича...*, оп. cit., с. 91.

та інтер'єр своєї вілли він підключив до системи газового освітлення, яке складалося зі спеціальних газових ламп, які вмонтовувались у зовнішні стіни будинку та стелі кімнат. Як правило, внутрішнє освітлення кімнат забезпечувала одна лампа. У березні 1909 р. самбірсько-дрогобицька газета «Тиждень» повідомила про радикальну модернізацію цієї системи освітлення дрогибицьким магістратом¹⁸⁴. Під час цієї програми замість традиційного одного старого пальника, який доволі швидко виходив з ладу, у кожному газову лампу вмонтовували більш витривалі два пальники. Крім того, в системі освітлювальних ламп додавався спеціальний рефлектор, який міг керувати потужністю світла. Зовнішні лампи кріпились до стін вілли спеціальними металевими кронштейнами, які вміщували газову трубу та утримували плафон¹⁸⁵. Ян Невядомський також профінансував освітлення і для парафіяльного будинку, який знаходився поряд із віллою, а також освітлення усього тротуару, який розміщувався вздовж вулиці Жупної. Однією із технічних переваг вілли Яна Невядомського була близькість до центральних каналізаційних систем, які в 1885–1886 рр. були прокладені по вул. Ягелонській (суч. Д. Галицького) інженером Адамом Берським¹⁸⁶. Каналізація будинку з'єднувалась із центральною системою спеціальним колектором, який досі знаходиться у дворіку вілли. Для утримання вілли та усіх її господарських принад Ян Невядомський на господарстві мав постійного інженера, який отримував по 20 корон щомісячно.

У підвальному приміщенні своєї вілли Ян Невядомський відкрив власний хлібний магазин. У 1910 р. магазин продавав хлібобулочні вироби, які постачались спеціальним хлібним караваном з вул. Війтівська Гора, де знаходилась пекарня Яна Невядомського. У телефонному довіднику від 1912 р. зазначено про існування в магазині та пекарні телефонної лінії зв'язку, яка на той час дозволяла проводити розмови навіть із Віднем, Варшавою, Краковом та іншими містами Європи. За телефонним номером 54 було зареєстровано прізвище Яна Невядомського: а) магазин, вул. Жупна 1. 2; б) пекарня, вул. Війтівська Гора 1. 34 а¹⁸⁷.

Таким чином, Ян Невядомський збудував одну із найбагатших і водночас технічно оснащених вілл у Дрогобичі. При цьому вище здійснений опис дозволяє констатувати факт, що станом на 1910–1912 рр., серед майже 3 тисяч будинків¹⁸⁸ м. Дрогобича, вілла Яна Невядомського була однією із найбільш комфортних та престижних, виконуючи одночасно житлову та комерційно-підприємницьку функції.

Історія вілли у міжвоєнний та окупаційний періоди поки що залишається білою плямою. Однак, про її долю в післявоєнний час частково дізнаємося із архіву Дрогобицького міського бюро технічної інвентаризації. На сьогодні вдалося з'ясувати лише, що перші докладні оціночні та інвентаризаційні акти та обміри будинку були розпочаті в 1940-х рр. минулого століття. Оціночний акт 1946 р.¹⁸⁹ чітко розподілив віллу на два приміщення: цегляний будинок, який тоді оцінювався на суму 176 707 руб. та підвал, реальна ціна якого становила 10 155 руб. Відтак, загальна ціна вілли стано-

¹⁸⁴ *Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, № 6, Sambor 1909, s. 3.

¹⁸⁵ К. Присяжний, *Львівські ліхтарі*. Львів. Leopoldis. Lwow. Lemberg. Genius Loci. Львів 2004, с. 251–253.

¹⁸⁶ *Ze 7 metrów betonowego kanału...*, op. cit., s. 3; J. Niewiadomski, *Sprostowanie...*, op. cit., s. 4. Див. також: Х. Харчук, *Архітектура курортної забудови...*, с. 60.

¹⁸⁷ *Spis Abonentów c.k. sieci telefonicznych w Galicyi...*, s. 192.

¹⁸⁸ Р. Пастух, *Дрогобич давній і сучасний*, Дрогобич 2002, с. 39.

¹⁸⁹ ДМБТІ. Спр. 700, Арк. 1.

вила 186 862 руб. 23 жовтня 1946 р.¹⁹⁰ було складено генеральний план будинку, який складався з трьох окремих планів: підвалу, першого поверху та другого поверху. Дані обмірів 1946 р. були погашені у 1971 р., коли очевидно було проведено нові обміри. Щоправда, в цей час свідомо замовчувалося, що колишнім власником та фундатором вілли був відомий бургомістр Ян Невядомський. Станом на 29 липня 1950 р.¹⁹¹ загальна ціна вілли, разом із двома додатковими тамбурами Яна Невядомського, складала 200 290 руб. Подібне переоцінювання відбулось 15 грудня 1959 р.¹⁹². 17 грудня 1959 р.¹⁹³ технік Є. Калічак провів технічний огляд вілли Яна Невядомського, під час перевірки не було виявлено жодних дефектів споруди. Подібні акти укладались також 12 листопада 1969 р.¹⁹⁴, 18 грудня 1970 р.¹⁹⁵, 19 жовтня 1971 р.¹⁹⁶ Станом на 1970 р. загальна площа житлового приміщення складала 220 м².

Сьогодні перший та другий поверх вілли Яна Невядомського в основному виконують функцію житла, лише на першому поверсі знаходяться адвокатська кантора та фірма «Європласт». Підвальне приміщення і надалі приносить прибутки своїм власникам, зберігаючи давню традицію чесної торгівлі: на поч. ХХ ст. – хлібний магазин, в радянський час – відома дрогобицька кнайпа «Мисливський погрібець», у 2010–2012 рр. тут орендувалося приміщення для модерної кнайпи «Чорний кіт», а сьогодні тут розвивається туристичний ресторанчик «Дошка».

В цілому архітектурний стиль історизму вілли Яна Невядомського досі не має аналогів серед забудов м. Дрогобича. Оригінальний наріжний тип забудови вілли додає рогу вул. Жупної та Ю. Дрогобича вишуканості та елегантності, як у плані архітектурно-просторового вирішення, так і в концепції гармонійного поєднання з просторовим оточенням, створюючи впродовж більше ста років незабутнє враження на кожного, хто хоч раз відвідав Дрогобич. Невипадково зображення вілли на початку ХХ ст. часто з'являлися на виданнях поштових листівок відомих книгарень¹⁹⁷ Ю. Пільпля, Л. Розенштейна та фотографа В. Руссо, репрезентуючи та поширюючи, тим самим, культуру тогочасного Дрогобича.

¹⁹⁰ Ibidem, Арк. 4–7.

¹⁹¹ Ibidem, Арк. 21.

¹⁹² Ibidem, Арк. 26.

¹⁹³ Ibidem, Арк. 27.

¹⁹⁴ Ibidem, Арк. 28.

¹⁹⁵ Ibidem, Арк. 32.

¹⁹⁶ Ibidem, Арк. 35.

¹⁹⁷ Є. Пшеничний, *Дрогобич у поштовій листівці...*, с. 193. Одна із перших панорам міста Дрогобича, із зображенням вілли Яна Невядомського, була опублікована фотографічним закладом Рембрандта у книзі Мстислава Мсцівуєвського в 20-х рр. ХХ ст. (M. Mściwujewski, *Królewskie wolne miasto Drohobycz*, Lwów–Drohobycz 1929, s. 2).

Розділ III

Ян Невядомський і традиція вшанування пам'яті про Січневе повстання в Дрогобичі

Постать Яна Невядомського була настільки відомою в інтелектуальному просторі Дрогобича та повіту, що його подвижницька участь у Січневому повстанні стала прикладом для наслідування, пошани та властиво вшанування серед усіх вікових категорій мешканців. При цьому ім'я Яна Невядомського завжди звучало на офіційних заходах під час вшанування річниць Січневого повстання, а також передруковувалося на сторінках спеціальних видань та поштівок. Спогади про його подвиги публікувалися в спеціальних одноднівках, а на його честь завжди переказувалися легендарні оповідання. Найвідоміші мислителі та поети також уклали на його честь спеціальні вірші, які вивчалися в державних гімназіях та приватних школах.

Традиція організації найрізноманітніших урочистостей на тему Січневого повстання, а також його учасників, які були вихідцями із Дрогобича, здавна була властивою рисою культурного топосу Дрогобича не тільки на рівні освітянського середовища місцевих гімназій та громадських товариств, але й на рівні офіційної міської влади в обличчі магістрату, гмінної та повітової рад, а також староства¹⁹⁸. Серйозне ставлення громадян міста до подій 1861–1863 рр. було актуальним, передовсім, у зв'язку із тим, що в повстанні брали активну участь вихідці із Дрогобича та околиць, які з одного боку, проживаючи у місті зберігали «живу пам'ять» про найдраматичніші епізоди буремних подій Січневого повстання, а з іншого – зуміли своїм прикладом передати символічне значення своїх подвигів майбутнім поколінням задля культивування законного права кожного народу на свободу. В цьому контексті варто зауважити, що хронологічно тенденція ставлення офіційної влади до теми Січневого повстання, а відтак, і традиції його відзначення у місті Дрогобичі та й загалом Галичині мала три основних періоди: 1) 1860–1880 рр. – коли австрійська цісарсько-королівська адміністрація наклала жорстку цензуру щодо патріотичних поривань поляків у зв'язку із антиімперським повстанням проти російської влади; 2) середина 1880–1918 рр. – період, коли тема урочистостей приурочених річницям повстання отримала більш прихильну оцінку, у зв'язку із реформами доби «Автономії»; 3) 1919–1939 рр. – доба, у якій тема Січневого повстання стала однією із ключових програм відродження та розвитку Дру-

---

¹⁹⁸ Традиція організації найрізноманітніших урочистостей на тему Січневого повстання, а також його учасників, які були вихідцями із Дрогобича, здавна була властивою рисою культурного топосу Дрогобича не тільки на рівні освітянського середовища місцевих гімназій та громадських товариств, але й на рівні офіційної міської влади в обличчі магістрату, гмінної та повітової рад, а також староства.

гої Речі Посполитої, а приклади жертвовності повстанців ставали основою для консолідації польського народу.

Серед дрогобичан, які брали активну участь у повстанні, досі немає повного реєстру осіб, оскільки чимало тих, хто пішов на фронт пропало безвісти, або ж не повернувся в рідний край. Щоправда, одним із найвідоміших повстанців був дрогобицький пекар та бургомістр Дрогобича Ян Невядомський (1840 – †1914 рр.). Вище ми зазначили, що коли йому виповнилось 23 роки, Ян Невядомський разом із графом Юліушем Тарнавським¹⁹⁹ брав активну участь у визвольному повстанні польського народу 1863–1864 рр. (кампанії у Ведлинському та Лопатинському лісах, що на Радехівщині, в Радзивилові на Рівненщині), де отримав військове звання капрала першої компанії карабінерів²⁰⁰. Врешті про його подвиги та діяльність на сьогодні вийшло кілька спеціальних публікацій²⁰¹. Свого часу, відомий поет, який один із перших записував та культивував історичну пам'ять про Січневе повстання, Казимир Вежинський записав від Яна Невядомського спогад про його участь у затяжних боях у Радзивилові²⁰². Описаний приклад пізніших жертвних тюремних ув'язнень Яна Невядомського у темницях Бродів, Золочева та Львова став цінним свідченням для виховання Дрогобицької молоді в майбутньому²⁰³.

Близьким другом Яна Невядомського, який був дрогобичанином, що брав участь у Січневому повстанні і став народним героєм Дрогобиччини, був Юзеф Маєвський (1840 – †1927 рр.). Його родина здавна проживала у Дрогобичі по вул. Голубиній, 1. Після повернення в Дрогобич Юзеф почав брати активну участь у громадсько-політичному житті міста, зокрема увійшов до складу соціалістичної партії, а незабаром обіймав посаду міського радника в магістраті. На схилі літ він зайнявся вирощуванням фруктів та овочів, які за допомогою родичів продавав серед дрогобичан. Його героїчні подвиги згадувалися під час урочистостей в Дрогобичі до 1939 р. 11 серпня 1927 р. під час його похорон ветерани і старожили організували йому достойний похорон з усіма почестями воєнної людини. Було запрошено військових, молодіжні бойскаутські організації, які несли за домовиною героя усі необхідні стандарти. Тіло Юзефа покоїться до тепер на одному із найстаріших цвинтарів Дрогобича по вул. Трускавецькій, а його гробівець і дружини Антоніни у 1992 р. відновив внук²⁰⁴. Цікаво, що гробівець Ю. Маєвського після його смерті і аж до вересня 1939 р. доглядала польська парафіяльна громада.

Додаткові відомості про Яна Невядомського та його активну участь у повстанні, чи не вперше, систематизував Юзеф Бялина-Холодецький, який у ювілейному виданні, присвяченому 50-річчю повстання, у 1913 р. від імені «Громадського комітету жителів

¹⁹⁹ M. Mściwujewski, *Królewskie wolne miasto Drohobycz...*

²⁰⁰ Jan Niewiadomski. *Nekrolog*, „Reforma. Pismo poświęcone sprawom miasta i powiatu” № 5, op. cit., s. 2.

²⁰¹ Б. Лазорак, Т. Лазорак, *Бургомістр Дрогобича Ян Невядомський (1840–1914) – учасник Січневого повстання 1863 р.* [w:] *Galicja a Powstanie Syczniove*, pod red. M. Hoszowskiej, Warszawa–Rzeszów 2013, s. 261–285; Б. Лазорак, Т. Лазорак, *Вілла Яна Невядомського в Дрогобичі: спроба реконструкції історико-архітектурних фактів*. Дрогобич Стародавній, Дрогобич 2015, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://drogobychanyn.hol.es/?p=1005>, data dostępu 15.01.2020 г.

²⁰² A. Brodnicki, W. Bruchnalski, J. Kasprowicz i in., *K. Wierzyński, J. Niewiadomski, 1863*, „Jednodniówka”, Drohobycz 1913, s. 16.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ R. Lorenz, *Trzy pokolenia Majewskich*, „Ziemia Drohobycka”, № 8, Drohobycz 2005, s. 9; Р. Пастух, *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008, s. 184 (каталог некрополю за І. Чавою).

м. Львова» підготував монографію на тему історичної пам'яті про Повстання 1863 р. Дослідник, зокрема, подав біографію маловідомого, навіть для поч. ХХ ст., учасника повстання, правника Яна Якубовського (1843 р.н.), який служив у підрозділі Запаловича під Тишовцями та Тучапами. Інший уродженець Дрогобича Броніслав Мацешкевич (1838 р. н.), будучи офіцером австрійської армії у Магенті і Солферіні, дізнавшись про повстання, одразу перейшов до лав підрозділу Йордана²⁰⁵.

Цікаво, що серед друзів Яна Невядомського, які служили у батальйонах повстанців, був батько відомого інтелектуала Михайла Хцюка – Ян Хцюк. Жителі міста добре знали, що в родині Хцюків завжди панувала патріотична традиція зустрічей із Яном Невядомським. Скажімо, прадід Тадеуша Хцюка початково придумав прізвисько «Ксиук», будучи повстанцем листопадового чину, для того, щоб відрізнитися від інших представників роду Вітковських²⁰⁶. З цього приводу один із нащадків родини Владислав Хцюк також залишив спогади про Івана Хцюка²⁰⁷. В родині Яна Невядомського до нашого часу збереглися теплі спогади про легендарних учасників повстання, зокрема про його приятеля Яна Хцюка.

Окрім цього, напередодні Першої світової війни в Дрогобичі діяло неофіційне Товариство ветеранів повстання, серед яких були капрал Ян Невядомський, генерал австрійської армії Еміля Кляйберга (1848, Стебник – †1908 рр.)²⁰⁸, віцестароста Дрогобича та професор гімназій в Дублянах та Кракові Владислав Любомирський (1841 – †1907 рр.)²⁰⁹, батько президента міста Дрогобича Леона Реутта Гюстав Реутт, який був особистим ад'ютантом генерала М. Лангевича у 1863 р.²¹⁰, а також побратими Яна Невядомського Станіслав Мошковський, Владислав Янішевський та Александр Жданович. Ще одним відомим споборником Яна Невядомського з Дрогобиччини був власник земських угідь Ян Сас Комарницький, який помер 18 грудня 1902 р. в Урожі. Свого часу у 1863 р. він входив до числа Народного уряду²¹¹.

Ще за життя Ян Невядомський, будучи бургомістром, вирішив із почестями провести в останню дорогу іншого свого побратима Войцеха Верницького, який входив до числа багатих дрогобицьких цеховиків з виготовлення мотузок. 22 лютого 1906 р. у Дрогобичі Ян Невядомський організував масовий похорон дрогобичанина Войцеха Верницького (мав 68 р.)²¹² у супроводі бойових фанфарів, які, однак, викликали штрафування з боку австрійської цензури.

Зовсім не випадково наявність чисельної групи повстанців, які проживали у Дрогобицькому повіті, закономірно призвела до утворення в Дрогобичі філії «Товариства ветеранів Січневого повстання». Так, в центральному державному історичному архіві у Львові

²⁰⁵ J. Białynia-Chołodecki, *Pamiętnik Powstania Styczniowego w pięćdziesiątą rocznicę wypadków*, Lwów 1913, s. 238, 291.

²⁰⁶ J. M. Pilecki, *Osiemdziesięciolecie Tadeusza Chciuka*, „Ziemia Drohobycka”, № 10, Wrocław 1997, s. 3.

²⁰⁷ Wł. Chciuk, *Moja rodzina*, „Ziemia Drohobycka”, № 15, Wrocław 2005, s. 7–8.

²⁰⁸ J. M. Pilecki, *Panteon Ziemi Drohobyckiej (Lista kandydatów część I A-L)*, ZD, 2001, № 14, s. 76.

²⁰⁹ Ibidem, s. 79.

²¹⁰ J. M. Pilecki, *Pierwszy Prezydent Drohobycza – Leon Reutt*, „Ziemia Drohobycka”, № 10, Wrocław 1997, s. 14; В. Broś, *Jan Reutt (1919–2003)*, „Ziemia Drohobycka”, № 17–18, Wrocław 2005, s. 159.

²¹¹ Zmarli, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 51, Drohobycz 1902, s. 3.

²¹² Ibidem.

до наших днів зберігся архів дрогобицьких ветеранів, який включає в себе листування між філіями і делегатами, особові справи членів Товариства, протоколи зборів та членських внесків та ін. за період 1903–1918 рр.²¹³ Тобто, як бачимо, в історії Січневого повстання громадськість міста мала багато постатей, які увійшли до «Дерева волі»²¹⁴ польського народу, оскільки вони передовсім були вихідцями з Дрогобиччини. При цьому у 1906 р. заступником голови цієї організації було обрано Яна Невядомського, який окрім системних закупівель ліків, книжкової літератури та мистецьких заходів, намагався забезпечити своїм побратимам належний відпочинок та лікування в Трускавці.

У середині 1880-х рр. важливу роль у започаткуванні місцевої традиції вшанування річниці Січневого повстання та його учасників відіграла польсько-українська читальня, яка серйозно підтримувалася головним редактором місцевої газети «Газета Наддністрянська» Едмундом Леоном Солецьким²¹⁵. Цікаво, що кошти на організацію вшанувань Товариство заробляло для своєї каси за допомогою добровільних пожертв під час мистецьких вечорів²¹⁶. В свою чергу Е. Л. Солецький, будучи добрим приятелем Яна Невядомського, зумів організувати на шпальці своєї газети власну програму збереження історичної пам'яті про Січневе повстання²¹⁷, навіть при обтяжливій цензурі, яка щороку вилучала із друку десятки статей на просвітянську та патріотичну тематику. Одна із перших з'явилася 1 липня 1886 р. з приводу смерті одного із найвідоміших учасників повстань 1846 та 1863 рр. – громадського діяча та письменника, мемуариста Владислава Чапліцького, який помер у львівському шпиталі 14 червня цього ж року у жахливій бідності²¹⁸. Автор розповів про тернистий шлях польського патріота, який відсидів чимало років у тюрмах за участь у подіях 1846 р., після амністії знову увійшов до підпілля та став учасником Січневого повстання. Окрім бойових заслуг дрогобичани дякували ветерану за вагомі праці «*Powieść o Hogożanie*» (1846 р.), «Чорна книга» та ін. Як виявилось, В. Чапліцький кілька місяців перед смертю гостював у Дрогобичі в Е. Л. Солецького та Яна Невядомського, з яким товаришував від 1863 р. Із Дрогобичем у відомого ветерана зав'язалася особлива дружба. Так, під час свого перебування у місті В. Чапліцький виступив на окремому заході із відчитом «Про Сибір», переповідаючи дрогобичанам про важкі умови в'язнів в засланнях Російської імперії. В цей вечір окремо виступив і Ян Невядомський, який серед іншого розповів присутнім про окопну війну, польові шпиталі, проблеми із провізією і, що найголовніше, бойовий дух, який панував серед повстанців. Згадані обставини безумовно вплинули на Е. Л. Солецького, який й написав статтю-реквієм у своїй газеті²¹⁹. Е. Л. Солецький зауважив, що незадовго до смерті В. Чапліцький надіслав йому листа до редакції, в якому висловив тяжкий жаль за останніми подіями, які кояться в суспіль-

²¹³ Центральний державний історичний архів України у місті Львові. Ф. 195, Оп. 1, с. 20, 93 с.

²¹⁴ Оригінальний термін означав традицію боротьби народу за Незалежність. Див. у: Zmarli, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 51, s. 3.

²¹⁵ *W czytelní polsko-ukraińskiej. Kronika*, „Gazeta Nadniestrzańska” 1885, № 1, s. 8.

²¹⁶ *Wieczorek z tańcami na dochód czytelní polsko-ruskiej. Kronika*, „Gazeta Nadniestrzańska” 1885, № 5, s. 4.

²¹⁷ В.Тельвак, Б. Янишин, *Щоденне життя Галицького містечка другої половини XIX ст. на сторінках місцевої періодики*, (за матеріалами „Gazety Nadniestrzańskiej”), *Проблеми історії України XIX-початку XX ст.*, Вип. XX, Київ 2012, с. 344.

²¹⁸ *Ś. P. Władysław Czapliski*, „Gazeta Nadniestrzańska” 1886, № 13, s. 1–2.

²¹⁹ *Ibidem*.

стві, адже «його серце сповнене гарячих поривів до боротьби, не могло сприймати суспільної апатії на хвилях збагачення та зрадництва»²²⁰. Е. Л. Солецький з жалем переповідав, як бідно жив на старості один із найвидатніших капітанів Січневого повстання, врешті сам лист до редакції був надто особистим для офіційної преси. Щоправда, по смерті він залишив після себе неймовірної вартості літературні твори, які «ще довго живитимуть наше покоління силою духу цього автора»²²¹. Зі свого боку, Ян Невядомський зумів організувати власні збори Авансового Товариства з метою зібрання коштів на допомогу родині померлого, а також достойне провадження похоронної церемонії.

Важливе місце серед вшанування пам'яті про Січневе повстання відіграв особисто уряд Яна Невядомського, який почав працювати поряд із політичними партіями від імені Авансового товариства. 1 січня 1887 р. журналісти опублікували статтю під назвою «До наших читачів. Голос Корнелія Уейського», у якій пропагувалися просвітницькі візії одного із найвідоміших у цей час польських письменників, вірші та твори якого, в основному, торкалися визвольних змагань польського народу²²². І хоча текст повідомлення був копією промови письменника на вечорі пам'яті А. Міцкевича у Радехові, який відбувався 25 листопада 1886 р., даною публікацією дрогобицькі журналісти зробили спробу донести до читача візію К. Уейського щодо важливості збереження історичної пам'яті про повстання польського народу у 1830-х та 1860-х рр. Наприклад, у пролозі К. Уейський зазначив: «Ми вірили, що без нашої провини і причин було розірвано нашу Вітчизну; ми очікували її повернення при кожній новій військовій бурі, яка повставала, і з цією надією проливали кров на закордонних полях, а люди обтяжені своїми деспотами називали нас «рицарями волі», а ми ж самі собі захотіли бути народом обраним під опікою Бога»²²³. Наприкінці виступу К. Уейський висловив думку, що лише тоді, коли «поляки разом захворіють «волею», в цей час повстане Польща»²²⁴. Ці глибокі слова, зрозуміло, нагадували дрогобичанам про буремні події Січневого повстання 1863 р. Врешті А. Солецький у післямові до тексту промови зауважив, що текст не дарма публікується у перший день нового 1886 р., як спроба зміцнити духом польський народ. Цього ж року комітет підтримки ветеранів Січневого повстання на чолі із Яном Невядомським подав звернення до магістрату міста з метою відзначення постаті цього письменника в майбутньому, зазначаючи про особливу роль письменника Корнелія Уейського у розвитку історичної пам'яті дрогобичан про визвольні змагання загалом. Наприклад, 12 вересня 1893 р. бургомістр міста Дрогобича, педагог Ксенофонт Охримович (1848–4.02.1916 р.) від імені магістрату та громадськості, а також на основі особистого звернення Яна Невядомського напередодні 30-ї річниці Січневого повстання, вирішив відзначити дипломом почесного громадянина міста (*honorowego obywatela*), відомого галицького поета, поляка Корнелія Уейського (1823–1897 рр.), творчість якого практично повністю була проникнута духом боротьби за незалежність та права. Врешті, тоді виникла особлива нагода з приводу святкування 70-річчя поета, який в цей час проживав у Нових Стрелищах. Оригінал диплому сьогодні зберігається у фондах музею «Дрогобиччина», хоч і під помилко-

²²⁰ Ibidem, s. 2.

²²¹ Ibidem.

²²² *Do naszych czytelników. Głos Kornelia Ujejskiego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, № 1, Drohobycz 1887, s. 1–2.

²²³ Ibidem, s. 1.

²²⁴ Ibidem.

вою назвою «Пам'ятна книга міста Дрогобича»²²⁵. Окремі кошти на відзначення К. Уейського уряд Авансового Товариства під керівництвом Яна Невядомського зібрав саме на виготовлення диплому. Щоправда, ключове рішення приймалося на засіданні магістрату. Так, палітурка диплому була виготовлена із двох дерев'яних досок, на верхній з яких було вирізьблено герб Дрогобича овальної форми, із рослинними сюжетами по прямокутному периметру. Нижня палітурка також мала багаторівневе сницарське оздоблення із зображенням «замкнених потаємних дверей», які символізували довговічність збереження історичної пам'яті про подію. Автором цього диплому був відомий дрогобицький художник єврейського походження із світовим іменем Ефраїм Маурицій Лільєн (1874–1925 рр.), якого Ян Невядомський разом із бургомістром запросили на засідання комітету дрогобицьких ветеранів Січневого повстання. На титульному аркуші почесного диплому маляр виконав невідомий на сьогодні унікальний рисунок, він отримав за роботу спеціальний гонорар у розмірі 50 злотих ринських (згодом використав їх на початковий курс малювання у Віденській академії у професора Християна Грепенкерла).

На титулі диплому у Е.М. Лільєн зобразив символічний образ поета К. Уейського, який перебуває у «музі» написання тексту творів, панораму на стару ратушу Дрогобича, оздоблений рослинним орнаментом міський герб, власний автограф із датою 1893 р., а також написи-присвяти «Авторові хоралу – мешканці міста Дрогобича», *Скарги Єремії* та ін. Диплом засвідчував подяку усій інтелектуальній еліті Дрогобича від імені громадськості краю за численні патріотичні твори, які десятиліттями виховували у молоді прагнення до боротьби за волю. При цьому основна увага була звернена на цикл хоралей *Скарги Єремії*, які побачили світ у Лондоні у 1846 р., і які мали значний вплив на польський народ напередодні 1848 р. та Січневого повстання 1863 р. Фотографії почесної грамоти громадянина міста Дрогобича, поета та співака боротьби за свободу польської нації Корнеля Уейського²²⁶, включені до додатку (Додаток 2, Рис. 14–16).

В історії Дрогобича серйозну роль у збереженні історичної пам'яті про Січневе повстання відгравав костюл Св. Ворфоломія, одним із знаних парафіян місцевого братства був ветеран повстання Ян Невядомський. Так, після подій 1863 р. перша масштабна урочистість на честь повстання була організована у січні 1888 р. під час святкування 25 річнниці від початку боїв. З ініціативи Яна Невядомського такі святочні меси відбувалися щороку на честь річнниці повстання. З часом парафіяльна громада почала самотужки брати на себе цю ініціативу, адже ветеранів з року в рік меншало. Ян Невядомський у цей час був одним із тих, кого почали системно вшановувати за подвиги. Наприклад, 22 січня 1888 р. в парафіяльному костюлі Дрогобича відбулася жалобна літургія за упокій душ полеглих і страчених героїв під проводом ксьондза каноніка Терлецького. Казання виголосив ксьондз Пенкош, який ревноими словами душевно підніс дух присутніх у залі, адже розповів про тернистий шлях повстанців. Наприкінці літургії парафіяльний хор заспівав польську релігійну пісню «*Boże, coś Polskę*». Згодом керівництво «Комітету по вшануванню 25 річнниці Січневого повстання» організувало вечір пам'яті, на котрому було присутньо чимало гостей та громадян Дрогобича. Було запрошено ветеранів повстання, заслухано цікаві спогади, а також виголошено кілька відчитів стосовно пережитої історії та ідеї консолідації сил задля майбутнього

²²⁵ Відділ фондів музею «Дрогобиччина», Спр. А-4631, 4 арк.

²²⁶ Ibidem, Арк. 2, верхня та нижня палітурки (Autor: Ephraim Maurycy Lilien, pomysłodawca: burmistrz Ksenofont Ochrymowycz, Drohobycz 12 września 1893 r.).

Вітчизни. Окрему доповідь про власні спогади виголосив Ян Невядомський, який зазначив: «Не даремно 25 років тому була пролита наша кров на полях битв і не зникла вона дарма в землі, бо стала побудкою для майбутніх поколінь до праці у розбудові кращого майбутнього»²²⁷.

До 25 річниці Січневого повстання журналісти не раз публікували цікаві спогади про Яна Невядомського та його побратимів. Наприклад, 15 жовтня та 1 листопада 1888 р. редакція «Газети Наддністрянської» в Дрогобичі переопублікувала статтю із «Dziennik Polski» на тему січневого повстання. Це одна із перших статей в дрогобицькій пресі, де публікувалася інформація про спогади учасників повстання. Текст фактично був статтею про спогади робітника «rap J.W.», який брав участь у Січневому повстанні і докладно розповів про біограми та невідомі факти з життя постатей польських героїв повстання Марціна Бореловського (Лелевеля) та Владислава Чаплінського 1863–1864 рр., які жертвовно віддали життя за волю народу. Громадяни міста отримали можливість прочитати про криваві події в Варшаві, бої біля Підлясок, Тарнограда, Юзефова, Панасівки та ін. Редакція зазначила, що із В. Чапліцьким була добра знайома і дрогобичани щиро сумують за тим, що йому на старість довелося померти не як герою, а як жебракові від голоду. Така сумна новина дозволяла задуматися над ставленням до ветеранів Січневого повстання з боку влади та громадян, а тому всіляко закликала будь-яка підтримка програми розвитку Товариства ветеранів на чолі із Яном Невядомським²²⁸.

В 36-ту річницю Січневого повстання, яка розпочала святкуватися в Дрогобичі з 22 на 23 січня 1899 р., власні роздуми на тему кривавих баталій опублікував редактор газети «Дрогобицький кур'єр» – Юзеф Альбін Кунде. Автор статті виражав своє незадоволення етнофобською політикою, яка вже в цей час давала національним громадам підстави говорити про російський шовінізм: «безпідставні жажіття московського безчинства, яке брутально відбирає нерв за нервом здобутого віками права людини, статуту і привілеї народів освячених традицією якнайкращого минулого, ці жажіття випаляють до живого найдорожчі почуття синівської прив'язаності до рідної землі»²²⁹. Водночас Ю. А. Кунде зауважив, що в часі річниці Січневого повстання як ніколи актуально пам'ятати, що саме Російська імперія ламає все на своє шляху: матеріальний побут, фізичне і духовне людини, сповнюючи життя сумнівами, катуваннями та каземами Сибіру. Саме ж повстання, цитуючи численні виступи Яна Невядомського, автор називав «вулканом, який проснувся в народі під покровом самого Бога»²³⁰. Також журналіст зауважив, що повстання не минуло безслідно, адже від Карпат до Балтики імперія «білого царя, яка погрузла в посадах», відчула сильний біль покорених народів. Врешті, автор покладав надію, що Січневе повстання вчить тогочасне покоління поляків, на що потрібно зважати, а що уникати. У дні урочистостей автор побажав жителям міста вічні слова: «Працюймо завжди наполегливо з вірою у краще майбутнє і прийде хвиля об'явлення»²³¹.

²²⁷ *Rocznice Powstania Styczniowego*, „Gazeta Nadniestrzańska”, № 3, Drohobycz 1888, s. 4.

²²⁸ *Marcin Borelowski (Lelewel) i Władysław Czaplicki wspomnienie z r. 1863 i 1864*, „Gazeta Nadniestrzańska”, № 20, s. 1; № 21, Drohobycz 1888, s. 1–2.

²²⁹ *W rocznicę Powstania Styczniowego*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 2, s. 1.

²³⁰ *Ibidem*.

²³¹ *Ibidem*.

36-річниця повстання відзначалася в Дрогобичі також і на рівні громадських товариств, які об'єдналися довкола програми Товариства «Сокіл». Так, 1–2 лютого 1899 р. в залі Товариства «Сокіл» по вул. Панській, за стараннями місцевого академічного осередку «Gwiazda», було підготовлено святкову програму *Академічний бал* із прем'єрою театральної вистави *Жертви з 1863 р.*²³², яка була присвячена Яну Невядомському та іншим ветеранам. Під час урочистостей декламувалися вірші, співались патріотичні пісні спрямовані на виховання патріотизму серед молодого покоління. Цікаво, що окрім увіковічення пам'яті про повстання під час урочистостей, молодь Дрогобича збирала добровілля кошти для підтримки просвітницької діяльності польсько-української бурси в Дрогобичі. Для цього навіть було запрошено окремих комітет, до якого увійшли заможні дрогобичани Ян Невядомський, ксьондз Цетнарський, отець Кміт, професор Луцик, д-р Майхрович, суддя Мачек, бургомістр К. Охримович, райця Панеш, д-р Пельчер, рент Стрончак і віцемаршалок Вішневський²³³. Мета вечора була спрямована на консолідацію історичної пам'яті між українцями та поляками. Невипадково під час свого виступу Ян Невядомський зазначив про важливість добросусідської пам'яті між українцями та поляками, адже в рядах повсталих були обидві нації.

Завершувалася загальноміська програма урочистостей спільною жалобною літургією в костьолі Св. Варфоломія за упокій душ полеглих героїв Січневого повстання, яка відбулася 31 січня 1899 р. за фінансового сприяння товариства «Зірка». На урочистій літургії було вельми багато люду, які з уважністю слухали проповідь ксьондза Сервацького. Після літургії молодіжний хор у форматі опери виконав чимало патріотичних пісень²³⁴.

20 січня 1901 р. головний редактор газети «Самбірсько-Дрогобицький тиждень» Ю. А. Кунде опублікував нову статтю з приводу наближення 38-ї річниці Січневого повстання під назвою *В січневу річницю*²³⁵. Цього разу дрогобицький журналіст вирішив звернути увагу мешканців краю на те, що незважаючи на колишні пориви поляків у 1863 р., зокрема дрогобичанина Яна Невядомського, станом на 1901 р. прагнення поляків серйозно змінилися у небезпечний бік і стали до певної міри загрозливими для боротьби за волю в майбутньому. Головну проблему такої ситуації автор вбачав у політиці германізації, яка відбувалася із польським етносом на теренах Познані, Шльонска, Поморя і Східних та Західних Прусів. При цьому, якщо на цих теренах все було зрозуміло, то на теренах Галичини автор підняв питання, чому тут нічого не відбувається у плані продовження ідейних поривів у боротьбі за власні права? Колишній пієтизм народної мудрості, історична пам'ять про криваві події та сила волі, на думку автора, в Галичині все більше замінювалася ідеалами індустріальної промисловості: «молотом, кельнею, верстатами, фабриками та бізнесом»²³⁶. Водночас, на думку Ю. А. Кунде, короткотривалі демократичні досягнення 1861–1863 рр. станом

²³² *Bal akademiczny*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 1, s. 2.

²³³ *Wieczorek akademicki z tańcami*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny” 1899, № 2, s. 3.

²³⁴ *Nabożeństwo żałobne*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny 1899”, № 3, s. 3.

²³⁵ *W rocznicę styczniową*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopiśmo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1901, № 3, s. 1.

²³⁶ *Ibidem*.

на 1901 р. залишилися лише в серцях народу, тоді як виховний процес зосередився виключно у рамках державних гімназій, які виховують покоління прихильне до влади. Головне питання, яке ставив перед дрогобицькою громадою журналіст полягало у тому, навіщо було стільки кривавих жертв і подвигів у часі Січневого повстання, коли вони так швидко забуваються? Зважаючи на ці песимістичні ноти, автор чи не вперше в історії міста закликав мешканців до єднання, з метою оборони перед загрозою запроданства та деморалізації. Врешті, автор нагадав польській національній громаді давне прислів'я: «поляк мудріє лише після шкоди/втрат», то ж не варто чекати, щоб не було запізно²³⁷». З цього приводу також стала популярною легендарна історія про справжній патріотизм поляків, яку переповідав на численних зустрічах Ян Невядомський. Він полюбляв з'являтися на зустрічах їх молоддю саме в гімназійних залах, годинами розповідаючи про своїх побратимів та бої за Лопатинський ліс.

31 січня 1901 р. свою програму святкування організувало музичне Товариство під проводом композитора пана Вроньського, який виконував твори власного виконання²³⁸. Місцева співачка виконала дві пісні *Дві Зорі* та *Соловейко*. Декламування віршів виконав пан Стефановський. Також виступали міські хори, серед них і мішані, які на завершення виконали пісню *Десятий навільйон*. Вечір був настільки вдалим, що журналісти ще довго згадували про успіх мистецьких колективів. Саме тоді чи не вперше було занотовано інтерв'ю-спогад із Яном Невядомським, який, однак, не опублікували через цензурні вимоги.

Урочистості з нагоди 39-ї річниці Січневого повстання в Дрогобичі були заплановані на середу з 21 на 22 січня 1902 р.²³⁹ Цього разу парафіяльна громада костьола Св. Ворфоломія організувала жалобну панахиду за душі загиблих повстанців 1863/1864 рр.²⁴⁰ Самбірський поет Ян Окша написав патріотичного вірша під назвою *Січень 1863*²⁴¹, який, як вважалося, був присвячений на честь Яна Невядомського:

Styczeń 1863

„Tyle czasu upłynęło, mój Ty mocny Boże!
 Pług przyorał ludzkie kości a serce nie może!” –
 Z pieśni gminnej
 O! Nad tą ziemią krwią waszą zлана –
 Z tych kości waszych przyoranych w głąb,
 Z siłą miłości niepokonana
 Duch się odradza silny jak dąb.
 Ten duch Narodu – choć umęczony
 Śmiercią, katusza, niewola dni,

²³⁷ Ibidem.

²³⁸ *Wieczorek styczniowy*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1901, № 5, s. 3.

²³⁹ *39 rocznica powstania narodowego*. Tygodnik Samborsko-Drohobycki, czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne 1902, № 3, s. 3.

²⁴⁰ *W Drohobyczu*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 4, s. 3.

²⁴¹ J. Oksza, *Styczeń 1863*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1902, № 3, s. 1.

On nieśmiertelny, niezwyczężony!
 Powstał i zbroją złocistą lśni...
 Powstał z uśpienia grobowej pleśni,
 Wstrząsał okowy z rdzy długich lat,
 Pochwycił echa płynące z Wrześni,
 I obiegał z niemi szeroki świat.
 I zbudził długo śpiące rycerze,
 Mieczem ognistym odkrył ich grób,
 Odmówił święte krwawe przymierze
 W imię Przyszłości do nowych prób, –
 Silni miłością, nadzieją, wiarą,
 Z męczeństwem waszym łączym nasz los,
 Łączym się w modłach z waszą ofiarą –
 W modłach, „od których bieje włos”.

Rajtarowice w styczniu 1902, Jan Oksza

Найбільші урочистості в Дрогобичі відбувалися 24 січня 1903 р. В цей час за посередництва громадського комітету ксьондз канонік Сервацький в асистенції із ксьондзами дияконами відслужив жалобну літургію о 9:00 год. за душі полеглих на полях боїв у 1863 р. На урочистостях були присутні представники товариства «Зірка», управлінці пожежної охорони міста, які прийшли із власними хоругвами, увесь склад міської ради на чолі з бургомістром Владиславом Шайною, а також представники різних міських інституцій та закладів, багато простих міщан та гостей. Після літургії перед численною громадою виступив із промовою гість, ксьондз Ватулевич, який був пробощем у Фельштині. Глибокі слова, за даними преси, викликали у багатьох сльози на очах. При цьому на завершення розмови ксьондз побажав громадянам Дрогобича бути консолідованими та взаємоввічливими, щоб колись вкотре згадати слова «Ще не загинула». Опісля парафіяльний хор виконав кондак *Боже, Отче*. Цікаво, що не зважаючи на офіційні розпорядження Крайової шкільної ради щодо просвітницької форми виховної роботи серед молоді, на урочистостях в костьолі Св. Ворфоломія були присутні лише кільканадцять гімназистів, які під страхом покарання втекли із навчального процесу «із книгами під пахами»²⁴². Журналісти помітили, що офіційна політика дирекції була дещо заангажована, а тому із сарказмом критикували її надмірну заангажованість. Щоправда, ключова увага під час святкування була повернута до Яна Невядомського, адже на честь річниці товариство ветеранів, разом із магістратом та парафіяльною громадою вирішили зробити йому спеціальний подарунок, виголосивши його власні спогади, а також вручивши йому подяку у вигляді довічного членства серед героїв польського народу. Символічно, але саме в цей період Ян Невядомський вирішив освятити свою нову віллу, до якої запросив усіх хористів та членів товариства ветеранів²⁴³.

²⁴² *Kronika Drohobycka z Tygodnia*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1903, № 5, s. 2.

²⁴³ *Towarzystwo Weteranów Powstania 1863 r.*, Lwów, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://pamiecblickich.com/materialy/towarzystwo-weteranow-powstania-styczniowego-1863-we-lwowie>, data dostępu 15.01.2020 r.

Дещо у меншому форматі відбувалася жалобна панахида наступного 1905 р., коли відзначалася 44-та річниця Січневого повстання²⁴⁴. Але вже у січні 1906 р., коли виповнилися 45-та річниця січневих баталій 1863 р., то дрогобицька громада практично не організувала якоїсь загальноміської програми вшанування. Цілком можливо, що на ситуацію серйозно вплинули робітничі виступи в Дрогобицькому повіті з приводу нафтової кризи та суцільного безробіття. В цей час лише Товариство Шевців м. Дрогобича спромоглося організувати 29 січня жалобну літургію за упокій душі в річницю смерті учасника повстання, дрогобичанина пана Кілінського²⁴⁵. Від імені товариства ветеранів на окремому засіданні Ян Невядомський проголосив відому лекцію-спогад про «січовиків Волині», з якими він пліч-о-пліч боровся із російськими імперіалістами. Саме тоді Ян Невядомський вперше презентував власні нагороди та бойове обмундирування.

Особливого розмаху в Дрогобичі набули урочистості до 50-ї річниці Січневого повстання, які відбувалися у січні 1913 р. Програма річниці Січневого повстання організовувалася найрізноманітнішими товариствами, громадськими організаціями, навчальними закладами та міською владою. Значна частина акцій відбувалася в цей час, як і раніше, біля пам'ятних знаків, на ринковій площі чи в офіційних залах для урочистостей (зали магістрату, гімназій, Товариства «Сокіл» та ін.). До моменту початку Другої світової війни найбільш символічним у місті залишався давній пам'ятний хрест, змонтований із залізних рур висотою у 5 м, який знаходився на старому комунальному цвинтарі Дрогобича в його північно-східному розі (між вул. Грюндвальдською та кошарами). Перед ним стояв гоструватий камінь червонуватого відтінку висотою 1,5 м, на якому розміщувалася кована таблиця з написом «WALKA O WOLNOŚĆ GDY SIĘ RAZZACZYNA / Z OJCA KRWIĄ SPADA DZIEDZICTWEM NA SYNA / STO RAZY WROGÓW ZACHWIANA POTĘGĄ / SKOŃCZY ZWYCIĘZTWE…»²⁴⁶. Це була цитата, в перекладі Адама Міцкевича, із твору Джорджа-Ноеля-Гордона Байрона *Гяур* (1813, 1830 р.), в якій йшлося про боротьбу греків проти турецької окупації на початку XIX ст. Спорудження хреста ініціювало скаутське парамілітарне Товариство «Дружина Бартошова», яке 22 січня 1913 р. організувало його посвячення. 1 листопада 1913 р. Товариство спорудило пам'ятний камінь під хрестом на честь полеглих повстанців у 1863 р. Організацією усіх цих заходів в цей час керував комісар хоругви «Дружини Бартошової» в Дрогобичі пан Йозеф Гансьор²⁴⁷. До 1939 р. пам'ятний знак закарбувався в історичній пам'яті дрогобичан під двома народними назвами «Хрест Траугутта», або «Хрест Січневого повстання 1863 р.»²⁴⁸. Щоправда, у 2006 р. дрогобичани, відновлюючи пам'ятний знак, помилково його назвали «Гробом невідомого солдата».

У 1913 р. проводилися перші заходи з вшанування, на яких Ян Невядомський фізично вже не зміг бути присутнім. Відтак, молодь вирішила провідати хворого бургомістра у його віллі, подарувавши йому короткий виступ під звуки мандоліни. Цей

²⁴⁴ 44 rocznica Powstania Styczniowego, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1905, № 4, s. 2.

²⁴⁵ Kronika Drohobycka z Tygodnia, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne” 1906, № 6, s. 2.

²⁴⁶ J. M. Pilecki, *Polskie pomniki w Drohobyczu*, „Ziemia Drohobycka” 2007, № 20, s. 101–102.

²⁴⁷ Ibidem.

²⁴⁸ Ibidem.

спогад занотували випускники гімназії, які опублікували у міжвоєнний період окрему збірку під назвою «ветерани-січовики».

Приблизно у цей же час культурно-мистецьке середовище Дрогобича, зі свого боку, створило «Комітет Польських Товариств», який мав за мету організувати вшанування річниці Січневого повстання у більш ширшому контексті, через видання багатотиражної брошури приуроченої історичній пам'яті про вихідців із Дрогобиччини, які брали участь у воєнних кампаніях 1863 р. Одним із ключових героїв та постатей цієї почесної брошури безумовно був і Ян Невядомський, який ще зміг почитати її текст. На чолі Комітету з видання спеціальної ювілейної книги було обрано професора та викладача історії польської літератури дрогобицької гімназії Альфреда Бродницького²⁴⁹, а його співуправліннями – Броніслава Бурггардта та брата Казимира Вежинського (Віртшляйна) – Броніслава Віртшляйна. До комітету також увійшли представники від різних дрогобицьких товариств та організацій: відомий поет-модерніст, літературознавець, а згодом професор і ректор львівського університету Ян Каспрович, польський історик мистецтва, поет, драматург і професор Ягелонського університету Владислав Козицький, польський педагог, журналіст та співорганізатор польських скаутів Ігнацій Козелевський, польський поет, драматург і публіцист Фердинанд Кураш, краківський поет, д-р Казимир Лубецький, польський письменник і адвокат Станіслав Антоні Мюллер, Мечислав Павловський, львівський поет – Леопольд Штафф, польський поет, дрогобичанин Казимир Вежинський та дружина професора гімназії Казимира Заморска.

На думку професора Л. Тимошенка²⁵⁰, це видання стало однією із знакових пам'яток книжкової культури Дрогобича, адже попри спеціальну присвяту темі Січневого повстання, під назвою «1863. Одноднівка»²⁵¹, книга також включала в себе тексти літературного, публіцистичного чи скоріше історико-просвітницького характеру. Ця невелика за обсягом «Одноднівка» мала за мету в одному номері шляхом широкого тиражування серед мешканців наблизити уяву громади Дрогобича до буремних подій січня 1863 р. Цілком не випадково у зміст книги було включено крім поетичних і прозових творів також і наукову публіцистику та спогади очевидців подій 1863 р. Врешті у короткій преамбулі до видання автори зазначили, що «в цілях вшанування пам'яті про 1863 р. ... ми хотіли б створити видання, яке б стало для Дрогобича милою і вартісною пам'яткою»²⁵². Згідно задуму організаторів, книга складалася із двох основних частин: 1) спеціальна частина, яка присвячувалася Дрогобичу, в якій публікувався цикл спогадів кількох повстанців 1863 р., які станом на 1913 р. проживали в дрогобицькому повіті, а також публіцистичний опис з минулого Дрогобича; 2) загальна частина, яка містила поетичні та наукові твори надіслані із-за меж Дрогобича. Поетичні

²⁴⁹ A. Brodnicki, *Język w utworach Z. Krasińskiego*, Drohobycz 1913, s. 49.

²⁵⁰ Л. Тимошенко, *Книжкова культура Дрогобича першої половини ХХ ст.: два раритетних видання (1913 і 1928 роки)*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://maydan.drohobych.net/?p=33166>, data доступу 20.01.2020 р.

²⁵¹ *1863, „Jednodniówka”*, Komitet Redakcyjny: Alfred Brodnicki, Wilhelm Bruchnalski, Jan Kasproicz, Władysław Kozicki, Ignacy Koziółewski, Ferdynand Kuraś, Kazimierz Lubecki, Stanisław Antoni Mueller, Mieczysław Pawłowski, Leopold Staff, Katimierz Wieżyński, Kazimera Zamorska, Staraniem Towarzystw Polskich, z drukarni «Słowa Polskiego», pod zarząd. J.L. Nowakiewskiego, Drohobycz 1913, s. 31 [1].

²⁵² *Ibidem*, s. 1.

твори були написані виключно у дусі доби «Молодої Польщі», що відповідало європейському модернізму.

На честь поєтаті Яна Невядомського, яко ветерана січневого повстання і почесного громадянина міста Дрогобича, редакція одноднівки серед літературних творів опублікувала вірші та сентенції львівських поетів Яна Каспровича під назвою *1863*, Леопольда Штаффа *Смук героїв*, цитата-сентенція Станіслава Антоні Мьоллера, вірш *Герої* Владислава Козицького. Літературний цикл книги уміщує також *Пісеньку про Польщу* написану Казимиром Любецьким, вірш *О Польща – мати!* варшав'янина Ігнація Козелевського, *Дай нам силу духа!* Фердинда Курася («селянин з-понад Вісли»). Дрогобичанка та приятелька Яна Невядомського Казимира Заморська написала оповідання *Сольхарева*, а Казімеж Вежинський, який підписався, як краків'янин – вірш *Гей, коли ж, коли ж ?*. Це був особливий вияв шани на честь Яна Невядомського, адже його ім'я було прославлене самим Казимиром Вежинським, про що в польській літературі досі бракує інформації²⁵³.

Науковий цикл «Одноднівки» містив допис дрогобичанина Вільгельма Брухальського, присвячений життєпису поета-героя Мечислава Романовського²⁵⁴. У циклі *Спогади повстанців* публікувалися розповіді про учасників Січневого повстання з Дрогобицького повіту, серед них Станіслава Мошковського, Владислава Янішевського, Александра Ждановіча (автор – А. Бродницький), та колишнього бургомистра Яна Невядомського, інформацію від якого записав К. Вежинський. Як виявилось, напередодні видання К. Вежинський особисто прийшов до вілли бургомистра і фактично впродовж цілого дня занотовував від нього найпотаємніші спогади про участь у повстанні та буремні події 1863 р. Доля повного тексту цих спогадів досі невідома, щоправда добре відомо, що значна частина «січневих творів» автора була побудована саме із записів від дрогобицьких ветеранів.

Вихід у світ «Одноднівки» репрезентував прагнення польської національної громади Дрогобича до реалізації ідеї самоствердження шляхом літературно-патріотичної популяризації подвигів своїх предків та живих очевидців, таких як Ян Невядомський, що проживали в рідному краї. З цього приводу керівники видавничого проекту в преамбулі зауважили читачам, що виховна ідея 1863 року, яка презентувалася у річницю повстання, була призначена передовсім для повчання молодших поколінь, відтак серед авторів домінувало лише одне гасло характерне духу скаутських «соколів»: «Czołem Ojczyźnie – szponem wrogowi»²⁵⁵.

Після смерті Яна Невядомського історична пам'ять про його подвиги, як капрала першої кампанії карабінерів, не згасла, а навпаки відродилася із ще більшим пієтетом, адже польська адміністрація після перемоги над ЗУНР ввела святкування повстання на рівні загальнодержавного свята.

Так, у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) популяризація історичної пам'яті про Січневе повстання системно розгорталася на рівні державних культурно-виховних програм, які всіляко підтримувалися бюджетом міста, приватних осіб чи інституцій. В цей час в Дрогобичі вшанування річниць відбувалися в межах філармонії, театру, залах товариств, гімназіях, ратуші тощо. Серед іншого, організовувалися вистави,

²⁵³ Ibidem, s. 25.

²⁵⁴ Л. Тимошенко, *Книжкова культура Дрогобича першої половини ХХ ст.: два раритетних видання (1913 і 1928 року)*, [Електронний ресурс], data dostępu 20.01.2020 г.

²⁵⁵ 1863, „Jednodniówka”, Drohobycz 1913, s. 1.

декламування поезії, виступи хорів та велелюдні зустрічі із ветеранами чи їх родичами²⁵⁶. Наприклад, про Яна Невядомського і особливу форму збереження та передавання історичної пам'яті про його участь у Січневому повстанні зумів передати на рівні спеціального розділу науково-популярної монографії дрогобицький історик, викладач дрогобицької гімназії ім. Франца Йосифа I – Мсціслав Мсцівуєвський. Так, у 1939 р. він видав двотомову книгу «З історії Дрогобича», у якій на 8 сторінках розписав традицію *Дерева волі* польського народу. Так у розділі *Під Деревом Волі* автор аналізує тяглість патріотичних поривів поляків на шляху до свободи, одним із головних виразників якого у Дрогобичі були граф Тарнавський та бургомістр Ян Невядомський²⁵⁷. Дослідник, зокрема, зазначив, що в Дрогобичі здавна росло дерево біля парафіяльного костюлу Св. Ворфоломія, яке мало народну назву «Дерево Волі» і було від 30-х рр. XIX ст. улюбленим місцем для народних зборів у костюльному парку. Врешті це дерево символізувало патріотичну традицію і, подібно як у Кракові, було посажене на честь конституції 3 травня 1791 р., а тому у пізніших часах воно закономірно мало безпосереднє відношення до знаменних дат на кшталт Січневого повстання, адже, за словами старожилів, «воно мало дочекатися Незалежності», на яку, в очак поляків, це дерево чекало аж до Першої світової війни²⁵⁸. Цікаво, що саме біля цього дерева, свого часу, Ян Невядомський виголошував власні спогади про польові окопи та атаки на ворогів у 1863 р. М. Мсцівуєвський зібрав цікаву інформацію про те, що саме під цим деревом у 1863 р. після літургії відбулися перші збори мешканців, які роздумували з приводу кривавих подій, які склалися на польських теренах Російської імперії. Врешті автор подав цікаву інформацію про організацію дрогобицької молоді під проводом графа Тарнавського із Снятинки, а також репрезентував численні подвиги²⁵⁹ відомого дрогобицького повстанця, колишнього бургомістра Яна Невядомського²⁶⁰.

Тобто у міжвоєнний період тема щорічного вшанування Січневого повстання та постаті бургомістра Яна Невядомського мала загальногромадський характер, адже із отриманням Незалежності змінилися головні пріоритети польського суспільства, спрямовані тепер вже на розвиток сучасної держави. Проте на рівні навчального процесу Січневе повстання 1863 р. й надалі залишалось базовою темою з історії для виховання майбутніх поколінь.

В контексті збереження історичної пам'яті про буремні події Січневого повстання 1863 р. особливо важливе значення відіграли освітні заклади, у яких десятки років хранилася пам'ять про полеглих героїв та розвивалася одвічна ідея визволення з-під російського ярма. На рівні Галичини важливе значення в передаванні цієї пам'яті наступним поколінням відіграла культурно-виховна традиція Дрогобицької гімназії ім. Франца Йосифа I, яка шляхом безпосередньої участі її учнів та професорів у повстанні, а також численних організацій урочистостей, ювілейних видань та захоплюючих творів її викладачів та випускників (Мсціслава Мсцівуєвського, Здіслава Култиса,

²⁵⁶ R. Stawicki, *Weterani 1863 r. i tradycja Powstania Styczniowego w II Rzeczypospolitej*, Opracowania Tematyczne, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, Warszawa 2014, s. 27.

²⁵⁷ M. Mściwujewski, *Z dziejów Drohobycza...*, s. 146–153.

²⁵⁸ Ibidem, s. 146–147.

²⁵⁹ Дуже часто участь у повстанні Яна Невядомського зображалася у романтичній формі.

²⁶⁰ Ibidem, s. 150–151.

Казимира Вежинського, Анжея Хщюка та ін.) зберігала цю історичну пам'ять принаймні до початку Другої світової війни (Додаток 3, Рис. 25).

В міжвоєнний період, коли гімназія вже носила титул короля Владислава Ягайла, ситуація із навчальними курсами кардинально помінялася. Тоді вже існувала Польська незалежна держава, а тому навчальні програми на більш серйозному рівні зобов'язували вчителів гімназії пропагувати польський національно-визвольний рух і, щонайважливіше, історичну пам'ять про бургомістра Яна Невядомського. Ще в 1928–1929 навчальному році директор гімназії Тадеуш Каньовський в шкільному звіті зазначив, що «Дрогобицька гімназія ім. короля Владислава Ягайла щороку сумлінно бере активну участь у всіх урочистостях та національних процесіях, пов'язаних із історією нашого народу. Цього року наша молодь разом із професорсько-викладацьким складом гімназії взяла участь в жалобних літургіях, приурочених пам'яті багатирирів, які загинули у часі листопадового та січневого повстань»²⁶¹. Директор зауважив, що наступного року доцільно було б відкрити пам'ятну дошку із зображеннями фотографій Яна Невядомського, а також інших відомих учасників, вихідців з рідного міста.

Окрему концепцію також розробив професор Роман Голука, який викладав історію. Впродовж року він пропонував учням в індивідуальному порядку готувати реферати з історії на тему Січневого повстання, його головних баталій, а також біограми полководців і відомого бургомістра Яна Невядомського. Окрім всього, на рівні краєзнавчої тематики пропонувалося учням вивчати та аналізувати подвиги вихідців з гімназії, зокрема Романа Даллмайера, а також інших земляків, які були активними учасниками повстання. Окремий реферат мав назву *Роль Австрії у Січневому повстанні*, у якому було опубліковано невідомі фотографії з родинного архіву Яна Невядомського²⁶².

У 1932–1933 навчальному році гімназія організувала ряд заходів, приурочених 70-й річниці Січневого повстання. Особливу підтримку в плані популяризації історичної пам'яті про повстання у цей час організував директор Тадеуш Каньовський. Так, 21 січня 1933 р. об 11 00 год. в залі Товариства «Сокіл» керівники класів та учні провели урочистий ранок, який розпочався співанням гімну та читанням віршованої поезії на честь патріотів, які віддали життя за Незалежність. У виступах взяли участь також молоді дрогобичани, які входили до Організації польських бойскаутів. Окрему програму відіграв гімназійний оркестр, який, серед іншого, зачитав перед виступом спогади про «марш Яна Невядомського»²⁶³.

В свою чергу історичний гурток гімназії, до якого входили вчителі історії професор Саломон-Міхал Айнлегер та професор Роман Голука, зорганізували семінар на тему «70-річчя Січневого повстання» серед усіх класів. Зокрема про причини та перебіг повстання доповідав учень Клея, про учасника повстання Алфреда Велопольського доповідав учень Гамберг, про керівника повстання Раймунда Траугутта – старшокласник Бжозовський, про революціонерські погляди Анни Генрики Пустовойтівни доповідав учень Іскра, а про роль Австрії у Січневому повстанні – учень 5 класу Батюк. В цей же час до святкування річниці долучилося учнівське самоврядування, яке органі-

²⁶¹ *Rzut oka na ważniejsze wydarzenia w zakładzie [w:] Sprawozdanie dyrekcji państwowego Liceum i Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu (dalej – SD PLIGD) za rok szkolny 1931/1932, Drohobycz 1928/1929, s. 8.*

²⁶² SD PLIGD za rok szkolny 1931/1932, s. 24.

²⁶³ *Ibidem*, s. 41, 45, 48.

зувало спеціальний просвітницький «Сеймик» на тему Січневого Повстання²⁶⁴. Подібні «сеймики» готувалися також у 1935–1936, 1937–1938, 1938–1939 навчальних роках²⁶⁵. Цікаво, що постать Яна Невядомського була вшанована окремим семінаром у 1934 році до 20-ї річниці від дня його смерті на парафіяльному пляці перед його віллою та поряд з костьолом.

З метою популяризації теми Січневого повстання також було видозмінено і програму курсу польської мови в гімназії, куди на перше місце було внесено тему «Січневе повстання в польських повістях та мистецтві», а також повістях та спогадах дрогобичан про Яна Невядомського²⁶⁶. Наступного навчального року Т. Каньовський зобов'язав керівників класів продовжити подібну традицію, у зв'язку із чим вчителі наприкінці січня 1934 р. організували підсумкові бесіди на тему річниці Січневого повстання²⁶⁷.

Не менш урочистими були заходи гімназії в організації 75-ї річниці Січневого повстання у 1937–1938 навчальному році, коли 22 січня увесь студентський та викладацький склад гімназії брав участь у загальноміській літургії за душі померлих повстанців 1863 р., яка відбувалася у костьолі Св. Ворфоломія. Серед хоругв і штандартів на богослужінні було піднято штандарт із фотографією Яна Невядомського та цитатою із його власних спогадів занотованих колись Казимиром Вежинським²⁶⁸.

Таким чином, постать Яна Невядомського серйозно закріпилася у традиції пошанування теми Січневого повстання не тільки в інтелектуальному просторі Дрогобича, але й Дрогобицькій державній гімназії серед молоді. Це свідчить передовсім про те, що тяглість педагогічної, виховної та патріотичної програми впродовж 1860-х–1939 рр. мала усталений характер і всебічно підтримувалася магістратом, освітянськими колами та громадськими товариствами²⁶⁹. Найперше, ця традиція пошанування постаті Яна Невядомського завдячує його приятелям, а також сусідам та колегам, яким довелося з ним чи то воювати, чи то бути поряд у розвитку рідного міста Дрогобича. Врешті чи неголовну роль у відновленні пам'яті про ветерана Січневого повстання Яна Невядомського у міжвоєнний період варто віддати директору гімназії Броніславу Тжасковському, який один із перших в часі австрійської цензури зумів започаткувати молодіжний рух, спрямований на ідею Незалежності польського народу, а особливо з метою реабілітації дрогобицького героя. Згодом шляхом численних урочистостей та навчальних проєктів директори Йосиф Староміський і Тадеуш Каньовський зуміли продовжити патріотичне виховання учнів гімназії на ґрунті історичної пам'яті про Яна Невядомського, як підприємця, бургомістра і лицаря «дерева волі польського народу».

²⁶⁴ Ibidem, s. 26, 32.

²⁶⁵ SD PLIGD za rok szkolny 1934/1935, s. 35; 1937/1938, s. 33; 1938/1939, s. 55.

²⁶⁶ SD PLIGD za rok szkolny 1932/1933, s. 74.

²⁶⁷ SD PLIGD za rok szkolny 1934/1935, s. 59.

²⁶⁸ SD PLIGD za rok szkolny 1937/1938, s. 45.

²⁶⁹ SD PLIGD za rok szkolny 1938/1939, s. 49.

Bibliografia

Бібліографія

A. Materiały źródłowe – Archiwalia

- Відділ фондів музею «Дрогобиччина», Спр. А-4631, 4 арк.*
- Відділ фондів Музею «Дрогобиччина», Старий Інв. № 22/967, 2 арк. (фотокопія 2017 р., опис документа для нової нумерації та каталогу здійснювала Оксана Соловка).*
- Biblia Złota klasyków. Kronika Rodzinna i Domowa Jana Niewiadomskiego i jego potomków (1840–1922).*
- Центральний державний історичний архів України у місті Львові. Ф. 195, Оп. 1., арк. 1–2.*
- Дрогобицьке міське бюро технічної документації (архів), Спр. 700, Арк. 1, 4–7, 21, 26, 27, 28, 32, 35.*
- Jahresbericht des k.-k. vollständigen Gymnasiums zu Sambor für das Schuljahr 1854, 1855, Lemberg: Aus der Stauropigianischen Instituts-Druckerei 1854, 1855.*
- Katalog wystawy E. M. Liliena w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie 1914, wstęp, układ i objaśnienia Artura Schrödera, Lwów 1914.*
- Kultys Z., Historia gimnazjum Drohobyckiego. Sprawozdanie dyrekcji c.k. wyższego gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1908, Drohobycz 1908.*
- Poczet Szlachty Galicyjskiej i Bukowińskiej, Lwów 1857.*
- Rzut oka na ważniejsze wydarzenia w zakładzie [w:] Sprawozdanie dyrekcji państwowego Liceum i Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu za rok szkolny 1928/1929, 1931/1932, 1932/1933, 1934/1935, 1937/1938, 1938/1939.*
- Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi, Lwów 1906.*
- Spis Abonentów c.k. sieci telefonicznych w Galicyi. Wydanie ogólne na rok 1912, Lwów 1912.*
- Sprawozdanie dyrekcji państwowego Liceum i Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu, 1928/1929; 1931/1932; 1932/1933; 1934/1935; 1937/1938; 1938/1939.*
- Tołwiński K., Mapa obszarów naftowych i gazowych polski w Karpatach i na przedgórzu, Warszawa–Borysław–Lwów 1928.*
- Wojeikowski P., Czarne złoto (Nafta). Kalendarz Ziem Wschodnich na rok 1936, Rok 2, Warszawa 1935.*

B. Literatura – Publikacje naukowe i popularno-naukowe

- Białynia-Chołodecki J., *Pamiętnik Powstania Styczniowego w pięćdziesiątą rocznicę wypadków*, Lwów 1913.
- Біндер Г., *Провінційне місто в Галичині: Дрогобич в останні 50 років Австрійського панування*, Дрогобицький краєзнавчий збірник, ДКЗ, Вип. XI–XII, Дрогобич 2008.
- Brodnicki A., *Język w utworach Z. Krasińskiego*, Drohobycz 1913.
- Budzyński W., *Miasto Schulza*, Warszawa 2005.
- Cieślak S., *Związki Marcina Laterny (1552–1598) z Drohobyczem*, Дрогобицький краєзнавчий збірник, ДКЗ, Вип. X, Дрогобич 2006.
- Долинська М., *Історична топографія Львова XIV–XIX ст.*, Львів 2006.
- Філіпов З., *Зі сторінок мистецтва фотографії Дрогобича. Багатокультурний Дрогобич*, Варшава 2005.
- Іваник М., *Міські урядники Самбора доби Галицької Автономії (друга половина XIX-початок XX ст.)*, „Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»”, Вип. 42, Дрогобич 2018.
- Янишин Б., *Галицькі міста періоду Автономії (1867–1918) у сучасній українській та польській історіографіях*, ДКЗ, Вип. X, Дрогобич 2006.
- Казанцева Т., Гапалая К., *Дерев'яні елементи на фасадах львівських споруд кінця XIX-початку XX ст. Аналіз натурних досліджень*, „Вісник. Укрзахідреставрація”, Вип. 18, Львів 2008.
- Кріль М., *Самбірська гімназія: шлях у 225 років*, Том I, Дрогобич-Коло 2017.
- Кріль М., *Самбірська гімназія від заснування до «весни народів» (до 225-річчя від заснування)*, Дрогобицький краєзнавчий збірник, Вип. XIX–XX, Дрогобич 2017.
- Кріль М., *Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич кінця XIX-почату XX ст.*, ДКЗ, Вип. 13, Дрогобич 2009.
- Ладанай Р., *Дрогобич. Місто і дрогобичани. Довідник*, Дрогобич 2007.
- Лазорак Б., Лазорак Т., *Бургомістр Дрогобича Ян Невядомський (1844–1914) – учасник Січневого повстання 1863 р.* [w:] *Galicja a Powstanie Styczniowe*, pod red. M. Hozzowskiej, Warszawa–Rzeszów 2013.
- Лазорак Б., Лазорак Т., *Приватна вілла бургомистра і пекаря Яна Невядомського в Дрогобичі*, „Наша спадщина: науково-популярний журнал”, № 4(6), Львів 2015.
- Лазорак Б., Вовк Ю., *Статут і фінанси акціонерної спілки Трускавець-Помярки (1886–1899 рр.)*, За матеріалами архіву графа Адама Сапіги, Східноєвропейський історичний вісник, Дрогобич 2017.
- Macierzyński W.Ł., *Reklama Handlowa na łatach gazety «Russkaja Rada» w latach 1871–1912*, ДКЗ, Вип. VII, Дрогобич 2003.
- Меньок В., Романишин Ю., Фецяк І., Пшеничний Є., Філіпов З. (упорядники), *Особлива провінція: Дрогобич Бруно Шульца*, Дрогобич 2010.
- Мельник Б., *Довідник перейменувань вулиць і площ Львова. XIII–XX ст.* Львів 2001.
- Мельник І., *Львівський Новий Світ та південні околиці Королівського столичного міста Галичини від Святого Юра до Наварії*, Львів 2009.

- Мельник І., *Довкола Високого Замку шляхами й вулицями Жовківського передмістя та північних околиць міста Львова*, Львів 2010.
- Mściuwjewski M., *Królewskie wolne miasto Drohobycz*, Lwów–Drohobycz 1929.
- Mściuwjewski M., *Z dziejów Drohobycza*, Cz. II, Drohobycz 1939.
- Nicieja S., *Kresowe Trójmiasto. Truskawiec–Drohobycz–Borysław*, Opole 2009.
- Panas W., *Willa Bianki. Mały przewodnik drohobycki dla przyjaciół*, Lublin 2006.
- Пастух Р., *Вулицями старого Дрогобича*, Львів 1991.
- Пастух Р., *Дрогобич давній і сучасний*, Дрогобич 2002.
- Пастух Р., *Дрогобицький некрополь*, Дрогобич 2008.
- Пастух Р., *Дрогобич слави і краси*, Дрогобич 2008.
- Присяжний К., *Львівські ліхтарі*, „Львів. Leopoldis. Lwow. Lemberg. Genius Loci”, Львів 2004.
- Пшеничний Є., *Дрогобич у поштової листівці. Дрогобиччина – земля Івана Франка*, Дрогобич 1997.
- Садовий В., *Лицар в Збруї для міста Дрогобича*, Дрогобич 2010.
- Stawicki R., *Weterani 1863 r. i tradycja Powstania Styczniowego w II Rzeczypospolitej*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, Warszawa 2014.
- Tabasz W., *Dom i ojcowizna w tradycji polskiej*, Fascikuli Musei Regionalis Brzozoviensis, Brzozów 2009.
- Тельвак В., *«Gazeta Naddniestrzańska» як історичне джерело*, ДКЗ, Вип. X, Дрогобич 2006.
- Тельвак В., Янишин Б., *Щоденне життя Галицького містечка другої половини XIX ст. на сторінках місцевої періодики. Проблеми історії України XIX-початку XX ст.*, Вип. XX, К., Київ 2012.
- Тимошенко Л., *Описи Дрогобича XIX ст.* ДКЗ, Вип. VII, Дрогобич 2003.
- Тимошенко Л. (наук. ред.), *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)*, Дрогобич 2009.
- Тимошенко Л., *Короткий нарис історії Дрогобича [w:] Дрогобич. Місто і дрогобичани*, Довідник, (Автор-упорядник) Р. Ладанай, Дрогобич 2007.
- Харчук Х., *Архітектура курортної забудови Трускавця XIX-першої половини XX століття*, Львів 2008.

C. Wydawnictwa prasowe

- Aron Żupnik w Drohobyczu*, „Gazeta Naddniestrzańska” Drohobycz 1884, № 4.
- Bal akademiczny*, „Kurjer Drohobycki, dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1899, № 1.
- Brodnicki A., Bruchnalski W., Kasprowicz J. i in., *K. Wierzyński, J. Niewiadomski, 1863, „Jednodniówka”*, Drohobycz 1913.
- Broś B., *Jan Reutt (1919-2003)*, „Ziemia Drohobycka” 2005, № 17–18.

- Chciuk Wł., *Moja rodzina*, „Ziemia Drohobycka” 2005, № 15.
- 44 rocznica Powstania Styczniowego, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki, czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1905, № 6.
- Dom p. Lauterbacha*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1884, № 4.
- Dom Werdingera*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1885, № 17.
- Do naszych czytelników. Głos Kornelia Ujejskiego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 1.
- Głos z czytelnicy polsko-ruskiej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 21.
- Gmina przecież daruje. Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, Sambor 1909, № 17.
- Grupa IV. samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1888, № 9.
- Hauch K., *Nadesłanie do pana Józefa Albina Kundego*, „«Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1889, № 2.
- Interpelacja do Świątynnego Magistratu naszego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1884, № 9.
- Jan Niewiadomski. *Nekrolog*, „Reforma. Pismo poświęcone sprawom miasta i powiatu”, Drohobycz 1914, Rok 1, № 5.
- Kanalizacja*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1885, № 16.
- Kąpiele basenowe i natruskowe zimne*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1885, № 13.
- Korespondencyja drohobycka*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, Sambor 1909, № 6, 11, 14.
- Kozłowski T.K., *Galicja. Zagłębie borysławskie* (album).
- Kronika Drohobycka z Tygodnia*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1903, № 5.
- Kronika Drohobycka z Tygodnia*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1906, № 6.
- Kronika miejscowa*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 8.
- Lorenz R., *Trzy pokolenia Majewskich*, „Ziemia Drohobycka” 2005, № 8.
- Łazienki*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 14.
- Макарчук С., Сухий О., *Дрогобицька кривава осята австрійської демократії: (До 70-річчя розстрілу робітників виборців у Дрогобичі)*, „Жовтень” 1981, № 8.
- Marcin Borelowski (Lelewel) i Władysław Czaplicki *wspomnienie z r. 1863 i 1864*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1888, № 20, 21.
- Nabożeństwo żałobne*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1899, № 3.
- Nadesłanie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1888, № 1.
- Nadworny błazen «saskiej partji»*, Gazeta Naddniestrzańska, Drohobycz 1887, № 2.
- Nareszcie skończyły się wybory*, Gazeta Naddniestrzańska, Drohobycz 1887, № 3.
- Nasza Rada miejska*, Gazeta Naddniestrzańska, Drohobycz 1887, № 21.

- Niewiadomski J. *Sprostowanie*, Gazeta Naddniestrzańska, Drohobycz 1887, № 23.
- Niewiadomski J. *Uwiedomienie*, Gazeta Naddniestrzańska, Drohobycz 1885, № 10.
- Oksza J., *Styczeń 1863*, Tygodnik Samborsko-Drohobycki, czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne, Drohobycz 1902, № 3.
- O zamiataniu ulic*, Gazeta Naddniestrzańska, Drohobycz 1885, № 15.
- Piekarnia Jana Niewiadomskiego w Drohobyczu*, «Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny, Drohobycz 1900, № 8,9.
- Pilecki J.M., *Osiemdziesięciolecie Tadeusza Chciuka*, Ziemia Drohobycka, 1997, № 10.
- Pilecki J.M., *Panteon Ziemi Drohobyckiej (Lista kandydatów część I A-L)*. Ziemia Drohobycka, 2001, № 14.
- Pilecki J.M., *Pierwszy Prezydent Drohobycza – Leon Reutt*, „Ziemia Drohobycka” 1997, № 10.
- Pilecki J.M., *Polskie pomniki w Drohobyczu*, „Ziemia Drohobycka” 2007, № 20.
- Polska nafta*, Karta. Kwartalnik historyczny, № 55, Warszawa 2008, s. 90–92.
- Porządki drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1884, № 6, 10.
- Posiedzenie Rady miejskiej odbyte 9 kwietnia 1890*, „«Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1890, № 8.
- Provinzial Handbuch des Königreiches Galicien und Lodomerien für das Jahr 1844*, Lemberg 1844, 1846, 1847, 1848, 1850, 1851, 1852, 1854, 1855.
- Przy ulicy Żupnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1884, № 6.
- Rocznice Powstania Styczniowego*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1888, № 3.
- Schematyzmus des Königreiches Galicien und Lodomerien für das Jahr 1833*, Lemberg 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1841.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskiem na rok 1870, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1892, 1900, 1905, 1906, 1914*. Lwów 1870, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1892, 1900, 1905, 1906, 1914.
- Sprawy drohobyckie*, „Tydzień. Gazeta samborsko-drohobycka”, Sambor 1909, № 23.
- Strański J., (*Reklama*), „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1884, № 13; Drohobycz 1885, № 15.
- Ś.p. *Wiktoryn Mańkowski*, „Kurjer Warszawski” 30 grudnia 1928, № 359.
- Ś.P. *Władysław Czaplicki*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1886. № 13.
- 39 rocznica powstania narodowego*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1902, № 3.
- 1863*, „Jednodniówka”, pod red. A. Brodnickiego, Drohobycz 1913.
- W czytelni polsko-ukraińskiej*, „Kronika. Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1885, № 1.
- W Drohobyczu*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1902, № 4.
- Wieczorek akademicki z tańcami*, „Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny”, Drohobycz 1899, № 2.
- Wieczorek styczniowy*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1901, № 5.

- Wieczorek z tańcami na dochód czytelni polsko-ruskiej*, „Kronika. Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1885, № 5.
- Wpała do studni*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1884, № 6.
- W rocznicę Powstania Styczniowego*, Kurjer Drohobycki, dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny, Drohobycz 1899, № 2.
- W rocznicę styczniową*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1901, № 3.
- W sprawie wyborów gminnych w Drohobyczu*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 1.
- Wybory do rady gminnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 2.
- Wybory drohobyckie*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, Rok 1, № 4, 5, 6, 7.
- Zarząd gminy naszej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 20.
- Zmarli*, „Tygodnik Samborsko-Drohobycki. Czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne”, Drohobycz 1902, № 51.
- Z Rady gminnej*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1888, № 3.
- Zwracamy uwagę*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1885, № 10.
- Że 7 metrów betonowego kanału*, „Gazeta Naddniestrzańska”, Drohobycz 1887, № 22.

D. Netografia

- Józefczuk G., Bojarski J.J., *Drohobycz i Schulz*, [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu: http://www.niecodziennik.mbp.lublin.pl/images/stories/drohobycz/2010/mapa/2_mapka_rewers.pdf.
- Лазорак Б., Лазорак Т., *Вілла Яна Невядомського в Дрогобичі: спроба реконструкції історико-архітектурних фактів*, Дрогобич Стародавній, Дрогобич 2015, [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu: <http://drogobychanyn.hol.es/?p=1005>.
- Niewiadomski A., *Prus Niewiadomscy z Niewiadomej*, [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu, http://zsokolowa.com/index.php?option=com_content&task=view&id=164&Itemid=54.
- Лазорак Б., Січневе повстання 1863 р. проти російської імперії в історичній пам'яті громадян міста Дрогобич (1880 – 1939 рр.), Східноєвропейський історичний вісник. Вип. 6, Дрогобич 2018, УДК 262 (477) «1863/XIX-XX», [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu: <http://drogobychanyn.hol.es/?p=1005>, data dostępu 25.01.2020 r.
- Osoby o nazwisku «Niewiadomski» w Genealogii Potomków Sejmu Wielkiego*, [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu: <http://www.sejm-wielki.pl/n/Niewiadomski>.
- Тимошенко Л., *Книжкова культура Дрогобича першої половини ХХ ст.: два раритетних видання (1913 і 1928 роки)*, [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu: <http://maydan.drohobych.net/?p=33166>.
- Towarzystwo Weteranów Powstania 1863 r.*, Lwów, [Elektronnyj resurs], Reżim dostępu: <https://pamiecbliskich.com/materialy/towarzystwo-weteranow-powstania-styczniowego-1863-we-lwowie>.

Aneks 1
Додаток 1

Jan Niewiadomski, rodzina, przyjaciele

Ян Нєвядомський, родина, друзі

Spis zdjęć Перелік світлин

- Fot. 1–2. Jan Niewiadomski, z łańcuchem burmistrza Drohobycza i bez łańcucha 122
Рис. 1–2. Ян Невядомський, з ланцюгом мера Дрогобича та без ланцюга 122
- Fot. 3. Apolonia – żona Jana Niewiadomskiego (z ukraińskiego domu Hryczajlik, Rusinka z małżeństwa mieszanego) 122
Рис. 3. Аполлонія – дружина Яна Невядомського (з українського дому Гричайлик, русинка зі змішаного шлюбу) 122
- Fot. 4. Jan z żoną Apolonią (z domu Hryczajlik) i córką Wandą Swaryczewską (z domu Niewiadomską), fotografia z lat 1890–1895 123
Рис. 4. Ян із дружиною Аполлонією (уродженою Гричайлик) та донькою андою Сваричевською (уродженою Невядомською), фотографія 1890–1895 років 123
- Fot. 5. Jan Niewiadomski z córką Wandą i wnukami – Antonim Swaryczewskim (dziadek Pawła Zygaдlewicza) i jego siostrą Anną (zmarła jako dziecko) 123
Рис. 5. Ян Невядомський з дочкою Вандою та онуками – Антонієм Сваричевським (дід Павла Зигадлевича) та його сестрою Анною (померла в дитинстві) 123
- Fot. 6. Jan Niewiadomski z wnukami – Antoni Swaryczewski i jego siostra Anna 123
Рис. 6. Ян Невядомський з онуками - Антоній Сваричевський та його сестра Анна ... 123
- Fot. 7. Jan z zięciem Zdzisławem Swaryczewskim i wnukami. Po środku stoi Antoni Swaryczewski. Od lewej: Bronisława Swaryczewska, po środku siedzi Sebastian Swaryczewski, z prawej – Janina Swaryczewska 124
Рис. 7. Ян із зятем Здзіславом Сваричевським та онуками. Антоній Сваричевський стоїть посередині. Зліва: Броніслава Сваричевська, посередині – Себастьян Сваричевський, праворуч – Яніна Сваричевська 124
- Fot. 8. Jan Niewiadomski w Parku, który ufundował jako burmistrz (od 2019 r. Park im. Bohdana Chmielnickiego w Drohobyczu) 124
Рис. 8. Ян Невядомський у парку, який він заснував, перебуваючи на посаді бургомістра (з 2019 року – Парк ім. Богдана Хмельницького у Дрогобичі) 124
- Fot. 9. Fragment płyty nagrobnej Jana i Apolonii Niewiadomskich. Cmentarz w Drohobyczu. Fotografia wykonana przez dra Bogdana Lazoraka w 2010 r. 125
Рис. 9. Фрагмент надгробного пам'ятника Яна та Аполонії Невядомських. Цвинтар у Дрогобичі. Фотографія зроблена кандидатом історичних наук Богданом Лазораком у 2010 р. 125

- Fot. 10. Zdjęcie grobu Jana i Apolonii Niewiadomskich. Cmentarz w Drohobyczu.
Fotografia wykonana przez dra Bogdana Lazoraka w 2010 r. 125
- Рис. 10. Рис. 10. Фотографія могили Яна та Аполлонії Невядомських. Цвинтар
у Дрогобичі. Фотографія зроблена кандидатом історичних наук Богданом
Лазораком у 2010 р 125
- Fot. 11, 12. Jednonogi herb rodu Prus Niewiadomskich (XVIII–XIX wiek), należał
niegdyś do rodu Jacka Niewiadomskiego – Ignacego Dominika
Niewiadomskiego i jego syna Jana Niewiadomskiego 126
- Рис. 11, 12. Одноногий герб роду Прус Невядомських (XVIII–XIX ст.), належав
гілці роду Яцька Невядомського – Ігнацію Домініку Невядомському
та його сину Яну Невядомському 126
- Fot. 13. Rajmund Jarosz (Burmistrz Drohobycza 1909–1914, prezydent miasta
Drohobycza 1927–1932) 126
- Рис. 13. Раймунд Ярош (бургомістр Дрогобича у 1909–1914 рр., президент
Дрогобича в 1927–1932 рр.) 126

Źródło

- Fot. 1–7: Archiwum rodzinne Wiesława Hołdysa (Kraków) i Tomasza Zygodlewicza
(Nowy Sącz)
- Fot. 8–13: Prywatne archiwum dra Bogdana Lazoraka

Джерело

- Рис. 1–7: Сімейний архів Веслава Холдиса (Краків) та Томаша Зигадлевича
(Новий Сонч)
- Рис. 8–13: Приватний архів кандидата історичних наук Богдана Лазорака

Fot. 1 Рис. 1

Fot. 2 Рис. 2

Fot. 3 Рис. 3

Fot. 4 Рис. 4

Fot. 5. Рис. 5

Fot. 6 Рис. 6

Fot. 7 Рис. 7

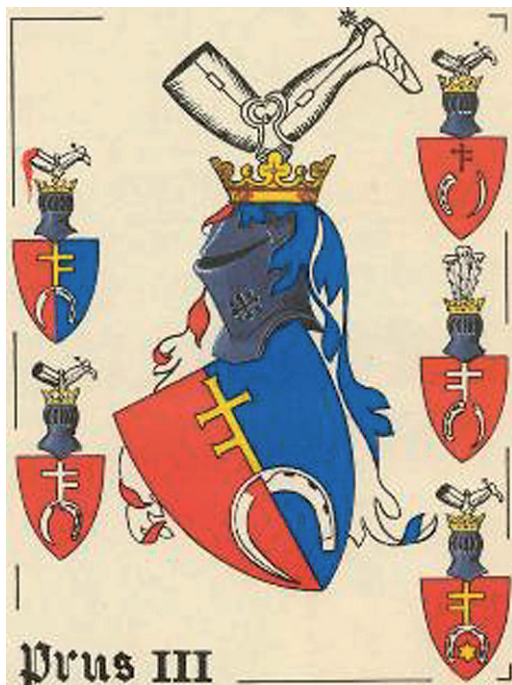
Fot. 8 Рис. 8

Fot. 9 Рис. 9

Fot. 10 Рис. 10

Fot. 11 Рис. 11

Fot. 12 Рис. 12

Fot. 13 Рис. 13

Aneks 2
Додаток 2

Kronika Rodzinna Domowa. Księga Pamiątkowa

Родинна і домашня хроніка. Пам'ятна книга

Spis zdjęć
Перелік світлин

Fot. 1–7. Strony tytułowe Kroniki Rodzinnej Domowej
Рис. 1–7. Титульні сторінки родинної і домашньої Хроніки

Fot. 1–2. Początek Kroniki Rodzinnej Domowej	130
Рис. 1–2. Початок родинної і домашньої Хроніки	130
Fot. 3. Drzewo genealogiczne	130
Рис. 3. Генеалогічне дерево	130
Fot. 4. Zaręczyny i Śluby	130
Рис. 4. Заручини та шлюби	130
Fot. 5. Dni Żałobne	131
Рис. 5. Дні трауру	131
Fot. 6. Dni Pamiątkowe	131
Рис. 6. Дні пам'яті	131
Fot. 7. Zakończenie	131
Рис. 7. Закінчення	131

Fot. 8–13. Zdjęcia z Księgi Pamiątkowej
Рис. 8–13. Світлини з Пам'ятної книги

Fot. 8–9. Zdjęcie księgi pamiątkowej ufundowanej przez Towarzystwo Zaliczkowe Drohobycza w 1910 roku	132
Рис. 8–9. Фотографія Пам'ятної книги, яку фінансувало Дрогобицьке Авансове Товариство в 1910 році	132
Fot. 10–11. Strona tytułowa Księgi pamiątkowej ufundowanej przez Towarzystwo Zaliczkowe Drohobycza w 1910 roku w rocznicę utworzenia TZD	133
Рис. 10–11. Титульна сторінка Пам'ятної книги, яку фінансувало Дрогобицьке Авансове Товариство в 1910 році в річницю його заснування	133
Fot. 12–13. Członkowie Towarzystwa Zaliczkowego Drohobycza – zdjęcia z Księgi pamiątkowej ufundowanej przez TZD w 1910 roku	133
Рис. 12–13. Члени Дрогобицького Авансового Товариства – фотографії з Пам'ятної книги, яку фінансувало ДАТ у 1910 році	133

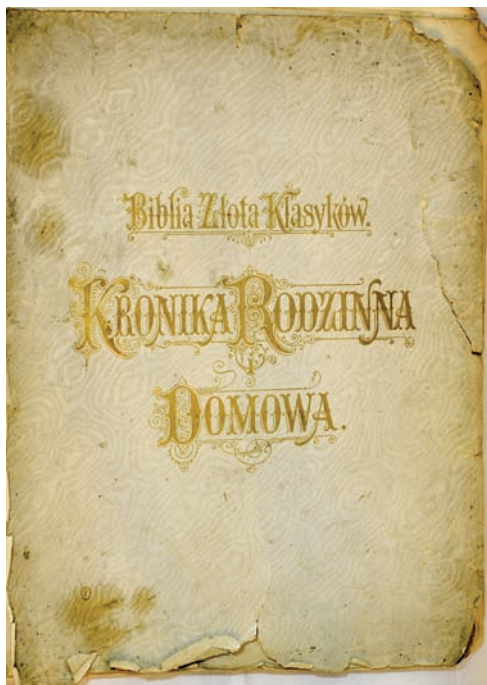
-
- Fot. 14–16. Zdjęcia dyplomu honorowego obywatela miasta Drohobycz, poety i piewcy walki o wolność narodu polskiego Kornela Ujejskiego 134
- Рис. 14–16. Фотографія диплому почесного громадянина міста Дрогобича, поета і співця боротьби за свободу польської нації Корнеля Уєйського 134

Źródło

- Fot. 1–13: Archiwum rodzinne Wiesława Hołdysa (Kraków) i Tomasza Zygadlewicza (Nowy Sącz)
- Fot. 14–16: Oddział muzeum powiatu drohobyckiego, Spr. A-4631, 4 ark.

Джерело

- Рис. 1–13: Сімейний архів Веслава Холдиса (Краків) та Томаша Зигадлевича (Новий Сонч)
- Рис. 14–16: Відділ фондів музею «Дрогобиччина», Спр. А-4631, 4 арк.

Fot. 1 Рис. 1

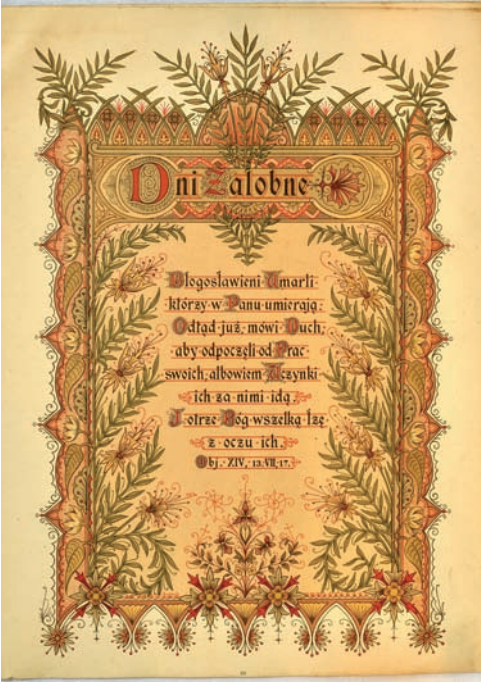
Fot. 2 Рис. 2

Fot. 3 Рис. 3

Fot. 4 Рис. 4

Fot. 6 Рис. 6

Fot. 7 Рис. 7

Fot. 4 Рис. 4

Fot. 8 Рис. 8

Fot. 9 Рис. 9

Fot. 10 Рис. 10

Fot. 11 Рис. 11

Fot. 12 Рис. 12

Fot. 13 Рис. 13

Fot. 14 Рис. 14

Fot. 15 Рис. 15

Fot. 16 Рис. 16

Aneks 3
Додаток 3

**Dawny Drohobycz, willa i piekarnia
Jana Niewiadomskiego**

**Давній Дрогобич, вілла та пекарня
Яна Нєвядомського**

Spis zdjęć Перелік світлин

Fot. 1. Willa Jana Niewiadomskiego, ul. Żupna, 2, obecnie ul. Żupna, 4 (Pocztówka pocz. XX w. 1910 r.)	139
Рис. 1. Вілла Яна Невядомського, вул. Жупна, 2, тепер вул. Жупна, 4 (Листівка початку XX століття)	139
Fot. 2. Willa Jana Niewiadomskiego, ul. Żupna, 4. (fot. Autor Zenon Filipow, 1970 r.)	139
Рис. 2. Вілла Яна Невядомського, вул. Жупна, 4. (Автор фотографії: Зенон Філіпов.1970-ті рр.)	139
Fot. 3. Budynek Towarzystwa Zaliczkowego w Drochobyczu w 1910 roku. Z Księgi pamiątkowej ufundowanej przez TZD z okazji rocznicy utworzenia	140
Рис. 3. Будівля Авансового Товариства в Дрогобичі в 1910 році. З Пам'ятної книги, яку фінансувало Дрогобицьке Авансове Товариство в 1910 році в річницю його заснування	140
Fot. 4. Reklama piekarni Jana Niewiadomskiego w Drohobyczu z gazety „Kurier Drohobycki” 1900 roku	140
Рис. 4. Реклама пекарні Яна Невядомського в Дрогобичі з газети «Дрогобицький Кур'єр» 1900 року	140
Fot. 5–6. W piekarni Jana Niewiadomskiego – przełom XIX–XX w.	141
Рис. 5–6. У пекарні Яна Невядомського – рубіж XIX-го і XX-го століть	141
Fot. 7. Jubileuszowa fotografia wystawy wyrobów piekarni Jana Niewiadomskiego (zdjęcie z początku XX w.)	141
Рис. 7. Ювілейна фотографія виставки хлібобулочних виробів пекарні Яна Невядомського (Фото поч. XX ст.)	141
Fot. 8. Jan Niewiadomski z pracownikami piekarni	141
Рис. 8. Ян Невядомський з працівниками пекарні	141
Fot. 9. Handel na Rynku w Drohobyczu. Widok na Kościół Św. Bartłomieja (zima 1914 r., autor Ephraim Maurycy Lilien)	142
Рис. 9. Торгівля на ринку в Дрогобичі. Вид на костел Св. Варфоломія (зима 1914 р., автор Ефраїм Маврицій Лілієн)	142
Fot. 10. Fragment mapy katastralnej Drohobycza z 1886 r.	142
Рис. 10. Фрагмент кадастрової карти Дрогобича 1886 р.	142

Fot. 11. Oryginalny plan piwnicy willi Niewiadomskich z 15 lutego 1948 r.	143
Рис. 11. Оригінал плану підвалу вілли Невядомського від 15 лютого 1948 р.	143
Fot. 12. Prawa i lewa nisza z zabytkowymi rzeźbami wieży willi Niewiadomskich	143
Рис. 12. Права та ліва ніші з античними скульптурами вежі вілли Невядомського	143
Fot. 13. Poddasze z iglicą i drewnianym obrzeżem o wielokątnym kształcie	144
Рис. 13. Мансарда зі шпилем та дерев'яним причілком полігональної форми	144
Fot. 14. Widok na poddasze i balkon	144
Рис. 14. Вид на мансарду та балкон	144
Fot. 15. Płaskorzeźba balkonowa z wizerunkiem lwa	144
Рис. 15. Барельєф балкону із зображенням лева	144
Fot. 16. Wystrój okien balkonowych	144
Рис. 16. Декор балконних вікон	144
Fot. 17. Wystrój okna secesyjnego	145
Рис. 17. Сецесійний декор вікон	145
Fot. 18. Łuk okna willi	145
Рис. 18. Аркові вікна вілли	145
Fot. 19. Kamienna płaskorzeźba domu	145
Рис. 19. Кам'яний барельєф будинку	145
Fot. 20. Dekoracyjne płytki podłogowe	146
Рис. 20. Декоративна плитка підлоги	146
Fot. 21. Stylowy kwiatowy wzór na suficie werandy północno-wschodniej	146
Рис. 21. Ліпний рослинний декор на стелі північно-східної веранди	146
Fot. 22. Poręcz schodów w holu wejściowym willi	146
Рис. 22. Перила сходів у житловому під'їзді вілли	146
Fot. 23. Schody w holu wejściowym, widok z góry	146
Рис. 23. Сходи у житловому під'їзді, вигляд зверху	146
Fot. 24. Drewniane wsporniki i karnisze	146
Рис. 24. Дерев'яні кронштейни та карнизи	146
Fot. 25. Gimnazjum im. Franciszka Józefa I w Drohobyczu – początek XX w.	147
Рис. 25. Гімназія Франца Йосифа I у Дрогобичі - початок XX ст.	147

Źródło

Fot. 1–2, 4–25: Prywatne archiwum dra Bogdana Lazoraka

Fot. 3: Archiwum rodzinne Wiesława Hołdysa (Kraków) i Tomasza Zygadlewicza (Nowy Sącz)

Джерело

Рис. 1–2, 4–25: Приватний архів кандидата історичних наук Богдана Лазорака

Рис. 3: Сімейний архів Веслава Холдиса (Краків) та Томаша Зигадлевича (Новий Сонч)

Fot. 1 Рис. 1

Fot. 2 Рис. 2

Fot. 3 Рис. 3

Parowa piekarnia

J. Niewiadomskiego

w Drohobyczu

poleca

codziennie wszelkiego rodzaju świeże

PIECZYWO

a mianowicie: Chleb żytni, chleb Grahama,
 bułki polskie, cesarskie, solodragi, rogale. —
 Pieczywo wiedeńskie i karśbadzkie. W swoje
 pieczywo zaopatruje prócz Drohobycza także
 Truskawiec i Borysław.

Fot. 4 Рис. 4

Fot. 5 Рис. 5

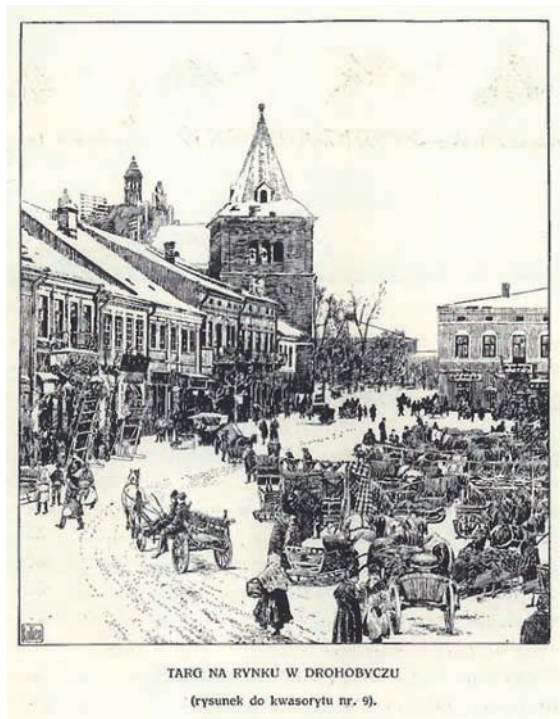
Fot. 6 Рис. 6

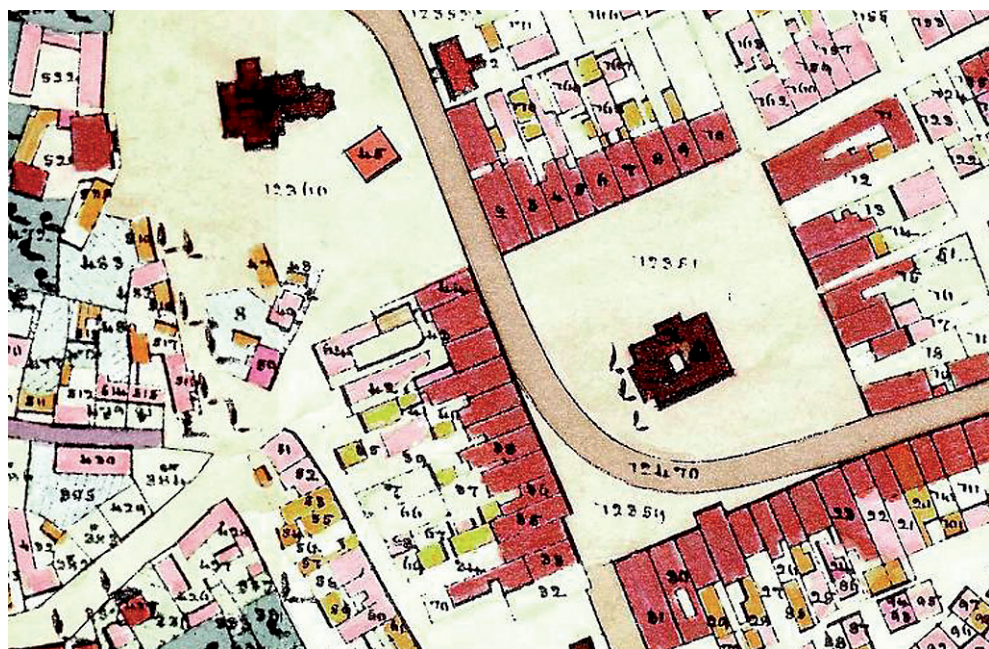
Fot. 7 Рис. 7

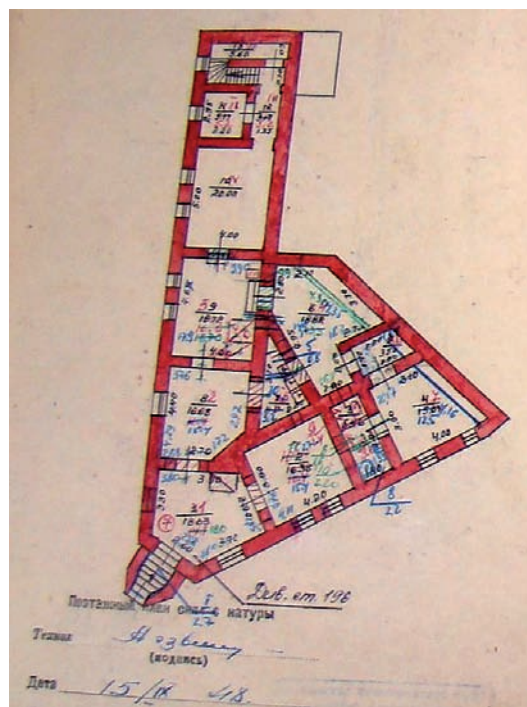
Fot. 8 Рис. 8

Fot. 9 Рис. 9

Fot. 10 Рис. 10

Fot. 11 Рис. 11

Fot. 12 Рис. 12

Fot. 13 Рис. 13

Fot. 14 Рис. 14

Fot. 15 Рис. 15

Fot. 16 Рис. 16

Fot. 17 Рис. 17

Fot. 18 Рис. 18

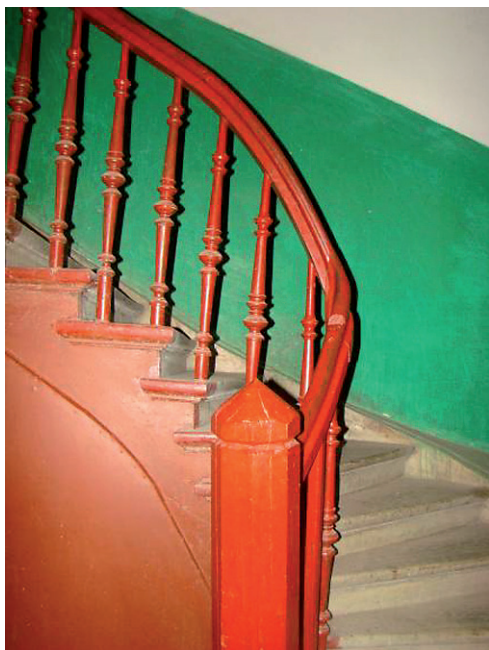
Fot. 19 Рис. 19

Fot. 20 Рис. 20

Fot. 21 Рис. 21

Fot. 22 Рис. 22

Fot. 23 Рис. 23

Fot. 24 Рис. 24

Fot. 25 Рис. 25

Aneks 4
Додаток 4

Lista burmistrzów i administracji magistratu Drohobycza
1781–1914
(materiały według austriackiego spisu, lista niekompletna)

Список урядників та адміністрації магістрату
міста Дрогобича 1781–1914 рр.
(матеріалами австрійських шематизмів, перелік урядування
неповний)

Лр. № п/п.	Рок urzędowania Рік урядування	Burmistrz Бургомістр	Zastępca burmistrza Заступник Бургомістра	Inni członkowie Rady Sądowniczej i personel wykończony Інші члени магістратської ради та виконавчі працівники
1	1781 ¹	Годгард Жиковський	Йозеф Люггер	Комісар: Вінцент Шуппе Урядові писарі: Бернард Кунстетгер, Максиміліан Ліхтенегер Молодий урядник, практикант (Akzessist): Непомуцин Фрьойліх
2	1799 ²	Ігнацій Крах	Франц Зольнер	Рентмайстер: Стефан Фрідріх Скарбій: Йозеф Вайсер Урядові писарі: Йоганн Глатгер, Йозеф Врісер, Йоганн Бергог
3	1803 ³	Ігнацій Крах	Йозеф Едлер Крансберг	Рентмайстер: Стефан Фрідріх Скарбій: Антон Страдот Урядові писарі: Йоганн Беллауер, Каспар Ремайх, Йоганн Бергог Помічник писаря: Петер Ігнацій Дзелзійський
4	1820 ⁴	Іван Тустановський	Іван Вессоловський	Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – Станіслав Диміровський, 2-й – Томаш Дзянський, 3-й – Михайло Скрипшук Секретар ради: Ігнацій Вессоловський Протокольний (писар): Михайло Старомейський Рейсбрант: Андрей Заячковський Канцелярія: Казимир Грабана, Микола Старосольський Касир: Антон Фіз Касовий контролер та економ: Йозеф Ловель Лісничий: Франс Радек Поліційний ревізор: Микола Мулицький Міська акушерка: Емілія Дорога 2 судові виконавці, 9 полеменив, 2 міські охоронці, 1 поштар

¹ Kalendarz Tytułarny czyli imiona i nazwiska wszystkich dygnitarzy i urzędników I.C.K.A. w Królestwie Galicyi i Lodomerji zostających tudzież Czeskiej i Austryackiej Nadwornej Kancelaryi oraz Najwyższego Trybunatu Sądów Nadwornych na rok 1781, Lwów 1781, s. 110.

² Schematismus für Königreich Ostgalicien 1799, Lemberg 1799, s. 101.

³ Schematismus für die Königreiche Galicien und Lodomerien, sammt einem Schreibtalender und namen-register für das Jahr 1803, Lemberg 1803, s. 108.

⁴ Schematismus des Königreiches Galicien und Lodomerien für das Jahr 1820, Lemberg 1820, s. 366.

5	1826 ⁵	Іван Тустановський	Іван Вессоловський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Іван Диміровський, 2-й – Томаш Дзянський, 3-й – Михайло Скрипух</p> <p><i>Секретар ради:</i> Ігнацій Вессоловський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Регістрани:</i> Андрей Заячковський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Казимир Грабана, Микола Старосольський, Іван Домбровський</p> <p><i>Касир:</i> Антон Фіз</p> <p><i>Касовий контролер та економ:</i> Йозеф Ловель</p> <p><i>Службовий писар:</i> Іван Попель</p> <p><i>Міський лікар:</i> Вінценз Вальзер</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорога</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Микола Мулицький</p> <p>2 судові виконавці, 9 полісменів</p>
6	1827 ⁶	Іван Тустановський	Іван Вессоловський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – вакантна посада, 2-й – Томаш Дзянський, 3-й – Михайло Скрипух</p> <p><i>Секретар ради:</i> Ігнацій Вессоловський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський <i>Регістрани:</i> Андрей Заячковський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Микола Старосольський, Іван Домбровський</p> <p><i>Касовий контролер та економ:</i> Йозеф Ловель <i>Міський лікар:</i> Вінценз Вальзер</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорога</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Микола Мулицький</p> <p>2 судові виконавці, 9 полісменів</p>

⁵ Schematismus..., Lemberg 1826, s. 375.

⁶ Schematismus..., Lemberg 1827, s. 409–410.

7	1828 ⁷	вакантна посада	Іван Весселовський (Вессоловський)	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – вакантна посада, 2-й – Томаш Дзянський, 3-й – Михайло Скрипуч</i></p> <p><i>Секретар ради: Ігнацій Вессоловський</i></p> <p><i>Протокольний (писар): Михайло Старомейський</i></p> <p><i>Регістрани: Андрей Заячковський</i></p> <p><i>Канцелярія: Микола Старосольський, Іван Домбровський, Адам Сятецький</i></p> <p><i>Касир: Антон Фітз</i></p> <p><i>Касовий контролер та економ: Йозеф Ловель</i></p> <p><i>Службовий писар: Іван Попель</i></p> <p><i>Міський лікар: Вінгенз Вальзер</i></p> <p><i>Міська акушерка: Емілія Дорога</i></p> <p><i>Поліційний ревізор: Микола Мулицький</i></p> <p>2 судові виконавці, 9 полісменів</p>
8	1831 ⁸	Еміль Герард Фестенбург	Іван Весселовський (Вессоловський)	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – Томаш Дзянський, 2-й – вакантна посада, 3-й – Йозеф Свтальський</i></p> <p><i>Секретар ради: Ігнацій Вессоловський</i></p> <p><i>Протокольний (писар): Михайло Старомейський</i></p> <p><i>Регістрани: Андрей Заячковський</i></p> <p><i>Канцелярія: Микола Старосольський, Іван Домбровський, Адам Сятецький</i></p> <p><i>Касир: Антон Фітз</i></p> <p><i>Касовий контролер та економ: Йозеф Ловель</i></p> <p><i>Службовий писар: Іван Попель</i></p> <p><i>Лісничий: Йозеф Югендфайн</i></p> <p><i>Міський лікар: Вінгенз Вальзер</i></p> <p><i>Міська акушерка: Емілія Дорога</i></p> <p><i>Поліційний ревізор: Адам Сурдольський</i></p> <p>2 судові виконавці, 9 полісменів</p>

⁷ Schematismus..., Lemberg 1828, s. 263.

⁸ Schematismus..., Lemberg 1831, s. 178.

9	1833 ⁹	Еміль Герард Фестенбург	Іван Веселовський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – Томаш Дзянський, 2-й – Йозеф Свігальський, 3-й – Василь Якубовський</i></p> <p><i>Почесні члени ради засідань (ehrenbeisitzer)</i> Михайло Скрипуч</p> <p><i>Секретар ради:</i> Ігнацій Весоловський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Регістрани:</i> посада вакантна</p> <p><i>Канцелярія:</i> Антон Домбровський, Адам Сятецький, Касир: Антон Фітз</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Попель</p> <p><i>Службовий писар:</i> Йоган Намачинський</p> <p><i>Економ, лісничий:</i> Василій Аудиковський <i>Міський лікар:</i> Вінценз Вальзер</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Адам Сурдьовський</p> <p>1 капрал поліції, 9 полісменів, 1 судовий виконавець</p>
10	1834 ¹⁰	вакантна посада	Іван Веселовський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – Томаш Дзянський, 2-й – Йозеф Свігальський, 3-й – Василь Якубовський</i></p> <p><i>Секретар ради:</i> Ігнацій Весоловський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Регістрани:</i> Циріл Дроздовський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Антон Домбровський</p> <p>Адам Сятецький</p> <p><i>Касир: Йоганн Фітз</i></p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Попель</p> <p><i>Службовий писар:</i> Йоган Намачинський</p> <p><i>Економ, лісничий:</i> Василій Аудиковський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Антон Машек (доктор медицини)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p>2 судових виконавці, 1 капрал поліції, 12 полісменів</p>

⁹ Schematismus..., Lemberg 1833, s. 181.

¹⁰ Schematismus..., Lemberg 1834, s. 200.

11	1835 ¹¹	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Іван Веселовський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – вакантна посада, 2-й – Йозеф Свігальський, 3-й – Василь Якубовський</p> <p><i>Секретар ради:</i> Ігнацій Веселовський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Рейсбрант:</i> Цирілл Дроздовський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Адам Сятецький, Антон Домбровський, Грегор Добжанецький</p> <p><i>Молодий урядник, практикант (Akzessist):</i> Йоганн Свассек, Еразм Міхалевський</p> <p><i>Касир:</i> Іван Попель</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський</p> <p><i>Службовий писар:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Економ, лісничий:</i> Василь Аудиковський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Антон Машек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p>2 судових виконавці, 1 капрал поліції, 12 полісменів</p>
12	1836 ¹²	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Іван Веселовський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – вакантна посада</p> <p><i>Секретар ради:</i> Іван Лешковський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Рейсбрант:</i> Цирілл Дроздовський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Адам Сятецький, Антон Домбровський, Грегор Добжанецький</p> <p><i>Молодий урядник, практикант (Akzessist):</i> Еразм Міхалевський</p> <p><i>Касир:</i> Іван Попель</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Йоган Крижановський</p> <p><i>Службовий писар:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Економ, лісничий:</i> Василь Аудиковський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Антон Машек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p>2 судових виконавці, 1 капрал поліції, 12 полісменів</p>

¹¹ Schematismus..., Lemberg 1835, s. 195.

¹² Schematismus..., Lemberg 1836, s. 201–202.

13	1837 ¹³	Ігнацій Домінік Нєв'ядомський	Іван Весєловський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Карл Гельгзель</i> <i>Секретар ради:</i> Антон Лишковський <i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський <i>Регістрани:</i> Циріл Дроздовський <i>Канцелярія:</i> Адам Сятецький, Антон Домбровський, Грегор Добжанецький <i>Молодий урядник, практиканти (Akzessist):</i> Еразм Міхалевський, Іван Заячковський <i>Присягаючі практиканти:</i> Мартін Грабана, Йозеф Розенбаум, Фелікс, Пясецький, Петер Дешлер, Василь Кобринович <i>Касир:</i> Іван Попель <i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський <i>Службовий писар:</i> Іван Намачинський <i>Економ, лісничий:</i> Василь Аудиковський <i>Міський лікар:</i> Антон Машек (док. мед.) <i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорога <i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл 2 судових виконавці, 1 капрал поліції, 12 полісменів, 1 ратушний майстер, 1 лісоруб</p>
14	1838 ¹⁴	Ігнацій Домінік Нєв'ядомський	Іван Весєловський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer): 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Карл Гельгзель</i> <i>Секретар ради:</i> Антон Лишковський <i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський <i>Регістрани:</i> Циріл Дроздовський <i>Канцелярія:</i> Адам Сятецький, Антон Домбровський, Грегор Добжанецький <i>Молодий урядник, практиканти (Akzessist):</i> Еразм Міхалевський, Іван Заячковський <i>Присягаючі практиканти:</i> Мартін Грабана, Йозеф Розенбаум, Петро Дешляр <i>Касир:</i> Іван Попель <i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський <i>Службовий писар:</i> Іван Намачинський <i>Економ, лісничий:</i> Василь Аудиковський <i>Міський лікар:</i> Антон Машек (док. мед.) <i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорога <i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл 2 судових виконавці, 1 капрал поліції, 12 полісменів, 1 ратушний майстер, 1 лісоруб</p>

¹³ Schematismus..., Lemberg 1837, s. 203.

¹⁴ Schematismus..., Lemberg 1838, s. 207.

15	1841 ¹⁵	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Карл Гельгзель</p> <p><i>Секретар ради:</i> Антон Лишковський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Рейсбрант:</i> Цирілл Дроздовський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Адам Сятецький, Антон Домбровський, Грегор Добжанецький</p> <p><i>Молодія урядники, практиканти (Akzessist):</i> Еразм Міхалевський, Іван Заячковський</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Йозеф Розенбаум, Іван Бурда, Генріх Дзямський, Станіслав Ільницький, Василь Кобринович</p> <p><i>Касир:</i> Іван Попель</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський</p> <p><i>Службовий писар:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Економ, лісничий:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Міський лікар:</i> Антон Машек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p>2 судових виконавці, 1 капрал поліції, 12 полісменів, 1 ратушний майстер, 1 лісоруб, 1 вартовий, 2 двірники</p>
16	1844 ¹⁶	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Августин Богтя</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Михайло Старомейський</p> <p><i>Рейсбрант:</i> Цирілл Дроздовський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Антон Домбровський, Грегор Добжанецький, Еразм Міхалевський</p> <p><i>Молодія урядники, практиканти (Akzessist):</i> Іван Заячковський, Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Генріх Дзямський, Василь Кобринович, Василь Коцко, Микола Леліцький</p> <p><i>Касир:</i> Іван Попель</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський</p> <p><i>Касовий писар:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Міський лікар:</i> Антон Машек (док. медицини та хірургії)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p>2 судових виконавці, 1 сержант поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 ратушний майстер, 1 вартовий, 3 нічні вартові, 2 лісоруби, 2 двірники</p>

¹⁵ Schematismus..., Lemberg 1841, s. 230.¹⁶ Provinzial Handbuch der Königreiche Galicien und Lodomerien. Für das Jahr 1844, Lemberg 1844, s. 241.

17	1846 ¹⁷	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Августин Ботя</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Антон Домбровський</p> <p><i>Регістрани:</i> Гретор Добженецький</p> <p><i>Канцелярія:</i> Іван Заячковський, Еразм Міхалевський, Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Молодий урядник, практиканти (Assessist):</i> Василь Кобринович, Генріх Дзямський</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Василь Коцко, Микола Леліцький</p> <p><i>Касир:</i> Іван Попель</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський</p> <p><i>Касовий писар:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p><i>Міський лікар:</i> вакантна посада</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p>2 судових виконавці, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 ратушний майстер, 1 вартовий, 3 нічні вартові, 2 лісоруби, 2 двірники</p>
18	1847 ¹⁸	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – вакантна посада</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Антон Домбровський</p> <p><i>Регістрани:</i> Гретор Добженецький</p> <p><i>Канцелярія:</i> Іван Заячковський, Еразм Міхалевський, Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Молодий урядник, практиканти (Assessist):</i> Василь Кобринович, Генріх Дзямський</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Василь Коцко, Микола Леліцький, Теофіл Ясенецький</p> <p><i>Касир:</i> Іван Попель</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Іван Крижановський</p> <p><i>Касовий писар:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Льобл</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Турек (лок. мел.)</p> <p>2 судових виконавці, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 ратушний майстер, 1 вартовий, 3 нічні вартові, 2 лісоруби, 2 двірники</p>

¹⁷ Provinzial Handbuch..., Lemberg 1846, s. 261.

¹⁸ Provinzial Handbuch..., Lemberg 1847, s. 269.

19	1848 ¹⁹	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p>Члени ради засідань (<i>beisitzer</i>): 1-й – Йозеф Свігальський, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Вінцент Немчевський</p> <p>Секретар ради: Адам Сятецький</p> <p>Протокольний (<i>писар</i>): Антон Домбровський</p> <p>Репістрант: Грегор Добженецький</p> <p>Канцелярія: Іван Заячковський, Еразм Міхалецький, Йозеф Розенбаум</p> <p>Молодий урядник, практиканти (<i>Assessist</i>): Василь Кобринович, Генріх Дзямський</p> <p>Присягачі практиканти: Василь Коцко, Теофіл Ясенецький, Лідвіг Гошовський, Антон Забралник</p> <p>Касир: Іван Попель</p> <p>Касовий контролер: Іван Намачинський</p> <p>Касовий писар: вакантна посада</p> <p>Інспектор міського планування та економ: Карл Тростманн</p> <p>Поліційний ревізор: вакантна посада</p> <p>Міський лікар: Франс Турек (док. мед.)</p> <p>Міська акушерка: Емілія Дорота</p> <p>2 судових виконавці, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 нічний вартовий, 6 нічних патрульних вартових, 2 двірники, 1 ратушний майстер, 2 лісоруби, 1 вахтер, 1 кат</p>
20	1850 ²⁰	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p>Члени ради засідань (<i>beisitzer</i>): 1-й – Йозеф Свігальський (призначений до Мостиського магістрату), 2-й – Василь Якубовський, 3-й (I) – Вінцент Немчевський, 3-й (II) Іван Хованець (призначений з Мостиського магістрату)</p> <p>Секретар ради: Адам Сятецький</p> <p>Протокольний (<i>писар</i>): Антон Домбровський</p> <p>Репістрант: Грегор Добженецький</p> <p>Канцелярія: Іван Заячковський, Еразм Міхалецький, Йозеф Розенбаум</p> <p>Молодий урядник, практиканти (<i>Assessist</i>): Генріх Дзямський, Василь Кобринович</p> <p>Присягачі практиканти: Лідвіг Гошовський, Теофіл Ясенецький, Антон Старомейський</p> <p>Касир: Іван Попель</p> <p>Касовий контролер: вакантна посада</p> <p>Касовий писар: Йосиф Зарудзький</p> <p>Інспектор міського планування та економ: Карл Тростманн</p> <p>Поліційний ревізор: Василь Коцко</p> <p>Міський лікар: Франс Турек (док. мед.)</p> <p>Міська акушерка: Емілія Дорота</p> <p>2 судових виконавці, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 нічний вартовий, 2 двірники, 2 лісоруби, 6 нічних патрульних вартових, 1 ратушний майстер, 1 вартовий в'язниці, 1 кат</p>

¹⁹ Provinzial Handb. ..., Lemberg 1848, s. 326.²⁰ Provinzial Handb. ..., Lemberg 1850, s. 302–303.

21	1851 ²¹	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Іван Хованець, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Вінцент Немчевський</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Антон Домбровський</p> <p><i>Рейс-тракт:</i> Гретор Добженецький</p> <p><i>Канцелярія:</i> Іван Заячковський, Еразм Міхалевський, Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Молодіші урядники, практиканти (Assessist):</i> Генріх Дзямський, Василь Кобринович</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Теофіл Ясеницький, Антон Старомейський</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Касовий контролер:</i> вакантна посада</p> <p><i>Касовий писар:</i> Йосиф Зарудзький</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Василь Коцко</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Турек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p>2 судових виконавці, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 нічний вартовий, 2 двірники, 2 лісоруби, 6 нічних патрульних вартових, 1 ратушний майстер, 1 вартовий в'язниці, 1 кат</p>
22	1852 ²²	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	Гіпполит П'ятковський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Іван Хованець, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – вакантна посада</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Антон Домбровський</p> <p><i>Рейс-тракт:</i> Гретор Добженецький</p> <p><i>Канцелярія:</i> Іван Заячковський, Еразм Міхалевський, Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Молодіші урядники, практиканти (Assessist):</i> Генріх Дзямський, Василь Кобринович</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Теофіл Ясеницький, Антон Старомейський</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Касовий контролер:</i> вакантна посада</p> <p><i>Касовий писар:</i> Йосиф Зарудзький</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Василь Коцко</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Турек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p>1 судовий виконавець, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 нічний вартовий, 2 двірники, 2 лісоруби, 6 нічних патрульних вартових, 1 вартовий в'язниці, 1 кат</p>

²¹ Provinzial Handbuch..., Lemberg 1851, s. 342–343.

²² Provinzial Handbuch..., Lemberg 1852, s. 325–326.

23	1854 ²³	Гіпполит П'ятковський	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Іван Хованець, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Емануель Лозинський</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Іван Заячковський</p> <p><i>Рейсбрант:</i> Грегор Добженецький</p> <p><i>Канцелярія:</i> Еразм Міхалевський, Генріх Дзямський, Антон Рудінецький</p> <p><i>Молодія урядники, практиканти (Assessist):</i> Василь Кобринович, Микола Леліцький</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Лев Немитович, Іван Філінський, Михайло Гринчишин</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Касовий писар:</i> Йосиф Зарудзький</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Василь Коцко</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Турек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p>1 судовий виконавець, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 нічний вартовий, 2 двірники, 2 лісоруби, 6 нічних патрульних вартових, 1 вартовий в'язниці, 1 кат</p>
24	1855 ²⁴	Гіпполит П'ятковський	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Іван Хованець, 2-й – Василь Якубовський, 3-й – Йоганн Зих</p> <p><i>Секретар ради:</i> Адам Сятецький</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Іван Заячковський</p> <p><i>Рейсбрант:</i> Грегор Добженецький</p> <p><i>Канцелярія:</i> Еразм Міхалевський, Генріх Дзямський, Антон Рудінецький</p> <p><i>Молодія урядники, практиканти (Assessist):</i> Василь Кобринович, Микола Леліцький</p> <p><i>Присягаючі практиканти:</i> Михайло Гринчишин, Іван Філінський,</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Йозеф Розенбаум</p> <p><i>Касовий писар:</i> Йосиф Зарудзький</p> <p><i>Інспектор міського планування та економ:</i> Карл Тростманн</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Василь Коцко</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Турек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорота</p> <p>1 судовий виконавець, 1 сержант (фельдфебель) поліції, 1 капрал поліції, 18 полісменів, 1 нічний вартовий, 2 двірники, 2 лісоруби, 6 нічних патрульних вартових, 1 вартовий в'язниці, 1 кат</p>

²³ Provinzial Handbuch..., Lemberg 1854, s. 338–339.

²⁴ Provinzial Handbuch..., Lemberg 1855, s. 258–259.

25	1856 ²⁵	Йоганн Стензель	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Лубенецький, 2-й – Іван Фальковський, 3-й – Іван Михалчевський</p> <p><i>Секретар ради:</i> Василь Якубовський</p> <p><i>Протокольний (писар):</i> Іван Заячковський</p> <p><i>Репістрант:</i> Генріх Дзямський</p> <p><i>Канцелярія:</i> Грегор Добженецький, Юліан Моор, Василь Коцко, Петро Петрович (Петранович?), Франс Кахнікевич</p> <p>2 судові виконавці, 3 помічники-практиканти</p> <p><i>Податкове управління магістрату</i></p> <p><i>Голова:</i> Генріх Гюстав</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Касовий контролер:</i> Гіпполит Сікорський</p> <p><i>Офіціал:</i> Софрон Вітошинський</p> <p><i>Асистент:</i> Карл Фукс</p> <p>1 судовий виконавець</p>
26	1857 ²⁶	Ігнацій Домінік Нев'ядомський	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Домінік Лярдемер, 2-й – Християн Пирошка</p> <p><i>Секретар ради:</i> Ян Зих</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Карл Гростманн</p> <p><i>Писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Іван Філінський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Турек (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Емілія Дорога</p> <p>1 судовий виконавець, 12 полісменів</p>
27	1859 ²⁷	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич,</p> <p>2-й – Християн Пирошка</p> <p><i>Секретар ради:</i> вакантна посада</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Карл Гростманн</p> <p><i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Іван Філінський</p> <p>1 судовий виконавець, 12 полісменів</p>

²⁵ Handbuch des Lemberger Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr 1856, Lemberg 1856, s. 50.

²⁶ Handbuch des Lemberger..., Lemberg, 1857, s. 44.

²⁷ Handbuch des Lemberger..., Lemberg, 1859, s. 36.

28	1861 ²⁸	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич, 2-й – Карл Стрончак <i>Секретар ради:</i> Іван Філіпський <i>Касир:</i> Іван Намачинський <i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> вакантна посада <i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Християн Пирошка 1 судовий виконавець, 1 ратушний майстер, 1 – вартовий вежі, 6 нічних патрульних вартових, 4 вартовий в'язниці, 2 – двірники, 12 полісменів, 1 кат</p>
29	1862 ²⁹	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич, 2-й – Карл Стрончак <i>Секретар ради:</i> Іван Філіпський <i>Касир:</i> Іван Намачинський <i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Адам Берський <i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Християн Пирошка 1 ратушний майстер, 1 – вартовий вежі, 6 нічних патрульних вартових, 1 вартовий в'язниці, 12 полісменів, 1 кат</p>
30	1863 ³⁰	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич, 2-й – Карл Стрончак <i>Секретар ради:</i> Іван Філіпський <i>Касир:</i> Іван Намачинський <i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Адам Берський <i>Керуючий шпиталем:</i> Іван Тростманн <i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Християн Пирошка 1 ратушний майстер, 1 – вартовий вежі, 6 нічних патрульних вартових, 4 вартовий в'язниці, 2 двірники, 12 полісменів, 1 кат</p>

²⁸ Handbuch des Lemberger... Lemberg 1861, s. 29.

²⁹ Handbuch des Lemberger... Lemberg 1862, s. 40.

³⁰ Handbuch des Lemberger... Lemberg 1863, s. 40.

31	1864 ³¹	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич, 2-й – Карл Стрончак <i>Секретар ради:</i> Іван Філінський <i>Касир:</i> Іван Намачинський <i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Адам Берський <i>Керуючий шпиталем:</i> Іван Тростманн <i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Антон Тада, Християн Пирошка <i>Касир та контролер каси:</i> Християн Пирошка 1 ратушний майстер, 1 – вартовий вежі, 6 нічних патрульних вартових, 4 вартовий в'язниці, 2 двірники, 12 полісменів, 1 кат</p>
32	1865 ³²	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич, 2-й – Карл Стрончак <i>Секретар ради:</i> Іван Філінський <i>Касир:</i> Іван Намачинський <i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Адам Берський <i>Керуючий шпиталем:</i> Іван Тростманн <i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Антон Тада, Християн Пирошка <i>Касир та контролер каси:</i> Християн Пирошка 1 міський лікар, 1 – міська акушерка, 1 будинковий майстер, 1 ратушний вартовий, 6 нічних патрульних вартових, 4 вартовий в'язниці, 1 капрал-полісмен, 11 полісменів, 1 кат</p>

³¹ Handbuch des Lemberger..., Lemberg 1864, s. 43.

³² Handbuch des Lemberger..., Lemberg 1865, s. 43.

33	1866 ³³	Ян Зих	–	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Кікевич, 2-й – Карл Стрончак</p> <p><i>Секретар ради:</i> Іван Філінський</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Адам Берський</p> <p><i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Антон Тада, Христіян Пірошка</p> <p><i>Касир та контролер каси:</i> Христіян Пірошка</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Антон Тада</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Буреш (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Юлія Федькевич</p> <p><i>Керуючий імпіталем:</i> Йосиф Ярема</p> <p>1 капрал-полісмен, 11 полісменів, 1 будинковий майстер, 1 ратушний вартовий, 6 нічних патрульних вартових, 4 вартовий в'язниц, 2 двірники, 1 каг</p>
34	1868 ³⁴	Ян Зих	Віктор Блажовський	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Маркус Волернер, 2-й – Ладислав Клечковський, 3-й – Микола Пясецький</p> <p><i>Секретар ради:</i> Віктор Крюковський</p> <p><i>Секретар:</i> Іван Філінський</p> <p><i>Касир:</i> Іван Намачинський</p> <p><i>Контролер каси:</i> Христіян Пірошка</p> <p><i>Інспектор міського планування (архітектор):</i> Адам Берський</p> <p><i>Поліційний інспектор:</i> Антон Тада</p> <p><i>Канцелярія:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Людвіг Лопушанський</p> <p>Канцелярний писар: Франс Лісовський</p> <p>Практиканти канцелярії: п. Кульчицький, Петро Окопський</p> <p><i>Службові писарі:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Зарудський, Антон Тада, Христіян Пірошка</p> <p><i>Лісничий:</i> Іван Дідушинський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Франс Буреш (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Фелікс Громпетоїр (док. мед.)</p> <p><i>Міська акушерка:</i> Юлія Федькевич</p> <p><i>Делеговані члени ради (від передмість):</i> Настичка Георг, Григорій Борис, Григорій Жук, Василь Негорич, Павло Балкевич, Андрій Возняк, Петро Граб, Йозеф Раух</p> <p>1 капрал-полісмен, 11 полісменів, 1 капрал-пожежник, 11 пожежників, 1 ратушний вартовий, 6 нічних патрульних вартових, 2 вартовий в'язниц, 3 двірники, 1 криничний, 2 лісоруби, 1 каг</p>

³³ Handbuch des Lemberger..., Lemberg 1866, s. 43.

³⁴ Handbuch der Politischen Behörden in Galizien für das Jahr 1868. – Lemberg 1868, s. 83.

35	1870 ³⁵	Ян Зих	Віктор Благовеський	<p><i>Секретар</i>: Віктор Крюковський, Іван Філінський <i>Канцелярія</i>: Антон Русіньський, Микола Леліцький, Йосиф Заруцький <i>Поліційний інспектор</i>: Антон Тада <i>Касир</i>: Християн Пірошка <i>Контролер каси</i>: Людвіг Лопушанський <i>Міський лікар</i>: Франс Буреш (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург</i>: Фелікс Тромпетойр (док. мед.) <i>Міська акушерка</i>: Юлія Федькевич <i>Інспектор міського планування (інженер-архітектор)</i>: Адам Берський <i>Гмінний писар</i>: Франс Лісовський 7 делегатів від передмість, 1 поліційний капрал, 1 капрал-пожежник, 11 полісменів, 1 баштовий вартовий, 1 в їдний вартовий, 6 нічних вартових, 11 пожежників, 2 конвоїри, 3 двірники, 1 криничний, 4 коцгара, 2 лісоруби, 1 кат</p>
36	1871 ³⁶	Ян Зих	Віктор Благовеський	<p><i>Секретар</i>: Віктор Крюковський, Іван Філінський <i>Канцелярія</i>: Антон Русіньський, Микола Леліцький, Йосиф Заруцький <i>Поліційний інспектор</i>: Антон Тада <i>Касир</i>: Християн Пірошка <i>Контролер каси</i>: Людвіг Лопушанський <i>Міський лікар</i>: Франс Буреш (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург</i>: Фелікс Тромпетойр (док. Медицини і хірургії, магістр акушерства, член медичної лікарської колегії у м. Відень) <i>Міська акушерка</i>: Юлія Федькевич <i>Гмінний писар</i>: Франс Лісовський 6 делегатів від передмість, 1 поліційний капрал, 11 полісменів, 1 капрал-пожежник, 11 пожежників, 1 баштовий вартовий, 6 нічних вартових, 2 конвоїри, 4 коцгара, 5 двірники, 1 криничний, 2 в їдних вартових, 1 садівник, 1 кат</p>

³⁵ Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1870, Lwów, 1870, s. 28.

³⁶ Szematyzm..., Lwów 1871, s. 24.

37	1872 ³⁷	Ян Зих	Віктор Блажовський	<p><i>Секретар:</i> Віктор Крюковський, Іван Філінський <i>Канцелярія:</i> Антон Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Заруцький <i>Присяжні:</i> Антоній Коберський, Діонізій Криницький <i>Поліційний інспектор:</i> Антон Тада <i>Касир:</i> Християн Пірошка <i>Контролер каси:</i> Людвіг Лопушанський <i>Міський лікар:</i> вакантна посада <i>Міський лікар-хірург:</i> Фелікс Тромпетойр (док. Медицини і хірургії, магістр акушерства, член медичної лікарської колегії у м. Відень) <i>Міська акушерка:</i> Юлія Федькевич <i>Гмінний писар:</i> Франс Лісовський 6 делегатів від передмість, 1 поліційний капрал, 18 полісменів, 1 капрал-пожежник, 11 пожежників, 1 баштовий вартовий, 2 конвоїри, 4 кочегара, 5 двірників, 1 криничний, 2 в'їздних вартових, 1 садівник, 1 кат</p>
38	1873 ³⁸	Ян Зих	Марек Воллернер	<p><i>Секретар:</i> Іван Філінський <i>Офіцали:</i> Антоній Русінський, Микола Леліцький, Йосиф Заруцький, Антоній Тада, Микола Ярема, Константин Намачинський, Антоній Коберський <i>Присяжний:</i> Діонізій Криницький <i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман <i>Касир:</i> Християн Пірошка <i>Контролер каси:</i> Людвіг Лопушанський <i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.) 6 делегатів від передмість, 1 поліційний капрал, 18 полісменів, 2 каптали-пожежники, 11 пожежників, 1 баштовий вартовий, 2 конвоїри, 4 кочегара, 5 двірників, 1 криничний, 2 в'їздних вартових, 1 садівник, 12 нічних вартових, 1 кат</p>

³⁷ Szematyzm..., Lwów 1872, s. 24.

³⁸ Szematyzm..., Lwów 1873, s. 24.

39	1874 ³⁹	Ян Зих (почесний громадянин міста Дрогобича)	Марек Воллернер (док. права, адвокат)	<p><i>Секретар:</i> Іван Філінський <i>Офіціали:</i> Антоній Русінський, Микола Леліцький, Антоній Тада, Йосиф Заруцький, Антоній Коберський, Микола Ярема, Константин Намачинський <i>Присяжний:</i> Діонізій Криницький <i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман <i>Касир:</i> Християн Пірошка <i>Контролер каси:</i> Людвіг Лопушанський <i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p>6 делегатів від передмість, 1 поліційний капрал, 18 полісменів, 2 каптали-пожежники, 11 пожежників, 1 баштовий вартовий, 12 конвоїрів, 4 кочегара, 5 двірників, 1 криничний, 2 в їздних вартових, 1 садівник, 4 нічних вартових, 1 кат</p>
40	1875 ⁴⁰	Ігнацій Черкавський	–	<p><i>Секретар:</i> Іван Філінський <i>Офіціали:</i> Антоній Русінський, Микола Леліцький, Антоній Тада, Йосиф Заруцький, Антоній Коберський, Микола Ярема, Константин Намачинський <i>Присяжний:</i> Діонізій Криницький <i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман <i>Касир:</i> Християн Пірошка <i>Контролер каси:</i> Людвіг Лопушанський <i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p>6 делегатів від передмість, 2 поліційних каптали, 16 полісменів, 1 сержант-пожежник, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 1 баштовий вартовий, 2 конвоїри, 4 кочегара, 4 двірника, 2 в їздних вартових, 1 садівник, 18 нічних вартових, 1 кат</p>

³⁹ Szematyzm..., Lwów 1874, s. 24–25.

⁴⁰ Szematyzm..., Lwów 1875, s. 23–24.

41	1877 ⁴¹	Ян Бриньковський	Марек Воллернер (док. права, адвокат)	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Хроменкі, 2-й – Герш Гольдгамер, 3-й – Микола П'ясецький <i>Секретар:</i> Іван Філіпський</p> <p><i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Константин Намачинський, Ян Навратіть, Микола Ярема</p> <p><i>Інженер міста:</i> Адам Берський</p> <p><i>Присяжний:</i> Діонізій Криницький</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Касир:</i> Християн Пірошка</p> <p><i>Контролер каси:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p>6 делегатів від передмість, 2 унтер-офіцери, 37 міських вартових, 1 капрал-пожежник, 1 баштовий вартовий, 2 конвоїри, 4 кочегара, 4 двірника, 1 садівник, 1 кат</p>
42	1878 ⁴²	Ян Бриньковський	Марек Воллернер (док. права, адвокат)	<p><i>Члени ради засідань (beisitzer):</i> 1-й – Йосиф Хроменкі, 2-й – Герш Гольдгамер, 3-й – Микола П'ясецький</p> <p><i>Секретар:</i> Іван Філіпський</p> <p><i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Константин Намачинський, Ян Навратіть, Микола Ярема</p> <p><i>Інженер міста:</i> Адам Берський</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Касир:</i> Християн Пірошка</p> <p><i>Контролер каси:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p>6 делегатів від передмість, 2 унтер-офіцери, 37 міських вартових, 1 капрал-пожежник, 4 кочегара, 4 двірника, 1 садівник, 1 кат</p>

⁴¹ Szematyzm..., Lwów 1877, s. 306.

⁴² Szematyzm..., Lwów 1878, s. 293.

43	1879 ⁴³	Віктор Блажовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Ассори:</i> Владислав Вольський (док. права), Франс Пфлянер, Ян Нев'ядомський, Олександр Шорр, Мендель Самуель</p> <p><i>Секретар:</i> Іван Філінський</p> <p><i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Константин Намачинський, Ян Навратіть, Микола Ярема (провізор)</p> <p><i>Практиканти:</i> Юліан Ляхович, Віктор Коссак</p> <p><i>Інженер міста:</i> Адам Берський</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Контролер каси:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант, 1 капрал, 31 вартових безпеки міста, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 4 двірника, 1 садівник, 1 кат</p>
44	1881 ⁴⁴	Віктор Блажовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Ассори:</i> Владислав Вольський (док. Права), Ян Нев'ядомський, Олександр Шорр, Мендель Самуель</p> <p><i>Секретар:</i> Іван Філінський</p> <p><i>Канцеляр:</i> Альфред Добрутський</p> <p><i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Константин Намачинський, Ян Навратіть, Микола Ярема (провізор)</p> <p><i>Практиканти:</i> Юліан Ляхович, Віктор Коссак</p> <p><i>Інженер міста:</i> Адам Берський</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Ревізор каси:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Контролер каси:</i> Станіслав Єкель</p> <p><i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p>8 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 31 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 4 двірника, 1 садівник, 1 ввізник, 1 вартовий канцелярії, 7 лампадників, 1 лісоруб, 2 лісничих, 1 кат</p>

⁴³ Szematyzm..., Lwów 1879, s. 282.

⁴⁴ Szematyzm..., Lwów 1881, s. 288.

45	1882 ⁴⁵	Віктор Благовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Ассесори:</i> Владислав Вольський (док. Права), Ян Нев'ядомський, Олександр Шорр, Мендель Самуель</p> <p><i>Секретар:</i> Іван Філіпський</p> <p><i>Канцеляр:</i> Альфред Добруцький</p> <p><i>Офіцјали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Константин Намачинський, Микола Ярема (провізор), Юліан Ляхович</p> <p><i>Практиканти:</i> Віктор Коссак</p> <p><i>Інженер міста:</i> Адам Берський</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Контролер каси:</i> Станіслав Єкель</p> <p><i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка</p> <p>8 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 30 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 4 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 7 лампадників, 2 лісничих, 1 кат</p>
46	1884 ⁴⁶	Віктор Благовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Секретар:</i> Іван Філіпський</p> <p><i>Канцеляр:</i> Альфред Добруцький</p> <p><i>Офіцјали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Віктор Коссак</p> <p><i>Інженер міста:</i> Адам Берський</p> <p><i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Контролер ліквідності:</i> Ігнацій Вежицький</p> <p><i>Контролер каси:</i> Юліан Ляхович</p> <p><i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>

⁴⁵ Szematyzm..., Lwów 1882, s. 290.

⁴⁶ Szematyzm..., Lwów 1884, s. 273.

47	1885 ⁴⁷	Віктор Блажовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Секретар:</i> Іван Філінський <i>Канцеляр:</i> Альфред Добруцький <i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Віктор Коссак <i>Інженер міста:</i> Адам Берський <i>Поліційний ревізор:</i> Якуб Пульман <i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський <i>Контролер ліквідності:</i> Ігнацій Вежбильський <i>Контролер каси:</i> Юліан Ляхович <i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх <i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка 7 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник і 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярїї, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>
48	1886 ⁴⁸	Віктор Блажовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Секретар:</i> Іван Філінський <i>Канцеляр:</i> Альфред Добруцький <i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Віктор Коссак <i>Інженер міста:</i> Адам Берський <i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер <i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський <i>Контролер ліквідності:</i> Ігнацій Вежбильський <i>Контролер каси:</i> Юліан Ляхович <i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх <i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка 7 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник і 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярїї, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>

⁴⁷ Szematyzm..., Lwów 1885, s. 273.

⁴⁸ Szematyzm..., Lwów 1886, s. 273.

49	1887 ⁴⁹	Віктор Блажовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Секретар:</i> Іван Філіпський <i>Канцеляр:</i> Альфред Добруцький <i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Віктор Коссак <i>Інженер міста:</i> Адам Берський <i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер <i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський <i>Контролер:</i> вакантна посада <i>Контролер каси:</i> вакантна посада <i>Міський лікар:</i> Северин Кельгофер (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх <i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка 7 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 капрал-пожежник і 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>
50	1888 ⁵⁰	Віктор Блажовський	Герш Гольдгамер	<p><i>Секретар:</i> Іван Філіпський <i>Канцеляр:</i> Альфред Добруцький <i>Офіцали:</i> Антоній Тада, Антоній Коберський, Віктор Коссак <i>Інженер міста:</i> Адам Берський <i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер <i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський <i>Контролер каси:</i> Леон Шудманн <i>Міський лікар:</i> Володимир Антоневиц (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх <i>Ветеринар:</i> Йоахим Фішер <i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор) 7 делегатів від передмість, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник і 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>

⁴⁹ Szematyzm..., Lwów 1887, s. 273.

⁵⁰ Szematyzm..., Lwów 1888, s. 273.

51	1892 ⁵¹	Ксенофонт Охримович	Герш Гольдгамер	<p><i>Ассесори:</i> Іван Баторович, Якуб Фрухтманн, Людвік Поглавський, Кароль Домбровський, Микола Кушнір, Олександр Шорр</p> <p><i>Секретар:</i> вакантна посада</p> <p><i>Канцеляр:</i> вакантна посада</p> <p><i>Офіцали:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор)</p> <p><i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Контролер каси:</i> Леон Шуцманн</p> <p><i>Міський лікар:</i> Володимир Антоневиц (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Ветеринар:</i> посада вакантна</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор)</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 візничий, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник і 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>
52	1894 ⁵²	Ксенофонт Охримович	Герш Гольдгамер	<p><i>Ассесори:</i> Іван Баторович, Якуб Фрухтманн, Людвік Поглавський, Кароль Домбровський, Микола Кушнір, Олександр Шорр</p> <p><i>Секретар:</i> вакантна посада</p> <p><i>Канцеляр:</i> вакантна посада</p> <p><i>Офіцали:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор)</p> <p><i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Контролер каси:</i> Леон Шуцманн</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Міський лікар:</i> Володимир Антоневиц (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Ветеринар:</i> посада вакантна</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор)</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 візничий, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник і 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>

⁵¹ Szematyzm..., Lwów 1892, s. 301.

⁵² Szematyzm..., Lwów 1894, s. 301.

53	1896 ⁵³	Ксенофонт Охримович	Герш Гольдамер	<p><i>Ассесори:</i> Иван Баторович, Кароль Домбровський, Микола Кушнір, Олександр Шорр <i>Секретар:</i> Владислав Яновський-Пілава <i>Канцеляр:</i> вакантна посада <i>Офіціали:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак <i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор) <i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер <i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський <i>Контролер каси:</i> Леон Шуцманн <i>Касир ліквідності:</i> Ігнатій Вежбицький <i>Міський лікар:</i> Володимир Антоневиц (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх <i>Ветеринар:</i> посада вакантна <i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хає Коппель <i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор) 7 делегатів від передмість, 1 візничий, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат</p>
54	1897 ⁵⁴	Ксенофонт Охримович	–	<p><i>Ассесори:</i> Иван Баторович, Кароль Домбровський, Микола Кушнір, Маурицій Лінденбаум, Леонард Вишневський, Олександр Шорр <i>Секретар:</i> Владислав Яновський-Пілава <i>Канцеляр:</i> вакантна посада <i>Офіціали:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак <i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор) <i>Поліційні ревізори:</i> Якуб Пульман, Йозеф Зайгер <i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський <i>Контролер каси:</i> Леон Шуцманн <i>Касир ліквідності:</i> Ігнатій Вежбицький <i>Міський лікар:</i> Володимир Антоневиц (док. мед.) <i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх <i>Ветеринар:</i> посада вакантна <i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хає Коппель <i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор) 7 делегатів від передмість, 1 візничий, 1 капрал поліції і 19 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>

⁵³ Szematyzm..., Lwów 1896, s. 301.

⁵⁴ Szematyzm..., Lwów 1897, s. 301.

55	1898 ⁵⁵	Ксенофонт Охримович	Вакантна посада	<p><i>Ассесори:</i> Іван Баторович, Теофіл Яблонський, Микола Кушнір, Маурицій Лінденбаум, Леонард Вишневський</p> <p><i>Секретар:</i> Владислав Яновський-Пілава</p> <p><i>Концетт:</i> вакантна посада</p> <p><i>Офіцали I класу:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак</p> <p><i>Офіцали II класу:</i> 3 вакантні посади</p> <p><i>Канцеляр:</i> Іван Лялька</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор)</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Йозеф Зайгер, Якуб Пульман</p> <p><i>Керуючий лісництвом:</i> Емануель Якубичка</p> <p><i>Касир:</i> Людвіг Лопушанський</p> <p><i>Контролер каси:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Ігнацій Вежицький</p> <p><i>Довірений майстрату:</i> Владислав Шайна</p> <p><i>Міський лікар:</i> Еміль Тетерманн (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Ветеринар:</i> посада вакантна</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор)</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 візничий, 1 капрал поліції і 26 вартових безпеки міста, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач швінгаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	------------------------	-----------------	---

⁵⁵ Szemiatyżm..., Lwów 1898, s. 361.

56	1899 ⁵⁶	Ксенофонт Охримович	Юзеф Штраєр	<p><i>Ассесори:</i> Іван Баторович, Теофіл Яблонський, Микола Кушнір, Маурицій Лінденбаум, Леонард Вишневський</p> <p><i>Секретар:</i> Владислав Яновський-Пілава</p> <p><i>Концетт:</i> вакантна посада</p> <p><i>Офіцали I класу:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак</p> <p><i>Офіцали II класу:</i> 3 вакантні посади</p> <p><i>Канцеляр:</i> Іван Лялька</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонек (провізор)</p> <p><i>Інспектор поліції:</i> Йозеф Зайгер</p> <p><i>Ревізор поліції:</i> Якуб Пульман</p> <p><i>Керуючий лісництвом:</i> Емануель Якубичка</p> <p><i>Касир:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Контролер каси:</i> Микола Кулічко</p> <p><i>Касир ліквідоності:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Довіреним матірнату:</i> Владислав Шайна</p> <p><i>Міський лікар:</i> Еміль Тайгерман (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор)</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 3 каптали поліції, 22 полісмени, 1 військовий сержант, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 візничий, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	------------------------	-------------	---

⁵⁶ Szematyzm..., Lwów 1899, s. 361.

57	1900 ⁵⁷	Ксенофонт Охримович	Юзеф Шраер	<p><i>Ассесори:</i> Іван Баторович, Теофіл Яблонський, Микола Кушнір, Маурицій Лінденбаум, Ісидор Таубенфельд, Леонард Вишневський</p> <p><i>Секретар:</i> Владислав Яновський-Пілава</p> <p><i>Концетт:</i> вакантна посада</p> <p><i>Офіцали I класу:</i> Антоній Коберський, Віктор Коссак</p> <p><i>Офіцали II класу:</i> 3 вакантні посади</p> <p><i>Канцеляр:</i> Іван Лялька</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор)</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Якуб Пульман,</p> <p><i>Йозеф Зайгер</i> (провізор)</p> <p><i>Керуючий лісництвом:</i> Емануель Якубичка</p> <p><i>Касир:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Контролер каси:</i> Микола Кулічко</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Довірений магістрату:</i> Владислав Шайна</p> <p><i>Міський лікар:</i> Еміль Тетерманн (док. мед.)</p> <p><i>Міський лікар-хірург:</i> Борух Райх</p> <p><i>Ветеринар:</i> Володимир Чубагій</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p><i>Голова лісництва:</i> Емануель Якубичка (провізор)</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 3 каптали поліції, 22 полісмени, 1 військовий сержант, 1 каптал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 двірника, 1 садівник, 1 візничий, 1 вартовий канцелярії, 6 лампадників, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	------------------------	------------	---

⁵⁷ Szematyzm..., Lwów 1900, s. 361.

	1902	—	—	—
	1903	—	—	—
	1904	—	—	—
58	1905 ⁵⁸	Владислав Шайна	1-й Якуб Файерштайн 2-й Ян Нев'ядомський	<p><i>Ассесори:</i> Ян Нев'ядомський, Ян Чемерис (<i>економ</i>), Микола Кушнір, Маркус Стернбах, Ісидор Таубенфельд (док. права), Леонард Вишневецький</p> <p><i>Секретар:</i> Владислав Яновський-Плава</p> <p><i>Концепти:</i> Адольф Немцов</p> <p><i>Офіціал I класу:</i> Антоній Коберський</p> <p><i>Офіціал II класу:</i> Віктор Коссак</p> <p><i>Канцеляр I класу:</i> Іван Лялька</p> <p><i>Канцеляр II класу:</i> Ян Келлер</p> <p><i>Касир:</i> Ігнатій Вежбицький</p> <p><i>Контролер каси:</i> Микола Кулічко</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонек (провізор)</p> <p><i>Асистент інженера:</i> Якуб Строчинський</p> <p><i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринів</p> <p><i>Довірений маістрату:</i> Владислав Шайна</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Йозеф Зайгер</p> <p><i>Керівник пожежної охорони міста:</i> Еміль Рихлевський</p> <p><i>Міські лікарі:</i> Еміль Тегерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер (док. мед.)</p> <p><i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 2 пугонових (керуючі взводами), 5 капталів поліції, 24 полісмени, 1 капрал-пожежник, 12 пожежників, 4 конвоїри, 3 патрульних, 1 двірник, 1 садвник, 1 візничий, 2 вартових канцелярії, 1 машиніст, 1 слюсар, 2 кочегари, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 3 водії, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>

⁵⁸ Szematyzm..., Lwów 1905, s. 384.

59	1906 ⁵⁹	Ян Нев'ядомський	Якуб Файерштайн	<p><i>Ассесори, 2-ї та 3-ї заступники бургомістра:</i> Марселі Френкель, Ян Чемерис (док. економіки)</p> <p><i>Секретар:</i> Микола Кушнір, Маркус Стернбах, Ісидор Таубенфельд (док. права)</p> <p><i>Практикуючий концепт:</i> Юліан Войтович</p> <p><i>Офіціал I класу:</i> Адольф Немцов</p> <p><i>Офіціал II класу:</i> Віктор Косак</p> <p><i>Канцеляр I класу:</i> Іван Лялька</p> <p><i>Канцеляр II класу:</i> Ян Келлер</p> <p><i>Контролер каси:</i> Микола Кулічко</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Еллонек (провізор)</p> <p><i>Асистент інженера:</i> Якуб Строчинський</p> <p><i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринов</p> <p><i>Довірений маістрату:</i> Езехіль Шустер</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Йозеф Зайгер</p> <p><i>Керівник пожежної охорони міста:</i> Еміль Рихлевський</p> <p><i>Міські лікарі:</i> Еміль Тегерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер (док. мед.)</p> <p><i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 2 плутонових (керуючі взводами), 5 капралів поліції, 28 полісменів, 1 капрал-пожежник, 16 пожежників, 4 конвоїри, 3 патрульних, 1 двірник, 1 садівник, 2 вартових канцелярії, 1 машиніст, 1 слюсар, 2 кочегари, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 3 водії, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	------------------	-----------------	--

⁵⁹ Szematyzm..., Lwów 1906, s. 395–396.

60	1907 ⁶⁰	Ян Невядомський	Якуб Файерштайн	<p><i>Ассесори, 2-й та 3-й заступники бургомистра:</i> Марселі Френкель, Ян Чемерис (док. економіки)</p> <p><i>Секретар:</i> Ян Яхно, Маркус Стернбах, Ісидор Таубенфельд (док. права)</p> <p><i>Практикуючий концепт:</i> Юліан Войтович</p> <p><i>Офіціал I класу:</i> Адольф Немцов</p> <p><i>Канцеляр:</i> Іван Лялька</p> <p><i>Практикуючий управляючий:</i> Стефан Кушнір</p> <p><i>Касир:</i> Ігнацій Вежбицький</p> <p><i>Касир ліквідності:</i> Леон Шулманн</p> <p><i>Контролер:</i> Микола Кулчко</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Сллонек (провізор)</p> <p><i>Асистент інженера:</i> Якуб Строчинський</p> <p><i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринов</p> <p><i>Довірений маістрату:</i> Езехіль Шустер</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Томаш Войцех</p> <p><i>Керівник пожежної охорони міста:</i> Еміль Рихлевський</p> <p><i>Міські лікарі:</i> Еміль Тегерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер (док. мед.)</p> <p><i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 1 агент поліції, 1 плутонович (керуючі взводами), 4 каптали поліції, 31 полісмен, 1 капрал-пожежник, 2 керівники пожежних груп, 16 пожежників, 5 дорожників, 1 лісник, 3 лісничих, 4 возних, 3 патрульних, 1 садивник, 1 охоронець канцелярії, 1 газовий наглядач, 1 слюсар, 2 кочегара, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 3 водії, 1 доглядач двинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	--------------------	--------------------	---

61	1908 ⁶¹	Ян Невядомський	Якуб Файерштайн	<p><i>Ассесори, 2-й та 3-й заступники бургомістра:</i> Марселі Френкель, Ян Чемерис (док. економіки)</p> <p><i>Секретар:</i> Ян Яхно, Маркус Стернбах, Ісидор Таубенфельд (док. права)</p> <p><i>Практикуючий консультант:</i> Юліан Войтович</p> <p><i>Офіціал I класу:</i> Адольф Немцов</p> <p><i>Офіціали:</i> Іван Лялька, Ян Маріан Гінтер, Стефан Кушнір</p> <p><i>Касир:</i> Ігнацій Вежбицький</p> <p><i>Касир ліквідації:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Контролер:</i> Микола Кулічко</p> <p><i>Інженер міста:</i> Франц Єллонок (провізор)</p> <p><i>Асистент інженера:</i> Якуб Стрончинський</p> <p><i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринюв</p> <p><i>Довіреним матірату:</i> Езехіль Шустер</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Томаш Войцех</p> <p><i>Міські лікарі:</i> Еміль Тегерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер (док. мед.)</p> <p><i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий</p> <p><i>Акушери:</i> Анна Яноцька, Хас Коппель</p> <p>7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 8 капралів поліції, 32 полісмени, 1 капрал-пожежник, 2 керівники пожежних груп, 16 пожежників, 5 дорожників, 1 лісничий, 3 лісники, 4 возних, 1 садівник, 1 охоронець канцелярії, 1 газовий наглядач, 1 слосар, 2 кочегара, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 3 водії, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
	1909	Раймонд Ярош	—	
	1910	Раймонд Ярош	—	

⁶¹ Szematyzm..., Lwów 1908, s. 395–396.

62	1911 ⁶²	Раймонд Ярош	Марселі Френкель	<p><i>Ассесор. 2-й заступник бургомистра:</i> Ісидор Таубенфельд <i>Ассесори:</i> Кароль Арвай, Ян Яхно, Анжей Лобос, Маркус Стернбах <i>Секретар:</i> Микола Кєдаш <i>Практикуючий концент:</i> Юліан Войтович <i>Офіціали:</i> Адольф Немцов, Ян Лялька, <i>Канцелярія:</i> Іван Лялька, Ян Маріан Гінгнер, Стефан Кушнір, Томаш Войск <i>Касир:</i> Микола Кулічю <i>Касир ліквідності:</i> Леон Шудманн <i>Контролер каси:</i> Вінцент Фельнер <i>Інженери міста:</i> Франц Єллонок, Ісидор Шульц <i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринов <i>Асистент інженера:</i> Якуб Стрончинський <i>Довірений маістрату:</i> Езехіль Шустер <i>Інспектори поліції:</i> Якуб Метаномський <i>Міські лікарі:</i> Еміль Тєтерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер <i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий 2 акушерки, 7 делегатів від передмість, 1 сержант поліції, 2 агенти поліції, 8 капралів поліції, 32 полісменів, 1 керівник пожежної частини, 2 капрала пожежники, 16 пожежників, 4 конвоїри, 7 патрульних, 4 двірники, 1 садівник, 1 візничий, 1 вартовий канцелярії, 1 машиніст, 1 слюсар, 1 майстер по газу, 2 конегари, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 7 водіїв, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	--------------	------------------	---

⁶² Szematyzm..., Lwów 1911, s. 445.

63	1912 ⁶³	Раймонд Ярош	Марселі Френкель	<p><i>Асесор. 2-й заступник бургомістра:</i> Ісидор Таубенфельд (док. пр.)</p> <p><i>Асесори:</i> Кароль Арвай, Ян Яхно, Анжей Лобос, Маркус Стернбах</p> <p><i>Секретар:</i> Микола Кєдаш (Кєдач)</p> <p><i>Практикуючий концент:</i> Юліан Войтович</p> <p><i>Комісар ради:</i> Адольф Немцов</p> <p><i>Офіціали:</i> Іван Лялька, Ян Маріан Гінтнер, Стефан Кушнір, Томаш Войєк</p> <p><i>Касир:</i> Микола Кулічєко</p> <p><i>Касир ліквіданості:</i> Леон Шудманн</p> <p><i>Контролер каси:</i> Вінцент Фельнер</p> <p><i>Інженери міста:</i> Франц Єллонок, Ісидор Шульц</p> <p><i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринов</p> <p><i>Інспектор з газу:</i> Еліаш Шєф</p> <p><i>Асистент інженера:</i> Якуб Строчинський</p> <p><i>Довірений майстрату:</i> Езєхіль Шустер</p> <p><i>Інспектори поліції:</i> Якуб Мєтаномський</p> <p><i>Міські лікарі:</i> Еміль Тєгерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер <i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий</p> <p>2 акушерки, 7 делегатів від передмість, 2 сержанти поліції, 2 агенти поліції, 8 капралів поліції, 32 полісменів, 1 керівник пожежної частини, 3 каптали пожежники, 16 пожежників, 28 охоронців проїнацій, 4 конвоїри, 7 пагрульних, 4 двірники, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 1 машиніст, 1 слосар, 1 майстер по газу, 2 кочетари, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 7 водіїв, 3 лісничих, 1 доглядач цвинтаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	--------------	------------------	---

⁶³ Szematyzm..., Lwów 1912, s. 442.

64	1913 ⁶⁴	Раймонд Ярош	Владислав Янішевський	<p><i>Асесори:</i> Давід Фальк (док. пр.), Генрик Кутмеркер <i>Асесори:</i> Кароль Арвай, Ян Яхно, Анжей Лобос, Маркус Стернбах <i>Секретар:</i> Микола Кедяч (док. пр.) <i>Комісар ради:</i> Адольф Немцов <i>Офіціали:</i> Іван Лялька, Ян Маріан Гінтнер, Стефан Кушнір, Юліан Войтович, Томаш Войск <i>Касир:</i> Микола Кулічко <i>Касир лікейності:</i> Леон Шудманн <i>Контролер каси:</i> Вінцент Фельнер <i>Інженери міста:</i> Франц Єллонок, Ісидор Шульц <i>Асистент будівничого:</i> Якуб Строчинський <i>Директор газового управління:</i> Іван Лауринов <i>Інспектор з газу:</i> Еліаш Шепф <i>Асистент інженера:</i> Якуб Строчинський <i>Довірений матірнату:</i> Якуб Фель (док. пр.) <i>Інспектори поліції:</i> вакантна посада <i>Міські лікарі:</i> Еміль Тегерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер (док. мед.) <i>Ветеринар:</i> Володимир Чубатий 2 акушерки, 7 делегатів від передмість, 1 агент поліції, 8 капралів поліції, 48 полісменів, 1 керівник пожежної частини, 3 капрала пожежники, 16 пожежників, 28 охоронців пропінатції, 4 конвоїри, 7 пагрульних, 4 двірники, 1 садівник, 1 вартовий канцелярії, 1 машиніст, 1 слюсар, 1 майстер по газу, 2 кочегари, 11 лампадників, 7 нічних вартових, 7 водіїв, 3 лісничих, 1 доглядач цвингаря, 1 кат (виконував функції вловлювача безпритульних собак)</p>
----	--------------------	--------------	-----------------------	--

⁶⁴ Szematyzm..., Lwów 1913, s. 495.

65	1914 ⁶⁵	Раймонд Ярош	Ісидор Таубенфельд	<p><i>Секретар</i>: Микола Кєдач (док. пр.) <i>Комісар ради</i>: Адольф Немцов <i>Офіцали</i>: Іван Лялька, Ян Маріан Гінтнер, Стефан Кулшнір, Юліан Войтович, Томаш Войск <i>Касир</i>: Микола Кулічко <i>Касир ліквідності</i>: Леон Шудманн <i>Контролер каси</i>: Вінцент Фельнер <i>Інженери міста</i>: Франц Єлонец, Ісидор Шульд <i>Асистент будівничого</i>: Якуб Строчинський <i>Директор газового управління</i>: Іван Лауринов <i>Інспектор з газу</i>: <i>Еліаш Шенф</i> <i>Асистент інженера</i>: Якуб Строчинський <i>Довірений магістрату</i>: Якуб Фель (док. пр.) <i>Міські лікарі</i>: Еміль Тєгерманн (док. мед.), Оскар Гоффнер (док. мед.) <i>Ветеринар</i>: Володимир Чубатий</p>
----	--------------------	--------------	-----------------------	--

⁶⁵ Szematyzm..., Lwów 1914, s. 502.

Bohdan Lazarak

doktor historii, docent Katedry Współczesnej Historii i Nauk Historycznych Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu, dyrektor Miejskiej Instytucji Rady Obwodu Lwowskiego „Administracja Państwowego Rezerwatu Historyczno-Kulturalnego „Nahujowice”, autor 200 prac historycznych z historii bractw cerkiewnych XVII–XVIII wieku, historii miasta Drohobycza XIX i połowy XX wieku, historii ropy naftowej «Kalifornii Galicyjskiej», historii muzealnictwa i innych powiązanych tematów.

Beata Skwarek

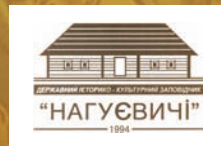

doktor nauk humanistycznych, adiunkt, nauczyciel dyplomowany i pedagog z wieloletnim doświadczeniem zawodowym. Zatrudniona na Wydziale Nauk Społecznych i Humanistycznych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy. Autorka, współredaktorka i współautorka publikacji z obszaru pedagogiki i resocjalizacji. Organizatorka wielu konferencji o tematyce z zakresu rodziny, patologii społecznych i resocjalizacji. Wydziałowy Koordynator Merytoryczny ds. Projektów na Wydziale Nauk Społecznych i Humanistycznych w PWSZ im. Witelona w Legnicy (2013 – 2017), członek Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju PWSZ im. Witelona w Legnicy „Wspólnota Akademicka” oraz Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Legnicy. Od 2017 r. zaangażowana w studencki wolontariat – autorka projektów „Pomagamy Rodakom na Ukrainie - z pamięcią o poległych Kresowiakach”, uczestnik akcji „Mogię pradiada ocal od zapomnienia”.

Tetiana Lazarak

magister edukacji pedagogicznej, starszy pracownik naukowy Muzeum im. Iwana Franki w Państwowym Rezerwacie Historyczno-Kulturalnym „Nahujowice”. Prowadzi badania biograficzne Jurija Zoifera, zajmuje się historią gimnazjum Franciszka Józefa w Drohobyczu oraz historią i kulturą ziemi drohobyckiej, a także badaniem rękopisów w języku niemieckim Muzeum Iwana Franki w Nahujowicach.

ISBN 978-83-66225-01-5

9 788366 225015